CĂPITAN-COMANDOR C. MĂNESCU

De la Galaţĭ la Kiel

Istorisirea pitorescă a voiagiuluĭ făcut

DE

Crucişetorul „ELISABETA"

LA INAUGURAREA CANALULUI DINTRE

Baltica şi Marea Nordului

GALAŢI

Tipo-Litografia „Moldova" strada Mare No. 37

1904

CĂPITAN-COMANDOR C. MĂNESCU

De la Galaţĭ la Kiel

Istorisirea pitorĕscă a voiagiuluĭ făcut

DE

CRUCIŞETORUL „ELISABETA“

LA INAUGURAREA CANALULUI DINTRE

Baltica şi Marea Norduluĭ

GALAŢI
Tipo-Litografia „Moldova“ strada Mare No. 37
1904

PREFAŢA

Scrierea de faţă, concepută în 1895, este expunerea în mod pitoresc a impresiunilor căpătate pe crucişetorul „Elisabeta“ în timpul voiagiuluĭ de la Galaţĭ la Kiel şi maĭ cu sémă în timpul măreţelor serbărĭ prin carĭ s'a inaugurat canalul ce uneşte Marea Norduluĭ cu Baltica. A fost acolo una din cele maĭ puternice manifestărĭ ale desvoltăreĭ navigăreĭ la popórele energice, economice şi prevĕḑĕtóre în acţiunile lor. Huetul furnicaruluĭ omenesc se amesteca cu şueratul nenumĕratelor şalupe, carĭ şerpuiaŭ prin port, cu sgomotul bubuituluĭ artileriei şi cu sunetul muzicilor, spre a glorifica marina. Inimile tuturor eraŭ transportate de un viu entusiasm şi o profundă emoţiune!

In timpul acestuĭ voiagiŭ, ce nu voiŭ uita nicĭ o dată, fie care om a avut ocasiune să facă observaţiunĭ folositóre şi comparărĭ utile, dar, maĭ presus de tóte, a simţit marile folóse pe carĭ le procură naţiunilor comerciul pe apă. Adesea am auḑit întrebarea: ce ar fi devenit ţara românéscă dacă în locul zbuciumărilor interne, ne sfîrşite, poporul s'ar fi dedat de timpuriŭ la comerciul pe apă? Cu profesorĭ, ca veneţieniĭ, cât de înaintaţĭ ar fi fost româniĭ în raport cu ceĭ-l'alţĭ vecinĭ, carĭ, din causa posiţiuneĭ lor geografice, nu puteaŭ respira la mare?

Ca să nu se peardă aceste cugetărĭ şi impresiunĭ, pe atât de frumóse cât şi folositóre, m'am pus să le adun şi să le ficsez scriind în lungile ore de veghere şi căutând să daŭ o idee, cât maĭ ecsactă, de modul cum cugetă şi simte echipagiul la bord şi de aptitudinea luĭ la navigare. Simţiam atuncĭ, ca şi acum, o mare mulţumire sufletéscă să pot constata prin mine însu-mĭ că românul este bun orĭ şi unde l'aĭ pune, chiar şi pe rană ca să o vindece. Dacă în vîrtejul desvoltăreĭ nóstre naţionale am alergat de preferinţă la funcţiunile publice, acésta se datoreşte numaĭ faptuluĭ că în acea direcţie ne-a chemat nevoia şi instituţiunile statuluĭ. Legenda absurdă că românul n'are aplicare către industrie şi comerţ, legendă susţinută încă de unele persóne destul de considerate, o înţeleg când vine de la streinĭ, dar de la aĭ noştri nu!

Indată ce conducĕtoriĭ némuluĭ nostru se vor ocupa serios ca să dirijeze activitatea poporuluĭ către comerț și industrie, să înlăture apucăturile rele ale unuĭ trecut nefast, să asigure în mod practic respectul proprietățeĭ de tot felul și să amelioreze sănătatea publică, pe dată se vor vedea și minunile de carĭ e capabil romănul discreditat de buniĭ luĭ prietinĭ, discreditat chiar și de parte din aĭ luĭ, victime de plîns ale veninuluĭ strĕin. Va trebui însă să ne grăbim pe noua cale, căcĭ activitatea națiunilor e mult maĭ mare ca în trecut; locomotiva a înlocuit carul cu boĭ și totul merge cu o iuțélă uimitóre. In acéstă grăbire spre a ocupa posițiunĭ favorabile lupteĭ pe teren economic, fără îndoială marina ne oferă sprijinul cel maĭ puternic pentru desvoltarea industrieĭ și a relațiunilor comerciale.

In dorința de a pune cât maĭ în lumină aceste însușirĭ prețióse ale ómenilor din echipagiŭ, am adoptat în scrierea mea chiar modul lor de a se ecsprima și am întrebuințat stilul popular al căruĭ colorit și înflorit mi-a îngreuiat sarcina fórte mult. Scriam pentru mine în liniștea profundă a măreĭ, fără a mĕ procupa de formă, ci numaĭ de esacta arătare a faptelor; maĭ târḑiŭ persóne competinte citind lucrarea, resultată din aranjarea notelor mele, m'aŭ îndemnat s'o daŭ la lumină ca folositóre și plăcută la citit, maĭ cu sémă la sate, unde lipsesc cărțile de lectură distractivă *și educativă*.

M'am simțit fórte mîndru de aprecierĭ atât de bine-voitóre, dar mi-am păstrat hotărîrea primitivă, până ce camaradiĭ, în interesul marineĭ nóstre, m'aŭ rugat stăruitor să le daŭ acéstă lucrare să o publice eĭ. Pentru marină, acum, ca și la începutul carriereĭ mele, nu e nicĭ un sacrificiŭ care să mi se pară greŭ; decĭ, orĭ-carĭ ar fi criticile și primirea ce se va face acesteĭ cărțĭ, o daŭ pentru publicare spre a nu rĕmâne în ideea că nu mi-am făcut tótă datoria. Soldatul care cade în avêntul către asaltul reduteĭ, nu e maĭ puțin stimat de cât acela, care a avut fericirea să înfigă drapelul pe crésta parapetuluĭ.

Ast-fel imprimarea acesteĭ cărțĭ se datorește concursuluĭ tuturor oficerilor din marina militară și cu deosebită mențiune căpitanuluĭ Theodorescu Mihail, care 'șĭ-a pus punga la disposiția imprimăreĭ. Asemenea trebue să mulțumesc în special locotenentuluĭ Vasilescu Mateĭ, care a lucrat gravurile cu deosebit talent și sub-locotenentuluĭ Bălănescu Ion, care 'mĭ-a ajutat la copiarea și aranjarea notelor.

Căpitan-Comandor, Mănescu

I

Armarea crucișetoruluĭ «Elisabeta»

Din casarmă pe bastiment. — Dupĕ terminarea gimnasiuluĭ, în orașul nostru, ne maĭ putênd urma la școlă, m'am aruncat cu tótă ardórea în valurile lumeĭ ca să-mĭ caut o carieră. Plin de viață și încredĕtor în mine, am bătut la multe ușĭ, 'mĭ-am scos căciula înaintea multor persóne; dar peste tot am întâlnit pe strĕin și interesul luĭ. Ast-fel, dupĕ 5 anĭ de căutare, dupĕ ce am bătut stradele Bucurescilor, ale Vieneĭ și ale Dresdeĭ, m'am ales cu o amară desamăgire, ce mĕ isbea tocmaĭ la pórta vieței mele de tênĕr. Peste tot am vĕḑut că astă-ḑĭ orĭ și cine într'un sac se duce, dacă nu's proptele care să-l ridice; de aceea, la urma urmelor, am ascultat de povața unuĭ prieten, ruda unuĭ oficer de marină și m'am hotărît să servesc maĭ bine țara mea de cât interesele strĕine. Iată dar cum mĕ găsesc astă-ḑĭ însumat ca voluntar la Depositul Echipagelor Marine, unde locuesc în casărmile de pe délul Țiglineĭ. Gândul meŭ de tóte ḑilele era să-mĭ fac o carieră, să capăt un brevet pentru marina de comerț și să-mĭ câștig hrana vieţeĭ fără a maĭ fi în sàrcina părinților, carĭ n'aveaŭ nicĭ eĭ cu ce trăi.

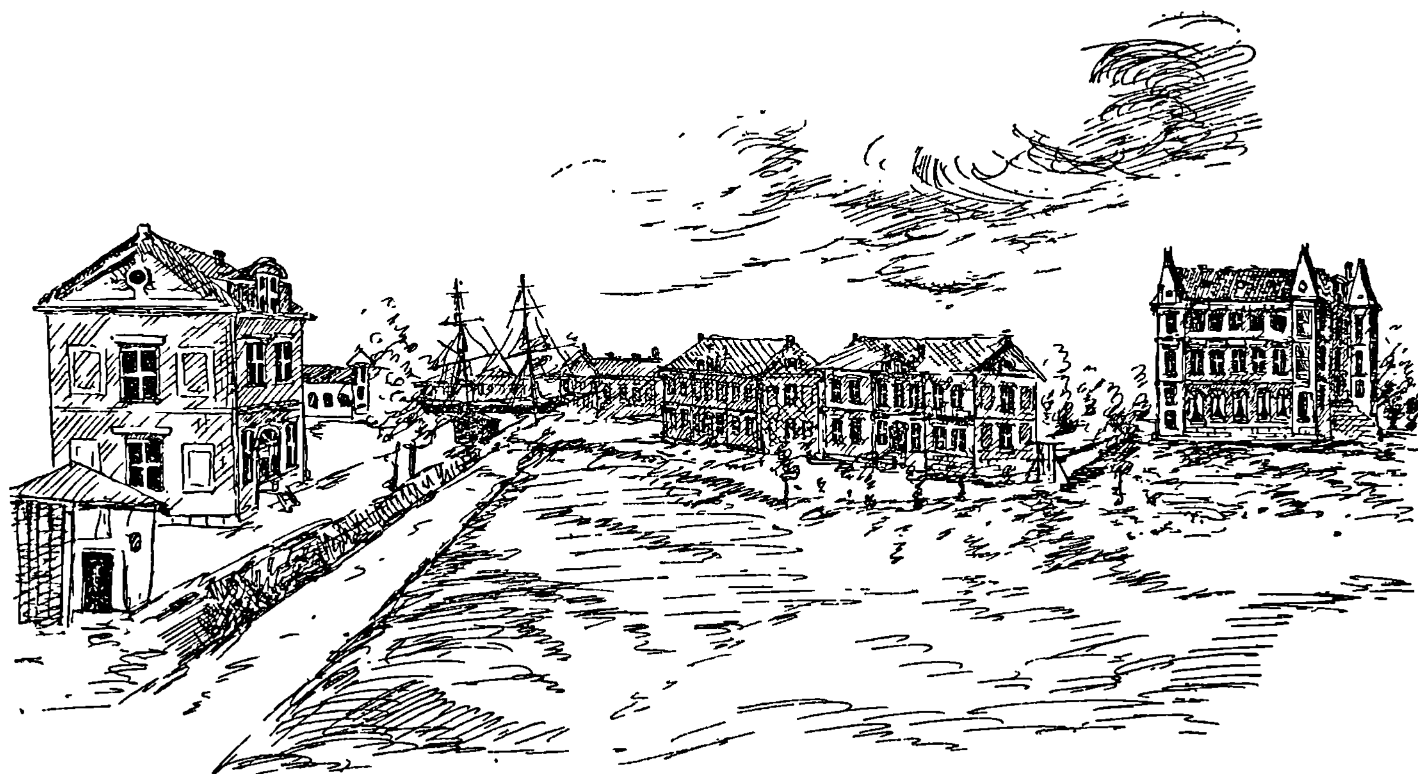
Implinisem anul de când stam în casarma Țiglineĭ, tot așteptând să mĕ îmbarc și eŭ pe un bastiment, ca să fac puțină practică; în multe nopțĭ visam că mi se dă un brevet mare, cu florĭ pe marginĭ, cu sigiliĭ și

iscăliturĭ frumóse. Dar cu cât timpul trecea, cu atât dragostea domnuluĭ căpitan mĕ despera; vrea cu orĭ-ce chip să mĕ facă furier, să mĕ ţină în companie, *să devin pesmet*. Din astă dragoste nu m'a lăsat să intru în şcóla de cadre, m'a oprit de a mĕ îmbarca vara trecută, iar, când am reclamat, m'am ales cu trimiterea mea în gardă şi la corvadă, fără să scap de afurisita de cancelarie.

Cine doreşte furieria, furier să móră!

De câte orĭ nu 'mĭ-am schimonosit scrisórea! Câte hârtiĭ nu am stricat! dar totul era în zadar: cancelaria mĕ înghiţea, registrul matricol îmĭ apăsa pe inimă şi livretele individuale mĕ uscaŭ, cu cât ascultam maĭ mult la snóvele celor carĭ fusese îmbarcaţĭ. Pĕcatele mele mĕ făcuse să daŭ tocmaĭ de aceea ce fugém; césurĭ întregĭ rĕmâneam dus pe gândurĭ, nu-mĭ venea să maĭ deschid un registru, le blestemam pe tóte. In mijlocul petrecerilor din casarmă eŭ căutam mereŭ cuĭ să arăt ce e în inima mea, cuĭ să cer dreptate; sunt rarĭ ómeniĭ carĭ să te asculte fără să aĭ proptele, să îngrijiască de interesul tĕŭ fără să se gândiască la al lor, şi eŭ nu aveam de cât pe Dumnezeŭ, singura mea speranţă.

Credinţa mea nestrămutată nu m'a lĕsat până în sfîrşit în suferinţa ce mĕ usca pe picióre; într'o ḑi, la 3 Martie 1895, îmĭ aduc aminte ca astă-ḑĭ, se răspândise vestea prin casarmă că se formează liste pentru îmbarcarea echipagelor pe bricul «Mircea» şi pe crucişetorul «Elisabeta». Ca în tot-d'auna, când era vre-o îmbarcare, am alergat la d-l căpitan, cerĕndu-ĭ să mĕ pună şi pe mine pe listă; aci, după o straşnică observare, mi se rĕspunde: «E un an de când mĕ muncesc ca să te învĕţ furieria şi acu, când pot să las administraţia companieĭ numaĭ în grija ta, tu vreĭ să pleci învĕţat gata». In urmă, după alte ameninţărĭ şi imputărĭ că nu sunt

Pavilion de trupă. Gimnastica imitând forma unui vas. Pavilióne de trupă. Pavilionul oficerilor.

CASARMA MARINEI LA ȚIGLINA.

disciplinat, că nu am inimă de soldat, etc., etc., fuĭ lăsat atât de amărît, în cât nu maĭ sciam dacă maĭ trăesc pe pămênt. Norocul meŭ venea însă tocmaĭ când îl aşteptam maĭ puţin: d-l comandant al corpuluĭ a venit la companie după prânḑ, când lipsea d-l căpitan şi a inspectat ómeniĭ aleşĭ ca să se îmbarce. Atuncĭ 'mĭ-am luat inima în dinţĭ şi, profitând de lipsa d-luĭ căpitan, am reclamat direct, întâmple-se orĭ ce s'ar întâmpla. Când a auḑit d-l comandant că sciŭ nemţesce, că o încurc puţin franţuzesce şi italienesce, a dat ordin să fiŭ înlocuit printr'un furier de la altă companie, iar pe mine m'a trimis la crucişetorul «Elisabeta» chiar a doua ḑi.

Ce e şi omul! De unde viaţa 'mĭ era grea şi registrele 'mĭ apăsaŭ pieptul, acum nu maĭ atingeam pămêntul de bucurie; brevetul de comandant secund în marina de comerţ apărea în colorile curcubeuluĭ pe cerul înstelat al uneĭ mărĭ de azur. Acum sunt în stare să muncesc ḑiua şi nóptea fără pic de oboseală, îmĭ era drag să trăesc; visez că o dată şi o dată, o să gonesc pe toţĭ grecíĭ şi că vapórele române aŭ să aducă în porturile nóstre aurul strĕin, ce curge pe Dunăre.

E mare lucru să ştiĭ să ieĭ pe om după firea luĭ şi să-ĭ daĭ să lucreze unde îl trage inima. Dacă nu aĭ acéstă pricepere, facĭ maĭ mult rĕŭ de cât bine; ocoleştĭ pe omul onest, daĭ peste pungaş şi stricând caracterele aĭ să suferĭ maĭ târŭiŭ tu şi aĭ tĕĭ; tot asemenea: fugĭ de muncitor şi daĭ peste leneş; nu ştiĭ să ascultĭ adevĕrul şi te înşélă minciuna, şi ast-fel peste tot stricĭ rostul cleor-l'alţĭ, pe carĭ îĭ facĭ rĕĭ. Decĭ, dacă nu eştĭ la locul tĕŭ, e maĭ bine să te aruncĭ în Dunăre, de cât să te cocoţezĭ unde nu eştĭ potrivit.

Îmbarcarea echipagiuluĭ. — In érna anuluĭ 1895 tóte bastimentele marineĭ de rĕsboiŭ eraŭ îngrămădite în docul din Galaţĭ, unde dormeaŭ, solid înţepenite în

ghiaţa din jurul lor. Ca de obiceiŭ, ele aşteptaŭ aci deschiderea navigăreĭ, spre a fi remorcate la arsenal şi a intra în reparare în timpul vereĭ. Nu rĕmăsese la vase de cât o mică gardă, iar echipagiile veniseră în casarma de la Ţiglina, spre a face, după cum se dicea, instrucţia de iarnă. Din causa gardeĭ şi a corveḑilor, acéstă instrucţie nu se putea complecta niciĭ o dată; la noĭ în companie aveam un efectiv de 123 de ómenĭ şi 68 de rĕspândirĭ, dacă se scade acum 30 de ómenĭ în gardă şi la corveḑĭ, nu rĕmâneaŭ de cât 25 de ómenĭ presenţĭ pentru şcólă. Apoĭ nicĭ nu sosea primă-vara şi începea plecarea urgentă a vre-unuĭ vas ne armat, serviciĭ provisoriĭ, saŭ, după cum eşise la modă, *o repartizare*, cuvênt nepriceput de furierĭ şi în zadar căutat de eĭ prin reglemente. Din acéstă cauză era greŭ să se complecteze echipagiile vaselor cu ómenĭ instruiţĭ; efectivul marineĭ era prea mic şi rĕspândirile prea numeróse, aşa că nu rĕmâneaŭ destuĭ ómenĭ pentru instrucţie.

Cu multă greutate s'a putut alege vre-o 200 de ómenĭ, din carĭ să se formeze echipagiile pe crucişetor şi bricul «Mircea»; ceĭ maĭ mulţĭ dintre eĭ eraŭ recruţĭ, căcĭ ómeniĭ vechĭ se liberase de cu tómnă. La alegerea ómenilor a mers cum a mers, dar greul era la repartizarea pe specialităţĭ; fie-care rĕspundea la întrebarea d-luĭ sergent major Zalomitu, că e plugar. Din plugarĭ trbuia să se facă fochiştĭ, gabierĭ, timonierĭ, torpilorĭ, tunarĭ şi infanteriştĭ şi la mulţĭ nicĭ nu se întinsese bine genunchiul; mergeaŭ încă otova, ca şi în satul lor. Ne avênd alt chip de aranjare, s'a făcut o primă împărţire pe specialităţĭ, cum s'a putut, adică *o leturghié cu bragă*; apoĭ s'a dat ómeniĭ pe mâinile furierilor spre a le forma inventarele şi a complecta efectele, cu carĭ aveaŭ să fie trimişĭ la bord. Lucrarea nu e tocmaĭ uşórĕ; ea ţine de la 4 la

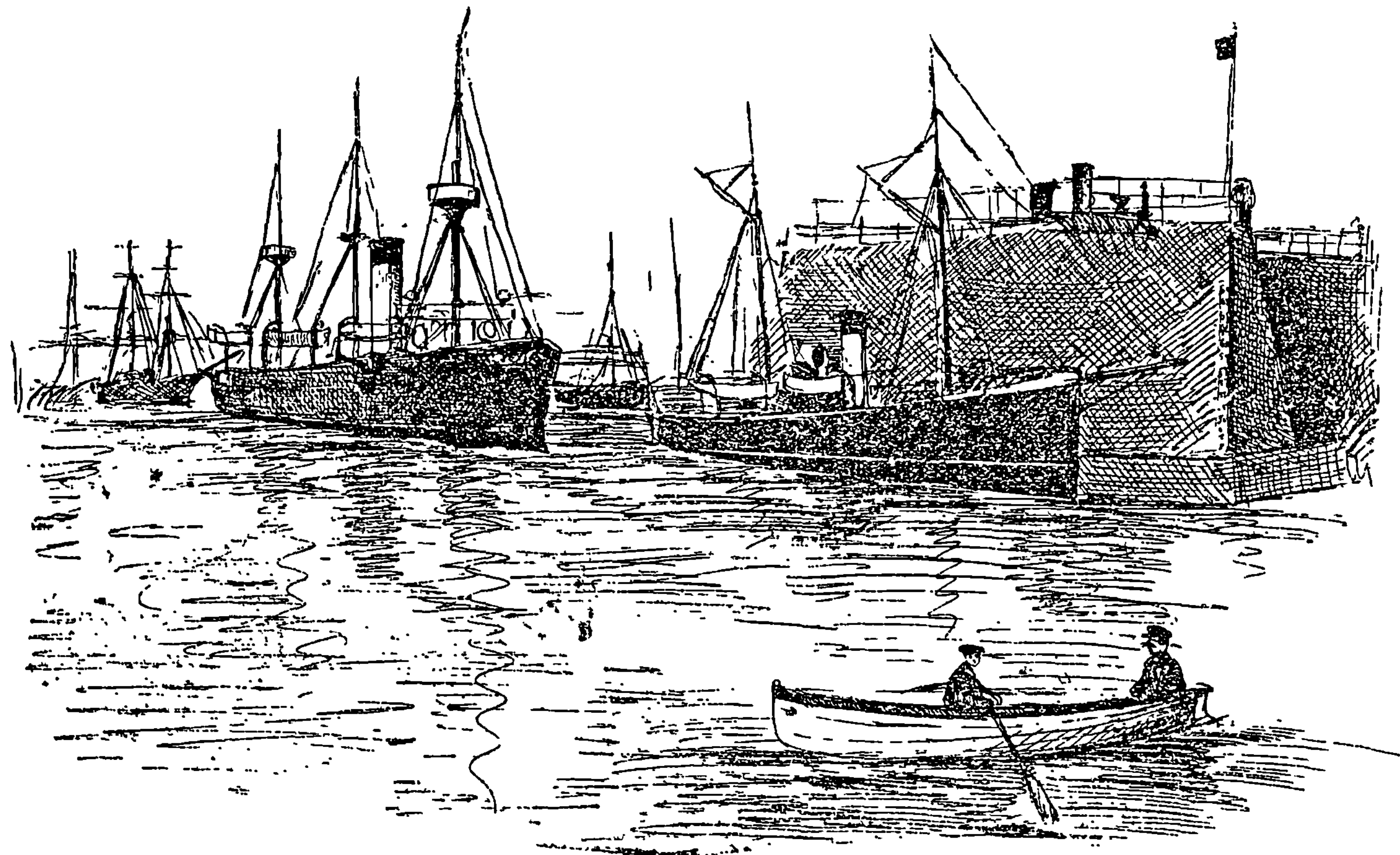
6 ḑile, căcĭ adesea e necesar să se ia efecte de la magasie, să se ajusteze, saŭ să se repare.

Primiĭ ómenĭ, între carĭ eram şi eu, aŭ sosit pe crucişetor la 4 Martie, pe un vênt tare, ce ne biciuia feţele; ceĭ-l'alţĭ aŭ venit *pe ţârâita* până la 15 Martie; apoĭ aŭ urmat înlocuirea celor debilĭ, îmbarcarea elevilor din şcóla de cadre, înlocuirea bolnavilor de ochĭ şi a celor carĭ nu eraŭ bunĭ la nicĭ un serviciŭ. Ast-fel îmbarcarea echipagiuluĭ a durat tótă luna luĭ Martie, serviciul la bord nu s'a putut organisa din acéstă causă, iar noĭ, în loc de şcólă făceam tótă ḑiua corvadă; ne uitam la ceĭ vechĭ, carĭ adesea, prefăcêndu-se că ne învaţă, ne trăgeaŭ la păcălelĭ ca să le trécă de urît.

Abea pe la sfîrşitul luĭ Martie a început să se formeze rolul de echipagiŭ, să se aşeḑe ómeniĭ pe seriĭ, să se dea la posturile de curăţenie şi alte multe regulĭ, pe carĭ noĭ le vedeam pentru prima óră. In puţinele momente de repaos, ce ne rĕmâneaŭ séra, uitam munca din timpul ḑileĭ spre a vorbi de voiagiul crucişetaruluĭ; ni se spunea că o să mergem departe pe mare, tocmaĭ la Kiel în Germania. Ómeniĭ începuse a se cunósce uniĭ pe alţiĭ; camaraḑiĭ începuse a se grupa, se lega prieteşug între ceĭ carĭ se potriviaŭ şi, pe nesimţite, se formase diferite clase, ceĭ cu carte fiind maĭ mândri, iar ceĭ cu genuchile încă ne întinse ascultaŭ la palavrele celor învĕţaţĭ. Căutam cărţĭ, carĭ să ne spună despre locurile pe unde aveam să trecem, dar la librăriile nóstre se găsesc maĭ mult romane pocite, de cât vre-o carte de Dómne ajută. Dacă, din întêmplare, daĭ peste o asemenea carte, apoĭ ea te costă ochiĭ din cap, căcĭ cărţile tipărite în romănesçe nu sunt de şcólă, ci maĭ drept se pot numi de speculă.

Imbarcarea materialului. — Când sosesc bastimentele la ernat, sunt părăsite cât maĭ repede, fie-care grăbindu-se să scape de serviciul ce are, spre a se duce în oraş să schimbe felul vieţeĭ, saŭ să ia în primire serviciul unde e mutat urgent. Din acéstă causă materialul de pe vas se predă unuĭ oficer, care nu'l cunósce; el îl aşéḑă pentru ernat cât maĭ repede şi îl închide bine, pentru ca să nu se risipiască, ne maĭ fiind în serviciŭ. S'aŭ vĕḑut bastimente la carĭ felinarele aŭ fost lăsate tómna cu fitilul în ele şi aŭ rĕmas tótă érna în prada rugineĭ. Primă-vara, când se deschide navigarea, încep şi reparaţiile de tot felul, căcĭ la desarmare materialul a fost lăsat fără să fi fost pus în stare de serviciŭ şi tótă érna a trecut la facerea deviselor de reparărĭ. O reparare de 5 leĭ dacă nu se face la timp, cade pe mâna devizuluĭ şi după multe formalităţĭ, se face în primă-vară cu costul de 25 leĭ. Ce e drept, statul a cheltuit de 5 orĭ maĭ mult, însă are o procedare regulată, baniĭ s'aŭ risipit cu acte în regulă şi nimenĭ nu póte găsi vre-un cusur, nicĭ chiar în privinţa timpuluĭ pierdut.

Anul acesta crucişetorul «Elisabeta» urma calea bătută, reparaţiunile nu se maĭ ispráviaŭ ; din 126 de cheĭ la sertare, s'aŭ făcut din noŭ 83, carĭ eraŭ perdute fără să se ştie cum şi de cine. Tot ast-fel s'aŭ petrecut lucrurile cu felinarele timonerieĭ, scaunele mobilieruluĭ, obiectele veseleĭ, bucătăriile, latrinele, bărcĭ, şalupe şi câte altele, pe carĭ nu maĭ mi le aduc aminte. La maşină d-l oficer mecanic Dunarinţu Petre, muncea ḑiua şi nóptea ca să schimbe tuburile la căldărĭ ; lucrarea a ţinut până la 25 Martie, când s'a putut termina, de şi se afirmase de ceĭ cu acte în regulă, că nu va fi posibil să se facă în aşa scurt timp. Abea la 28 Martie începe

Crucişetorul „Elisabeta". Canoniera „Griviţa". Docul plutitor.

VASELE MARINEI LA ARSENAL PENTRU REPARAŢII.

repararea coşuluĭ de la maşină, el ameninţa să cadă pe o vreme maĭ rea.

Afară de reparărĭ maĭ eraŭ rĕspândirile materialuluĭ ce trebuia cărat la bord şi aşezat la locul luĭ: bărcile, vergile catargelor, lestul de la maşină şi muniţia tunurilor, eraŭ la Ţiglina; un tun era dat pe vaporaşul «Prutul»: plăcile de la închiḑĕtórele tunurilor eraŭ la arsenalul armateĭ. In sfîrşit: pânze. unelte, obiecte, nimic nu era la locul luĭ; corveḑile curgeaŭ fără încetare, nu se putea face o oră de exerciţiu, iar séra cădeam de obosélă.

Pe lângă căratul obiectelor rĕspândite, facerea reparaţiunilor la covertă, răpăiala ciocanelor la căldările maşineĭ, spălatul şi curăţitul bastimentuluĭ. maĭ eraŭ încă şi aprovisionările de materiale. Asta nu era lucru de glumă; plecam departe şi trebuia să luăm cu noĭ tot ce ne trebuia, fără să uităm ceva; trebuia să îmbarcăm: combustibil la maşină, material la covertă, provisiĭ de reservă pentru trupă, pentru oficerĭ, pentru sergenţĭ şi amploiaţiĭ civilĭ. Nu se maĭ isprăvia cu facerea listelor şi a formalităţilor; mereŭ se uita câte ceva, mereŭ era un contra-ordin, o nouă disposiţie, resultat al inspirăreĭ momentuluĭ, spre a umplea o neprevedere a reglementuluĭ, ce lipsia cu totul.

Domnul maior, comandantul secund al crucişetoruluĭ, care se ocupa cu armarea bastimentuluĭ, mĕ pusese şi aci tot ca furier, avênd a înlocui pe d-l sergent Niculescu, până va veni la bórd. Maĭ tótă luna luĭ Martie am sgâriat la hârtie, scăpând de corveḑile nesfârşite, cu carĭ se trudeaŭ camaraḑiĭ meĭ, dar să nu vĕ inchipuiţĭ că atâtea reparărĭ, modificărĭ, permutărĭ şi repartizărĭ de permutărĭ, se făceaŭ fără a se goli cernéla din călimărĭ. Pentru fie-care fleac trebuiaŭ făcute acte în triplu şi corespondenţă lungă, aşa că eraŭ nopţĭ întregĭ

când nu închideam ochiul. Serviciul pe bastiment era greŭ de tot, armarea vasuluĭ nu s'ar fi putut face fără devotamentul tuturor ómenilor şi nicĭ eŭ nu m'am lăsat maĭ pe jos cu furieria mea. Ast-fel d-niĭ oficerĭ, echipagiul de la covertă şi personalul de la maşină, s'aŭ întrecut, care maĭ de care să munciască maĭ mult, pentru a se arma vasul şi cu tóte greutăţile, cu tótă ostenéla am eşit cu bine, fără să fi pierit o singură ḑi veselia dintre noĭ.

Pregătirile de plecare. — Incetul cu încetul, armarea crucişetoruluĭ se complecta; ne maĭ rĕmăsese sfârşiturile începuturilor, ele eraŭ numeróse, dar maĭ puteam respira puţin. La 23 Martie ne-am mutat pe bastiment părăsind pontonul, unde dormiam până acum, iar la bord am început serviciul pe carturĭ*) făcêndu-se şi puţin ecserciţiŭ, pentru ca să cunóştem diferitele posturĭ, ce aveam la curăţenie, la culcare, la masă şi la apelurĭ.

Ómeniĭ, carĭ maĭ fusese îmbarcaţĭ, ne învĕţaŭ obiceiurile vieţeĭ pe bastiment, dar ne trăgeaŭ şi la păcălelĭ, înveselindu-se pe socotéla nóstră; fie-care spunea ce auḑise şi ce făcuse pe mare, iar noĭ ascultam cu băgare de sémă. Ca în tóte părţile, uniĭ dintre noĭ aveaŭ curagiŭ, iar alţiĭ se gândeaŭ că ar fi fost maĭ bine, dacă eraŭ îmbarcaţĭ pe Dunăre; între eĭ era şi Chiriţă lăutarul, pe care d-l comandant secund îl luase pe bastiment pentru că trăgea bine din vióră. Chiriţă era cunoscut de tótă lumea; el ştia să cheme veselia cu arcuşul luĭ, muncea unde îl puneaĭ; numaĭ pe mare, din câte auḑea spunêndu-se, nu-ĭ venea la socotélă. Intr'o séră la provă, un poet de la maşină ne-a cetit poesia următóre:

*) Cartul e serviciul de 4 ore pe care îl fac la bord oficeriĭ şi trupa. Sunt 6 carturĭ, începênd cu cel de la 8—12 a. m. şi terminând cu cel de la 4—8 diminéţa.

In ḑiua de Blagovesce
Când tot ţiganul mâncă peşte
Luĭ Chiriţă nu-ĭ sporeşte,
Locul unde zugrăveşte,
Pe la toţĭ se tot jeleşte
Că la bord luĭ nu-ĭ prieşte.

Foaie verde şi-un boboc,
Chiriţă geme cu foc,
Că viaţa-ĭ fără noroc.
Vaĭ Chiriţă! cum s'apucĭ
Cuibuşorul dintre nucĭ!
Căcĭ acuma mi te ducĭ
Prin pustiurile-adâncĭ,
Pe-ale valurilor luncĭ,
Unde n'o să maĭ mănâncĭ,
Iar în loc de ostenélă,
O să suferĭ de icnélă,
La stomac să aĭ sfârşélă
Şi la cap învălmăşélă.
. . . .
. . . . ,

Departe de a se supăra, Chiriţă asculta gluma şi ofta, iar ceĭ-l'alţĭ rîdeaŭ, carĭ maĭ de carĭ lungind poesia.

La 26 Martie a venit la bord d-l comandant, colonelul Urseanu, dar séra a plecat înapoĭ la Bucurescĭ. Apropierea Paştelui ne face a termina resturile începuturilor, apoĭ în Joia mare, părăsim arsenalul, isprăvim cu proba maşineĭ şi ieşim la ancoră. E mare deosebire între un bastiment aflat în arsenal şi altul pe care se respiră aerul curat, se face serviciul în linişte şi se păstréză curăţenia făcută ; pe noĭ aŭ căḑut tóte greutăţile de la începutul îmbarcăreĭ. Acum sfintele sërbătorĭ după atâta muncă, ne aduc liniştea, casarma nóstră e împodobită cu frunḑe şi pavilióne, mesele sunt acoperite cu cozonacĭ, ouă roşiĭ şi friptură de miel, iar noĭ, după ce facem salutul de 21 de focurĭ a sfinteĭ învierĭ, aprindem felinarele peste tot. Era frumósă de tot podóba coverteĭ şi a casărmeĭ. D-l comandant secund a venit de a ciocnit cu noĭ ouĕle roşiĭ, ne-a urat de sfânta inviere şi ne-a spus că credinţa ne va mântui, ea ne va da virtutea să mergem şi să trecem peste tot.

II

De la Galațĭ la Malta

Plecarea. — Joĭ după Paștĭ, la 6 Aprilie, crucișetorul «Elisabeta» era gata de plecare, avênd la bord tóte cele necesare pentru voiagiu. La apelul făcut, când s'aŭ ridicat scările de la copastie, eraŭ la bord. un colonel comandant, un maior comandant secund, patru căpitanĭ, treĭ locotenențĭ și patru sub-locotenențĭ; maĭ eraŭ apoĭ un căpitan medic, un mecanic cl. I, doĭ mecanicĭ cl. II și un mecanic cl. III. Tot acest personal forma marele stat major. Cincĭ sub-mecanicĭ, un sergent major și un sergent, formaŭ micul stat major; iar echipagiul e format din 140 ómenĭ între carĭ 7 sergențĭ și 15 caporalĭ. Personalul e român neaoș, format bine, rĕŭ, în marina nóstră și cu el pleca acum bastimentul ca să se arăte lumeĭ din alte marinĭ. Ba, să nu mint, aveam și doĭ nemțĭ, pe cămărașul și pe bucătarul d-luĭ comandant; maĭ eraŭ încă treĭ timonierĭ, amploiațĭ civilĭ, de mult timp în serviciul nostru și carĭ treceaŭ drept românĭ. Unul din eĭ, timonierul Messa. era bolnav de dublă pneumonie și la plecare a venit la bord aprópe pe targă; el n'a voit să rĕmână de bastiment, ci s'a înfundat într'o cabină și a stat acolo mult timp bolnav, spunênd că e maĭ bine să-șĭ lase ósele pe mare de cât în murdăria cimitirelor nóstre.

La prânz am făcut rondoul la Galațĭ și am pornit'o la vale pe Dunăre spre a merge la Kiel, pentru a re-

presenta ţara la serbările deschidereĭ canaluluĭ, ce uneşte marea Norduluĭ cu marea Baltică. Făcusem socotélă pe hărţile nóstre, că până acolo avem să parcurgem tocmaĭ nouă mărĭ şi nouă ţĕrĭ, că o să trecem pe unde n'a maĭ fost neam de bastiment românesc. Era mare cinste pentru noĭ, ca să arătăm prin acele locurĭ mândrul nostru pavilion, acésta o ştia fie-care om din echipagiŭ, căcĭ séra la prova nu vorbaem de cât de acest voiagiŭ, iar şeful echipagiuluĭ ne spunea că munca nóstră nu e zadarnică, numaĭ să ştim să avem şi ifos, pe cât ne-am trudit de mult.

In séra plecăreĭ ne-am oprit la Ceatalul Sf. Gheorghe, la bord tótă lumea era istéţă, dar în ascuns mulţĭ aşteptaŭ să vadă, cum are să mérgă mâine pe mare, când avem să plecăm din Sulina spre Constantinopol. Séra adunându-se la prova în repaos, d-niĭ sub-mecanicĭ ofereaŭ câte o ţigare de export d-lor sergenţĭ, iar nouă carĭ ne guduram în jurul lor, ne spuneaŭ despre locurile unde eram. Tulcea cu morile eĭ de vênt, defileul păduros de la Tulcea la Babadag, munţiĭ Beş-Tepe şi Girilofca, eraŭ bine cunoscuţĭ de d-l sub-mecanic Noreanu, care spunea că o dată şi o dată, aceste locurĭ o să fie de mare importanţă, căcĭ aci se va desvolta pescuitul de la lacul Razim, exploatarea pădurilor şi comunicaţiile pe marginea măreĭ.

Printre învĕţaţiĭ de la bord, şeful timonerieĭ se deosebea prin faptul că vorbea italieneşte şi franţuzeşte ; el adusese de acasă maĭ multe cărţĭ şi ne spunea din eledespre ómeniĭ pe carĭ aveam să-ĭ vedem, obiceiurile lor şi ţĕrmiĭ pe unde sunt. După o carte cu scórţe gróse, ne-a cetit despre océnul Atlantic, unde sunt peştĭ zburătorĭ, balene atât de marĭ, în cât nu încap pe Dunăre; paserĭ, carĭ staŭ şése lunĭ în sbor de-asupra nourilor, legănate pe aripele lor, pe carĭ dorm, ca când ar fi de

santinelă la vămile văzduhuluĭ; apoĭ munţiĭ de ghiaţă. împinşĭ de furia tempestelor, se isbesc între eĭ şi daŭ scânteĭ; în sfîrşit prin acele locurĭ depărtate chiar marea se umflă şi se bosumflă, în cât pătrunde prin văĭ, rupe stâncile și înécă holdele bieţilor creştinĭ.

Séra, ceĭ carĭ nu eram de serviciŭ, ne-am culcat visând la minunile povestite de d-l şef al timoneriei; mulţĭ eraŭ nerăbdătorĭ să ajungem o dată la mare. De o lună de ḑile numaĭ de mare se vorbea, nu maĭ ştiam ce să credem, căcĭ era nepotrivială între ceia ce se ḑicea aḑĭ, cu ceia ce auḑeam mâine.

Intrarea pe mare. — La 7 Aprilie diminéţa, într'o Vinerĭ, am început să ne pregătim pentru ieşit în mare; ómeniĭ vechĭ, carĭ cunósteaŭ serviciul, privindu-ne zîmbind legaŭ şi ferecaŭ tóte lucrurile de la bord, iar noĭ priveam cu mirare că póte e adevĕrat ceea ce ne spuneaŭ prăpăstioşiĭ ca să rîdă de noĭ. Maĭ întâiŭ s'aŭ legat bărcile înăuntru pe bastiment şi s'aŭ legat solid cu lanţurĭ şi parâme, apoĭ s'aŭ înţepenit tunurile cu frâne puternice, s'aŭ uns bine la culate și s'aŭ astupat la gură cu dopurĭ legate de tun. După acésta a venit rîndul magaziilor; nicĭ un obiect n'a rĕmas ne legat şi neproptit, în cât puteaĭ să întorcĭ bastimentul cu fundul în sus, fără să se mişte ceva. In cazarmă şi în cabine, d-niĭ oficerĭ şi d-l comandant secund, aŭ trecut inspecţia de câte treĭ saŭ patru orĭ.

Până la ora 11 diminéţa, mergênd pe canalul Sulineĭ, am tot legat mereŭ până şi farfuriile de la bufetul oficerilor; apoĭ am trecut prin portul Sulina, unde am lăsat pilotul şi, în sfîrşit, am eşit pe mare. Aci era o frumuseţe. Cât cuprindea vederea, apa argintie se întindea fără ţĕrm, aerul curat si cerul senin, te făcea să creḑĭ că eştĭ maĭ mult în cer de cât pe pămênt. S'a început regularea busolelor, făcênd ocóle în vederea

Sulineĭ ca berzile, când staŭ se plece tómna; apoĭ am apucat spre Sud, alunecând pe luciul măreĭ într'o linişte misteriósă. Téma ce aveam, când se făceaŭ legăturile la bord, fugise departe ca uscatul, ce pierdeam din vedere; dacă n'ar fi fost desele inspecţiĭ ale d-lor oficerĭ, am fi jurat că ceĭ vechĭ iar ne-aŭ făcut vre-o păcălélă de-ale lor. La masă am mâncat cu mare poftă; n'a rĕmas un pic de supă în cazan, iar téma dispărută ne făcea să privim maĭ în faţă pe ceĭ carĭ ne speriase. Acum eram şi noĭ marinarĭ; marea, în adevĕr era frumósă de tot, cine a vĕḑut'o o dată în aşa stare nu o maĭ uită, dar nu pricepeam încă de ce atâtea legăturĭ, de ce atâta trepădare, când bastimentul nicĭ nu se mişca. De bună sémă că va fi ceva, dar mare lucru n'are să fie, căcĭ cum trăesc ceĭ vechĭ, o să trăim şi noĭ; cu aste gândurĭ, după ce am ascultat neîncreḑĕtorĭ pe învĕţaţiĭ echipagiuluĭ, ne-am culcat séra în hamacele nóstre.

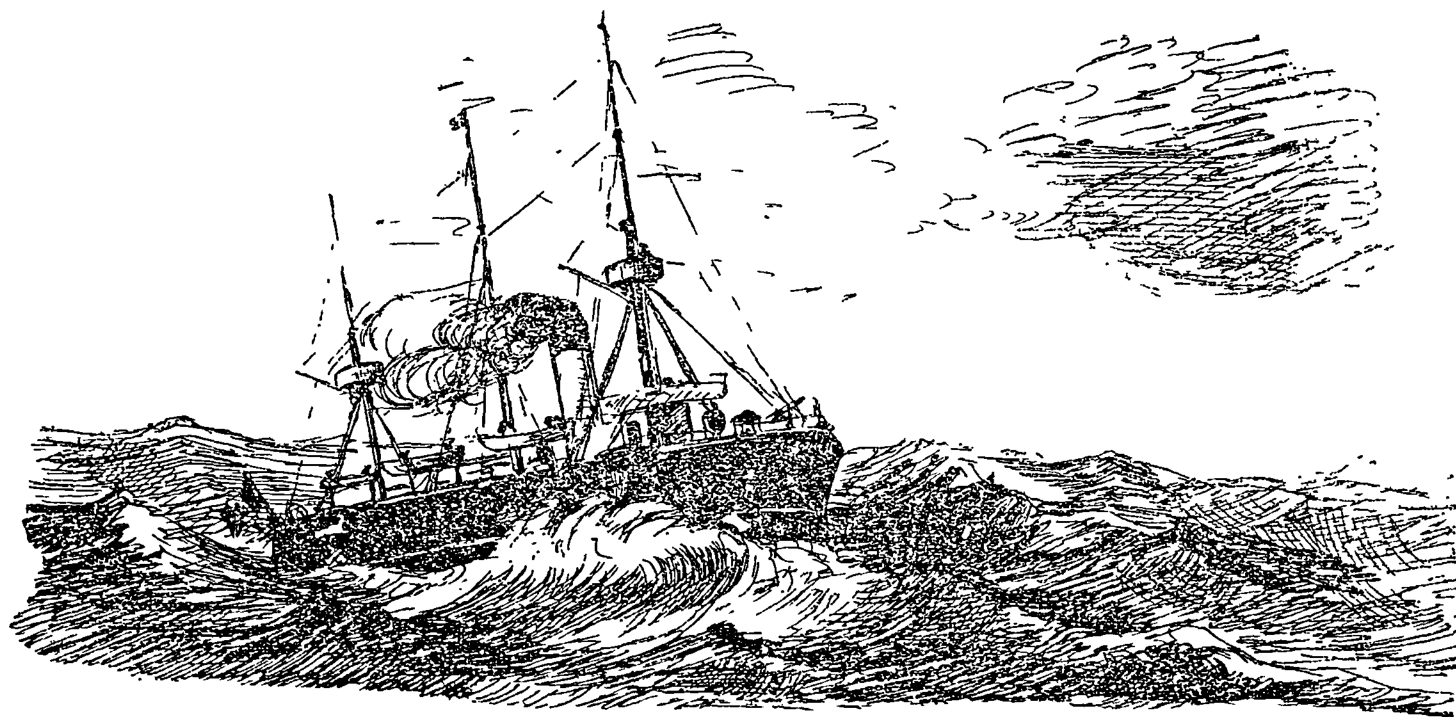
Furtuna. — Aveam nópte liberă de cart, hamacul se legăna fórte încet, casarma era aerată şi somnul m'a coprins profund; de mult nu maĭ dormisem cu aşa poftă, putea cine-va să taie lemne pe mine. Din aşa frumuseţe, cum póte natura să devie aşa de aspră! Era pe la orele două după miezul nopţeĭ, când căpitanul de arme îmĭ curmă somnul dulce şi, fără nicĭ o socotélă, mĕ aruncă într'un colţ cu hamac cu tot. Pentru un fost furier şi un timonier ca mine, purtarea căpitanuluĭ de arme ar fi părut altă dată cam prea afară din cale, dar acum nicĭ mĕ gândiam la supărare. Simţiam ceva greŭ, fără să-mĭ daŭ socotélă de ce era; aşĭ fi dormit şi în colţul unde mĕ asvêrlise, dacă sgomotul şi viermuiala celor-l'alţĭ camaraḑĭ, nu mĕ trezia din amorţiala mea. Atuncĭ m'am îngrozit de ce am vĕḑut în jurul meŭ; în casarmă era o lumină funinginósă, dată de

nişte felinare, carĭ se legănaŭ împreună ca cum le-ar fi mişcat cine-va într'adins; saciĭ de efecte eşise din rafturile lor şi se rostogoleaŭ venind unul peste altul, se opriaŭ puţin câte o dată şi apoĭ iar se repeḑiaŭ; prin astă zăpăcială a sacilor de efecte, două butoiaşe de apă se deslegase şi troncăneaŭ isbindu-se de rastelele armelor. Se părea că bastimentul stă nemişcat şi tóte obiectele se mişcaŭ, ca şi cum ar fi fost fermecate: căpătăile de lanţurĭ băteaŭ pe pereţĭ, mantalele plecaŭ de la cuer, vasul scârţîia din greŭ şi câte o dată se scutura ca câinele când ese din apă. Din colţul unde stam, priveam uimit aste mişcărĭ ciudate şi nu-mĭ venea să mĕ scol; coverta părea că fuge de sub mine, mă ţineam cu mâna de stinghea rafturilor de la saciĭ de efecte; sângele mi se urca în cap, iar la stomac îmĭ venea leşin cumplit.

Asvîrlitura căpitanuluĭ de arme o uitasem cu totul; inlemnit cum eram în colţul meŭ, o smâncitură a caporaluluĭ de serviciŭ mĕ puse pe picióre şi mĕ repeḑi pe punte, pe când camaraḑiĭ legaŭ şi ferecaŭ tot ce se mişca. In cazarmă era înăbuşeală şi un miros greŭ de tot; pe punte am dat de rĕcóre, care m'a trezit cu totul, dar ce tabloŭ înfiorător! Intunerecul nopţeĭ nu te lăsa să veḑĭ la cincĭ paşĭ înainte, cerul era plin de norĭ plumburiĭ, vîntul rece mugea prin catarge cu urlet de jale, iar parâmele de sîrmă de la pataraţine *) ţineaŭ isonul pe córda subţire. Valurile spumegaŭ în jurul nostru şi veneaŭ grămadă din întunericul nopţeĭ; asaltul lor se repeta fără încetare; câte o dată se năpusteaŭ peste noĭ, pătrundeaŭ înăuntru pe la provă şi ca un torent nebun, alergaŭ spre pupă, isbindu-se de intrările cabinelor, carĭ eraŭ închise cu multă grije. Altă dată

---

*) Pataraţine sunt părâmele carĭ légă vêrful catarguluĭ de covertă.

Crucişetorul „Elisabeta" pe furtună în Marea Neagră.

valul se isbea de carenă, de credeaĭ că a spart'o, atât se cutremura de tare. In acele momente grele părea că ne prăpădim, că suntem gata să ne dăm obsteşcul sfîrşit, apoĭ iar trecea valul şi iar ne veneà speranţa, pentru a o pierde câtė-va minute în urmă, când un alt val maĭ furios, venea să ne zgudue până în băerile inimeĭ. Coverta era într'una plină de apă, nu aveaĭ un colţişor unde sĕ-ţĭ odihneştĭ un deget; crucişetorul gemea de atâta greutate, câte o dată rĕmânea o secundă zăpăcit pe créstа valuluĭ, apoĭ se pleca repede spre fundul măreĭ pentru a se ridicà cu valul în cap.

Cea maĭ mare parte din ómeniĭ de serviciŭ nicĭ n'àveaŭ conştiinţă de ce se făcea şi de ce se dregea în jurul lor; în acele momente tótă lumea trebuia să fie la lucru, dar puţinĭ eraŭ carĭ să maĭ fie stăpânĭ pe eĭ, ceĭ-l'alţĭ steteaŭ pachet în jurul coşuluĭ maşineĭ, unde era maĭ sus şi maĭ cald. Tangajiurile şi ruliurile ne zăpăcise, ochiul speriat sta ţintit pe valurĭ, carĭ ameninţaŭ să ne înghită dintr'o clipă într'alta. La micĭ intervale se auḑia câte un gemăt, câte un oftat, câte o icnélă, urmată de vĕrsăturĭ; mâncarea de erĭ, pe care o înghiţisem cu atâta poftă, se ducea acum să îngraşe fiarele măreĭ. Vederea acestor chinurĭ ne întorcea inima pe dos şi ne puneam a icni cu toţiĭ, cântând ca bróştele în baltă. Rarĭ aŭ fost aceia carĭ n'aŭ sacrificat în acea vreme de grea încercare. Chiar ómeniĭ ceĭ maĭ vechĭ, nu eraŭ tocmaĭ în firea lor, dar eĭ se ascundeaŭ ca să nu-ĭ vedem horcăind, căcĭ, lucru barbar, ceĭ teferĭ îşĭ băteaŭ joc de suferinţa nóstră, iar ofiţeriĭ daŭ la ordine ca cum ar fi fost la Galaţĭ în arsenal. Nu e vorbă, că ordinele oficerilor nu le puteam ecsecuta, şi, Dumnezeŭ să mĕ erte, nicĭ eĭ nu-mĭ păreaŭ tocmaĭ teferĭ; cea maĭ mare parte aveaŭ aerul de a-şĭ plânge sócrele.

Când s'a luminat de ḑiuă, marea era cumplită,

tăcerea pustietăţeĭ o sfâşia numaĭ urletul vêntuluĭ şi zgomotul valurilor; nu se vedea nicĭ o cóstă a uscatuluĭ, nicĭ un vas depărtat, nicĭ o speranţă de ajutor. Valurĭ turbate şi iar valurĭ, carĭ se repeḑeaŭ spre noĭ cu cómele rĕsfrînte, lăsând în urma lor lungĭ şiróe de spumă alburie. La lumina ḑileĭ marea era maĭ puţin înfiorătóre ca nóptea, dar rĕul de mare se simţea maĭ mult, căcĭ nóptea suferiam ca şi cum am fi fost legaţĭ la ochĭ, iar ḑiua vederea măreĭ ne mărea ameţéla. La prânz şi séra, ni s'a dat să mâncăm pesmeţĭ cu brânză, căcĭ fiertură nu era chip a se face; maĭ toţĭ ómeniĭ aveaŭ scârbă de mâncare, s'a făcut mare economie la ordinar; ceĭ carĭ îndrăzneaŭ să ródă din pesmeţĭ, icneaŭ cu eĭ în gură. Numaĭ vre-o patru ómenĭ: d-l caporal Tote Elice, d-l fruntaş Crăciun Cristache, camaradul Mateiŭ Dumitru şi d-l caporal Niculescu, n'aŭ simţit nicĭ un rĕŭ; eĭ aŭ mâncat cu poftă ca în tóte ḑilele, ca şi când n'ar fi fost făcuţĭ ca ceĭ-l'alţĭ ómenĭ. In urmă am auḑit că şi în cele-l'alte divisióne aŭ maĭ fost şi alţĭ ómenĭ teferĭ de tot; eĭ aŭ îngrijit de bastiment pe furtună, căcĭ cu ştiinţa şi munca nóstră, ar fi fost de mult în fundul măreĭ.

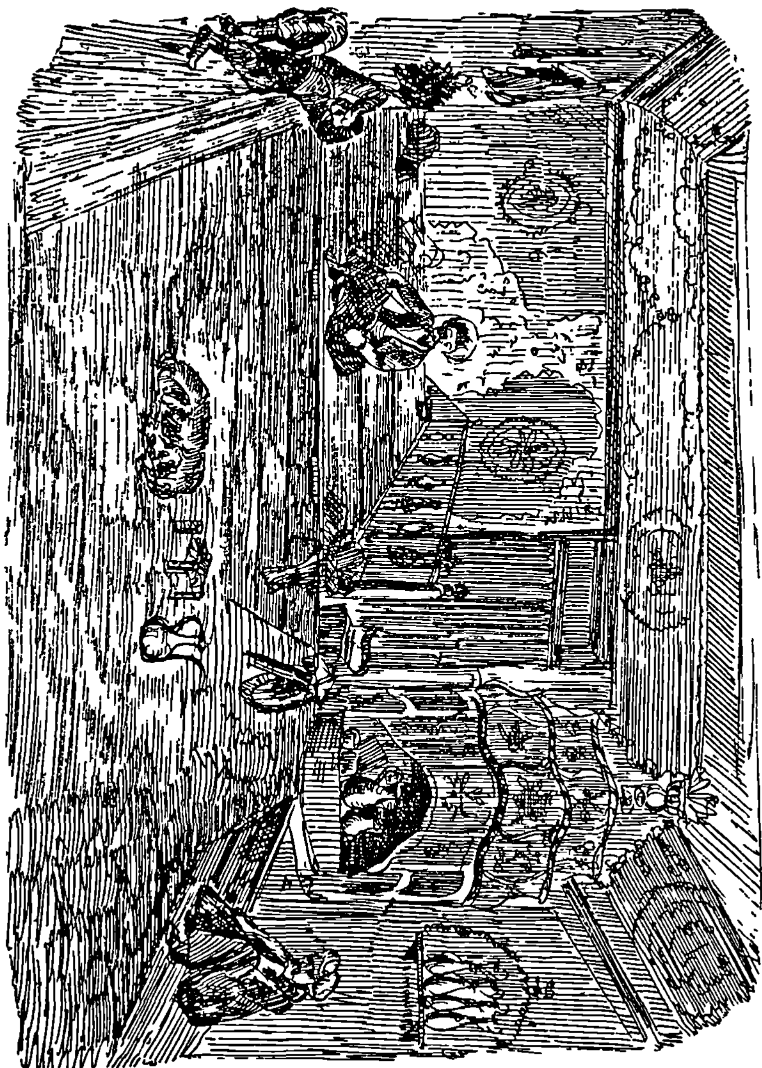
Valurile turbate ne-aŭ prins Vinerĭ nóptea, Sâmbătă tótă ḑiua eram una cu apa, sarea se scorţise pe coşul maşineĭ, unde stropiĭ valurilor se evaporaŭ din cauza căldureĭ. Crucişetorul se pleca în apă, în cât ţevile tunurilor intraŭ maĭ până la jumătate, iar cârma lovită mereŭ de mare, bătea de credeaĭ că o să se rupă dintr'un moment într'altul. Ce am fi făcut noĭ dacă se rupea cârma? asta mĕ întrebam când îmĭ maĭ veneam puţin în fire. Intr'un asemenea caz vasul s'ar fi pus de-a curmezişul pe valurĭ, marea l'ar fi legănat, până ce înclinările luĭ îl făceaŭ să intre cu copastia în apă; atuncĭ el nu s'ar maĭ fi putut ridica, apa ar fi intrat

pe deschiḑĕturile coverteĭ şi noĭ, bâca! la fund. Camaradul Florea, cu care legasem prieteşug, era lângă mine; noĭ gemeam împreună şi eŭ, încetişor, îĭ şopteam gândurile mele, dar el, cu necaz îmĭ rĕspunse: «dar maĭ bine să bâcâe dracul de cât astă chinuială»! Tortura începuse să ne revolteze.

La liman. — Treĭ ḑile şi treĭ nopţĭ, am dus'o din val în val; vêntul creştea mereŭ ca şi când nu-ĭ ajungea atâta urlet, iar forţele nóstre scădeaŭ, cu cât trecea timpul şi marea turba maĭ mult. A treia ḑi pe la 9 ore diminéţa, zărim în sfîrşit cómele munţilor din Anatolia: acum părea că nu maĭ suntem singurĭ, speranţa renăştea, dar eram aşa de licniţĭ în cât abea maĭ mişcam; uḑĭ de stropiturĭ, asurḑiţĭ de zgomot, cu stomacurile lipite de şira spinăriĭ, noĭ eram sarcină la bord. incapabilĭ de o mişcare. Cu tóte astea bastimentul lupta mereŭ, cósta se vedea tot maĭ bine; spre séră valurile aŭ început să maĭ scadă, căcĭ cu cât înaintam cu atâta eram maĭ la adăpost sub cósta bine-făcĕtóre. Capul Baba de la Benderecli, unde se află un far, e recunoscut; dar ca să ajungem până acolo, trebuie să ne punem în curmeziş pe valurĭ şi asta ne-a făcut să trecem prin teribile momente. Crucişetorul ţine bine marea când ea vine din prova, însă când vine din pupă, orĭ de-a curmezişul, se iégănă prea tare şi eştĭ ecspus la mare pericol.

Pe la cincĭ ore séra dete Dumnezeŭ de intrarăm în port la Benderecli, unde maĭ eraŭ 17 vase fugite de furia valurilor; nimenĭ nu maĭ credea că o să scăpăm, frica măreĭ şi licnéla stomacurilor ne făceaŭ să revenim de departe de tot. Şeful de ordinar a încercat să ne ia vĕḑul dându-ne vin cald cu ardeiŭ, dar asta nu s'a prins de loc, căcĭ eram ca câniĭ eşiţĭ din tărbacă. Oamenii, carĭ se puteaŭ ţine pe picióre, s'aŭ pus pe spălat îndată ce a căḑut ancora în port, maţele pompeĭ plesneaŭ

de presiune, apa țâșnea din lancea pompeĭ, ca cum nu ajunsese spălarea valurilor. S'a curățit cazarma de zoile vĕrsăturilor, s'a aerisit peste tot, iar pe noĭ ne-a pus cu forța sub pompă și ne-am spălat bine pe corp. Asta ne-a

Cafenea Turcéscă la Benderecli

maĭ zdrevenit, numĕrul celor carĭ staŭ pe picióre a crescut repede, séra pe la 9 ore nu maĭ rĕmĕsese culcațĭ de cât doĭ ómenĭ și aceia sufereaŭ maĭ mult de frică de cât de mare.

A doua ḑi, după sosirea nóstră în port, fu o ḑi de

repaos, fie-care 'şĭ-a regulat sacul cu efecte, a vizitat părţile din vas, cu care era însărcinat şi a inspectat lucrurile ce avea în primire. Nu se stricase nimic, nicĭ chiar o céşcă; acum pricepeam de ce se făceaŭ atâtea legăturĭ, dar fie! prea ne-a luat furtuna repede! Póte că ar fi mers maĭ bine dacă aveam şi noĭ cel puţin cincĭ, şease ḑile frumóse, înainte ca să dăm peste turbarea din care abea am scăpat. Suferinţa îndurată mĕ făcea să-mĭ pară rĕŭ de furieria de la Ţiglina; meseria ce voiam a-mĭ alege, era prea grea şi prea periculósă. Séra pe când mărturiseam grija mea d-luĭ sergent major Zalomitu, care era o veche cunoştinţă, acesta îmĭ zise:

— Ţi-a plăcut marea în ḑiua întâia când aĭ vĕḑut'o?

— Fórte mult, rĕspunseiŭ eŭ, dar vĕd acum că ea este fórte schimbăciósă.

— Nu face nimica băete, adaogă d-l sergent major, dacă ţi-a plăcut o dată, nu poţĭ să o maĭ uiţĭ. Intre marinar şi mare nu ecsistă divorţul; cât suferĭ pe mare, te jurĭ să nu o maĭ veḑĭ în ochĭ, apoĭ, ajuns la uscat, începĭ să înghiţĭ la praf, să asuzĭ de căldură, să te moleşeştĭ cu totul, aşa că nu ştiĭ cum să te întorcĭ maĭ repede la iubita mare, vecinic tênără şi frumósă. Marinarul este ca femeea însărcinată; cât timp pórtă sarcina, se jură că n'are să maĭ facă alt copil, apoĭ, când pruncuşorul o dezmiardă cu mânuşiţele luĭ, ea uită suferinţa şi croeşte din noŭ altul şi maĭ frumos. Rarĭ sunt marinariĭ şi femeele, carĭ se abat de la astă cale; ceĭ carĭ fug, n'aŭ iubit marea nicĭ o dată; cele carĭ nu fac copiĭ sunt muierĭ, carĭ vor să fie respectate ca mame, pe când ele nu sunt de cât soţiĭ de plăcere.

Cósta Anatoliei. — Cósta Anatolieĭ, ce priveam cu atâta bucurie şi dragoste, pe când ne zăpăcise furtuna, este una din cele maĭ frumóse, ce se pot vedea; ea este înaltă, cu piscurĭ de munţĭ şi pădurĭ peste tot.

Marea este fórte adâncă în lungul acesteĭ cóste pietróse şi fără scobiturĭ; torenţiĭ, carĭ curg din munţĭ, abea aŭ scobit câte-va văĭ, la gura cărora se pot refugia bărcile pe timp rĕŭ. La Benderecli capul Baba formézǎ un bun adăpost vremelnic; oraşul e mic şi grămădit în fundul portuluĭ; populaţia se compune din turcĭ şi grecĭ afundaţĭ în cea mare mizerie. La telegraf nu ni s'aŭ primit depeşile de cât scrise cu litere turceştĭ; funcţionarul a lăsat jocul de table şi a venit să ne priméscă depeşile.

Turc cu dare de mână.

In aceste locurĭ, unde produsele de tot felul ar abunda, turciĭ aŭ stins orĭ ce activitate; trăesc calic cu nimica tótă şi pierd vremea stând la cafenele tótă ḑiua. Va

trebui mult timp până să pătrundă aci activitatea civilisaţieĭ şi să aducă populaţiunea la starea de înflorire la care ajunsese înainte vreme, în timpul grecilor şi al romanilor.

Din cauza turcilor şi a legilor aduse de eĭ, comerţul pe cósta Anatolieĭ este fórte mic, comunicaţiunile rele şi puţin sigure, populaţiunea rară şi săracă. In pădurĭ, carĭ sunt fórte sălbatice şi întinse, vânatul este abundent şi variat; un fazan se vinde cu 60 la 80 banĭ, iar un puiŭ de urs cu 5 leĭ. Abaşiĭ, rĕspândiţĭ din Caucaz după cucerirea ruséscă, sunt barbarĭ şi tâlharĭ, eĭ terorisează pe locuitorĭ, împiedică desvoltarea bunuluĭ traiŭ şi sunt temuţĭ chiar de către turcĭ. Poporul armean serveşte drept pradă turcilor şi abaşilor, iar greciĭ, cu tótă isteţimea lor, ne avênd de unde să ródă şi eĭ, aŭ rĕmas calicĭ; sunt însă bunĭ navigatorĭ şi cu bărcuţele lor vin până pe la Constanţa ca să ne aducă mere, cărbunĭ de lemn şi chiar lemne de foc.

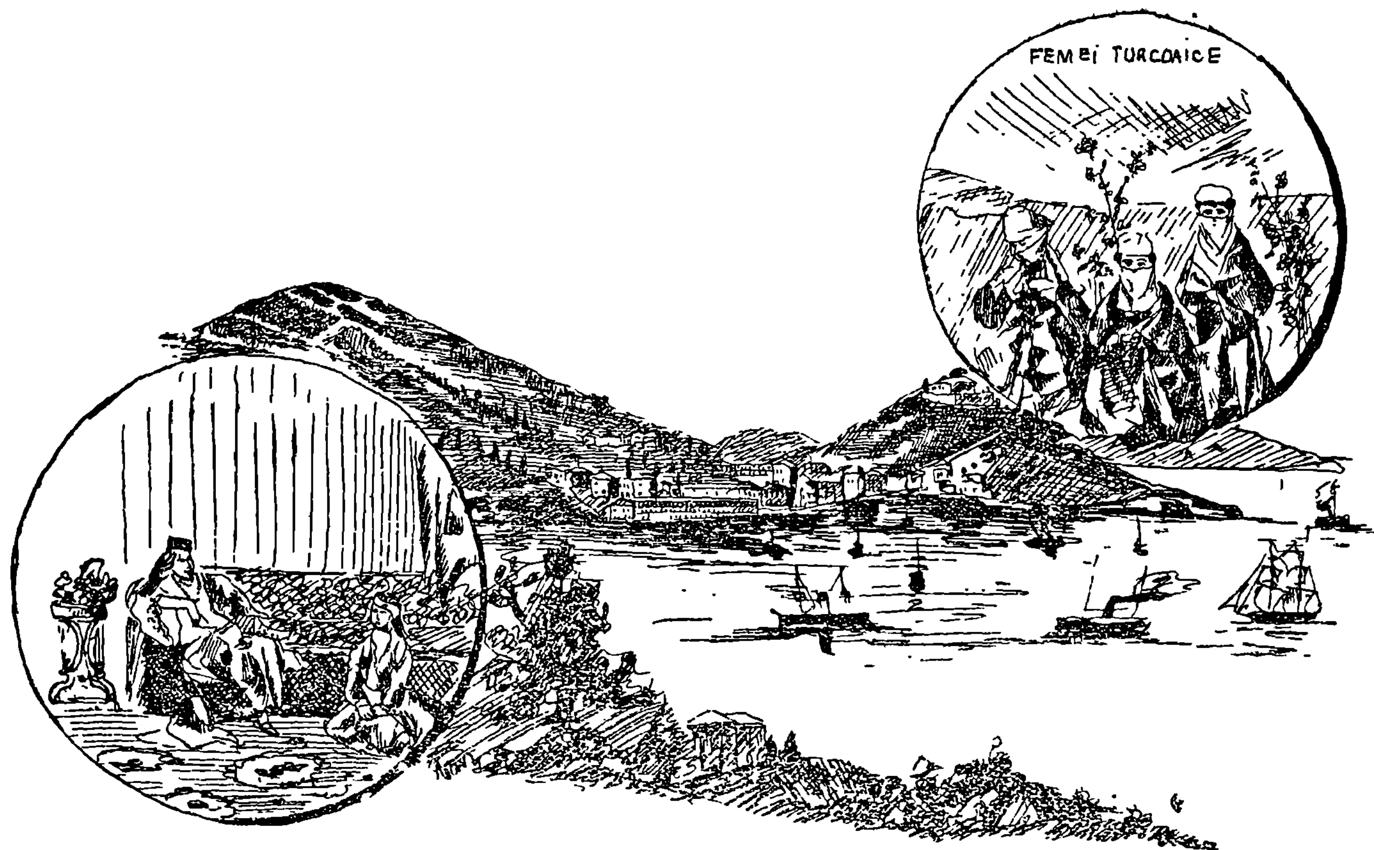
Pe drum spre insula Creta. — Am plecat din Benderecli la 11 Aprilie, o dată cu luminatul ḑileĭ; marea era încă agitată de furia furtuneĭ, dar acum valurile eraŭ mult maĭ micĭ; rĕmăsese numaĭ *hula**), ce ne legăna destul de mult, însă nu ne împiedeca mersul. Până la Bosfor am înaintat prelungind cósta Anatolieĭ, pe care o priviam desfăşurându-se măréţă pe un cer albastru; în drumul nostru am trecut pe la mica insulă Kirpen, unde se ḑice că ar maĭ fi câte-va foce, rĕmăşiţe din vremurile când tótă Marea Négră era plină cu aceste animale, cu ochĭ frumoşĭ şi căutătură blândă. La capul Kilia eraŭ adăpostite o mulţime de vase cu vele, fugite aci ca să scape de furtună, iar maĭ înăuntrul uscatuluĭ se vedeaŭ piscurĭ de munţĭ, fórte înalte şi posiţiunĭ pitoreştĭ, de nu te înduraĭ să-ţĭ eĭ privirea de la ele.

*) Undulaţia măreĭ în urma valurilor.

După prânz am ajuns la Bosfor, fără ca unul din noĭ să maĭ fi suferit de rĕul măreĭ; aci frumuseţea locurilor nu se póte descrie; cât timp am avut liber am privit mereŭ, m'am lipsit chiar şi de mâncare. Cavac, unde se vizéză patentele de sănătate ale vaselor carĭ merg spre Constantinopol; Buiuk-Dere (Délul-Mare) cu frumóse palate; Terapia cu locuinţele de vară ale diplomaţilor; Yani-Kioi, surâḑênd în frumósa-ĭ posiţie; Beikos, cu apă bună: Kandili, unde se abate furia curentuluĭ; apoĭ Arnăut-Kioi, Beiler-Beĭ, sunt atâtea posiţiunĭ, carĭ se întrec în frumuseţe şi te lasă visător. Pera, Galata, Constantinopol, Scutari şi Kadi-Kioi, termină partea Bosforuluĭ despre marea de Marmara; aci populaţia e mult maĭ densă de cât în cele-l'alte localităţĭ, furnicarul omenesc viermueşte cu vioiciune, comerţul e fórte activ şi bastimentele numeróse.

Cetisem şi rĕscitisem despre posiţiunile de la Bosfor; acum în mersul nostru repede, fără a ne opri, tóte aceste frumuseţĭ, carĭ fugeaŭ în urma nóstră, îmĭ păreaŭ o nălucire. Camaraḑiĭ meĭ, carĭ le maĭ vĕḑuse, m'aŭ asigurat că e maĭ bine să le veḑĭ de departe de cât să te ducĭ în ele, căcĭ acolo daĭ peste turcĭ şi-ţĭ pierḑĭ iluzia vêḑênd murdăria ce se află prin aste posiţiunĭ, carĭ par atât de pitoreştĭ. Inainte vreme mulţĭ românĭ şi-aŭ pierdut viaţa prin aceste locurĭ şi mulţĭ banĭ a vĕrsat ţara nóstră, ca să îngraşe pe trântoriĭ ce le locoiaŭ. Iarba s'a întins acum peste nelegiuirile turceştĭ, curentul Bosforuluĭ a înghiţit victimele dispărute, dar suvenirul injustiţieĭ va trăi vecĭnic şi dreptatea se va face.

Cu părere de rĕŭ 'mĭ-am luat privirea de la ascuţitele minarete ale giamiilor turceştĭ, sórele spre apunere le coprindea în razele-ĭ auriĭ, formând în dosul colinelor o enormă aureolă. Eşisem din Bosfor şi alunecam

O vedere din Bosfor cu femeĭ în costum turcesc.

repede pe marea de Marmara, acest ocean al popórelor antice, carĭ aŭ populat Europa: noĭ cunóştem acum numaĭ o mică parte din zbuciumările lor, restul s'a pierdut. Timpul era frumos, cerul cu milióne de stele, marea dormea şi aerul îmbălsămat; era liniştea profundă, când privighetórea povesteşte în luncă dorul inimióreĭ sale, iar pe mare trec sufletele celor dispăruţĭ. Dómne! ce armonie în astă nópte! Marea de Marmara voia să ne mângâie de turbarea suroreĭ sale. Bine zicea d-l sergent major: «Cine a iubit o dată marea nu o maĭ póte uita».

Ce pedépsă grózniсă a vrut Dumnezeŭ să dea acestor locurĭ de a trimis pe turcĭ! O dată era civilisaţia, légănul gândireĭ libere, iar acum aprópe barbaria.

Nopţĭ ca asta, trec repede; primele raze ale sóreluĭ se rĕsfrîng pe cómele înălţimilor de la insulele Marmorice, atuncĭ mărim viteza şi ne apropiem de Galipoli. Gândul zbóră înainte de la marea de Marmara spre a ne duce la Dardanele, canalul îngust pe unde aŭ trecut în Europa primele popóre indice; pe aci aŭ trecut Perşiĭ, pe aci s'aŭ revărsat macedoneniĭ şi romaniĭ asupra Asieĭ; în aburul aceste̮ĭ atmosfere s'a desvoltat iubirea şi facultatea de abstracţiune. Prin aceste locurĭ s'aŭ ciocnit popórele, carĭ treceaŭ în Europa; aci vicleanul Ulise, amestec de sânge semitic şi pelasgic, distruge prin înşelăciune pe protejaţiĭ Iubireĭ şi Blândeţeĭ, ante-mergĕtórele credinţeĭ creştine. Mult s'aŭ mărit faptele poporuluĭ grecesc şi semitic, dar istoria neamurilor, origina emigraţilor, de sigur a fost mult maĭ importantă, însă despre acestea nu cunóştem maĭ nimic. *Rasa semitică, cu tradiţiunea eĭ biblică, a făcut în trecut maĭ mult rĕŭ ştiinţeĭ, de cât fac astă-ḑĭ popoarelor descendenţiĭ luĭ Israel cu baniĭ lor şi pretenţiunea de-a moşteni pămêntul.*

Mersul crucişetoruluĭ ne ducea prea repede prin aceste locurĭ pline de suvenirĭ istorice, vast cimitir al popórelor dispărute; nu e colţ de pământ, care să nu-şĭ aibă renumele din trecut. S'a scris mult despre isprăvile grecilor prin aceste locurĭ, pe când despre neamurile aflate înainte de eĭ, despre frământările din Caucaz, abia acum se munceşte ştiinţa ca să afle câte ceva. Frumósa Troie n'a fost nicĭ o dată ceva grozav, renumele eĭ se datoreşte luĭ Homer, poet fără pereche, care a scris atât de frumos, în cât Iliada a ajuns până la noĭ şi va trece încă departe în viitor. Astă-ḑĭ satul Hisarlâc, rĕsărit pe locul unde a fost Troia, este aprópe un cătun mizerabil, iar fluviul Scamandru, e un pârlit de pârâiaş, neîndestulător nicĭ pentru scăldatul gâştelor din sat. Alte oraşe, marĭ de tot, aŭ dispărut fără ca să ştim măcar de ecsistenţa lor; renumele, ca şi viaţa nóstră, sunt supuse la voia întâmplăreĭ; dreptatea nu ecsistă nicĭ în acéstă privinţă. Maĭ anul trecut ceteam într'un ziar, că un englez bogat pusese la uşa salonuluĭ sĕŭ momiile a doĭ regĭ egipteni; aceĭ regĭ or fi fost în viaţa lor puternicĭ, or fi umblat după renume şi acum întâmplarea 'ĭ-a adus ca mobilă în salonul englezesc. Renumele... *câte crime nu se fac pentru acest cuvînt găunos!*

Fă bine aproapeluĭ tĕŭ, fă bine omenireĭ şi apoĭ ascunde-te sub iarba verde, iată ce te poţĭ alege maĭ bun în astă lume!

Intr'un loc atât de mic, cu atâtea marĭ suvenirĭ istorice, gândirea îndelungată m'a făcut să rĕmâiŭ în urmă de vapor. Prin aceste ţinuturĭ frumóse şi istorice, când pierḑĭ vaporul nu maĭ e chip să-l ajungĭ. Dardanelele aŭ dispărut, aprópe sub orizont, acum suntem în apropiere de insula Tenedos, înaintăm pe lângă cósta Asieĭ spre Arhipelag. De la farul Sigri, din insula Mitilene, apucăm prin strîmtórea Dora, pe care o trecem

Tipurĭ de bașibuzucĭ,

Mercurĭ séra pe la miezul nopțeĭ; în acéstă strîmtóre, din cauza munților, suflă cu putere maĭ tot-d'auna vêntul de nord, saŭ de Sud. Vechia marină cu rame și cea cu vele, se temeaŭ mult de strîmtórea Dora, pe care o numeaŭ *poarta vînturilor;* piloțiĭ ecsperimentațĭ o evitaŭ trecênd fie pe lângă continent, fie că se duceaŭ spre cósta Asieĭ, prin canalul de la Chio. Un camarad ne istorisea cum era să se inece în acéstă spurcată de strîmtóre, când a trecut crucișetorul rîndul din urmă; valurile ținuse în loc pe bricul «Mircea» vre-o șeapte ḑile; ajungênd «Elisabeta» a voit să-șĭ bată joc de ele și a pornit'o prin strîmtóre cu tótă viteza, dar un val nebun s'a urcat pe teugă*) a rupt scara comandeĭ și puțin a lipsit să nu rostogoliască în mare pe bietul camarad, care nu avea nicĭ o vină. De aceea se ḑice că nu e bine să vorbeștĭ rĕŭ de mare; orĭ cum ar fi ea, e maĭ bine să o numeștĭ cu cuvinte frumóse și să te facĭ că nu pricepĭ perfidia eĭ.

Acum suntem printre numerósele insule, unde a fost légănul marineĭ cu rame cu mult înainte de Homer; de aci veneaŭ cariĭ, ca să jefuiască țĕrmurile în timpul luĭ Homer; pe aci s'a desvoltat marina grecéscă și după Homer, pe aci treceaŭ flotele ca să domine sdrențeroșiĭ țĕrmĭ aĭ Asieĭ, unde găseaŭ adăposturĭ numeróse.

Ca și la Troia, faima marineĭ greceștĭ nu e atât de mare cât s'a creḑut; în timpul luĭ Homer flota grecéscă era o adunătură de bărcĭ marĭ, incapabile de o navigare maĭ spre largul măreĭ. Cu cel puțin douĕ miĭ de anĭ înainte de Homer egipțieniĭ și sabeeniĭ, aveaŭ flote carĭ mergeaŭ până în India. Lăsând dar la o parte tradițiunea biblică și scrierile greceștĭ, vedem că aurora

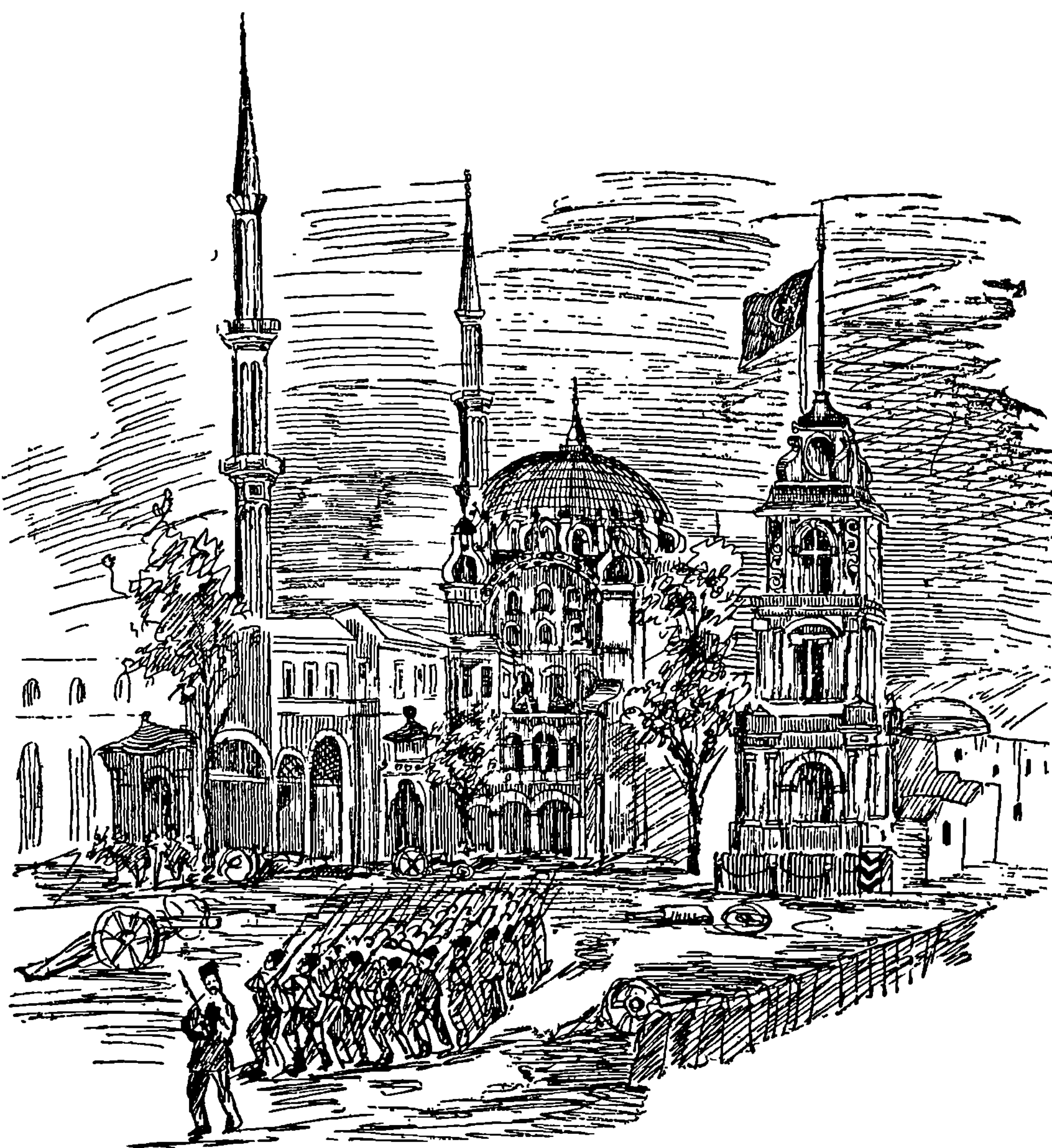
*) Teugă e partea acoperită cu punte în prora vasuluĭ.

istorică nu începe cu 900 de anĭ înainte de era creştină, ci cu 5 saŭ 6 miĭ de anĭ, acésta fiind cel maĭ puţin, ce vor putea admite învĕţaţiĭ, carĭ citesc sânta scriptură în straturile pămêntuluĭ şi găsesc milióne de anĭ de când a început creaţiunea luĭ.

Drumul nostru ne duce pe lângă insulele: Zea, Termia, Serifos, Anti-Milo și Ananele; timpul frumos se menţine într'una, echipagiul 'şĭ-a venit în fire cu totul, pe vas iar a început să apară voiniciĭ şi isteţiĭ. Cómele munţilor Ida din Creta ne apar de departe, apoĭ capul Drepano se zăreşte confuz, tabloul este din cele maĭ frumóse: sub aşa cer și cu o ast-fel de climă, se pricepe lesne cum se face că greciĭ aŭ dobândit în aşa mare grad simţul frumosuluĭ.

Joĭ la 13 Aprilie, am intrat în portul Suda pe la ora unu după prânz; de și îmbarcaţĭ numaĭ de câte-va ḑile, pot afirma că printre noĭ nu era un singur om care să nu-ĭ pară rĕŭ că se termină aşa de curând un voiagiŭ atât de frumos, cum am avut de la Benderecli la insula Creta.

La Suda. — Portul Suda aflat la nordul insuleĭ Creta, între capul Maleka şi Drepano, are intrarea lesniciósă şi se recunóşte de departe din mare; el este unul din cele maĭ bune porturĭ, nu numaĭ din insula Creta, ci din întreg Archipelag. Aci s'ar putea adăposti o flotă întrégă pe orĭ și ce timp, dar, ca peste tot, turciĭ aŭ adus mizeria cu eĭ, dezolaţiunea e profundă, iar poporul creştin, impilat dar nu supus, luptă într'una ca să scape de sub jugul otoman. Munţiĭ înalţĭ, posiţiunĭ fórte tarĭ, influenţa grecéscă şi ajutórele materiale ce primesc eĭ, înlesnesc resistenţa revoltaţilor, aşa că acéstă insulă pótă să reuşéscă a se uni cu Grecia. Origina locuitorilor este un amestec al pelasgilor cu rasa semitică:

Arsenalul marineĭ turceştĭ la Tophani.

carii, fenicienii și grecii, aŭ dominat insula în diferite epoce, apoĭ veneţienii și turcii, aŭ introdus modificărĭ însemnate. Printre păstoriĭ din munţĭ se află și un însemnat numĕr de românĭ, aduşĭ din Macedonia și din alte ţinuturĭ; eĭ 'șĭ-aŭ pierdut limba, dar maĭ păstréză unele obiceiurĭ strămoșeștĭ. Ar fi bine ca cine-va să se ocupe puţin şi de aceştĭ nenorociţĭ, carĭ, ca și ceĭ din Macedonia, produc eroiĭ cu carĭ se fălesc greciĭ peste tot. Bieţiĭ românĭ! mult aŭ fost oropsiţĭ! Dacă ar fi fost cine-va să-ĭ grupeze cel puţin cultural, ar fi format cea maĭ puternică naţiune din orient. Românĭ în Istria spre Italia, românĭ în Moravia spre polonĭ, românĭ spre Nistru departe, românĭ în Creta, în Macedonia, în Serbia, ba și în Caucaz sunt sate de românĭ, cel puţin așa mĕ încredința camaradul Tóder, care a trecut pe la Sucum-Kale. Pe lângă aceştia cunoscuţĭ, câţĭ alţiĭ nu s'aŭ pierdut printre neamurile, carĭ s'aŭ silit să-ĭ înstrăineze! Româniĭ s'aŭ părăsit uniĭ pe alţiĭ, iar greciĭ maĭ cu sémă, aŭ profitat în cât, fără rasa puternică a românilor și a albanezilor, n'ar fi ajuns nicĭ o dată la ce sunt astă-ḑĭ. Greciĭ, amestec de sânge semit, sunt fórte disolvanţĭ, eĭ aŭ dat de cap imperiuluĭ Bizantin, eĭ vor corupe pe turcĭ și eĭ vor disolva pe ceĭ carĭ vor moșteni pe turcĭ. Numaĭ șcólele se pot opune grecismuluĭ și maĭ cu sémă șcóla la albanezĭ, căcĭ eĭ aŭ suferit de la grecĭ ca și româniĭ, carĭ ar fi putut să formeze imperiul dacoromân, în loc de crâmpeele de astă-ḑĭ rĕspândite printre usurpatorĭ.

Abia ajunşĭ în port, am început corvada spre a îmbarca apă, cărbunĭ și proviziĭ; turciĭ, mult maĭ bunĭ ca greciĭ, ne-aŭ primit bine și ne-aŭ dat tóte înlesnirile putinciόse; din nefericire eĭ n'aŭ multe mijlóce. Am băgat de sémă că turcul, cumpătat și omenos, ar fi un

-om activ şi energic, dacă n ar fi obiceiurile şi religia luĭ, care să'l facă leneş, incult şi lesne încredĕtor. Din acéstă cauză funcţiunile, unde se cere isteţime, ostenélă şi energie, sunt ocupate de grecĭ saŭ de armenĭ, pe câtă vreme turcul rĕmâne cu mâna întinsă după bacşişurĭ. Ast-fel turcul are o rasă mult maĭ bună ca a greculuĭ, el descinde din popórele carĭ aŭ locuit prin Frigia, Lidia şi alte părţĭ populate de rase energice; de aceia soldatul turc e brav şi sobru, el n'a fost corupt după cum e turcul avut, saŭ cel mânjit de grecism. Aceştĭ soldaţĭ, carĭ în Creta se bat cu atâta eroism, vor forma încă mult timp tăria sultanilor; dar *eĭ vor rĕmâne'', tot maĭ mult picioare fără capete, revoluţia nu se face de popoarele inculte, la care patriotismul nu e destul de luminat.*

Populaţia din Suda. — La Suda comerţul e aprópe nul, tóte cele necesare se aduc de la Canea, orăşel de 15 miĭ locuitorĭ, la depărtare de o jumĕtate de oră; am fost acolo după proviziĭ, carnea am cumpĕrat'o cu 1 leŭ 30 banĭ, iar pâinea cu 50 banĭ. Din cauza sărăcieĭ viaţa nu e scumpă, ci baniĭ, căcĭ locuitoriĭ nu aŭ ecsport maĭ de loc, de şi insula e fertilă şi măsliniĭ cresc fórte frumoşĭ, asemenea portocaliĭ, smochiniĭ, rodiĭ şi albinele. Comersanţiĭ sunt maĭ mult grecĭ şi albanezĭ amestecaţĭ cu jidanĭ; turciĭ se deosebesc prin tarabele lor unde vînd stofe, ciubuce, fesurĭ şi alte articole de mică importanţă. Prin piaţă am vĕḑut mult caşcaval din Dobrogea, scândurĭ de la Galaţĭ, fasole de la Brăila şi un ovreiŭ care murea de dorul usturoiuluĭ de la noĭ din ţară, spunênd că cel de acolo e dulce şi fără gust.

Spre séră, când ni s'a dat repaos de la corvadă, aŭ venit în jurul bastimentuluĭ maĭ multe bărcĭ cu portocale, stafide, lămâĭ, moşmóne şi smochine; portocalele

aveaŭ un gust aşa de bun, în cât le cumpĕram pe capete, alţiĭ mâncaŭ smochine próspete şi cu toţiĭ tot înumĕram la banĭ, pe carĭ greciĭ îĭ primeaŭ cu scăḑĕmênt certându-se cu noĭ. Toţĭ aceştĭ vînḑĕtorĭ eraŭ şarlatanĭ şi mincinoşĭ din fire; acésta făcu pe unul dintre noĭ ca să ḑică că turcul e om cinstit şi că dacă n'ar avea a face cu pungaşĭ de aceştia, póte că n'ar fi atâta pustietate în insulă. Cum ascultam la cele spuse de camaradul nostru, nu ştiŭ care începu de o dată:

— Măĭ camaraḑĭ! să nu vĕ miraţĭ de gustul meŭ; vĕ spun pe cinste că aşĭ vrea să cumpĕr un grec de aceştia sărăcăcios ca să-l duc la noĭ în ţară, să-l arăt hangiilor ca să-şĭ maĭ aducă aminte de unde aŭ eşit, că prea sunt aĭ draculuĭ.

De aci se născu rîsul printre camaraḑĭ; uniĭ arătaŭ fesul mititel cât podul palmeĭ şi tocit ca capra la códă; alţiĭ vorbeaŭ de şalvariĭ lor de pânză, rupţĭ în fund şi cu numeróse rĕsuflăturĭ, alţiĭ se minunaŭ de sărăcia minteanelor făcute dintr'un petic de aba, fără căptuşélă şi fără mânecĭ. Greciĭ vĕḑênd că nu maĭ merge târgul şi ne ştiind de ce rîdem, ne daŭ zor cu *ţiţiri piţiri; parale să le iasă, despre rest nu le maĭ pasă, întocmaĭ cum fac şi jidaniĭ!* Plecăciunea şi isteţimea asta. face pe român să se înşele; şoimiĭ luĭ Ştefan cel Mare aŭ avut puĭ trufaşĭ, ceea ce le convine streinilor.

— Aoleo, măĭ vere! strigă şeful de ordinar, care nu se gândia de cât la proviziĭ, un grec din aceştia, adus în ţară la noĭ, trebue să mănânce ca un căpcăun o lună de ḑile, până să se sature.

— Dă-l draculuĭ! rĕspunse d-l furier, dacă ducĭ mortăciunea în ţară, o veḑĭ ca mâine om mare. Noĭ suntem fudulĭ şi avem pĕcatele să ni se pară că suntem maĭ cu moţ, când vorbim cu lifte de astea; ba ne pocim

şi limba vorbind cu ei în limba lor, saŭ schimonosind pe a nóstră, iar pe românii noştri nicĭ nu-ĭ băgăm în sémă. Dacă am fi şi noĭ maĭ mândri, nu ni s'ar scurge

1) Dervişĭ învîrtitorĭ. 2) Ulemale.

Tipurĭ de dervişĭ turcĭ.

ochiĭ după cel d'intâiŭ strĕin, care ne rîde în dos; liste de astea, grecĭ, bulgarĭ, sêrbĭ armenĭ şi jupânĭ n'ar a-junge aşa de lesne hangiĭ, arendaşĭ şi marĭ proprietarĭ.

— Bravo Niculescule, asta e fórte adevĕrat, ḑise şeful timoneriei; lifte de astea, după ce s'aŭ săturat, vor să devie nobilĭ, să ascundă locul de unde le-a căḑut códa de rîe. Cu orĭ-ce chip vor un plastron aurit, ca să-l lipéscă peste rana din códă şi atuncĭ capra devine ecscelenţă; e delicată şi simandicósă toc! nu-ĭ maĭ place frunza verde, o vrea gătită *à la princesse.*

— Par-că aĭ noştri nu fac tot aşa; spuse şi d-nul căprar Elice; uite! chiar d-ta spuseşĭ o vorbă franţuzéscă, ca să ne arăţĭ că eştĭ maĭ ceva. Ciocoiĭ, ca să nu semene cu proştiĭ de românĭ, de ce n'ar pune treĭ cuvinte franţuzeştĭ şi unul românesc? Cucónele de ce n'ar vorbi franţuzeşte de tot? Când aŭ fost greciĭ n'aŭ vorbit ele greceşte? Când aŭ fost ruşiĭ, nemţiĭ, n'aŭ făcut după moda lor? Asta e ca băiatul care nu-şĭ maĭ bagă pe tatăl sĕŭ în seamă. Rîde cine-va de el?. Are el vre-o pedépsă? Nu; căcĭ românul din firea luĭ e prea îndurător.

— Aşa e; reîncepu şeful timoneriei cam încurcat, însă fă bine şi biciueşte sdravăn năravul şi veĭ vedea îndreptarea; inamicul din noĭ e maĭ mare ca cel din afară şi ceĭ carĭ vor deschide lupta.......

Sfîrrrr! flueratul şefuluĭ de cart ne luă vorba din gură, iar d-l oficer de serviciŭ strigă «la apel pe divisióne».

Transformarea marinei de comerţ la greci — Pe vremurile când zeiĭ şi zeiţele locuiaŭ pe pământ şi se împerecheaŭ cu ómeniĭ, tóte insulele din Archipelag eraŭ acoperite de pădurĭ, ne atinse de leafa toporuluĭ; atuncĭ trebue să fi fost o frumuseţe să priveştĭ acele pădurĭ la marginea măreĭ şi pe cerul albastru al Arhipelaguluĭ. Zînele n'aveaŭ gust prost! Dar, încetul cu încetul, pădurile s'aŭ tăiat, pământul, târât de apele ploilor

s'a dus în mare, iar pe insulele grecești a rěmas numaĭ piatra gólă și arsă de sóre. Deosebirea între vremurile vechĭ și cele de față, e ca de la cer la pământ; abea prin fundul văilor adâncĭ se maĭ vede ceva verdeață, unde crește câte o anghinare, saŭ vre-un măslin bolnăvicios. Prin aceste locurĭ ómeniĭ n'ar putea trăi, căcĭ n'ar avea cu ce să se hrănească întocmaĭ ca în Grecia, unde ținuturĭ întregĭ nu sunt maĭ procopsite ca insulele; de aceia greciĭ s'aŭ dedat la comerțul pe apă, încă de când aŭ putut să facă o barcă și aŭ învěțat de la fenicienĭ cum să câștige prin comerț avere și putere.

Până în timpurile din urmă, cam pe la 1860, vasele de mare nu eraŭ așa de puternice ca acum, ele aveaŭ trebuință de stațiunĭ maĭ dese și insulele greceștĭ aveaŭ porturĭ bune, înșirate pe mare, cu cârciumile de-alungul drumuluĭ. Marina cu rame și marina cu vele, s'aŭ desvoltat în aceste condițiunĭ favorabile, iar întreprinderile depărtate aŭ înavuțit pe locuitorĭ mult maĭ bine, de cum ar fi muncit pământul cel maĭ bun. Când franceziĭ și spanioliĭ, blocaŭ Gibraltarul, vasele grecești pătrundeaŭ la englezĭ cu proviziĭ și se întorceaŭ pline cu aur. Aceste averĭ aŭ servit în rězboiul pentru independența Grecieĭ și, ce e de însemnat, ele eraŭ date de albanezĭ, de locuitoriĭ din insula Hydra și locurile vecine.

Venirea aburilor a schimbat mult starea comerțuluĭ pe apă; micile vase cu vele aŭ rěmas neputincióse în fața marilor vapóre, carĭ fac drumurĭ lungĭ, le parcurg repede și ajung regulat la portul de destinație. In acest chip marfa nu se strică, nu-șĭ schimbă prețul și nicĭ transportul nu e scump, căcĭ costul e prevědut și vasele cu vele nu-l pot modifica. Din acéstă cauză a urmat pentru grecĭ o periódă de sărăcie mare; englezi le luase înainte, făcuse cunoștință cu mușteriĭ grecilor și nu-ĭ

lăsaŭ nicĭ să se lingă pe degete. Prin comerţul pe apă ajunsese mica Grecie, să aibă renumele celor maĭ puternice împărăţiĭ, *prin acest comerţ se rĕspândise greciĭ peste tot şi se ţineaŭ uniţĭ între eĭ* iar acum eraŭ ameninţaţĭ să piardă principalul lor sprijin. De aceea tótă grecimea s'a pus să lucreze pe capete, să recâştige locul pierdut; aŭ vîndut vasele cu vele cât maĭ eftin, numaĭ ca să scape de ele, capitalurile s'aŭ asociat în faţa nevoieĭ şi acum se cumpără la carga-boturĭ marĭ. Lupta cu marina de comerţ engleză e deschisă, greciĭ încep a prospera din noŭ, sărăcimea de pe ţĕrm lucrează eftin şi patriotismul înfocat îĭ ajută spre a lucra cu toţiĭ în aceia-şĭ direcţie.

La grecĭ, ca şi la alte naţiunĭ comerciale, se observă un noŭ factor de putere, ce s'ar putea numi *patriotism comercial;* prin acest mijloc se ajută între eĭ, se ţin uniţĭ, prind rădăcinĭ pe pieţele strĕine şi desvoltă comerţul, spre a introduce averea în ţara lor prin toţĭ poriĭ naţiuneĭ.

La noĭ în ţară, unde veḑĭ pe Dunăre tótă mitologia grecéscă, scrisă la pupa vaselor, vom lăsa óre să ne apuce înainte strĕiniĭ şi să le dăm pâinea din mână? Avênd produse de tot felul, ni se pare că transportul lor nu formează un mare câştig şi cu tóte acestea comerţul pe apă este avuţia cea maĭ principală a naţiuneĭ. In adevĕr, prin vasele lor naţionale producĕtoriĭ descoper pieţele cele maĭ bune şi pot oferi acolo marfa lor, fără a fi siliţĭ să aştepte pe samsar şi să primească preţul ce-ĭ convine luĭ. Dacă marina de comerţ română n'ar avea alt avantagiŭ pentru ţară de cât pe acesta, totu-şĭ el ar fi destul de mare ca să justifice ecsistenţa eĭ, făcêndu-se chiar sacrificiĭ spre a se ajunge la scopul urmărit. O rugăciune, ce înalţ la cer de pe ţĕrmiĭ Creteĭ, este ca direcţia aceleĭ marinĭ crescênde să cadă pe mâinĭ

active şi capabile, căcĭ în comerţ nu se pot tolera ceĭ slabĭ şi cu vorba nu se face treabă.

De la Suda la Valeta. — La Suda ne-am oprit numaĭ două ḑile, cât a trebuit ca să îmbarcăm cărbunĭ, apă şi proviziĭ, apoĭ am plecat, grăbindu-ne să ajungem din urmă pe bricul «Mircea» pornit din Galaţĭ la 29 Martie şi acum aflat pe drum spre Malta. După cât aud, se ḑice că moş «Mircea» o să ne dea de lucru în tot timpul voiagiuluĭ, căcĭ fiind un vas cu vele, va trebui să se bizue maĭ mult pe ele de cât pe maşină, ast-fel mersul luĭ va atârna mult de pofta vêntuluĭ şi noĭ va trebui să-l aşteptăm şi să ne abatem prin porturĭ mult maĭ des de cât e nevoie. Dacă şederea prin porturĭ ar fi ceva maĭ lungă, tot ar maĭ merge, dar într'o ḑi saŭ două, abea se fac proviziile şi vizitele oficiale, apoĭ când să rĕsuflăm şi noĭ echipagiul, soseşte «Mircea» şi iar încep legăturĭ la material, îmbarcare de bărcĭ, pregătirĭ pentru mare. Pe lângă că nu putem vedea nimica prin porturĭ, apoĭ nicĭ nu ne rĕmâne vreme spre a face ecserciţiĭ, căcĭ serviciul de carturĭ şi corveḑile din porturĭ, nu ne lasă un minut de repaos.

Am plecat din Suda la 15 Aprilie şi după ce am trecut pe la capurile Maleka şi Spada, ne-am îndreptat spre insula Cerigotto, iar de acolo spre capul Matapan. Timpul fiind fórte frumos, priviam cu duioşie cerul albastru şi marea liniştită, ce se pierdea sub bolta azurie. Munţiĭ Creteĭ se ridicaŭ spre cer ca nişte colóne ale bolteĭ cereştĭ şi totul forma o mare biserică, în care omul mititel înălţa gândul sĕŭ către a tot puternicul. In jurul munteluĭ Ida se afla o corónă de norĭ alburiĭ ce-ĭ incingea fruntea, de credeaĭ că muntele pătrunde de-asupra norilor. Despre aceĭ norĭ, de carĭ ne miram

noĭ, ni s'a spus că eĭ anunță vreme rea, plóe saŭ vênt și decĭ să fim cu băgare de sémă.

La 16 Aprilie, Duminică, am perdut din vedere cósta Peloponezuluĭ și acum traversăm gura mareĭ Adriatice, îndreptându-ne către capul Pesaro din Sicilia. Plóia, ca să nu dea de minciună prevederea munteluĭ Ida, începe a ne boteza dis de diminéță, dar noĭ fugim repede și pe la prânz scăpăm de ea. Către séră zărim cósta Siciliei și muntele Etna, care își fuma luleaua, scoțênd un fum gros și întins pe zarea ceruluĭ. Vêntul începe a se întări, el vine tot maĭ puternic din basinul occidental al Mediteraneĭ, așa că ne légănă destul de tare tótă nóptea. Mulțĭ din ómenĭ simt frământărĭ la stomac și devin galeșĭ, așa că la ora 11, când s'a zărit farul de la Valetta, eraŭ plinĭ de nerăbdare ca să intrăm în port. D-l comandant a dat ordin ca să stăm în mare tótă nóptea, căcĭ era prea întuneric ca să ne apropiem de port și ast-fel ceĭ șubredĭ aŭ cântat până la ḑiuă:

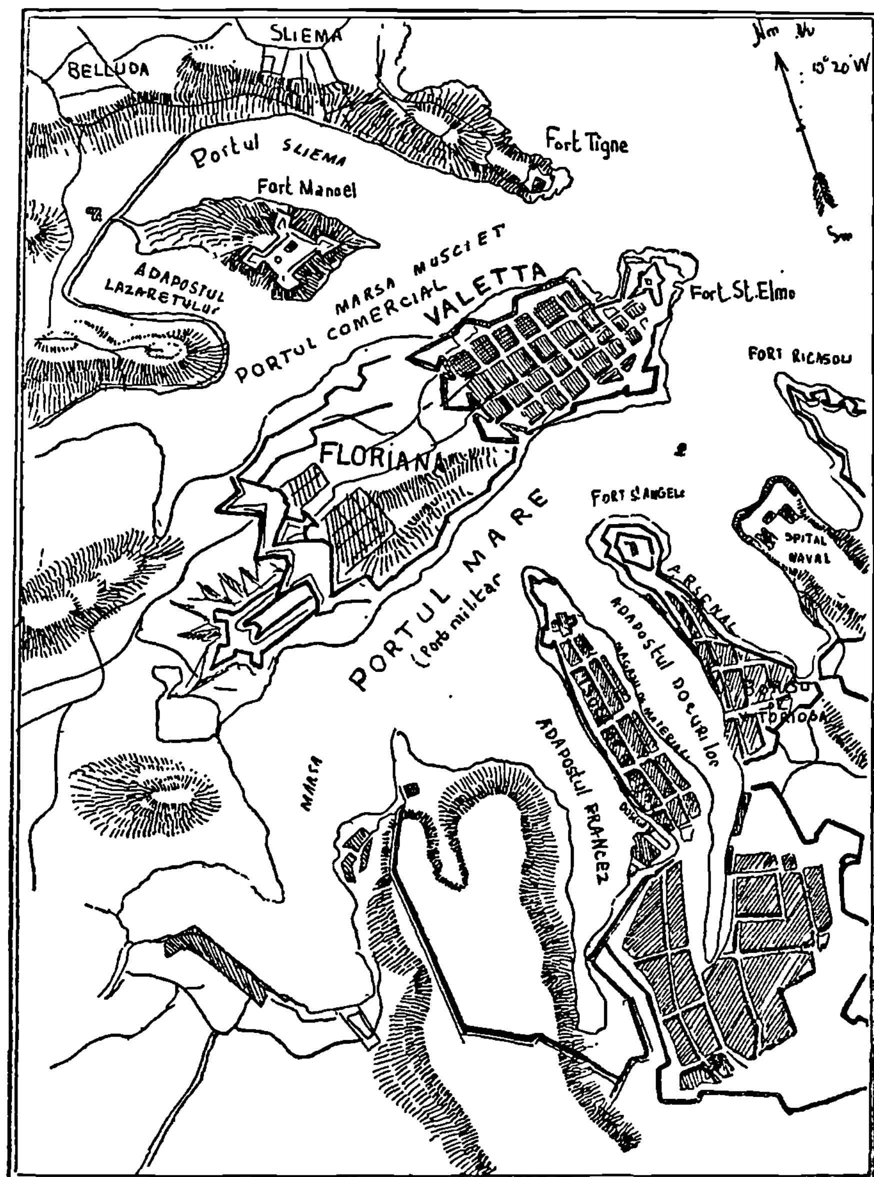
Inghite și tu inimióră acest foc și astă pară.

. . . .

III

De la Malta la Gibraltar

Importanța insulei Malta. — Marea Mediterană, a căreĭ adâncime în unele locurĭ ajunge până la 4000 metri, se strîmtează între capul Bon din Tunisia și insulele Aegade de lângă Sicilia, iar fundul apeĭ se ridică în acéstă parte formând un plaiŭ sub-marin, pe care adâncimea scade între două la treĭ sute de metri. Pe acest prag Sicilia e o prelungire a Italieĭ către Africa, iar Malta cu insulele vecine : Gozzo, Comino, Cominetto, etc. țin de Sicilia. Ca și insulele Lampedusa, Linosa și Pantelaria, ele sunt vêrfurile înălțimilor sub-marine. Tóte aceste insule, fiind micĭ, n'aŭ nicĭ o însemnătate pentru navigare, afară de Malta, care de și mică, e pusă în drumul vaselor și are unul din cele maĭ frumóse porturĭ din lume. Acest dar al natureĭ a cauzat insuleĭ mult bine și mult rĕŭ ; tóte popórele, carĭ aŭ navigat pe Mediterana, s'aŭ silit din rĕsputerĭ ca să stăpâniască Malta și să facă din ea o stațiune, de unde să domine trecerea vaselor din orient spre occident, saŭ vice-versa. Aci aŭ stăpânit fenicieniĭ, greciĭ, cartaginezii, romaniĭ, vandaliĭ, ostrogoțiĭ, constantinopolitaniĭ și arabiĭ, apoĭ în epoca vaselor cu vele aŭ urmat normanḑiĭ, sicilieniĭ, cavaleriĭ de Malta și franceziĭ, iar acum, când navigarea cu aburĭ a stabilit marile liniĭ comerciale, Malta a câștigat sub dominațiunea engleză o importanță

Portul La Valetta din insula Malta.

covârşitóre. Acéstă insulă face astă-ḑĭ pentru englezĭ maĭ mult de cât o ţară întrégă cu milióne de locuitorĭ, căcĭ prin ajutorul eĭ ţin marea Mediterană, staŭ în drumul vaselor carĭ vin din mările Chineĭ şi ale Indieĭ şi aŭ un port de unde nu-ĭ póte scóte nicĭ o putere din lume.

In Malta se ḑice că ar fi trăit bine viclénul Ulise cu zîna Calipso şi tot aci ar fi debarcat apostolul Pavel, dar ceea ce este sigur şi interesézâ pe ceĭ de astă-ḑĭ, e marele transit ce se face în portul acesteĭ insule. Sunt treĭ marĭ scobiturĭ în insulă : Melheha, San-Paolo şi La Valetta; la Melheha şi San-Paolo, vin vasele de comerţ, iar La Valetta e pentru vasele de rĕzboiŭ şi arsenal. Guvernul englez a făcut tot felul de sacrificiĭ pentru a atrage la Malta comerţul de transit; el a redus tacsele la nimica tótă, a dat înlesnirĭ pentru repararea vaselor şi îmbarcarea cărbunilor, în sfîrşit a întreprins lucrărĭ costisitóre. Vasele carĭ vin din mările Indieĭ, din marea Négră şi Asia occidentală, se opresc aci ; tonagiul bastimentelor intrate şi eşite se ridică cam la 8 milióne de tone, iar valórea mărfurilor în transit trece de un miliard.

Arsenalul nu are o maĭ mică însemnătate de cât comerţul, el numĕră opt marĭ basinurĭ în carĭ se pot scóte vasele pentru reparaţiĭ şi curăţire; natura a făcut croiala acestor basinurĭ în cutele stânceĭ, iar baniĭ englezĭ aŭ îndeplinit lucrarea. Ateliere nesfîrşite se întind pe margina cheiurilor, materiale de sute de milióne sunt aşezate în ele, iar stâncĭ înalte apără aceste magaziĭ de bombardare. In portul La Valetta pot să şeadă flote întregĭ, avênd intrarea şi eşirea cu totul lesnicióśă ; vasele pot alerga pe mare, pot lupta şi a fugi aci, unde găsesc tot ce le e necesar pentru reparare şi aprovisionare.

In timpul dominaţieĭ franceze se ḑicea că Malta nu se póte lua cu forţa: acum acéstă insulă a devenit ne

asemănat maĭ tare; peste tot nu vedĭ de cât bateriĭ şĭ tunurĭ; focul lor bate în depărtare şi se încrucişează prin orĭ-ce parte a stânceĭ. Unele tunurĭ sunt atât de marĭ, în cât te pune pe gândurĭ cum le-aŭ adus aci; numaĭ o încărcătură costă maĭ mult ca treĭ miĭ de leĭ.

Prin aceste mijlóce englezíĭ aŭ făcut din Malta o staţiune pentru comerţul pe apă şi un port militar de prima clasă; Gibraltarul şi Malta, sunt staţiunile prin carĭ englezíĭ ţin drumul către canalul de Suez şi tae comunicaţiunile celor-l'alte marine militare. Ca să maĭ pună o stavilă acesteĭ desvoltărĭ, francezíĭ aŭ construit şi eĭ un port de comerţ la Alger şi un port militar la Biserta, apoĭ aŭ început să facă tóte înlesnirile, ca să atragă comerţul de transit. Multe bastimente se opresc acum la Alger în loc de Malta, căcĭ Alger pe lângă eftinătatea proviziilor. e maĭ la jumětatea drumuluĭ între Suez şi canalul La Manche.

Populaţia din Malta. — Din causa comerţuluĭ şi a lucrărilor din arsenal, populaţia în Malta este fórte numerósă; 177 de miĭ locuitorĭ pe un pămênt, care are două poştĭ de lungime şi o poştă şi jumětate lărgime. Cum insula e stâncósa şi stânca e chelă maĭ peste tot. locuitoriĭ ca să-şĭ facă ceva cultură, aduc pămênt din Sicilia, iar apa o strîng în cisterne cu cea maĭ mare îngrijire şi economie; de aci se póte vedea ce muncă aŭ eĭ la câmp şi ce bruma pot produce. Cu tóte acestea sunt unele grădinĭ frumóse cu mandarine, cum nu am maĭ mâncat în viaţa mea; ele aŭ zidurĭ împrejur, pentru ca plóia să nu spele pămêntul şi sunt îngrijite ca un bolnav mult iubit. Când audĭ pe un maltez vorbind de grădina luĭ, aĭ crede că e raiul pe pămênt, atât de mult o laudă şi o iubeşte; ca să pricepem ce avem noĭ, ar trebui să venim aci, să vedem ce iubesc aceştĭ ómenĭ.

Maltezeiĭ se deosebesc de toţĭ locuitoriĭ ţĕrilor vecine, eĭ sunt o corcitură eşită din tóte neamurile carĭ aŭ trecut pe aci, dar maĭ cu sémă aŭ sânge semitic provenit de la fenicienĭ, de la cartaginezĭ şi de la arabĭ. Ca şi la kefalonіţĭ, amestecul sângeluĭ semit cu al europenilor, a dat o rasă muncitóre, îndemânatecă la comerţ, robuştĭ şi fórte nervoşĭ. Maltezul e violent, se ceartă pentru nimica tótă şi e gata pentru a termina cearta cu cuţitul. Alt-fel fórte patriot, viseazӑ să scape de englezĭ şi până atuncĭ profită spre a le vinde scump proviziile ce aduce din Sicilia, saŭ din grădina luĭ.

In Malta se vorbeşte mult italieneşte, de şi limba malteză se deosebeşte fórte mult de cea italiană; ea conţine fórte multe vorbe arăbeştĭ şi e aspră de vorbit. Femeile aŭ costumul loculuĭ, caracterisat printr'o bucată de stofă négră, un fel de şorţ pus pe cap; el e o rămăşiţă de la costumul arab, când femeile îşĭ acopereaŭ faţa.

Englezіĭ sunt fórte numeroşĭ, în La Valetta e o garnizónă de zece miĭ de ómenĭ, mulţĭ funcţionarĭ şi lucrătorĭ; eĭ formează o societate a parte, fără amestec cu maltezіĭ. Cu acest neam de ómenĭ nu se sfinţesc greciĭ, jidaniĭ şi maltezіĭ, eĭ par ca nişte ciorĭ în jurul găeĭ; englezul nu suferă de nervĭ, are planurĭ largĭ, e practic, nu te bagă în sémă cu una cu doue şi nu crede că în lume póte fi altul maĭ grozav de cât el. Totul se face cu césul în mână şi cu ochiul după vre-un câştig; de la cafenéua şi ciubucul turcesc şi până la activitatea englezuluĭ, e o deosebire ca de la cer la pămênt. Cu cât el e maĭ pocit la faţă, cu atât se crede maĭ original şi maĭ mândru; numaĭ banĭ să aibă, căcĭ pentru el, în lumea asta, nu e alt-ceva maĭ bun de cât baniĭ şi iar baniĭ.

Petrecerea la Malta. — Vre-o treĭ ḑile, cât am stat în Malta, nu ştiam ce să privim maĭ întêiŭ, căcĭ peste tot sunt minunĭ de frumuseţĭ ; cu totul altă viaţă de cum e la noĭ. Intrarea în portul La Valetta, pentru unul ca mine, a fost o privire uimitóre ; în lungul cheiurilor, cât veḑĭ cu ochiĭ, se întind case înalte şi magaziĭ vaste, în port mişunaŭ nenumĕrate bărcĭ printre bastimentele dese, ĭar marile cuirasate staŭ tăcute în mijlocul portuluĭ, ca nişte cetăţĭ metalice. Peste tot e muncă grăbită ; fluerul vapórelor carĭ soseaŭ din tóte părţile lumeĭ, dominaŭ strigătele barcagiilor cu proviziĭ ; maşinele gemeaŭ în arsenal şi câte o dată oftaŭ din greŭ. Pe cheiurĭ lumea alerga repede ca furnicile alarmate ; mutre de tot felul şi din tóte părţile, iar spre gura portuluĭ se îndreptaŭ pescariĭ tăcuţĭ, dirijând bărcile lor pline cu instrumente pentru pescuitul vieţuitórelor măreĭ. Aci e babilonie apucată de frigurile munceĭ şi în acéstă viermuială grozavă, tunurile de la cuirasate, tunurile de la parapete,. staŭ cu gurile căscate, gata să înghită pe cutezătorul care ar încerca să ridice privirea asupra măririeĭ englezę. Libertate pentru fie-care ! libertate mare, muncă spornică, dar cu condiţie ca să fiĭ om supus, să-ţĭ plecĭ fruntea şi să munceştĭ pentru a trăi, să trăeştĭ pentru a mări puterea engleză. Afară de acéstă cale, pe care englezul 'ţĭ-o lărgeşte orĭ cât pofteştĭ, nu maĭ e altă potecă ; fiĭ orĭ cât de sfânt, orĭ cât de uman, veĭ fi sdrobit fără milă, căcĭ interesul englez nu are milă şi nicĭ ochĭ, ca să vadă dreptatea.

In prima ḑi a sosireĭ nóstre în port s'a terminat cu îmbarcarea cărbunilor, cu facerea vizitelor oficiale şi cu aducerea proviziilor ; în porturile turceştĭ ne-ar fi trebuit treĭ ḑile ca să isprăvim. Séra ne-am găsit cu camaraḑiĭ de la bricul «Mircea», carĭ ne aşteptaŭ aci

și după ce ne-am spus pățaniile voiagiuluĭ nostru, ne-am luat rĕmas bun, căcĭ eĭ plecaŭ a doua ḑi, de și timpul nu era tocmaĭ bun.

In apropiere de noĭ eraŭ cuirasatele engleze: Ramiles, Brenus, Hood, Vulcan, Cambria și altele, pe carĭ nu mi le maĭ aduc aminte, căcĭ în total, marĭ cu micĭ, treceaŭ de 20 bucățĭ. Un singur cuirasat costă peste 25 milióne leĭ, iar întreținerea luĭ, hrana și solda personanaluluĭ, costul materialuluĭ consumabil, obiecte de navigare și altele, aduc o cheltuială ḑilnică de 5 la 6 miĭ de leĭ. Când ne gândiam la numĕrul bastimentelor aflate în port, la lucrările din arsenal și la soldele carĭ se plăteaŭ, nu ne venea să credem spusele pilotuluĭ și cu tóte astea socotéla stă de față; guvernul englez pentru portul milĭtar de la Malta, cheltuește ḑilnic de la 60 la 70 miĭ leĭ.

Acum începeam să pricep cât de mult costă un port militar și cât bănet trebue să risipiască Anglia pentru a întreține marina de rĕzboiŭ. Ziarele nóstre, când vorbesc de marină, nu pricep nimic; ele le spun gogonețe de tot, vorbesc de șalupele nóstre ca cum ar fi cuirasate năpraznice și inventează manevre navale maĭ grozave ca cele engleze. De ce 'ĭ-o fi lăsând să înșele lumea? De ce nu se silesc să ne învețe în loc să-șĭ rîdă de noĭ?

Cât am stat în Malta, fie-care om a avut permisie în oraș și a putut să priviască pe unde 'ĭ-a plăcut. Cârciumele și cafenelele eraŭ spre marginea orașuluĭ una de alta; maltezíĭ vînd tot felul de bĕuturĭ, iar soldațiĭ englezĭ cheltuesc paralele ce aŭ. Unele din aceste cârciumĭ sunt așa de puturóse că nu puteaĭ intra în ele; soldațiĭ englezĭ se grămădesc acolo și se îmbată cumplit, de aceea eĭ nu aŭ mare considerație în oraș; sunt

priviţĭ nu ca apărătorĭ aĭ ţĕreĭ, ci ca ómenĭ plătiţĭ să facă serviciul militar. Nu ştiŭ cum or fi în cazarmă, dar noĭ nu ne-am putut amesteca cu eĭ ; nu ne-aŭ plăcut bĕuturile şi obiceiurile lor, de aceea am colindat oraşul, care încotro s'a întâmplat. Un maltez ne-a dus pe vre-o

Popă catolic ascultând la semnalele cu górna.

câţĭ-va de am vizitat două bisericĭ, ele eraŭ fórte avute şi frumóse ; într'una era un tabloŭ făcut de un mare pictor, el costa peste 400 miĭ de leĭ, iar un alt tabloŭ ḑicea maltezul că nu l'aĭ putea cumpĕra dacă l'aĭ acoperi cu napoleonĭ de o palmă grosime. Apoĭ maltezul ne-a dus la un muzeŭ şi prin alte locurĭ, că nu maĭ puteam scăpa

de el, a trebuit să-ĭ plătim un franc şi tot nu era mulţumit. Aci te ia cu vorba îndată ce puĭ piciorul pe cheŭ, pe nesimţite strĕinul se lipeşte de tine, îĭ tócă gura mereŭ, merge frumos pe unde pofteştí, primeşte cinstea cu grăbire şi multe mulţumirĭ, apoĭ când să-ţĭ eĭ rĕmas bun, se supără că nu bagĭ în sémă serviciul luí. De geaba încercĭ să te maĭ tocméştĭ la urmă, ca să scapĭ de belea plăteştĭ, căcĭ călăuzà face gură ca să se adune lumea. Ast-fel la strĕin punga se goleşte repede, iar tu întorcêndu-te acasă, fără nicĭ un profit de cât gură-cască, găseştĭ că ţărişóra nóstră e fără de asemănare maĭ bună de cum o credeaĭ.

Plecarea din Malta. — In ajunul plecăreĭ tóte lucrurile fusese aşezate pentru mare şi séra tótă lumea sta la bord, povestind fie-care despre ce a vĕḑut şi ce a păţit prin oraş. Şefiiĭ tunarĭ visitase cuirasatul «Brenus», eĭ ne spuneaŭ despre mărimea tunurilor şi curăţenia ce era pe bastiment; pare că pe vasele de rĕzboiŭ engleze curăţenia e atât de mare, în cât asta a ajuns ca un fel de bólă. Englezul învaţă nu numaĭ să facă curăţenia, dar şi cum să o păstreze, aşa că pe marile cuirasate, curăţenia e faptul de căpetenie al sănătăţeĭ echipagiuluí.

La 20 Aprilie am plecat din port pe când viermuiala omenéscă abea începea sĕ se simtă şi, îndată ce am eşit la larg. am început să regulăm compasurile, căcĭ magnetismul lor se schimbă pe mĕsură ce vasul trece dintr'un loc într'altul. Marea era profund de linişţită, cerul albastru şi bărcile pescarilor pluteaŭ ca nişte lebede pe lac; până acum nu maĭ vĕḑusem marea aşa de frumósă. La orizont, sub un nor alburiŭ, sclipeaŭ cóstele Sicilieĭ, căldura era dulce şi aerul curat; noĭ alunecam pe mare cu o viteză de 12 mile, iar gândul ne

sbura la ceĭ carĭ rĕmăsese în ţară. Orĭ cât ar fi de frumóse aceste locurĭ, îmbulzeala lumeĭ le strică farmecul; viaţa cu merticul te obosesce repede şi te face să doreştĭ câmpiile nóstre, unde te poţĭ desmerda în bătaia vîntuluĭ.

Paserile călătóre. — Către séră am ajuns din urmă pe bricul «Mircea», plecat din Malta cu o ḑi maĭ înainte, apoĭ am trecut pe lângă insula italiană Pantelleria, unde staŭ închişĭ condamnaţii politicĭ. Acéstă insulă nu este mare, ea n'are un port bun, dar e frumósă la nebunie; merită să viĭ aci numaĭ de dragul închisoreĭ, maĭ cu sémă când n'aĭ ce mânca şi eştĭ nevoit să facĭ politică ecsagerată. Veşnic parfumată de aerul curat al măreĭ, Pantelleria are două piscurĭ înalte ca 600 metri şi e acoperită cu pădurĭ; văile sunt cultivate, iar grădinile sunt pline de florĭ, carĭ aci cresc cu o putere de necreḑut. Numeróse căsuţe albe sunt grămădite prin verdéţa fragédă a vegetaţiuneĭ, ce se întinde până lângă mal, unde începe apa; ceea ce arată că valurile măreĭ nu vin cu turbare, după cum se întâmplă prin părăginile bătute de vênturĭ.

Pilotul Vela, care se îmbarcase din Malta, ne-a spus că aci vin englezıĭ cu yacturile lor ca să vêneze paserile călĕtóre, când trec primă-vara şi tómna, în nenumĕrate stolurĭ; atuncĭ eĭ le prind cu miile şi sutele de miĭ. In tótă acéstă parte a Mediteraneĭ, unde Europa se apropie maĭ mult de Africa, paserile călĕtóre vin din Rusia, Germania şi Austria, spre a prelungi Italia şi insulele vecine, apoĭ trec în Africa pătrunḑênd înăuntrul eĭ până la Sudan şi la sursele Niluluĭ. Locuitoriĭ cunosc obiceiurile tuturor paserilor şi aŭ tot felul de curse spre a le prinde; un călugăr prinde într'o insulă atâtea prepeliţe, în cât el câştigă în fie-care an de la 10 la 15 miĭ de leĭ. Butóele luĭ cu marinată de pre-

peliţe, sunt fórte cunoscute în Anglia şi Rusia. unde le ecspediază pe la marile hotelurĭ. Ca acest călugăr sunt mulţĭ vênătorĭ, ba chiar s'aŭ specializat pentru tot felul de paserĭ; uniĭ vênează prepeliţe, alţiĭ sitarĭ, alţiĭ păserele maĭ micĭ, cărora le studiază obiceiurile şi mersul. Tóte paserile călĕtoresc nóptea şi se odihnesc ḑiua, ast-fel că în mersul lor ele aŭ anume staţiunĭ, unde se opresc, afară dacă vêntul contrar nu le-aŭ împedecat să înainteze; apoĭ nu tóte paserile trec în Africa, multe din ele se opresc pe marginea măreĭ, cum sunt rândunelele. După cum ne spunea pilotul, maĭ fie-care fel de pasere are drumul eĭ deosebit, ast-fel:

Berzele, cocostârciĭ, lopătariĭ, babiţele, bâtlaniĭ, americaniĭ, pescariĭ şi altele asemenea, se duc pe Nil în sus în regiunea lacurilor, saŭ în locurile băltóse ale Africeĭ. Aceste prserĭ sunt puternice în sbor şi plutesc pe apă, aşa cá în călĕtorie nu pier prea multe, dar sufer şi ele de alte bolĭ, carĭ le răresc.

Sitariĭ, becaţele, nagâţele, pătrund în Europa până prin nordul Rusieĭ şi al Suedieĭ, iar în Africa locuesc prin regiunea Niluluĭ şi a Nigeruluĭ: în sborul lor, când sunt oprite de vênt, cad cu miile în unele locurĭ umede şi acolo vênătoriĭ le decimează cu nesaţiŭ.

Sturziĭ, grauriĭ, căcăiĭ, grangoriĭ, găiţele, turturelele şi altele asemenea, carĭ n'aŭ sbor puternic, sunt adesea luate de vênturĭ şi multe din ele cad în mare unde se prăpădesc, dar dintre tóte aceste paserĭ prépeliţa piere maĭ mult şi ea are maĭ mulţĭ duşmanĭ. O vênează cu puşca, cu plasa, cu şoimĭ, o prinde cu lumina şi nu e loc unde să nu piară, aşa că ea s'ar stinge repede, dacă nu s'ar înmulţi maĭ mult ca alte paserĭ.

Păsărelele, carĭ nu le maĭ tace gura prin crângurĭ, cum sunt privighetorile, ţintizoiĭ, bot-gros şi altele, aŭ

şi ele vênătoriĭ lor, adesea mult maĭ cruḑĭ de cât ceĭ carĭ prind paserile marĭ. Pe cóstele Franţeĭ le vênează cu prinḑĕtorĭ, în carĭ pun o biată păsărică să le cheme; acéstă păsărică are ochiĭ crăpaţĭ, ca în orbia eĭ să cheme maĭ bine.

Când vêntul e puternic şi valurile se năpustesc unul peste altul, paserile călĕtóre, surprinse în drum, să înec cu miile, saŭ se pun zăpăcite pe corăbiĭ, lăsându-se să le prindă cu mâna. Nóptea, când liniştea e ca de mormânt, se aude strigătul paserilor, carĭ trec pe de-asupra bastimentuluĭ; atuncĭ ele aŭ un mers regulat şi repede, străbătênd spaţiurĭ imense într'o singură nópte. Pilotul Vela cunoştea fórte bine obiceiurile paserilor călĕtóre, noĭ îl ascultam cum ne spunea despre fie-care şi îmĭ părea rĕŭ că nu am ţinut minte tóte locurile pe unde ḑicea că se duc paserile; o mare parte trec prin Asia, altele pe la Gibraltar, dar cele maĭ multe prin Sicilia şi ţĕrmiĭ Adriaticeĭ.

De la capul Bon la Alger. — După ce am trecut de insula Pantelleria ne-am îndreptat spre capul Bon, unul din cele maĭ importante de pe cósta Africeĭ, de unde Mediterana se împarte în douĕ basine şi cósta Africeĭ în douĕ regiunĭ deosebite. Spre rĕsărit de capul Bon se întinde Tripolitana cu ţĕrmurĭ jóse şi sterpe, mărginite de gróznice deşerturĭ nisipóse, iar spre apus cósta Africeĭ se înalţă, marea e adâncă, oraşele numeróse şi navigarea fórte activă. In faţa acestuĭ cap aŭ defilat vechile galere ale marineĭ cu rame, aci aŭ întemeiat cartaginezií puternica lor domnie şi tot aci piraţiĭ aveaŭ cuibul lor în evul mediu.

Astă-ḑĭ capul Bon, ca şi în vechime, are o deosebită importanţă, căcĭ este în drumul vaselor carĭ trec prin Mediterana, navigatoriĭ îl cunosc de departe şi pe

vremurĭ rele găsesc refugiŭ în jurul luĭ, adăpostindu-se în golful de Tunis, la Bizerta saŭ în partea de rĕsărit a capuluĭ. De când francezil aŭ stabilit protectoratul lor asupra Tunisuluĭ, locurile acestea aŭ început să câştige importanţa ce aveaŭ în vechime; Bizeta e un port militar de prima linie, iar comerţul Tunisuluĭ se desvoltă cu o repeḑiciune uimitóre, maĭ cu sémă în urma deschidereĭ portuluĭ La Goulette. Noĭ am navigat nóptea prin faţa portuluĭ Tunis, iar despre ḑiuă ne-am apropiat de capul Rose, spre a trece printre insulele Frateli şi Sorelele, ast-fel că nu am putut vedea aceste locurĭ, despre carĭ învĕţaţiĭ borduluĭ povesteaŭ lucrurĭ minunate.

Spre ḑiuă am zărit insulele Galita şi Galiton, apoĭ orăşelul La Cale, instalat cochet pe marginea măreĭ, în care se oglindea ca zîna din poveste; aci se face mare comerţ cu mărgénul, pe care afundătoriĭ îl scot din fundul măreĭ înfruntând tot felul de pericole. De aci înainte cósta Africeĭ se înalţă tot maĭ mult şi devine tot maĭ frumósă, iar la gura văilor şi în fundul golfurilor, se vĕd oraşe şi sate sclipind în zarea sóreluĭ, ca la o nesfîrşită panoramă. Nu era nimenĭ pe bastiment, care să nu fi dorit să ne oprim prin aceste locurĭ, ce păreaŭ încântătóre; dar noĭ trebuia să ajungem la Kiel şi nu aveam timp de perdut. Ast fel am privit de departe capul de Garda şi oraşul Bon, unde se află în apropiere mine de fosfat pentru ingrăşat pământul; o avuţie nepreţuită, care zăcea necunoscută de arabĭ. Maĭ departe am dat peste capul de Fier şi golful Philippeville, în fundul căruia se află oraşul cu acelaşĭ nume, ce are un port cu digĭ de 15 m. înălţime. Marea aduce valurile eĭ cu atâta putere, în cât ele trec peste digă şi ajung în port; acésta însă nu e nimic pe lângă puterea ce aŭ valurile, după cum póte mărturisi faptul următor:

In iarna anuluĭ 1887 doĭ oficerĭ, un căpitan şi un locotenent, s'aŭ dus pe şoséua de la punctul Stora, nu deprte de Philippeville, ca să privească cum se spărgeaŭ de stâncĭ valurile măreĭ. Era o furtună nebună şi oficeriĭ se aflaŭ pe marginea prăpăstieĭ la 60 metri de înălţime de-asupra măreĭ; un talaz monstru, lucru greu de credut, s'a urcat până la oficerĭ şi marea 'şĭ-a târât prada, acoperind cadavrele oficerilor cu spuma albă a valurilor eĭ.

La capul Bougoroun, a căreĭ înălţime de-asupra apeĭ e de 800 m., marea liniştită ne-a dat cea maĭ încântătóre privire; în mijlocul acesteĭ frumuseţĭ Dumnezeeştĭ, më întrebam de ce e marea aşa de rea, când se arată atât de frumósă? Nu-mĭ eşea din minte povestea cu mórtea oficerilor de la capul Stora şi, întâmplare ciudată, nicĭ marea n'a întârziat să-şĭ dea arama pe faţă. Frumósa mare de la 4 ore séra a devenit furiă nebună la 10 ore nóptea; ea ne stropeşte acum cu balele eĭ, iar noĭ navigăm pe spume. Iar a început jocul de tontoroiŭ din Marea Négră; am uitat văĭ şi oraşe, suntem strëinĭ şi singurĭ pe mare, ne gândim la scăparea nóstră; ceĭ maĭ slabĭ de îngerĭ aŭ început să icnească, stomacurile se goleaŭ în mare şi grija apuca pe ceĭ maĭ tarĭ. Nu era însă nimic de comparat cu ceea ce păţisem în Marea Négră; acum ómeniĭ se maĭ obişnuise cu marea şi eŭ am scăpat fără nicĭ o icneală. De bucurie am făcut maĭ rëŭ de cât ceĭ-l'alţĭ camaradĭ, am rîs de suferindĭ şi oferindu-le pesmeţĭ, mă făceam că icnesc. Acéstă glumă bine nu 'mĭ-a prins; căpitanul de arme m'a urcat în gabie ca să-mĭ treacă pofta de rîs şi ast-fel am suferit maĭ rëŭ de cât ceĭ bolnavĭ de rëul de mare.

Gabia e o platformă aşezată la mijlocul catarguluĭ;

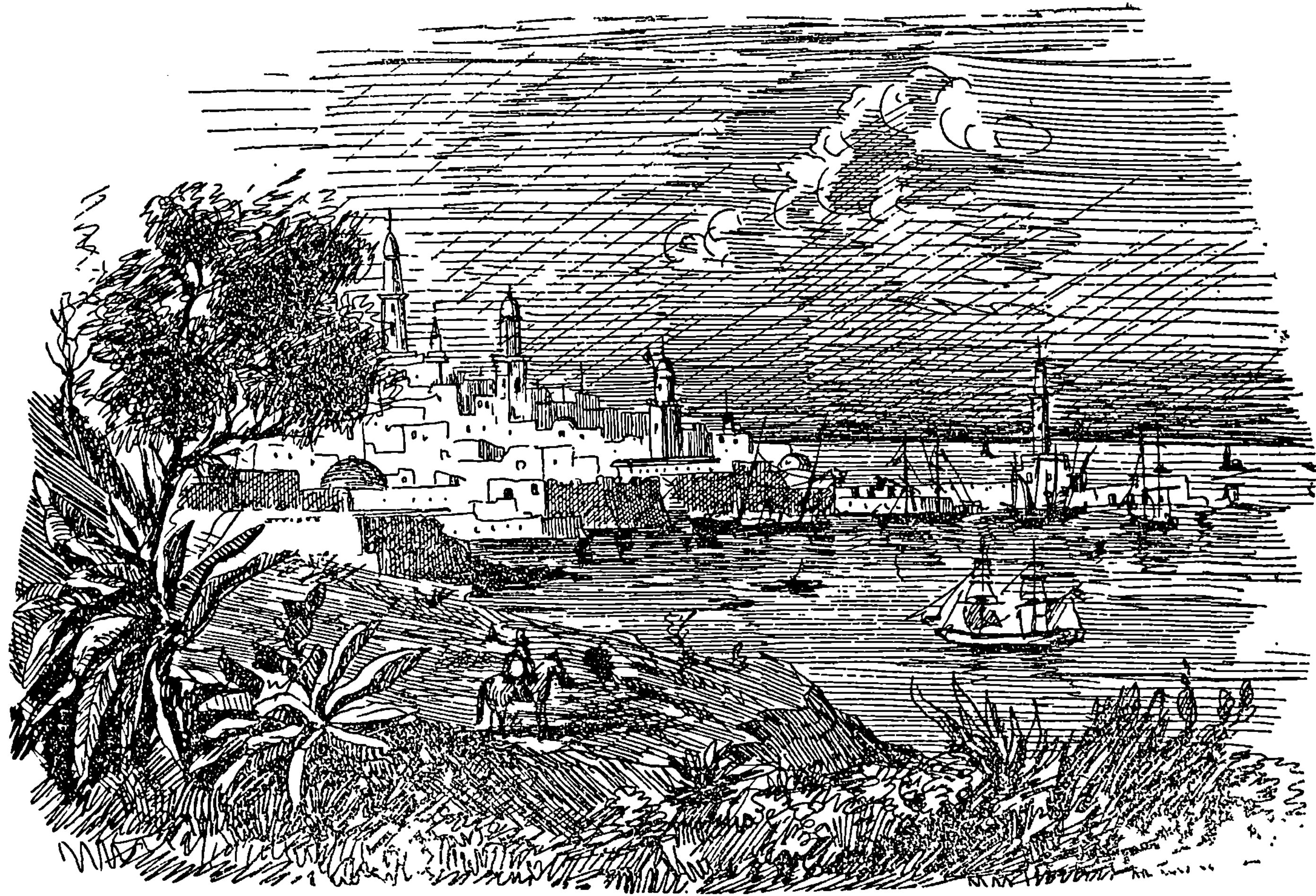
de ea se prind legăturile vergilor, iar în timpul navigăreĭ se urcă câte o santinelă ca să vegheze înaintea vasuluĭ. E cel maĭ rĕŭ post pe bastiment, căcĭ când timpul e aspru şi vasul se balansează pe valurĭ, omul din gabie e dat la tărbacă; aci e plecat cu catargul până lângă crésta valurilor, aci ridicat drept în sus, spre a porni îndată înainte saŭ înapoĭ. Cu un cuvênt nenorocitul, care e cocoțat în gabie, e ca nuca în vîrful crăceĭ bătută de vijelie: în acéstă stare nu-ĭ este permis santineleĭ, nicĭ chiar să sufere de rĕul de mare, căcĭ vĕrsătura eĭ ar stropi pe ceĭ de pe covertă. Consemnul este ca santinela din gabie să nu sufere de rĕul de mare şi pătimaşiĭ, ca să nu calce consemnul, îşĭ varsă focul în piciorul afetuluĭ mitraliezeĭ, ce se află în gabie. Acel picior, scăparea suferinḑilor, se chiamă *fântâna lacrimelor stomacului* saŭ *magasia proviziilor de rezervă;* el pute de te trăsneşte în cap şi pedépsă maĭ rea nicĭ că se póte ca aceea de a curăţi piciorul afetuluĭ de la gabia din prova.

La Alger. — Ajungerea la Alger m'a făcut să scap de gabie şi să mĕ cobor pe covertă, care mi se părea acum locul cel maĭ bun din lume. Acéstă pățanie m'a făcut asemenea să înţeleg că şeful de echipagiŭ şi căpitanul de arme, sunt pentru soldaţĭ persónele cele maĭ importante de pe bastiment şi că nu e rĕŭ să te puĭ bine cu eĭ, maĭ ales că nu te şterge de pe lista permisionerilor, carĭ es în oraş. De multe orĭ, cu mare chin, ajungĭ la un port şi acolo ne putênd să puĭ piciorul la uscàt, staĭ la bord ḑile întregĭ, privind la ceĭ carĭ se plimbă pe cheurĭ, apoĭ plecĭ lăsând oraşul cu grădinile luĭ şi din noŭ vin luptele navigăreĭ. Ne putênd să veḑĭ cu ochiĭ şi să ascultĭ cu urechile, trebue să te mulţumeştĭ pe ce auḑĭ şi de aceea ómeniĭ se strâng séra la provă, ca să şeadă de vorbă. Aşa mi s'a întâmplat mie

la Alger, n'am putut să mě duc în oraş, ascultam muzica de la bastiment unde stam şi priviam mulţimea cu ochianul.

Algerul e aşezat pe înălţimea cóstei din golful Alger, are un port bun şi e est-fel întocmit, în cât să atragă aci vasele carĭ vin, saŭ se duc, spre India. Aci găseştĭ tot ce cauţĭ, eştĭ servit maĭ bine şi maĭ eftin ca la Malta, apoĭ francezul dacă îţĭ scóte paralele din buzunar, el îţĭ ecplică că maĭ bine nu poţĭ găsi aiurea, pe câtă vreme englezul pare că-'ţĭ ḑice: «dacă nu-ţĭ place du-te de te plimbă». Cum Algerul e maĭ la jumĕtatea drumuluĭ între Anglia şi canalul Suez, aŭ început să vină aci maĭ multe vase ca la Malta, acésta spre marea perdere a englezilor, cărora le scapă din mână un bun câştig. Englezii aŭ să piardă însă şi maĭ mult; repedea prosperare a cóstelor Algeriene are să dea Franţeĭ puterea în Mediterana, după cum stăpânirea acestor ţĕrmĭ aŭ dat puterea cartaginezilor, romanilor şi arabilor. Pe de altă parte Anglia nu maĭ póte să rĕmână multă vreme singură stăpână a măreĭ, căcĭ astă-ḑĭ marea e prea vastă pentru ca o singură naţiune să pótă impedeca peste tot concurenţa celor-l'alte şi atuncĭ porturile de la Malta şi Gibraltar, nu maĭ aŭ valóre dacă nu sunt susţinute din partea măreĭ.

Camaradul Florea îmĭ spunea că în oraş sunt case minunate, prăvăliĭ marĭ, grădinĭ încântătóre şi lume multă pe strade. De la prima vedere se cunóşte, cât de colo, unde locuesc europeniĭ şi unde staŭ arabiĭ; la uniĭ casele sunt marĭ, curate, deschise la sóre şi cu grădinĭ frumóse; la alţiĭ se vĕd nişte cocióbe murdare, fără mobile, fără vedere spre stradă şi lipsite de ce e necesar vieţeĭ omuluĭ. Europeanul se duce în cafenele marĭ şi curate, arabuluĭ îĭ place magherniţele cu laviţe de

„Portul Alger vĕdut din fundul băieĭ Alger."

lemn aşternute cu rogojinĭ; aci el se póte tolăni şi sta ore întregĭ. La Alger pare că se atinge, maĭ mult ca în altă parte, ciubucul turcesc cu activitatea civilisaţiuneĭ moderne. La câmp, pe unde aŭ fost ómeniĭ noştri. pare că e tot aceeaşĭ deosebire: europeniĭ aŭ case marĭ, grădinĭ şi viĭ, de 'ţĭ-e drag să priveştĭ la ele, iar arabiĭ şi cabiliĭ, staŭ în murdărie, sunt săracĭ, căcĭ sunt leneşĭ şi rĕmân în urmă cu cât civilisaţia se întinde maĭ mult.

La sosirea nóstră în port am găsit yactul rusesc «Steaua Polară»; noĭ am luat parte la serbarea de sântul Gheorghe şi am salutat cu 31 loviturĭ de tun în onórea Mareluĭ Duce, fratele Impĕratuluĭ.

A doua ḑi, la 24 Aprilie, a fost ziua onomastică a M. S. Regineĭ, ruşiĭ aŭ luat şi eĭ parte la serbarea nóstră şi aŭ salutat cu 21 focurĭ. Un poznaş făcea socotéla că noĭ am cheltuit maĭ mult cu 10 cartuşe de cât ruşiĭ şi că acésta se întâmplă în tot-d'auna când petrecĭ cu ceĭ marĭ: însă tot ne-am folosit cu serbarea, care a fost fórte frumósă.

Ce produce respectul proprietăţeĭ.— Cincĭ ḑile, cât am stat la Alger, nu a fost timp de odihnă, căcĭ corvada în bărcĭ pentru vizite şi serbărĭ, nu ne-a lăsat vrem nicĭ să mergem in oraş; abea s'a dat drumul la un bord, iar ceĭ-l'alţĭ aŭ privit de la bastiment. Séra, la provă, ceĭ carĭ apucase să meargă în oraş cu serviciŭ saŭ ca permisionerĭ, ne daŭ câte o ţigare de tutun franţuzesc, care e eftin şi bun; dintr'un pachet de 25 banĭ poţĭ să saturĭ tótă lumea şi să-ţĭ maĭ rĕmână şi pe a doua ḑi. Mulţĭ camaradĭ cumpĕrase lulele, carĭ maĭ de carĭ maĭ ciudate, le îndesaŭ cu tutun, care fiind fiert, nu vătăma la piept şi aşeḑaţĭ într'o râcă, trăgeaŭ din lulea ca nişte adevĕraţĭ cabilĭ. Chiriţă lăutarul se umflase în pene; el pusese un fes în cap, cumpĕrase o

lulea lungă şi trăgea din ea ca un balaur; ceĭ-l'alţĭ camaradĭ, ca să rîdă, învěţaŭ pe Chiriţă cum să scape de serviciul de la bord şi să ajungă împăratul arapilor din Africa.

Pe când ómeniĭ glumeaŭ şi se păcăleaŭ, camaradul Bonea ne spunea că pe unde fusese el, ţarinele francezilor păreaŭ nişte grădinĭ, atât eraŭ de îngrijite că nu vedeaĭ buruenĭ; ele eraŭ înconjurate cu şanţurĭ marĭ, pe marginĭ şi pe răzóre aveaŭ pomĭ, pe muchea şanţurilor eraŭ gardurĭ viĭ şi peste tot o îngrijire cum nu se pomeneşte pe la noĭ. Pe unde umblase el nu věduse un fir de pălămidă, de scaeţĭ, de mărăcinĭ saŭ ciulinĭ; iarba se compunea din ghizdeiŭ, orzişor, pir şi mohor, iar în tarlale creştea trifoiul, pe care îl făcea maldăr şi-l ducea séra acasă ca să-l mănânce vitele. Caiĭ, boiĭ şi alte vite, eraŭ frumóse, grajdurile curate şi la păşune eraŭ ţinute de funie, aşa că nu se pomenea ca lucrul altuia să fie stricat saŭ luat.

Un alt camarad adăogă că tóte ţarinele aveaŭ brazdele regulate şi că locuitoriĭ smulgeaŭ cu îngrijire buruenile, de aceea ele eraŭ stârpite. El ne maĭ spuse că boiĭ eraŭ înjugaţĭ de córne, că eĭ nu se strică la céfă, când plouă, iar căruţele cu două róte, duceaŭ greutăţĭ mult maĭ marĭ ca la noĭ, căcĭ ele mergeaŭ maĭ lesne. Pomiĭ de pe marginea şanţurilor şi de pe răzóre, pe lângă că daŭ umbră şi fructe, apoĭ ţineaŭ şi umezeală pămêntuluĭ, pe care sórele nu-l ardea tare ca la noĭ; din acéstă causă şi plóia cade maĭ lesne în locurile umbrite.

D-l sub-mecanic, care asculta la spusele nóstre, intră şi el în vorbă, iar ceĭ-l'alţĭ ómenĭ făcênd tăcere, veniră în jurul nostru ca să tragă cu urechea şi ast-fel tótă lumea asculta la cele ce se vorbeaŭ în grupul învěţaţilor.

Tip. de arab.   Tip de cabil.

— Noï trăim rĕu ca arabiï de aci, ḑise d-ĭ submecanic, pentru că nu muncim bine pămêntul, nu lăsăm pe vecin să muncească mai bine ca noï şi apoï ne plângem de strein, când vedem că el ştie să faca parale cu braţele nóstre. Gândiţi-vĕ fie-care la satul vostru şi faceţĭ socoteala, câte póme şi legume, ar putea creşte pe întinsele maidane, unde înfloresc boziï şi ciuliniï?

— In tótă vatra satuluï nu veḑĭ un pom, unde să te poţĭ umbri de sóre, să culegĭ o pómă ca să-ţĭ uḑĭ gura, saŭ să taï o cracă ca să aruncĭ iarna în sobă. Dacă eşĭ la câmp şi acolo e tot ast-fel; cât veḑĭ cu ochiĭ ţarinele sunt uscate de sóre, fară să fie un copac, care să dea puţină umbră; iarba e mică şi arsă de sóre, iar răzórele pline de buruenĭ, de unde românul nu póte scóte nicĭ un snop de iarbă. Dacă trece vre-o căruţă pe câmp, ea se vede cale de o poştă, căcĭ praful se ridică de pe drum, ca fumul de la coşul vaporuluï; el se aşează pe iarbă şi frunze, le înăclăeşte de nu pune vita gura pe ele. Tótă săptămâna stă românul cu carul în capul pogónelor, se prăjeşte la sóre de diminéţă până séra, copiiĭ se adăpostesc sub car, saŭ la umbra uneĭ rogojinĭ şi cu toţiĭ mănâncă prost de tot; nu maï pomenesc de apa care o beaŭ, de somnul lor şi de bólele carĭ 'ĭ seceră.

— Să facem acum puţină socotealǎ şi să vedem cu ce se alege tómna bietul creştin, care a muncit tótă vara ca un câine: din pămêntul ce 'l are el nu póte scóte maĭ mult de treĭ saŭ patru chile de porumb, una saŭ două chile de secară, puţină fasole şi puţinĭ dovlecĭ. Din aceste producte, carĭ abea iĭ ajung în casă, săténul trebue să plătească zarzavatul la grădinar, cheltuiala la cârciumă, hainele de pe el şi de pe aĭ luĭ.

— Şi încă ce haine! întrerupse d-l furier; femeile

în sat nu mai lucrează de ale casei, ele aŭ început să cumpere de la oraş tot ce e pe ele şi pe bărbaţii lor. La Zimnicea, într'o Duminică, am vĕḑut pe fata unui biet ţăran că ducea boii la puţ fiind încălţată cu ghete poloneze şi purtând o rochie cu turnel ca cucónele de la oraş. Ea era spoită pe obraz ca o hârşie, iar vecinele spuneaŭ că tatăl ei plătise 32 lei numai pentru cusutul rochiei.

— Lasă asta Niculescule, reîncepu d-l sub-mecanic, săténul muncitor nu póte trăi cu ce scóte din pământul lui, căci acest pământ luciu la sóre, ne fiind îngrăşat şi udat, nu póte să producă mult şi nici nu e muncit cum ar trebui. Vedeţi că aci din trei pogóne, trăeşte fórte bine o familie întrégă; pe acest petec de pământ sunt semănături, zarzavat, póme şi tot ce trebue casei. Aci fie-care palmă de pământ dă produsul ei, căci e umbrită potrivit, e udată la vreme şi pământul fiind îngrăşat, are putere ca să producă. Trebue cel puţin şase ani de muncă ca să aduci câmpul în stare de producere; la noi pământul, ca şi vitele, e lăsat în părăsire; jumĕtate din el e buruiană, saŭ poiană, iar cea-l'altă jumĕtate e sleită de muncă, pe câtă vreme în sat zac grămeḑi mari de gunoiŭ, pe cari cresc bozii.

Ne avênd ce scóte de pe locul lui, săténul munceşte la arendaş când îl ajunge cuţitul la os şi atunci munceşte pe nimica tótă; cumpĕră pe datorie de la cârciumar, dă strachina de mălaiŭ sârbului pentru doi ardei şi-'şi risipeşte tot ce are. In lunile de iarnă, când n'are sĕrmanul de unde să scótă o para, e bucuros să aibă măcar o cépă, un cocian de varză, saŭ un bob de fasole, ca să nu móră de fóme. N'a ştiut să munciască vara, n'a ştiut să păstreze ce a strâns şi iarna se îm-

prumută scump de tot. îşĭ amanetează munca din vara următóre.

— Ce e românul de vină, întrerupse şi d-nul şef tunar, dacă el munceşte tótă ḑiua şi séra n'are ce mânca din causă că e nevoit a lucra eftin şi a plăti scump?

— Munceşte tótă ḑiua! reîncepu d-l sub-mecanic, dar şi boul munceşte tótă ḑiua şi dacă ar munci el şi tótă nóptea, tot nu ar fi în stare să-şĭ facă singur un adăpost. In lumea asta trebue să luptĭ ca să trăeştĭ şi cine e deştept profită de munca celor-l'alţĭ spre a trăi maĭ bine ca eĭ. Tu! te prăjeştĭ în sóre tótă ḑiua şi nu ajungĭ ca să legĭ douĕ în teiŭ; grecul de la han, saŭ arendaşul de la curte, şade la umbră şi strênge parale maĭ multe ca tine; la el se duc grăunţele pentru carĭ aĭ muncit, ba şi laptele vacilor, ouĕle găinilor şi puiĭ cloşceĭ.

— Cum póte streinul să-ţĭ ia bucăţica din gură? Cum are el tot şi tu nimica?

— Rĕspunsul e lesne de tot şi-l ştie tótă lumea: strĕinul e maĭ deştept şi maĭ fără milă. Te păzeşte ḑile şi lunĭ întregĭ, până te prinde la strîmtul tĕŭ, atuncĭ el e fără milă şi face cu tine ce vrea; îţĭ dă un leŭ şi ia ḑece dobândă, te laudă spre a te măngâia ca pisica pe şórece şi, pe nesimţite, *te sapă, până te dă pe brazdă,* La arendaş, la cârciumă, în târg, peste tot, tu plăteştĭ maĭ scump, tu mănâncĭ maĭ rĕŭ, tu te îmbracĭ maĭ prost; în sfîrşit ce să ḑic? tu daĭ munca ta pentru că aĭ fost prost şi n'aĭ ştiut să te fereştĭ de împrumut. N'aĭ făcut economie când puteaĭ şi n'aĭ putut să aşteptĭ ca strĕinul, în nevoe şi el, să-ţĭ plătească maĭ scump munca ta, să nu profite cu înlesnire şi să nu prindă chiag.

— Dar dacă nu plouă, dacă seceta nu te lasă să adunĭ un paiŭ de pe câmp, de unde să facĭ economie? de unde să trăeştĭ? ḑise şeful tunar.

— Nu plouă! rĕspunse tot maĭ cu foc d-l sub-mecanic, dar tóte lucrurile în ţară nu cer plóe cu găléta; cine ne pune să credem numaĭ în porumbul şi grâul din holdele nóstre? mare lucru ar fi să semenĭ legume în locul unde cresc boziĭ şi ciuliniĭ? mare lucru ar fi să aĭ şi tu o grădiniţă, de unde să culegĭ un ardeiŭ, o pătlăgică, saŭ un castravete? Puţul e lângă casă, séra 'ţi-aĭ uda grădina într'un joc, în loc să te ducĭ la cârciumă să beĭ pe datorie şi făcênd ast-fel femeea ta n'ar maĭ da fuga cu strachina de mălaiŭ la căruţa sârbuluĭ şi nu i-ar plăti de ḑece orĭ maĭ scump zarzavatul ce ia. Românul n'ar muri de muncă dacă ar sădi pomĭ pe crésta şanţuluĭ din jurul satuluĭ, dacă ar întinde o viţă pe gard, dacă ar pune copacĭ pe răzóre şi dacă ar smulge buruenile din holdă, în loc să le ocolească cu secerea, după cum face acum. O viţă cu strugurĭ, un nuc în bătătură, un măr în grădină, un cartof la câmp te scapă de fómete când nu se maĭ face porumbul, când lipitorile te aşteaptă să viĭ gata, ca să-ţĭ sugă sângele.

— Tóte acestea se pot face fără a muncĭ maĭ mult ca astă-ḑĭ, numaĭ să avem socoteală bună şi să nu ne înhămăm la carul strĕinuluĭ. Avênd grădinĭ nu ţi se frige gura după o legumă, avênd pomĭ pe răzóre sórele nu maĭ arde câmpul, plóia vine maĭ des, iarba creşte maĭ mare, praful înăclăeşte maĭ puţin, vaca dă lapte maĭ mult şi tu nu-ţĭ maĭ vinḑĭ vita din bătătură, ca să plăteştĭ arendaşuluĭ păşunea. Ouĕle găinilor le mănâncă copiiĭ tĕĭ, în loc ca să le ducĭ la cârciumă ca să se îngraşe strĕinul; ba când ajungĭ acolo ţi le şi trece prin inel, le găseşte micĭ şi ca să scapĭ de belea, maĭ daĭ pe de-asupra douĕ, treĭ,

D-l sub-mecanic se aprinsese la faţă şi, cum sta pe cabestan, părea că e un sfânt care rĕspândeşte cuvêntul

mêntuitor. Chiriţă îşĭ luase fesul din cap, ceĭ-l'alţĭ rĕmăsese cu lulelele înlemnite în mână şi gândul tuturor sbura la ţara nóstră pe care o iubeam maĭ mult, pentru că fiind maĭ departe de ea, simţiam maĭ mult cât e de nepreţuită şi cât are nevoe să fie iubită de fiĭ eĭ. In acel moment am simţit cât este de frumos pentru un soldat, ca să aibă a apăra o asemenea ţară. Uitasem şi vapor şi Alger şi tot ce mĕ înconjura, mĕ uitam înaintea mea fără să vĕd, dar in sufletul meŭ simţiam o bucurie mare, ce mĕ făcea fericit. Mi se părea că d-l sub-mecanic dăduse peste leacul care vindecă suferinţele părinţilor noştri, că ţarinele nóstre eraŭ grădinĭ ca şi cele de aci şi că Rădiţa, surióra mea, aduna crăcĭ din pomĭ, ca să ne încălḑim şi nu maĭ alerga pe câmp după buruenĭ.

La cuvintele d-luĭ sub-mecanic rĕmăsesem cu toţiĭ pe gândurĭ, iar şeful de echipagiŭ îşĭ rodea sfîrcul mustăţilor, increţindu-şĭ fruntea; el se sculă încet de pe róta de parâme unde sta şi privind pe d-l sub-mecanic, iĭ ḑise cam supărat: tu vorbeştĭ ca la şcólă, cine te aude te ar crede, dacă nu cunóşte viaţa de la ţară. Aş vrea să-mĭ spuĭ, cine te lasă în sat să-ţĭ crească pomĭ pe marginea şanţuluí tĕŭ? Cine îţĭ lasă strugurií pe viţă, fructele în pom, saŭ legumele în grădină? Nimenĭ nu ḑice că nu e frumos cum ḑicĭ tu şi cum ḑiceţĭ că este pe aci, dar..... este un dar şi de aceea spusele tale nu se potrivesc cu adevĕrul. Tu munceştĭ cu drag, în grădina ta sunt legume ce nu are vecinul, pomiĭ tĕĭ, dacă aĭ rĕuşit să-ĭ pripăşeştĭ, aŭ fructe minunate şi tu nu te îndurĭ să rupĭ primul fruct, lăsându-l să se cócă bine, iar când să ḑicĭ Dómne ajută, vine altul într'o nópte şi te lasă cu buza umflată.

— Dacă aĭ fi trăit la ţară, aĭ şti că nu poţĭ să aĭ

ceva maĭ deosebit de cât vecinul tĕŭ, căcĭ tot satul te fură; orĭ-ce aĭ face şi orĭ-ce aĭ drege, tu nu te poţĭ ridica cu un deget maĭ sus ca altul, că te retează pe loc sătenii tĕĭ. Aĭ un cal maĭ bun? hoţul ţi-l sbóră uitându-te la el; aĭ o casă maĭ frumósă? în tot-d'auna se găseşte un duşman care îĭ dă foc. Ce să maĭ vorbim acum de cel care îţĭ rupe o cracă din pom, saŭ îţĭ ia o pómă ca să-şĭ ude gura! Veḑĭ cu ochiĭ cum îţĭ ia munca ta şi nu poţĭ să o aperĭ, că intri tot tu în puşcărie, iar dacă te împing pĕcatele să umbli cu procese verbale şi judecăţĭ, îţĭ perḑĭ şi cămaşa de pe tine.

— Hoţia vecinuluĭ tĕŭ te împedică să încercĭ ceva maĭ deosebit, să găseştĭ ceva maĭ bun şi să te foloseştĭ maĭ mult ca altul din satul tĕŭ; iar pedepsele carĭ se daŭ, sunt aşa de micĭ şi atât de târziĭ, în cât în ţară la noĭ numaĭ de drag să furĭ, pentru a'ţĭ bate joc de cel ce vrea să păşească maĭ înainte. Sunt sate în carĭ popiĭ sunt maĭ rĕĭ ca săteniĭ, sunt slujbaşĭ carĭ cheltuesc de ḑece orĭ maĭ mult de cât sunt plătiţĭ şi sunt şi avocaţĭ cât pĕrul în cap, carĭ să te scótă alb ca laptele. Cu asemenea ómenĭ şi cu libertatea nóstră, nu poţĭ visa ca să ajungĭ ca ceĭ de aci. *Ar trebui şi o să ajungem acolo, vrênd ne vrênd, ca îndată ce unul a rupt măcar o frunză de pe locul tĕu, pe dată să-l amendeze primăria, cu câtă pagubă îţĭ face, şi pe de-asupra, cu un folos pentru tine păgubaşul, iar dacă hoţul e nemulţumit, să te cheme el în judecată şi să piardă el vremea spre a se învĕţa minte, ca să nu maĭ pue mâna pe lucrul altuia.*

— Dacă s'ar face asemenea legĭ, carĭ sunt maĭ mult drepte de cât aspre, hoţiile ar fi mult mai puţine, ómeniĭ mult maĭ cinstiţĭ şi ţara ar pricepe maĭ bine preţul libertăţeĭ, care acum, în ceea ce priveşte respectul proprietăţeĭ, ne face rĕŭ, în loc să ne folosiască.

Cu aceste cuvinte şeful echipagiuluĭ plecă din mijlocul grupuluĭ, iar puţin maĭ în urmă se dete apelul, care ne curmă vorba.

Pe drum de la Alger la Gibraltar. — La 27 Aprilie a sosit în sfirşit şi bricul «Mircea» care, plecat din Malta înaintea nóstră, fusese oprit la Philippeville de vremea rea, ce ne legănase şi pe noĭ, când am ajuns la Alger, numaĭ că la Philippeville valurile se formează mult maĭ marĭ şi pentru «Mircea» nu maĭ era chip să înainteze. Bietul «Mircea» abea sosit la Alger, a plecat-o înainte, căcĭ întârziam pe drum, iar spre séră la apusul sóreluĭ, am plecat şi noĭ lăsând oraşul învăluit în razele roşiatice, ce păreaŭ ca nişte focurĭ bengale. Pe mĕsură ce sórele se culca maĭ mult, pe atâta cósta părea maĭ înaltă, piscurile maĭ colorate şi văile maĭ misteriόse. Ca şi spre Tunis, oraşele şi satele din acéstă parte a loculuĭ, sporesc maĭ mult, cultura viilor şi a fructelor uscate, le înavuţesc repede, iar leiĭ şi tigriĭ, carĭ în vechime veneaŭ să admire marea, acum sunt goniţĭ departe înăuntrul Africeĭ. La Alger lumea nu cunóşte leiĭ maĭ mult ca noĭ; acolo sunt însă cămile, cu care arabul şi cabilul, străbăt pustiurile nisipóse, întocmaĭ cum face marinarul pe mare cu vasul luĭ.

Intunerecul nopţeĭ se întinse, puţin câte puţin, peste văile cele maĭ tainice; din tótă furnicăria omenéscă de la Alger nu se maĭ maĭ vedea acum de cât o slabă lumină, răsfrîntă în noriĭ de de-asupra oraşuluĭ. Vălul nopţeĭ acoperea aceste pămênturĭ arse de sóre, iar noĭ fugíam repede pe o mare cam hulósă, lăsând în urma nóstră pe apă o lungă brazdă de lumină, produsă de fosforescenţa măreĭ, ce pe aci e maĭ mare ca în alte ape din ocean saŭ Mediterana. In apa măreĭ veţuitórele sunt mult maĭ numeróse ca pe pămênt; câte o dată es

de-asupra apeĭ nişte racĭ mititeĭ şi marea pare roşie ca de sânge; altă dată es gândacĭ luminoşĭ şi marea pare că e de foc. Ar trebui să cunóştem maĭ mult fundul măreĭ, dar de unde să eĭ cărţi, căcĭ, când te ducĭ la librărie, daĭ peste romane.

In mersul nostru se zărea, din când în când, lumina unuĭ far depărtat, saŭ focul de posiţie al unuĭ bastiment, care trecea prin apropiere; oficerul de cart observa bine lumina, căcĭ pe mare adesea se ia focul unuĭ far drept o stea, ceea ce nu e tocmaĭ rĕŭ, saŭ se întâmplă să ia stéua drept far şi atuncĭ păcăléla e maĭ mare, că dă peste uscat, saŭ greşeşte drumul. Sgomotul şi frământările Algeruluĭ rĕmăsese departe în urmă, acum ne aflam în aer curat; legănăturile uşóre ale vasuluĭ şi tăcerea profundă în nóptea încântătóre, ne da piroteală. Pleópele ochilor îmĭ eraŭ grele ca plumbul, capul mi se pleca la o parte şi somnul ne coprindea stând în picióre; dar marea e schimbătóre, trebue să fiĭ în tot-d'auna gata de luptă, decĭ cel care adórme la post, greşeşte ca şi santinela care dórme înaintea inamiculuĭ. De aceea la fie-care cart de oră, fluerul şefuluĭ de cart spintecând tăcerea nopţeĭ, rechiamă atenţiunea santinelelor, care rĕspund fie-care unde se află: *bun cart înainte, bun cart înapoi*, pe când cel din gabie termină strigând *bun cart peste tot*. Iar se face tăcere, somnul iar se agaţă de pleópele ómenilor, carĭ ar dormi ca trunchiĭ de copacĭ, dacă n'ar fi puşĭ să facă teorie, dar şi acolo somnul e aşa de puternic, în cât mulţĭ adorm cu ochiĭ deschişĭ. Nu ştiŭ de ce în acéstă nópte îmĭ era necaz pe şeful de cart, că tulbură tăcerea adâncă: acest necaz nu-mĭ venea din causa somnuluĭ care mĕ muncea ca şi pe ceĭ-l'alţĭ camaradĭ, dar era ceva fermecător în aer, ceva frumos şi mare, greŭ de spus cu

vorba. Ast-fel petrecurăm tótă nóptea, fără ca să se întâmple ceva; marea, aerul şi tot ce ne înconjura, se odihneaŭ de svăpăerile din ḑilele trecute.

In ḑiua următóre am navigat pe sub cóstele Spaniei, carĭ sunt de o frumuseţe uimitóre; ca şi pe cóstele Africeĭ, văĭ profunde întretae délurĭ înalte, iar înăntruĭ uscatuluĭ se ridică munţĭ uriaşĭ acoperiţĭ cu zăpadă veşnică şi cu cómele vârâte în noriĭ ceruluĭ. Frământarea uscatuluĭ e sălbatecă şi gróznică, ochiul se opreşte cu bucurie pe drăguţele căsuţe rĕspândite pe cósta délurilor aşezate între verdéţa arborilor. Aşĭ fi dorit ca vasul nostru să nu meargă aşa de repede prin aceste locurĭ rĕsfăţate de natură, unde vegetaţia africană se amestecă cu cea europénă, unde mirosul florilor de portocale se luptă cu parfumul florilor de teiŭ.

Jocurile echipagiului la bord. — Către séră, spre a sĕrbători eşirea nóstră din Mediterana, s'a dat voe echipagiuluĭ să jóce, după cum se obişnueşte la bord, când totul merge bine. Pe dată am armat pe Chiriţă cu vióra, 'ĭ-am frecat arcuşul cu sacâz şi ceĭ maĭ isteţĭ aŭ început să jóce pe întrecute. Era frumos cum crucişetorul nostru se legăna pe valurĭ şi ómeniĭ învârtiaŭ o sârbă de duduia coverta; firea veselă a românuluĭ se dă pe faţă îndată ce vede hora. Fie-care voia să arăte că la eĭ în sat flăcăiĭ jócă maĭ bine ca aiurea; mulţĭ carĭ păreaŭ motologĭ, se deschisese la joc de te minunaĭ de eĭ, dar camaradul Coadă Costache, de fel din Fălciu, 'ĭ-a lăsat pe toţĭ cu gura căscată. Mişcările luĭ eraŭ aşa de potrivite şi jocul aşa de uşor, în cât rar se întâmplă să maĭ veḑĭ un al doilea flăcăŭ cu asemenea joc. In satul luĭ camaradul Coadă era idolul fetelor, d-niĭ oficerĭ îl luase ordonanţă la careŭ, pentru că era frumos şi deş-

tept, iar acum el se învârtea şi se lăsa pe vine, în cât nicĭ jucătoriĭ de meserie nu-l puteaŭ întrece.

Când furăm sătuĭ de joc, se începu păcălelile; un om se face urs şi altul îl jócă spunênd tot felul de glume şi legându-se de tot ce e pe bord; de la pesmeţĭ, carĭ scăpăraĭ din eĭ şi până la rĕul de mare; de la carnea conservată şi până la cépa mucedă. In cântecul luĭ ursarul se leagă de carnetul de pedepse, de teoria de nópte şi de tot ce-ĭ vine, după cum are obiceiŭ românul, să ia în bătae de joc lucrurile ce-l fac să sufere.

Vine apoĭ paiaţa cu botul de capră, făcut cu două lingurĭ; ea se leagă de recruţiĭ din Mehedinţĭ şi Turnul Măgurele, carĭ sunt ceĭ mai slabĭ din tot echipagiul. Pe aceştia îĭ păcăleşte în tot felul şi ceĭ-l'alţĭ ómenĭ rid cu hohot, până le vine şi lor rîndul să paţă câte o posnă.

In sfîrşit când toţĭ s'aŭ săturat de joc şi de rîs, încep să cânte, saŭ să vorbească, pâlcurĭ pâlcurĭ; alţiĭ joc la ţintar, alţiĭ aŭ câte o muzică, un flaut şi ast-fel fie-care face câte ceva. Cam ast-fel petreceaŭ ómeniĭ pe când treceam prin dreptul Malageĭ, pe care o lumina sórele apunênd; în stânga nóstră se zăreaŭ cóstele Africeĭ, înainte se înălţa stânca de la Gibraltar, iar maĭ în drépta spre uscat. se zăreaŭ creştetele pleşuve ale munţilor înalţĭ. Chiriţă sta singur la o parte, el privea uscatul şi avea lacrimĭ în ochĭ, de şi până atuncĭ cântase tot ce era maĭ vesel şi desfătase pe tótă lumea. E greŭ de spus ce gândia şi ce simţia atuncĭ Chiriţă al nostru, cred că nicĭ el nu ştia, după cum se jura pe ochiĭ luĭ marĭ, cu albul lor cam roşiatic. Eŭ cred că privirea aceluĭ uscat, care ascundea o lume necunoscută nouă, băgase în inima luĭ Chiriţă dorul de ducă, dorul de-a rătăci prin sate. După câte-va minute Chiriţă, ca să

scape de noĭ carĭ îl înconjuram, se așeză pe capacul pulberárieĭ și, ca pierdut în mijlocul nostru, începu să-ĭ tragă un Olt și un Olteț cu atâta foc, că și pe noĭ ne coprinse dorul luĭ.

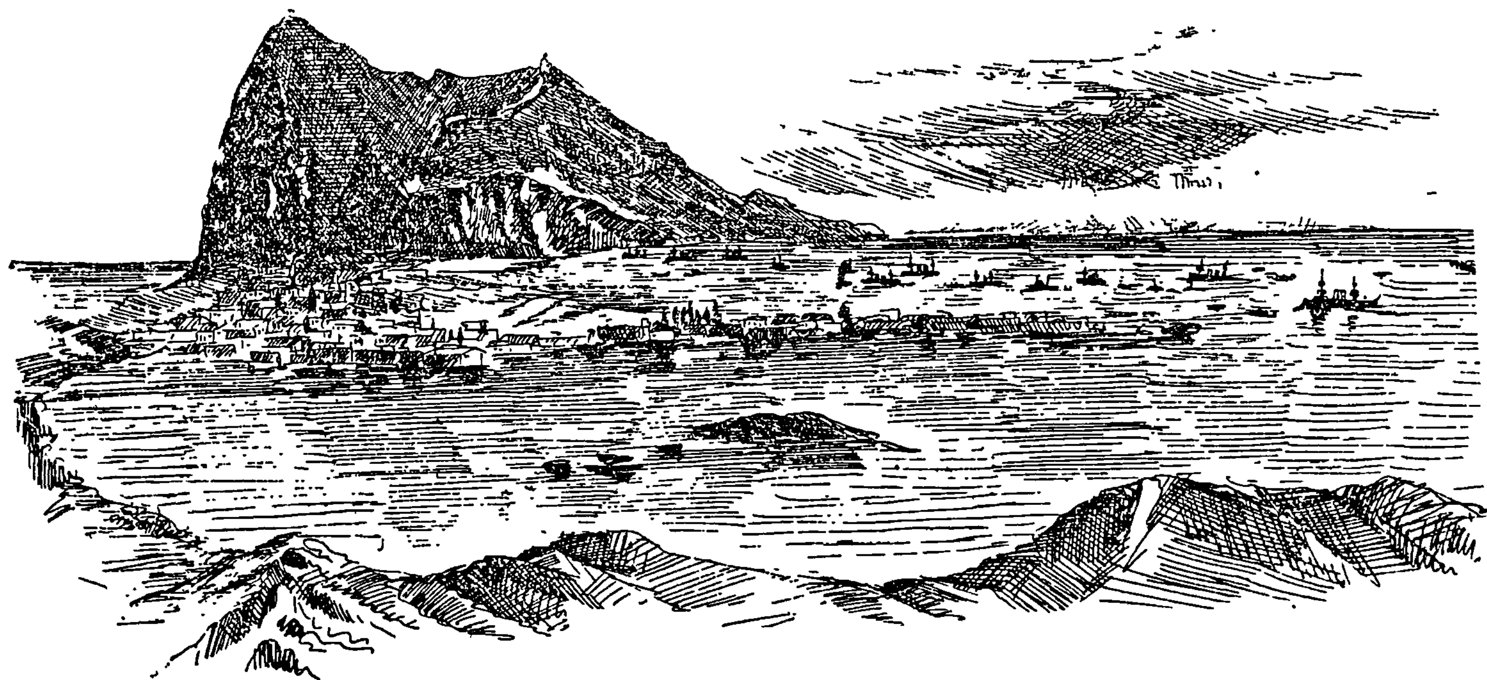
Chiriță cântă bine și din inimă, el e lăutar subțire, născut în Oltenița, dar a cântat și pe la târgurĭ marĭ și chiar în Bucureștĭ, unde era căutat de ceĭ amorezațĭ, ca să le cânte de inimă albastră. Când are chef, Chiriță te pironește în loc să-l ascultĭ și când vrea, te face să jocĭ pe nemâncate și pe ne bĕute.

IV.

De la Gibraltar la Ferrol

Ce este Gibraltarul. — Sâmbătă séra, la 29 Aprilie, eram prin dreptul Malageĭ, când am lăsat de la remorcă pe bricul «Mircea» şi am început să manevrăm, spre a intra în portul Gibraltar. Când zic portul Gibraltar, se înţelege adăpostul de la Gibraltar, căcĭ aci nu e port, ci numaĭ o radă, ce se întinde cât vedĭ cu ochiĭ şi din care stânca Gibraltar mărgineşte numaĭ o mică parte despre rĕsărit. Acéstă bae enormă se numeşte baia Algesiras, vêntul se plimbă prin ea liber ca şi pe mare, numaĭ că valurile sunt mult maĭ micĭ şi vasele, bine saŭ rĕŭ, se pot adăposti, fie sub stânca de la Gibraltar, fie în partea opusă, unde este oräşelul Algesiras.

Stânca Gibraltar s'a numit ast-fel de arabĭ, când aŭ trecut eĭ la anul 711 din Africa în Europa; *Gibra* în limba arabă însemnează munte şi *al Tar* va să zică al luĭ Taric, căcĭ aşa se numea comandantul arab, care trecând strîmtórea a acostat aci, ca să prindă picior pe uscat. Acéstă stâncă are 1100 metri înălţime şi se leagă cu uscatul numaĭ printr'o mică limbuţă de pămênt, jósă şi nisipósă, ce de-abea se póte vedea când priveştĭ din largul măreĭ. In partea despre Mediterana stânca Gibraltar se ridică drept în sus ca un zid, pe câtă vreme despre strìmtóre şi despre baia Algesiras, povârnişul e maĭ întins şi aci s'aŭ făcut întărirĭ gróznice şi s'a aşezat oraşul Gibraltar.

STÂNCA ŞI PORTUL GIBRALTAR.

Cea maĭ mică lărgime a strîmtóreĭ Gibraltar este cel puţin de opt kilometri, aşa că englezii nu o pot bate cu tunurile lor, eĭ se pot însă repeḑi cu bastimentele ce aŭ, asupra vaselor carĭ ar trece prin strîmtóre şi ast-fel adăpostiţĭ la Gibraltar, eĭ ţin calea dintre océn şi Mediterana. Ca să nu-ĭ póte scóte nimenĭ din portul lor, aŭ făcut lucrărĭ fórte costisitóre şi s'aŭ întărit, cum rar se póte vedea fortificaţie maĭ grozavă. Despre uscat, pe unde ar putea să-ĭ atace spaniolii, aŭ ridicat ziduri şi metereze, bătênd cu tunurile lor limbuliţa de pămênt, care uneşte stânca cu uscatul, iar despre strîmtóre şi baia Algesiras, aŭ săpat galerii în munte şi aŭ aşezat tunurĭ marĭ, cu carĭ să pótă sdrobi orĭ-ce vas şi orĭ-ce trupă, care ar voi să acosteze stânca.

Oraşul Gibraltar are 25000 locuitorĭ, compuşĭ din funcţionarĭ, armată, furnisorĭ pentru bastimente şi armatorĭ ; guvernul englez, ca să înlesnească populaţiunea, nu a stabilit aci nicĭ un fel de taxă ; e porto-franco. Populaţia spaniolă aleargă diminéţa aci ca să vîndă fructele şi legumele din grădinile lor, căcĭ alt-fel englezii ar trebui să mănânce numaĭ conserve. Englezul dispreţueşte fórte mult pe bietul spaniol, n'are nicĭ o stimă pentru el şi nu-ĭ permite să stea în cetate de cât până să-şĭ vîndă verdeţurile, apoĭ il alungă afară, iar englezul bagă în guşa luĭ fructele próspete, pe carĭ le-a lăsat spaniolul.

Cine a făcut Gibraltarul. — Un spaniol, amărât că nu póte să gonească pe englezĭ din Gibraltar, care se cuvine Spanieĭ, îmĭ spunea următórea istorie, pe care o vînd după cum am cumpěrat'o, fără să pot jura că aşa este. El zicea că la început, când s'a apucat Dumnezeŭ să despartă uscatul de apă, stânca Gibraltar nu era trecută pe planul luĭ de creaţiune. Bunul Dumnezeŭ trăsese cósta Spanieĭ de la Malaga drept la capul Ta-

rifa, el făcuse munţiĭ Nevada destul de înalţĭ şi nu maĭ avea nevoe de stânca Gibraltar, pe care să o pună ca un cercel de urechea Europeĭ. După ce a zis şi s'a făcut, s'a dus Dumnezeŭ la locuinţa luĭ în paradis, între rîurile Tigru şi Eufrat şi de acolo făcea micĭ plimbărĭ pe la Ierusalem, pe la muntele Sinaia şi pe la alte locurĭ sfinte, pe unde jidaniĭ îĭ da de lucru şi ast-fel uitase cu totul părăginile de la marginea lumeĭ ce crease. Atuncĭ dracul, care se ţinea numaĭ de rele, s'a linguşit pe lângă oficerul de ordonanţă al luĭ Dumnezeŭ, a intrigat pe la sfinţĭ ca pe lângă deputaţiĭ de la cameră, şi, cu şosele, cu momele, a cerut să-ĭ dea voe şi luĭ ca să ridice un colţ de piatră în pustiul depărtat, la marginea lumeĭ, unde începe océnul cel fără de ţěrm. Manevrând dracul cu dibăcie, întocmaĭ ca un pedepsit pe lângă căpitanul de arme, a căpătat voia cerută şi a ridicat stânca Gibraltaruluĭ, cum a ştiut el maĭ drăceşte; apoĭ, în loc să se stabilească el în Gibraltar, a făcut pe milostivul şi l'a dat ómenilor. In urmă s'a pus dracul să aţâţe la ceartă pe proştiĭ de ómenĭ, a încurcat tare orênduiala bunuluĭ Dumnezeŭ, a făcut pe ómenĭ să verse valurĭ de sânge în bătăliĭ nesfîrşite şi când a vĕḑut că nu maĭ merge cu arabiĭ, a chemat pe vandaliĭ, iar maĭ în urmă pe englezĭ, carĭ i-aŭ convenit maĭ mult pentru a băga zizanie în popórele Europeĭ.

Eŭ nu pot să jur dacă o fi adevĕrat saŭ nu ce a făcut dracul, dar ceea ce este sigur şi ştiut de tótă lumea, este că blestemata de stâncă de la Gibraltar, în tóte vremurile a fost locul de luptă dintre popórele carĭ aŭ voit să ţină drumul bastimentelor, ce treceaŭ prin strîmtóre. In lupta din urmă, când franceziĭ şi spanioliĭ blocaŭ Gibraltarul, corăbiile greceştĭ de la Hydra şi Spezzia, se furişeaŭ printre vasele spaniole şi se duceaŭ

la englezĭ, cărora le daŭ atâta greutate de grâŭ cât primeaŭ aur.

Sufletul avocatului la raiŭ. — Povestea draculuĭ cu Gibraltarul seamănă cu aceea a intrăreĭ în raiŭ a sufletuluĭ unuĭ avocat, de aceea s'o spunem şi pe acésta, întocmaĭ după cum ne-o istorisea la Alger un furnisor francez:

O dată murise un avocat, iar sufletul luĭ rătăcea prin văzduh, căcĭ dracul nu se îngrijise ca să-l adune, ştiind prea bine că el are să intre în iad cu mânele în şoldurĭ, după cum fac toţĭ avocaţiĭ din lume. Vĕḑêndu-se liber, sufletul avocatuluĭ fugea prin locurile, pe unde nu putea să dea dracul peste el ca să l înhaţe şi ast-fel se ascundea în apropierea locurilor sfinte. Tot rătăcind el din loc în loc, ca un câine al nimănuĭ, ajunse la pórta raiuluĭ şi acolo privea cu jind la sufletele drept-credincioşilor, carĭ intraŭ în fericirea de vecĭ, lăudând mărirea Domnuluĭ. Gândind la nesfîrşita linişte a paradisuluĭ, sufletul avocatuluĭ avea atâta poftă ca să scape de iad, în cât îĭ veni în minte să încerce şi aci o înşelăciune, sperând că póte se va prinde, după cum se prinsese de atâtea orĭ la tribunale, pe când trăia pe pământ. Hotărât pe înşelăciune, aşteptă la pórta raiuluĭ până ce sfântul Petru o deschise ca să primească nişte suflete; atuncĭ avocatul arătând mare căinţă, se duse umilit înaintea luĭ sfântu Petru şi-ĭ zise:

— «Sânte Petre! pĕcătos am fost şi mult am meritat pedeapsa ce a bine-voit a-mĭ da bunul Dumnezeŭ; căinţa mea e prea târzie şi nu merit ertare, de aceea în vecĭ voiŭ suferi arsura pareĭ de foc.

«Vaĭ mie nenorocitul! Cât am fost pe pământ m'am ales cu mâncare şi şedere bună, nu m'am îngrijit de aprópele meŭ şi nu mi-a fost milă de munca

altuia! Acum vor începe chinurile nesfîrşite, lacrămile fără măngâere!

«Sânte Petre! bunătatea ta a făcut pe bunul Dumnezeŭ ca să-ţĭ dea cheile de la pórta rainluĭ; tu aĭ ajutat pe ceĭ nevoiaşĭ şi aĭ măritat fetele sărace; aĭ milă şi de mine, lasă-mĕ să vĕd şi eŭ raiul măcar numaĭ un ceas; am să staŭ lângă pórtă şi voiŭ eşi afară îndată ce-mĭ veĭ zice să plec. Indură-te sânte Petre ca să vĕd şi eŭ fericirea celor cinstiţĭ, că destul îmĭ voiŭ ispăşi pĕcatele în iad».

Vĕḑênd sântul Petre că nu póte să scape de avocat şi ca să-l gonească o dată de la raiŭ, unde sta ca cerşetoriĭ la uşa bisericilor, îĭ zise că-l lase să intre, dar numaĭ un ceas şi apoĭ să plece drept la iad şi să nu maĭ umble haimana prin vămile văzduhuluĭ. Avocatul făgădui tot ce-ĭ ceru sântul Petre şi ast-fel intră în raiŭ privind pe lângă pórtă la grădinile frumóse, la petrecerea sufletelor celor drepţĭ şi ascultând la cântecele serafimilor, carĭ lăudaŭ puterea Celuĭ de sine stătător. Incetul cu încetul, avocatul se depărtă de lângă pórtă şi apucă printr'o alee, ca să se amestece printre cele-l'alte suflete, carĭ fugeaŭ de el ca de o fiară ráiósă. Sântul Petre avea multă treabă cu sufletele carĭ soseaŭ şi nu băgă de sémă fapta avocatuluĭ, de cât când aŭ venit să-ĭ reclame două suflete, gonite de pe pământ de fiorosul avocat. Atuncĭ sântul Petre temêndu-se de mustrare, alergă la avocat şi-l pofti ca să iasă afară din raiŭ, dar acesta rĕspunse că el nu póte fi gonit de unde este, de cât printr'o somaţie în regulă transmisă prin portărel.

Sântul Petre se măhni mult de bunătatea ce avusese cu avocatul, însă, ca să scape de belea, alergă prin tot raiul ca să găsească un portărel, să ducă somaţia avocatuluĭ, dar n'a fost chip să găsească vre-unul. De când

era raiul, nicĭ un suflet de portărel nu intrase acolo, toţĭ, maĭ rĕŭ ca avocaţiĭ, mergeaŭ drept la iad. Supărat peste mĕsură, sântul Petre ar fi dat draculuĭ pe avocat, dar n'avea cum să-l scótă din paradis, căcĭ lipseaŭ portăreiĭ şi scandalul se mărea, pe mĕsură ce avocatul întârzia cu şederea luĭ în paradis.

După multă gândire şi trudă, sântul Petre se sfătui cu ceĭ-l'alţĭ sânţĭ, cum ar putea să scape de avocat; atuncĭ apostolul Pavel, prietenul sântuluĭ Petre iĭ dete planul, ca să facă o mare petrecere la pórta raiuluĭ, să scótă tóte sufletele ca să primească sufletul unuĭ mare împĕrat, care a luptat pentru stărpirea rĕzboiuluĭ între popóre. Zis şi făcut! Se dete svon prin tot raiul de acéstă petrecere şi sufletele eşiră din paradis avênd în fruntea lor gornişti îngereştĭ şi o musică de serafimĭ. Avocatul, care în viaţa luĭ nu ştiuse să-şĭ înfrâneze poftele, nu se maĭ gândea la înşelătoria luĭ, prin care a intrat în raiŭ; o uitase, după cum făcuse cu tóte cele de pe pământ, era obicinuit cu înşelătoriile şi se amestecă printre cele-l'alte suflete, ca să primească pe împăratul care sosea.

Când vĕdu sântul Petre că avocatul ese din raiŭ, rĕsuflă cu putere şi închise pórta strigând. «Pavele, planul tĕŭ m'a scăpat de cea maĭ mare încurcătură ce am avut de când port aceste cheĭ; cine o maĭ crede pe avocat să paţă ca mine». Iar avocatul vĕḑêndu-se lăsat pe din afară, începu să protesteze, zicênd că asemenea tragere pe sfóră nu e faptă de sânt şi că el va scri prin tóte ziarele ceruluĭ, ca să cunóscă lumea cine e sântul Petre, care s'a purtat cu el, maĭ rĕŭ de cum a făcut cu putina de lapte a ţiganuluĭ.

Petrecerea nóstră la Gibraltar. — După cât aflasem, ne aşteptam ca să găsim la Gibraltar un port

sigur, unde să ne mai întindem piciórele la uscat, căci de aci înainte intram pe océnul Atlantic şi pe acolo cine ştie ce ne mai aştepta. Socoteala nóstră nu s'a potrivit câtuşi de puţin : am petrecut rĕŭ de tot, tocmai unde speram să ne odihnim.

In séra ajungerei nóstre, în radă la Gibraltar era întuneric besnă, cóma stâncei abea se deosebea prin zarea stelelor, iar în port licăriaŭ câte-va lumini de la vasele cari staŭ ancorate acolo, servind ca magazii de cărbuni. Cu multa greutate am căutat locul de ancorare, sondând mereŭ adâncimea apei, care aci e profundă de la 20 la 25 metri, aşa că a trebuit să orbocăim ca la două ceasuri, până să găsim un loc mai potrivit. In sfîrşit am ajuns şi la Gibraltar. Intunerecul ne împedeca vederea uscatului, dar nici mare lucru nu cam părea ; în schimb vêntul ne chinuia cumplit, părea că suntem în mijlocul unei furtuni. Vêntul bătea de la rĕsărit şi lovea în stânca blestemată, aşa că despre apus, unde eram noi, se făcea adăpost, în cât nici adiere nu se simţia ; apoi de o dată în aerul rărit se înăpustea o rafală nebună, ce prefăcea apa în spume şi o arunca peste bastiment. Când era linişte crucişetorul venea spre ancoră şi lanţul se slăbea, iar când se opinteaŭ rafalele, bastimentul era împins înapoi, lanţul se întindea córdă şi producea smâncituri cari ameninţaŭ să-l rupă, saŭ să smulgă ancora şi să ne dea de mal. Tótă nóptea am stat cu maşina gata să manevrăm când s'ar rupe lanţul ; nimeni n'a închis ochiul, iar vêntul venea aşa de rece, în cât ne pătrunsese până la óse. Credeam că nu se mai face ḑiuă, ca să scăpăm din acest chin, mult mai mare de cât dacă eram prinşi de furtună pe marea cea mai turbată.

A doua ḑi Duminică, nimeni nu se mai gândea la

plimbare; am schimbat locul de ancorare şi stam ţinêndu-ne gata de plecare, căcĭ vêntul nu o maĭ slăbea şi noĭ, îmbrăcaţĭ cu mantalele, tremuram la posturĭ maĭ rĕŭ ca în toiul erneĭ de la noĭ. Abea s'a putut duce o barcă, ca să cumpere provizií. carĭ sunt scumpe şi próste; apoĭ s'aŭ schimbat visitele oficiale, fie-care dorind să scape maĭ repede din acest loc.

Comerţul la Gibraltar e în mare decădere din causa concurenţeĭ ce-ĭ fac francezií la Alger şi a lipseĭ de adăpost pentru vase, carĭ manevrează cu greutate şi sunt ameninţate să se piardă. Anul trecut s'a înecat aci un transatlantic, murind ca la 300 ómenĭ; de aşa port să te ferească Dumnezeŭ! Ca să maĭ îmbunătăţească starea lor, englezií aŭ început să construiască un port închis, dar mare lucru nu o să facă, căcĭ intrarea în el va fi anevoiósă, maĭ cu sémă nóptea. Spaniolií, dacă ar fi ómenĭ maĭ energicĭ, ar putea să concureze pe englezĭ şi chiar să le ia din mână comerţul, construind un port la Algesiras, unde e mult maĭ lesne de construit şi mult maĭ convenabil pentru ancoratul vaselor.

Treĭ ḑile, cât am stat la Gibraltar, ne-am ţinut gata de plecare, am avut doĭ bolnavĭ de pneumonie, iar un al treilea om a fost debarcat şi trimis în ţară; el suferea de piept şi vĕrsa sânge. Nu credeam că o să maĭ scape, cu tóte astea marea 'ĭ-a făcut bine şi o dată debarcat, s'a însănătoşit repede şi s'a vindecat de oftică.

O poveste arabă. — Un furnisor spusese unuĭ camarad că în Spania, în apropiere de Gibraltar, eraŭ oraşele Sevila şi Grenada, pline de monumente arăbeştĭ, că acolo sunt grădinĭ nespus de frumóse, cu florile cele maĭ mirositóre şi că în tótă lumea alte oraşe maĭ frumóse nu se pot găsi. Camaradul nostru istorisindu-ne ce auḑise de la furnisor, ne spuse că într'una din aceste

grădinĭ era un heleşteŭ mare, înconjurat de lămâĭ, de portocalĭ şi de tot felul de florĭ, carĭ cresc în Africa şi în Europa.

— La acest heleşteŭ, zise camaradul nostru, venea în tóte ḑilele «*calicul*» arabilor, ca să bea cafeaua şi să tragă din nerghelea.

— Măĭ! întrerupse şeful timoneriei, se zice calif iar nu calic. Califul era la arabĭ regele şi arhereul lor, el era puternic şi avut, în cât făcea minunĭ ca în halima.

— Eĭ bine, reîncepu camaradul nostru, era un calif care bea cafeaua la marginea heleşteuluĭ; într'o ḑi, ispitind pe miniştriĭ luĭ, a voit să vadă care e maĭ deştept şi porunci într'ascuns unuĭ credincios al luĭ, ca să reteze de la rădăcină un portocal, apoĭ să-l tae drept în lung, cu crăcĭ şi trunchiŭ împreună. O jumĕtate de pom o puse pe apă cu crăcile în sus, iar cea-l'altă jumĕtate o ascunse; apoĭ chemând tot statul luĭ se apucă la vorbă cu eĭ. Pe când staŭ ast-fel împreună, califul privi spre heleşteŭ şi întrebă pe primul ministru, ce e pe apă? Acesta numaĭ de cât rĕspunse: puternice stăpâne ochiĭ meĭ vĕd un portocal care pluteşte pe apă.

— Nu cred una ca asta, zise califul şi pe rînd întrebă pe toţĭ ceĭ adunaţĭ la sfat, dar toţĭ, ca şi primul ministru, aŭ dat acelaşĭ rĕspuns. Califul dând din capul luĭ, înfăşurat în turban de mătase, începu să întrebe şi pe ceĭ-l'alţĭ arabĭ adunaţĭ în jurul sfatuluĭ, dar şi aceştia nu eşiră din rĕspunsul mareluĭ ministru. Unul singur, ostaş încercat în rĕzbóile cu spanioliĭ, nu rĕspunse. ci mirându-se de ce vrea să zică califul, ceru voe ca să pipăe portocalul, să-l cerceteze bine şi apoĭ să vorbească.

— Dute, zise califul, cercetează fără preget şi vino de raportează.

Ostaşul sări în barca califuluĭ, ajunse la pom, îl

suci şi rĕsuci, până s'a încredinţat el bine de tot, apoĭ întorcêndu-se a căḑut la piciórele califuluĭ şi a raportat că pe lac pluteşte o jumătate de portocal, iar nu un pom întreg.

Bravo ţie ostaş deştept, strigă califul, tu meriţĭ să fiĭ ministrul meŭ, căcĭ tu nu te-aĭ lenevit pentru a cerceta, pe câtă vreme linguşitoriĭ aceştia cred că tóte lucrurile sunt, după cum îşĭ închipuesc eĭ stând pe sofa.

— Ostaşul acela, încheiă d-l sub-mecanic, era maĭ bun de general de cât ministru.

Numele luĭ Mămuiţă. — Pe când ascultam la povestea camaraduluĭ, un soldat culcat pe covertă, vêrâse capul printre ceĭ carĭ staŭ pe parâme şi cu barba rezemată în palmă, căsca gura la cele ce ni se spuneaŭ. Mutra luĭ caraghiósă face pe camaradul Mateiŭ, să-l apuce de bot şi să-ĭ ḑică «Mămuiţă dragă, ce gândeştĭ tu de una ca asta?»

Intâmplarea ne puse pe ris, căcĭ botul luĭ Ion al Staneĭ se apropia de acela al mamuinilor, nişte maimuţe carĭ trăesc sĕlbatice pe stânca Gibraltaruluĭ şi cu carĭ el se înrudea de aprópe, de bună sémă. Pe loc un mucalit bun de glumă, propuse ca luĭ Ion al Staneĭ să-ĭ rĕmână numele de Mămuiţă, întru aducerea aminte a trecereĭ luĭ pe la Gibraltar, unde are neamurĭ.

— Asta nu se póte, rĕspunse camaradul Mitrică, acuma s'a făcut lege şi la noĭ, ca să nu se maĭ schimbe numele şi când ne vom întórce în ţară, se póte întâmpla ca bietul Ion să dea peste un alt Mămuiţă. Atuncĭ acel Mămuiţă face proces luĭ Mămuiţă al nostru că i-a luat numele, singurul lucru ce i-a maĭ rĕmas din tótă averea părintéscă, că despre onóre şi credinţă, slavă Domnuluĭ! Mămuiţă al nostru este prima calitate.

— Legea s'a făcut pentru jidanĭ, ḑise un alt ca-

marad, căcĭ din Ştrul eşaŭ Struleştĭ şi din Stolbergĭ Montferaţĭ.

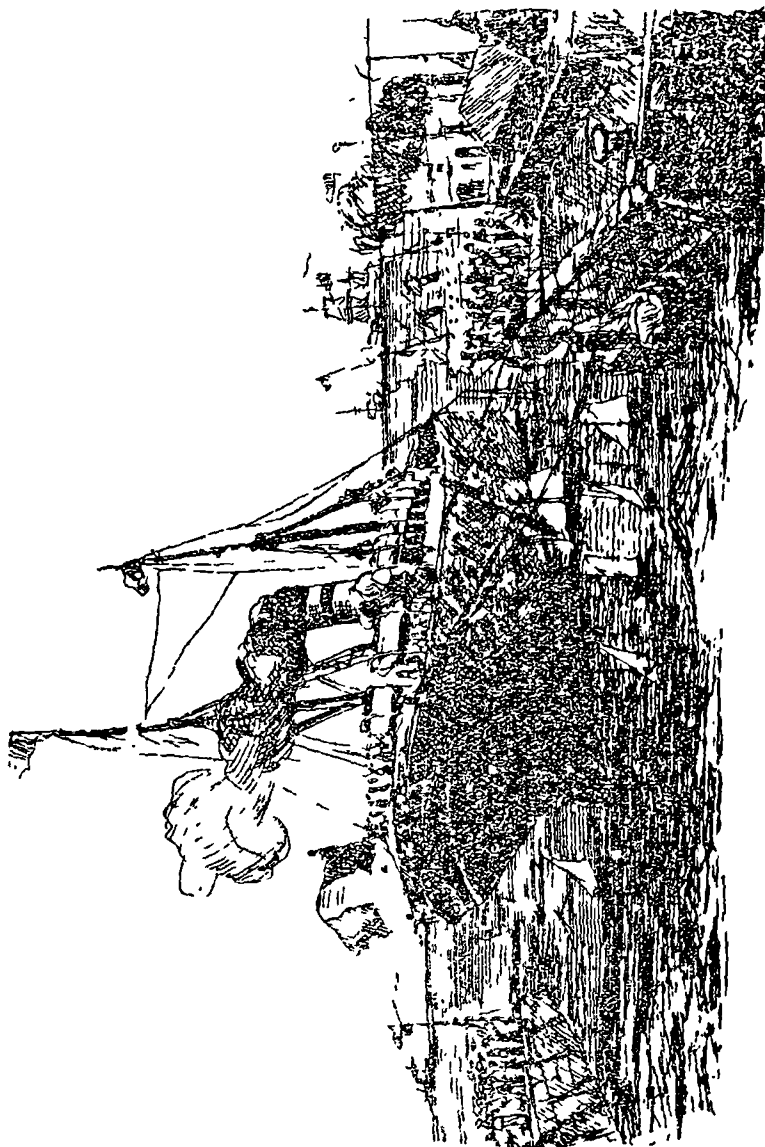
— Şi din boerul Pingea, ese acum ecscelenţă, conte, baron, în sfîrşit după cum e la Paris, zise un al treilea camarad.

Adică adevĕrul vorbind, zise şi d-l furier, până la legea asta maĭ era de făcut...

Peninsularul. — Ajungerea în port a unuĭ peninsular întrerupse vorba nóstră, căcĭ cu toţiĭ alergarăm ca să privim la acest oraş plutitor, unde cânta musică şi lumea era grămădită de n'aveaĭ cum să aruncĭ lescaia. Civilĭ, militarĭ, femeĭ, copiĭ, de tóte naţiunile şi de tóte culorile, eraŭ amestecaţĭ pe covertă, pe paserele, prin salóne şi posturile de dormit. Uniĭ lucsoşĭ, aŭ tótă familia cu eĭ, staŭ pe vapor ca la eĭ acasă, mănâncă bine, se plimbă, citesc, fac băĭ şi petrec în salónele de lectură saŭ de fumat. Alţiĭ, săracĭ, trăesc înghesuiţĭ în postul lor, dorm grămadă la un loc şi de abea aŭ destul aer, ca să rĕsufle. Toţĭ însă aŭ mesele lor unde mănâncă când sună clopoţelul, se culcă când se dă semnalul şi se scólă când sună deşteptarea, întocmaĭ ca la o mare casarmă. In acéstă mulţime de lume se întâmplă naşterĭ de copiĭ, cazurĭ de bólă şi de mórte, ba chiar şi căsătoriĭ, întocmaĭ ca într'un oraş: pentru tóte întâmplările, ca în comunele urbane, sunt doctorĭ, móşe, administratorĭ şi o poliţie a vasuluĭ.

Peninsularele sunt bastimente marĭ, ele fac curse regulate între porturile indiene şi cóstele apusene ale Europeĭ; unele pleacă din porturile Hindustanuluĭ, de unde le vine şi numele de peninsulare, iar altele vin tocmaĭ din Japonia şi China. In tóte aceste ţĕrĭ depărtate sunt liniĭ stabilite, pe carĭ bastimentele de pasagerĭ le parcurg regulat, la date ficse, transportând dróia de

funcţionarĭ pe carĭ Europa ĭĭ trimite în Asia ca să stórcă de acolo avuţiile eĭ şi să impileze popórele numeróse, carĭ lucrează pentru comerţul european. Ast-fel: un pe-

SOSIREA UNUI PENINSULAR.

ninsular pleacă din Anglia luând toţĭ pasageriĭ pentru ţĕrile supuse englezilor, apoĭ vine în Franţa şi îmbarcă pasageriĭ francezĭ şi tot în acest mod el trece la Lisa-

bona, Gibraltar, Malta, Brindisi în Italia, canalul de Suez. Bombai în India, Colombo în insula Ceilan, Saigon în Cochinchina, Hong-Kong în China și Nagasaki în Japonia. Din tóte aceste porturĭ pleacă alte vase carĭ aduc saŭ rĕspândesc pasagerii peste tot pămêntul, amestecând mereŭ lumea, apropiind pe uniĭ de alțiĭ, stabilind puterea civilisațiuneĭ și a munceĭ asupra trândăvieĭ și a lipseĭ de pricepere.

Voiajul unuĭ peninsular durează de la treĭ la patru lunĭ, el străbate mările și are a lupta cu vênturĭ gróznice; de aceea peninsularul e vas puternic, capabil să treacă pe orĭ și unde fără pericol. Un asemenea vas costă treĭ la cincĭ milióne de leĭ; el cere multe cheltuelĭ de întreținere, dar și câștigă mult, căcĭ peninsularul ca și cargobotul de mărfurĭ, e nervul comerțuluĭ depărtat al Europeĭ, instrumentul cu care lucrează asupra celor-l'alte părțĭ ale lumeĭ.

O declarație de amor pe un peninsular.—Maĭ aniĭ trecuțĭ, spunea furnisorul, pe un peninsular, ca cel care era înaintea nóstră, s'a îmbarcat la Marsilia un têner francez cu speranțe marĭ și parale puține; el mergea tocmaĭ la Tonkin pentru afacerile uneĭ marĭ case de comerț. Câte-va ȡile maĭ în urmă, la Brindisi, s'a întêmplat să se îmbarce pe acela-șĭ peninsular o familie genoveză, compusă din mamă, tată și două fete din carĭ, cea maĭ mare, ca de 18 anĭ, era o flóre din insulile Antile, unde tipul creol e vestit de frumusețe. In adevĕr fata avea ochĭ negri marĭ, umbrițĭ de gene lungĭ întórse și de sprâncene admirabile, în gură, supt buze de trandafir, ascundea un colan de mărgăritare neprețuite, iar privirea-ĭ dulce și ateăgătóre, turbură numaĭ de cât pe bietul tênăr, care creȡu că și el face impresie asupra frumóseĭ fete.

Ast-fel Roger, așa se numia têněrul, se puse pe

curte straşnică, făcu cunoştinţa familieĭ şi maĭ înainte ca peninsularul să ajungă până la Suez, el găsi mijlocul să vorbească cu fata în faţa mameĭ eĭ, care era mulţumită să aibă puţină societate şi să maĭ omóre tımpul în lungul voiagiŭ, ce avea să facă până la Ceylan, unde mergeau eĭ. Aventurarul nostru vĕḑându-se primit aşa de bine şi aflând că familia era putredă de bogată, nu se maĭ îndoi nicĭ o clipă că va putea să câştige inima feteĭ, maĭ cu seamă că ea părea prietenósă şi nicĭ de cum sĕlbatică după cum s'ar fi putut el aştepta. Se făcu dar guraliv, îndatoritor către tată, linguşea pe mamă, se punea în patru ca să pară om cunoscător în ale lumeĭ, cu multă carte, cu greutate şi vesel tovarăş în călătorie. Séra cănta cu fata la piano, ḑiua pomenea pe toţĭ mariĭ scriitorĭ, le făcea critica şi se da ca cunoştinţa a unora din eĭ, iar nóptea, singur în cabina luĭ gândea la fericirea ce-l aştéptă dacă reuşeşte să fure inima uneĭ fete atât de frumósă şi avută. Tatăl sĕŭ este destul de bătrân, eu o sĕ-l înlocuesc, eu o să deviu protectorul întregeĭ familiĭ şi eu o să conduc tóte afacerile. Aste socotelĭ plăcute făceau ca gêndul tênĕruluĭ să se aţintească şi maĭ mult la frumoasa fată, pe care încă nu o iubea, dar o doria la nebunie.

Din ḑi în ḑi i se părea că fata devine maĭ galeşe şi că el ocupă maĭ mult loc în inima eĭ. Merge bine, Roger, îşi ḑicea el mulţumit, o ador la nebunie, se apropie momentul când să-ĭ arăt văpaia din pieptul meŭ.

Era într'o Duminică seara, peninsularul trecuse de două ḑile pe la Aden, la sfârşitul Măreĭ-Roşie, şi acum aluneca pe oceanul Indian către Bombay, din insula Oman, de pe cósta răsăriteană a Indostanuluĭ; marea era cam agitată şi vasul se balansa pe valurĭ înaintând repede în drumul luĭ. Pasageriĭ, fórte numeroşĭ se strânsese

în jurul meseĭ, muzica cânta în apropiere, iar servitoriĭ, în frac şi mănuşĭ albe, aduceau mâncare la comeseni, din cari, o bună parte, abia atingea bucatele fiindu-le teamă de răul de mare. Tênĕrul nostru, dus pe altă lume, sta cu ochiĭ ţintiţĭ la adorata luĭ, pe care o sorbia cu privirea şi căuta să bage dragostea luĭ până în fundul inimeĭ eĭ, iar fata maĭ galeşe ca de obiceiu, părea emoţionată peste mĕsură.

Am subjugat-o, gândi tênĕrul; se apropie momentul decisiv, fiĭ cu mintea intreagă, Roger, dragul meu! Un minut maĭ în urmă, par-că înţelegerea fusese făcută, iată că fata se scólă singură de la masă, maĭ înainte de terminare şi iese afară pe punte ca să stea la aer şi să privéscă luna pe bolta cerească, smăltată de stele. Oh! Roger, acum saŭ nicĭ o dată croieşte-ţĭ altă sórtă, şi pe nesimţite, o şterse şi el în urma feteĭ, înaintă fără sgomot, să apropie de drăguţa luĭ, care, turburată peste mĕsură, sta înlemnită fără să pótă deschide gura.

Scumpă adorată, ḑise Roger căḑând în genunchĭ:

Când vaporul la Brindisi
Imbarca pe pasagerĭ,
Când printre baloturĭ *misi*,
Alergau ómenĭ stinghерĭ,

Te am vĕḑut, o vis ferice!
Lângă mult iubita-ţĭ mumă
Şi d'atuncĭ, orĭ-ce mi'aş ḑice
Suferinţa mĕ consumă,

Ah! de ce nu pot copilă
Acel suvenir să'mĭ şterg!
De ce sórta-mĭ, fără milă
In cale-ţĭ făcu s'alerg!

Veḑĭ, când peptu îmĭ palpită
Când tótă nóptea veghez,
Când figura ta 'nflorită
Dormind orĭ nu o visez.

Aş dorĭ să am putere
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Tênĕrul vărsând focul inimeĭ luĭ încercă să apuce mâna feteĭ, iar aceasta, speriată d'a binele, ne maĭ putênd păstra tăcerea, voi să vorbească, atuncĭ... o icneală, mult timp reţinută, dădu rĕuluĭ de mare liber curs, iar

têněrul Roger rěmase inundat de mâncarea ne digerată, care ţâşnise din frumósa guriţă a feteĭ.

Bietul Roger! el făcuse greşeală să ia rěul de mare al frumóseĭ fete drept tulburare de dragoste şi acum văpaia din sufletul luĭ era potolită cu totul prin produsul anti-incendiar al feteĭ.

Plecarea din Gibraltar. — Am privit la peninsular până séra, când a plecat; din cóstele luĭ ajungea până la noĭ un freamăt, ca dintr'un stup de albine; mě gândeam la acea lume, care părăseşte ţara lor spre a lupta aiurea, unde câştigul e maĭ lesne şi-mĭ părea că noĭ în ţara nóstră, o să devenim o pradă ca şi ceĭ din Asia, dacă nu deschidem ochiĭ din vreme, până ce strěinul nu ne pune jugul pe grumaz. Ne va trebui multă bătae de cap şi multă economie. pentru a face capitalurĭ marĭ ca eĭ şi apoĭ să ne servim cu ele pentru a lupta. Astă-ḑĭ lupta nu se maĭ face cu sabia, ci maĭ mult cu milióne, *de aceea economia trebue să fie prima regulă a celor slabi, iar nu risipa şi lucsul.*

Noriĭ groşi, carĭ veneaŭ despre rěsărit, eraŭ aruncaţĭ de stânca Gibraltaruluĭ drept în sus; acolo eĭ găseaŭ vêntul despre océn şi se întortochiaŭ în loc anunţându-ne vreme rea. Rafalele devenise de nesuferit; ele eraŭ tot maĭ recĭ şi spumegaŭ apa pe care o arunca peste noĭ; nu era chip de odihnă şi totul ne prevestea o nópte rea. In adevěr, pe la două ore după miezul nopţeĭ, smânciturile lanţuluĭ eraŭ aşa de tarĭ, în cât ancora a început a se smulge şi a se târî pe fundul apeĭ, decĭ vrênd nevrênd, a trebuit să plecăm prin întuneric, să ne strecurăm, cum am putut, printre magaziile plutitóre de cărbunĭ şi să eşim la larg. Toţĭ doriam maĭ bine o furtună pe mare, de cât aşa şedere în port.

Pe měsură ce ne-am depărtat de locul blestemat, marea a devenit maĭ liniştită şi vêntul maĭ slab, aşa că despre ḑiuă, am navigat prin strîmtórea Gibraltar, avênd timp frumos. In acéstă strîmtóre navigarea este fórte plăcută când marea e liniştită; de o parte se věd ţěrmiĭ Africeĭ înalţĭ şi muntoşĭ, iar de cea-l'altă cósta Spanieĭ se întinde rîḑětóre, verde şi presărată de micĭ délurĭ. Stânca Gibraltaruluĭ se ridică ca o namilă la gura intrăreĭ în strîmtóre; ea n'ar avea însă mare importanţă dacă spanioliĭ ar fi ómenĭ maĭ de ispravă, căcĭ vis-a-vis de Gibraltar eĭ stăpânesc Ceuta, care e a doua chee a strîmtóreĭ: de acolo o naţiune puternică ar da mult de lucru englezilor.

In strîmtórea Gibraltar sunt curenţĭ fórte puternicĭ, aşa că vasele cu vele trebue să-ĭ cunóscă bine spre a putea naviga, acésta chiar cu timp bun şi vênt favorabil. Sórele în fie-care an evaporează din Mediterana o pătură de apă grósă ca de doĭ metri, iar océnul Atlantic trimite prin strîmtóre apa evaporată; de aci se póte pricepe cât de mare e curentul în strîmtóre. Acest curent nu curge regulat; câte o dată să isbeşte de capurile stâncóse şi produce anafóre, altă dată curge la fundul apeĭ dând naştere la valurĭ marĭ, iar când vêntul e tare, strîmtórea devine fórte greŭ de navigat.

Navigarea pe céţă. — Tótă ḑiua am navigat pe océnul Atlantic, avênd timp frumos; sórele ne desmorţise ósele de frigul de la Gibraltar, pe care nu-l voĭ uita cât oĭ trăi; pe lângă crucişetor săreaŭ peştĭ sburătorĭ, carĭ cădeaŭ departe ţinêndu-se în sbor cu aripele lor, iar în drum am întâlnit sumă de vase, ce furnicaŭ în tóte direcţiile. Şeful timonerieĭ ne-a spus multe de pe cartea luĭ, dar ele nu se cam potriviaŭ cu ceea ce ve-

dem noï; grozăviile océnuluï nu ne maï speriaŭ, eram maï bine ca în Mediterana.

Nóptea ne-a prins pe când ocoleam capul Sântul-Vincenţiu din Portugalia şi ne pregătiam a lua drumul spre nord, ca să mergem la Ferrol; am întâlnit şi aci o mulţime de vase carï apucaŭ spre strîmtóre, saŭ spre cóstele Africeï apusene. Oboseala din nopţile trecute, marea liniştită şi vêntul căldicel, m'aŭ făcut să mě culc fără grije şi să dorm buştén în hamacul meŭ; nu-mï era frică de rěul măreï. Pe la treï ore despre ḑiuă m'a deşteptat flueratul bastimentuluï, care şuera regulat la fie care cincï minute, dar nu pricepeam ce însemnează asta, căcï mersul crucişetoruluï nu se schimbase şi maşina tocănea regulat, după cum mě învěţasem cu ea. Mirat de fluerăturile carï nu maï conteneaŭ. aşï fi alergat afară ca să věd ce este, însă rěcórea din casarmă şi marea umeḑélă, m'a făcut să mě pitulesc şi maï mult în hamac. Până la patru ore diminéţa am stat ghemuit în culcuşul meŭ, fără să maï pot dormi; şueratul flueruluï îmï pătrundea în urechï şi mě îngrijia. Când am eşit la serviciŭ. crucişetorul înainta pe o mare liniştită, cu hulă lungă de la apus, însă întunerecul era atât de mare în cât îţï dădeaï cu degetele in ochï. Eram înconjuraţï de céţă, de-ţï făcea gróză să priveştï împrejur.

Maï înainte, când auḑiam vorbindu-se despre céţă, mi se părea că nu e greŭ a naviga, căcï lipsind vêntul şi valurile, îmï închipuiam că bastimentul înaintează ca şi cum ar fi în mijlocul măreï, unde nu se vede de cât cerul şi apa. Acum 'mï-am schimbat cu totul acéstă părere; navigarea pe céţă e teribil de grea şi periculósă. In întunerecul nopţeï, céţa te împedică să veḑï la treï paşï în jurul těŭ; umeḑéla pătrunde la óse, formează picăturï marï, carï cad de pe manevrele vasuluï; coverta

alunecósă, e plină ca de bale; din barbă și mustățĭ, picurează apa, ce se întinde pe piept, iar în jurul vasuluĭ ciocnirea valurilor rĕsună ca nişte isbiturĭ de lighióne turbate. In acéstă stare nu te poțĭ opri pe loc; bastimentul alunecă cu repeḑiciune pe apă mergĕnd în grosul întunereculuĭ, din care póte eşi în orĭ-ce clipă un alt vas, iar şueratul plêngĕtor al fluieruluĭ e ca urletul câineluĭ, ce-şĭ caută stăpânul. Teama de abordare face ca tótă lumea pe bastiment să păstreze o tăcere ca de mormênt şi să fie cu urechea atentă la cele maĭ micĭ sgomote din jurul bastimentuluĭ; se navigă ca cum ar fi o trupă, ce vrea să dea peste inamic, saŭ nişte hoțĭ, carĭ se duc la lucrul lor.

Ochiul se oboseşte privind mereŭ în céță, pleópele ochiuluĭ se închid peste şuroiul de lacrămĭ, iar lumina ochiuluĭ păstrează imaginea obscuritățeĭ sub pleópele închise. Ḑiua când céța e alburie şi grósă, ochiul vede în ea, tot ce-şĭ imaginează omul; aci pare că zăreştĭ un enorm colț de stâncă, dincolo un bastiment, maĭ departe o casă pe mal şi tot ast-fel, fel de fel de închipuirĭ.

Urechea, care ascultă cel maĭ mic sgomot, greşeşte ca şi ochiul, dacă nu şi maĭ mult, căcĭ ea oboseşte maĭ repede. Vasele cu aburĭ, când navig pe céță, trebue să fluere lung la câte două minute, iar cele cu vele să bată clopotul, saŭ să fluere de treĭ orĭ scurt cu nişte fóle. Aceste semnale sunt singurele mijlóce prin carĭ se pot feri bastimentele, ca să nu se ciocnească; de aceea tot echipagiul stă cu ochiĭ ficsațĭ în céță, cu corpul cât maĭ plecat în afară de bastiment şi cu mâna la ureche, ca să prindă cel maĭ mic sgomot. Se întâmplă ca unuĭ om să-ĭ ḑiue urechea şi face semn cu mâna că aude fluerând, pe dată ceĭ-l'alțĭ ómenĭ rĕmân ca împetrițĭ ca

să asculte; un altul, după cât-va timp, face semn că el nu aude nimic, ceĭ-l'alţĭ îl fac să înceteze, ca să nu-ĭ întrerupă din ascultarea lor. Pe cósta Portugalieĭ, pe unde e drumul vaselor carĭ vin din Englitera, se întâmplă în fine, ca să se audă flueratul vre-unuĭ vas care trece; atuncĭ e altă greutate, spre a se şti din cotro vine flueratul şi încotro merge vasul.

După treĭ saŭ patru ore de veghere pe céţă, omul e atât de obosit, în cât audul şi vederea luĭ, nu-l maĭ ajută spre a face serviciul sěŭ, altul îĭ ia locul şi in scurtă vreme tótă lumea e obosită maĭ rěŭ de cum s'ar afla după o sdravănă furtună. De vre-o douĕ orĭ am trecut aprópe de nişte vapóre, iar o dată am scăpat de ciocnire numaĭ prin o repede cârmire in loc; eram de alt-fel şi pregătiţĭ pentru un cas de nenorocire; magaziile staŭ închise cu porţile lor de fier, la despărţiturile etanşe se se strânsese zăvórele, iar pompele eraŭ gata să manevreze.

Intrarea in portul Vigo. — Pe la douĕ ore după prânz a început să se rupă céţa în pâlcurĭ marĭ, acum maĭ vedeam puţin în jurul nostru şi bietele urechĭ ne-aŭ scăpat de şueratul flueruluĭ; era greŭ să audim cel maĭ mic sgomot, când afurisitul de fluer ne ţiuia in urechĭ. De frica ciocnireĭ cu vre-un vas, ne dusesem departe în largul măreĭ, ca să eşim în afară de drumul vaselor, dar cum se gândise şi alţiĭ tot ca noĭ, s'a întâmplat ca tocmaĭ pe acolo să întâlnim maĭ multe bastimente. Către séră navigăm în plin océn pe o mare hulósă; valurile venind de departe, sunt întinse şi rarĭ, vasul are vreme să le urce şi să le scobóre, fără să fie învăluit de ele, după cum păţisem în Marea Négră. Acest fapt ne-a dat curaj şi ne-a făcut să uităm osteneala pricinuită de céţă; acum ne aşteptam la odihnă şi cu drag

mĕ gândiam la hamacul meŭ aşteptând semnalul de culcare, dar pe mare totul e schimbător. Abea începuse să se întunece şi un vênteluţ de la nord a inceput să ţiue prin catarge. In vre-o douĕ ore valurile s'aŭ format ca munţiĭ şi vêntul era furtună gólă. Crucişetorul nostru începu să se scuture pe valurĭ după cum avea obiceiŭ, apa curgea gârlă pe covertă, parâmele cântaŭ pe tóte tonurile, iar icneala ómenilor îţĭ întorcea inima pe dos. Eram departe de orĭ-ce adăpost şi trebuia să luptăm mereŭ, căcĭ n'aveam incotro să apucăm.

Tótă nóptea am suferit cumplit, dar obiceiul cu marea, ne a scutit de frica ce aveam în Marea Négră; acum vĕrsam dar nu maĭ cădeam fără putere; bine, rĕŭ, ne făceam serviciul, de şi abea ne ţineam pe picióre. La 4 Maiŭ am ajuns în sfirşit la Vigo şi ne-am adăpostit aci, până se va linişti turbarea océnuluĭ, care în douĕ ḑile a găsit mijloc să ne arăte céţa şi valurile luĭ. A trebuit o ḑi întrégă ca să ne uscăm hainele, acésta a fost o ḑi de repaos complect, căcĭ de la Alger nu maĭ rĕsuflasem, chinurile s'aŭ ţinut unul de altul. Vêntul se pogora şi aci de pe délurile carĭ înconjuraŭ; dar el era nimica tótă pe lângă cele suferite la Gibraltar; cerul rĕmânea albastru, căldura ne desmorţea ósele şi verdéţa malurilor ne desmerda vederea.

Vigo este portul cel maĭ mare de pe cósta apusénă a Spanieĭ; aci póte să se adăpostiască sute de vase în cea maĭ mare siguranţă. In acéstă parte Spania are o mulţime de alte porturĭ, unde pot fugi vasele surprinse de furtună, dar tot pe acéstă cóstă sdrenţuită sunt multe stâncĭ sub apă, de carĭ s'aŭ sfărâmat multe vase. Lângă Vigo este portul Pontevedra, unde staţionează marina de rĕzboiŭ spaniolă; apoĭ vine baia Corcubion sub capul Finister; ast-fel Spanieĭ nu-ĭ lipsesc porturile na-

turale, ci activitatea englezǎ, spre a putea ajunge la mărirea ce a pierdut.

Cine sunt spaniolii. — Séra la provă, după ce ne uscasem hainele şi ne odihnisem bine, vorbiam despre bricul «Mircea», rĕmas în urmă şi de neamurile pe unde treceam; un camarad s'a rugat de d-l sub-mecanic ca să ne spună, ce ómenĭ locuesc prin locurile ce ne înconjuraŭ. Acésta era slăbiciunea d-luĭ sub-mecanic şi el începu ast-fel:

— Măĭ, aci suntem la nordul Spanieĭ, în provincia Galiţia, locuită de nişte ómenĭ. cu carĭ suntem maĭ de un sânge de cât cu italieniĭ; femeile pórtă brobóda ca la noĭ în ţară; puţurile lor aŭ cumpene ca pe la noĭ, cu găléta şi căpăţina de cal, atârnată întocmaĭ ca la satele nóstre. Pe délurile acestea sunt ciobanĭ îmbrăcaţĭ în saricĭ, după cum sunt şi ciobaniĭ noştri; în altă ţară din Europa nu se găseşte sarica de cât la spaniolĭ şi românĭ, ceea ce arată că strămoşiĭ strămoşilor noştriĭ se trag maĭ mult din neamurile carĭ locuesc în Spania, de cât din cele din Italia. Impăratul Traian era născut aci în Spania şi el a venit în ţară la noĭ înconjurat de armată spaniolă, apoĭ maĭ târziŭ aŭ venit şi alte armate tot din Spania şi aŭ rĕmas prin ţĕrile nóstre cu limba şi obiceiurile lor.

Provincia Galiţia, unde ne aflăm acum, sémănă la nume cu Galaţiĭ de la noĭ, cu Galiţia de lângă Bucovina, cu Galipoli, pe unde am trecut când am intrat în strîmtórea Dardanelele şi cu Galia unde locuesc franceziĭ de astă-ḑĭ. Aceste potrivirĭ de nume ne arată că în vechime de tot, neamurile s'aŭ frămîntat fórte mult cutreerând pămêntul şi ajungênd din Asia tocmaĭ pe aci, unde s'aŭ amestecat cu neamurile sosite înaintea lor tot din Asia, cum sunt Iberiĭ, carĭ locuesc în Spania,

în părţile maĭ despre miadă-ḑi. Aceste popóre, carĭ cu mult înainte de invaziunea barbarilor, aŭ năvălit asupra Europeĭ, iubiaŭ munca, eraŭ viteze şi ajungênd prin tóte colţurile Europeĭ, s'aŭ unit prin dragoste cu cele-l'alte neamurĭ, cu carĭ aŭ trăit împreună şi ast-fel aŭ lăsat peste tot numele lor. Când s'a întâmplat să ajungă la marginea uscatuluĭ se opreaŭ acolo şi aceluĭ loc îĭ ziceaŭ Finister, adică sfîrşitul de pămênt. De la înălţimele acestor colţurĭ muntóse, carĭ pătrundeaŭ în océn, eĭ priveaŭ departe pe mare spre apus şi se întrebaŭ ce locurĭ o fi dincolo de apă, unde se culcă sórele? Cu cât priveaŭ apusul sóreluĭ, cu atât îĭ apuca dorul ca să vadă acele ţērĭ fericite unde sórele, făt-frumos din poveste, se culcă în patul luĭ aşternut cu florĭ próspete. In acest chip eĭ aŭ ajuns la credinţa că dincolo de mare este raiul fericireĭ, că acolo sunt insule frumóse, unde nu pot pătrunde de cât sufletele celor drepţĭ, duse de marinariĭ, carĭ aŭ răbdat rêul măreĭ fără a blestema.

— De la acest amestec al neamurilor aŭ trecut sute şi sute de anĭ, până ce ele s'aŭ contopit bine, apoĭ aŭ urmat miĭ de anĭ până ce a venit puterea Romanilor, întinḑêndu-se peste tóte popórele din jurul Mediteraneĭ, pe carĭ eĭ le-aŭ romanisat maĭ mult saŭ maĭ puţin, după cum sângele lor s'a potrivit, maĭ mult saŭ maĭ puţin, cu al celor supuşĭ. Spanioliĭ eraŭ ceĭ maĭ apropiaţĭ de sângele latin, eĭ s'aŭ romanizat repede şi profund, aŭ devenit maĭ romanĭ de cât romaniĭ, căcĭ s'aŭ amestecat maĭ puţin cu strĕiniĭ şi la rîndul lor aŭ romanisat alte neamurĭ. Când a venit creştinismul, neamul spaniol a îmbrăţişat crucea cu căldură, a rĕspândit cu putere credinţa creştină şi a suferit multe perscuţiĭ de la romaniĭ rĕmaşĭ păgânĭ. Atuncĭ aŭ fost surghiuniţĭ mulţĭ spaniolĭ prin ţările nóstre şi ast-fel s'aŭ contopit

cu dacii, cu carĭ eraŭ apropiaţĭ ca neam tot atâta, cât eraŭ şi cu romanii.

— In sânta scriptură nu se pomeneşte de vechimea şi credinţa în Dumnezeŭ a acestor popóre? întreabă un camarad.

— Intru cât priveşte începuturile neamurilor sânta scriptură nu vorbeşte desluşit, rĕspunse d-l sub-mecanic, căcĭ ea e lucru jidănesc, plănuită după scriptele egiptenilor, de la carĭ jidanii aŭ furat ce aŭ putut, după cum fac peste tot pe unde sunt. Eĭ se daŭ în ochiĭ lumeĭ ca poporul cel maĭ vechiŭ, ba aŭ mers cu cutezarea până să zică că eĭ sunt poporul luĭ Dumnezeĭ. Spuneţĭ voĭ dacă Dumnezeŭ a putut să facă un asemenea popor! Inaintea jidanilor aŭ trăit alte neamurĭ voinice, nobile, cu credinţa în Dumnezeŭ maĭ curată; multe din aceste neamurĭ aŭ trecut din Asia în Europa şi urmaşiĭ lor aŭ susţinut credinţa luptând pentru civilisaţie. Jidaniĭ, ca în tot-d'auna, aŭ fost pleşcaşiĭ popórelor marĭ; eĭ aŭ adunat surcele, unde ele aŭ tăiat lemne, iar în urmă, când aŭ scăpat de frică şi supunere. aŭ scos córne arătându-se popor civilisat, care omóră copiiĭ şi femeile spre a cuceri ţara lor.

Invĕţătura la şcólă. — La şcólă nu se pomeneşte nimic din tóte astea, zise un voluntar.

— Nu se pomeneşte, reîncepu d-l sub-mecanic, pentru că la şcólă nu se învaţă istoria neamurilor, ci te chinueşte anĭ întregĭ cu ce a făcut cutare, saŭ cutare rege, orĭ împărat; tu zicĭ că la romanĭ a fost împăratul Traian şi credĭ că cunoştĭ pe romanĭ şi pe acest mare împărat. Pentru a-ţĭ da seama de un popor, nu trebue să cunoştĭ numaĭ bătăliile ce a avut, pe carĭ nu ţi le maĭ poţĭ aduce aminte, ci e folositor ca să ştiĭ de unde se trage acel neam, ce apucăturĭ are el, cum a fost şi

este organisat, cum trăeşte, cum móre şi altele multe de felul acesta, fără să-ţĭ maĭ baţĭ capul cu cine a domnit de la cutare la cutare an. Inţeleg să inveţĭ bine cu anĭ şi cu numirĭ, istoria neamuluĭ tĕŭ, dar despre cele-l'alte neamurĭ nu-ţĭ foloseşte, căcĭ n'aĭ să te facĭ profesor de istorie. Şi tot aşa merge şi cu ştiinţele naturale şi cu matematicele; crede şcolarul că invaţă grozav şi se alege cu o spoitură.

— Atuncĭ după părerea ta e maĭ bine să nu fie şcólă? întrebă şeful timonerieĭ, care trecea drept mare invĕţat.

— Ba să fie. rĕspunse d-l sub-mecanic şi să fie cât de multă, dar, dacă nu poţĭ să staĭ la şcólă ca să înveţĭ până în cap, e maĭ bine să înveţĭ numaĭ a scri, a ceti şi a socoti, apoĭ în loc să te alegĭ cu spoială de învĕţătură, dute de învaţă meseria tatăluĭ tĕŭ, saŭ altă meserie, la care te trage inima. La naţiunile civilisate ştiŭ toţĭ copiiĭ să scrie şi să citească, dar puţinĭ lasă pe părinţiĭ lor singurĭ la muncă şi eĭ să stea în şcólă până le creşte părul alb. Un băiat din clasa mea, pe care nu-l tăia capul la învĕţătură, a stat la şcólă până la etatea de 27 anĭ; tatăl luĭ, în iubirea órbă ce avea, ţinea cu orĭ ce chip ca gugumanul luĭ să ajungă om mare, era de familie şi cu parale. Eĭ bine! acum acel băiat bătrân stă maĭ rĕŭ de cât un cismar; baniĭ s'aŭ cheltuit la Paris, unde învĕţase să trăiască bine şi a rĕmas de nu are după ce să bea apă.

— Ce devine un asemenea om? întrebă un camarad, care asculta cu multă luare aminte.

— Ce devine? zise d-l sub-mecanic, maĭ ştiŭ şi eŭ! Multe póte să devină un asemenea nenorocit; póte să fie spion pe la poliţie, reporter pe la ziare, notar la sate, sub-comisar, copist, avocat de petiţiĭ, agent electoral,

întreţinutul uneĭ femeĭ bătrâne, saŭ pacostea bietelor rude. Vedeţi voĭ, Mămuiţă e fără de asemănare maĭ bine de cât o asemenea secătură, căcĭ el e plugar, stă acum sub drapel şi ca mâine îl vĕd însurat şi cu maimuţoĭ în jurul luĭ.

Cu aceste cuvinte se termină vorbirea de la provă şi fie-care se duce la postul luĭ pentru apelul de séră.

Consemnul la bord — Astă séră vêntul crescuse în tótă puterea luĭ, era teribil, mugetul valurilor ajungea până la noĭ, carĭ ne simţiam în siguranţă, dar ne întrebam mereŭ, unde va fi bricul «Mircea» rĕmas în urmă. După ce s'a dat la culcare, eŭ am rĕmas de cart: mĕ pusese santinelă pe comandă şi-mĭ dăduse consemnul de a observa mişcarea vaselor din port, de a nu lăsa bărcile să se apropie de bastiment, până ce nu vor fi recunoscute de şeful cartuluĭ, de a observa schimbarea timpuluĭ şi mişcările bastimentuluĭ; pentru acésta verificam mereŭ relevementul a două farurĭ spre a vedea dacă ancora nóstră ţine bine în loc, saŭ, pe nesimţite, se târăşte pe fund. Ecsecutarea acestuĭ consemn cere multă grije şi băgare de seamă; omul trebue să fie cu ochiĭ în tóte părţile, să priceapă repede ce vede şi să se ferească de greşelĭ, carĭ aduc marĭ încurcăturĭ. In port trec multe bărcĭ, santinela nu le póte opri, iar o barcă, care pare a trece, acostează bastimentul numaĭ de cât fără să aĭ vreme a raporta faptul; tot asemenea este şi cu mişcările vaselor din port, trebue să ştiĭ ce vrea să facă, ca să nu daĭ de ruşine raportând greşit. Observarea relevementelor e şi maĭ grea, căcĭ nóptea vederea lor nu e lesnicіósă şi adesea credĭ că s'aŭ schimbat, pe când nu e de cât greşala santineleĭ, dar când se întâmplă un asemenea cas se naşte dandana mare. Santinela raportează şefuluĭ de cart, acesta verifică releve-

mentele, vede schimbarea lor și se duce de raportează d-luĭ sub-locotenent, d-l sub-locotenent raportează oficerului de cart și acesta comandantuluĭ secund, așa că într'o clipă tótă lumea e în picióre. Echipagiul sare repede din hamace, trece repede la posturile de plecare; comenḑile fulgeră, toțĭ staŭ cu ochiĭ și urechile întinse spre comandant. Se începe atuncĭ manevra, dar se întâmplă că tótă acéstă zarvă să fie de giaba, căcĭ lanțul ancoreĭ nu e întins și ancora n'a putut să se miște din loc, de și relevementele sunt în adevĕr schimbate. Fie care caută să priceapă pricina schimbăreĭ relevementelor și după multă orbăcăială dă peste pușca santineleĭ, pe care a uitat'o lângă busolă, când a observat relevementele; țeava puște atrage acul busoleĭ și relevementul pare schimbat. In ast-fel de nopțĭ somnul se sperie rĕŭ, nu maĭ vine pe bastiment, ci stă la uscat în jurul paturilor cu perdele, unde staŭ tolănițĭ aceia carĭ nu aŭ muncit nimica tótă ḑiua.

In acéstă nópte din fericire, nu s'a întâmplat nimica; vêntul mugea prin catarge, dar fără să facă rĕŭ; eram bine adăpostițĭ și apa în port sta lucie ca oglinda. Luna plină lumina portul, iar orașul se perdea în umbra munților tainicĭ; rar se maĭ vedea câte o feréstră luminată; sgomotul ḑileĭ dispăruse și acum domnia tăcerea nopțeĭ, care îmĭ îngreuia pleópele și mĕ făcea să moțăiŭ. Cum eram ostenit așĭ fi dormit ca un buștén, dacă la fie-care cart de oră nu rĕsuna fluerul șefuluĭ de cart și atuncĭ observând ecsecutarea consemnuluĭ, trebuia să strig *bun cart înainte*, santinela din pupă rĕspundea *bun cart înapoĭ*, iar veghetorul din gabie închee lung *bun cart peste tot*. Ast-fel orele trec lungĭ și obositóre, iar gândul sbura departe în țară, întrebându-mĕ çe vor maĭ făcênd aĭ meĭ; fără voe comparam viața

de la bord cu cea de la casarmă, viaţa nóstră cu a acelora carĭ dormiaŭ în oraş.

Un camarad veni în sfîrşit să mĕ schimbe, iĭ dăduĭ repede consemnul, iĭ uraiŭ bun cart şi o şterseiŭ la culcare, căcĭ a doua ḑi mĕ sculam la 5 ore diminéţa; timpul de odihnă e atât de scurt, în cât nicĭ n'aĭ când visa.

Marea după furtună. — Alaltă-erĭ nóptea când am vĕḑut marea albă de spume, ne credeam perduţĭ, atât era de gróznică şi turburată .Era momentul când nebună, cu părul vâlvoiŭ, ea îşĭ rodea malurile, se repeḑea pe uscat, ca să rupă firele de iarbă, ca să smulgă o floricică, care în lumea asta, nu făcuse alt-ceva, de cât să surîdă la sóre cu frăgeḑime şi blândeţe. Acum ce schimbare! Din turbată, cum era, a devenit blândă şi misteriósă; abea maĭ murmură; e ca convalescentul după o bólă grea; ondulările eĭ par un pept de copilă, care dórme fericită. Murmurul eĭ e ecoul cântecilor din paradis, ea îşĭ revarsă norii peste câmpiĭ, activează creaţiunea, leagănă în fericire pe navigatorĭ. Cine ar fi presupus la un loc atâta turbare şi atâta blândeţe!

Peste tot reîncepe viaţa cu o nouă vigóre, marea are pântece fecunde; victimele, sacrificate de mare, nu scutesc pe vieţuitóre de trebuinţa de a mânca. Lupta reîncepe dar fără cruţare şi în acéstă luptă ceĭ maĭ slabĭ devin pradă celor maĭ tarĭ. Pescariĭ scăpaţĭ de furia valurilor, revin acum către blânda mare; nevestele şi copiiĭ lor, duc la barcă ramele, cârma, plasa şi cârligele de pescuit.

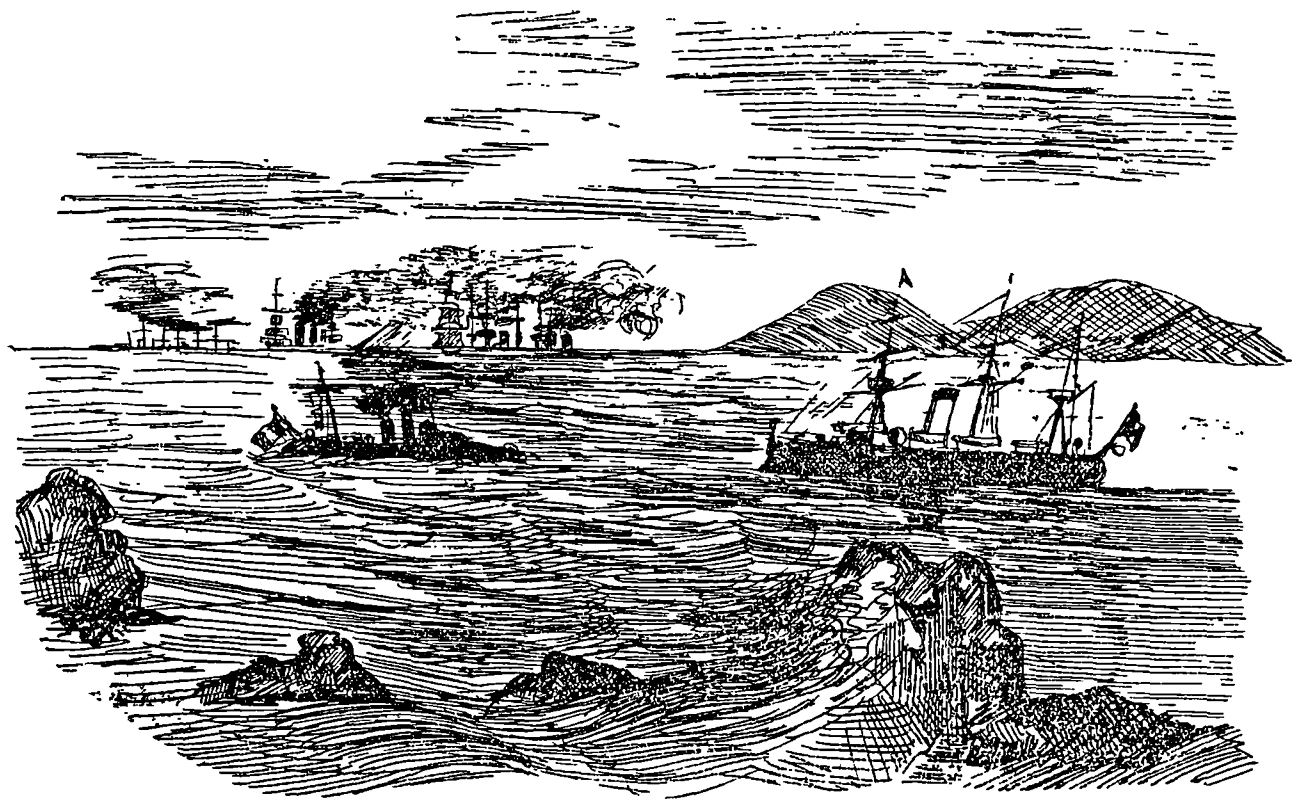
Acéstă privire a lupteĭ pentru ecsistenţă mă face să nu doresc traiul celor, carĭ aşteaptă somnul stând tolăniţĭ în paturile lor; aceia nu cunosc mulţumirea sufletéscă a omuluĭ care a biruit. Baniĭ lor nu-ĭ apără de dispreţul voiniculuĭ, numaĭ dacă omul vrednic ştie

să fie mândru de munca luĭ; ştie să priviască în albul ochilor pe licheaua îngânfată.

Sosirea escadreĭ franceze. — In tot-d'auna sosirea uneĭ escadre produce în port o mişcare; nu e om care să nu fie interesat din cauza manevrelor din port, a vizitelor oficiale, saŭ a furniturilor de proviziĭ. Pe noĭ ne interesa vederea şi manevrarea vaselor şi la asta priviam cu cea maĭ mare băgare de sémă, căcĭ nu maĭ vĕḑusem asemenea lucru.

Maĭ întâiŭ a sosit un torpilor, care făcea serviciul de cercetaş al escadreĭ, el a recunoscut tóte colţurile portuluĭ, apoĭ s'a depărtat spre a raporta starea constatată. Peste o oră se vedea pe cer un nor de fum, el era fórte departe, tocmaĭ la orizont, unde se împreună cerul cu apa; acest nor se urcă pe cer tot maĭ mult şi se măreşte ne încetat. Puţin maĭ târziŭ încep a se deosebi şi colóne de fum, carĭ îngróşe norul, iar printre aceste colóne un bun observator zăreşte vêrfurĭ de catarge; puţin câte puţin, ele se vĕd tot maĭ bine, se înmulţesc, se inalţă pe apă şi devin ca o pădure. Iată că acum es din apă şi corpul bastimentelor: nu le poţĭ încă numĕra, căcĭ abea se zăresc, dar incepĭ a cunóşte formaţiunea lor de mers. Acum te preocupă forma şi mărimea lor, cauţĭ să recunoştĭ carĭ sunt cuirasatele, carĭ crucişetórele şi carĭ sunt contra-torpilórele. In acéstă vreme escadra se apropie repede, bastimentele par tot maĭ marĭ şi încep a impresiona prin numĕrul şi forţa lor. In fine escadra în formaţie de bătae, a ajuns la distanţa de unde ar putea să înceapă lupta, să arunce focul şi fierul, cu numerósele tunurĭ, carĭ abea se zăresc cu ochianul.

Trebue să fie fórte rarĭ aceĭ ómenĭ, carĭ ar putea să priviască începutul uneĭ lupte navale, fără ca să

SOSIREA UNEI ESCADRE DESPRE LARGUL MĂREI.

simţă fiorĭ din cap până în călcâe. Din fericire escadra francezą venea acum la Vigo, ca să facă o visită de prietenie; tótă lumea din oraş era pe cheiŭ dând semne de mulţumire. Marile cuirasate în linie de şir vin să-şĭ ia locul la ancoră, cele-l'alte vase urmează asemenea şi fie-care se găseşte repede aşezat în locul hotărât maĭ dinainte de către şeful de stat major al escadreĭ. Pe dată începe furnicarea bărcilor de la vas la vas şi de la vase la uscat; bateriile se deschid, echipagiul se arată maĭ numeros pe covertă şi viaţa de port începe pe tóte vasele escadreĭ. Am privit multă vreme la tunurile cuirasatelor; ele eraŭ fórte lungĭ şi gróse ca buţile; asemenea corpul vaselor era atundat în apă, în cât de departe abea se zărea, de n'aveaĭ în ce ochi cu tunul.

Tunul şi torpila. — Şeful tunar ne ecsplica cu mândrie că un cuirasat e mult maĭ tare de cât un fort la uscat, că el póte săl dărâme ca nimica tótă, căcĭ cu marile luĭ tunurĭ cuirasatul dărâmă zidurile, scormoneşte parapetele şi pustieşte fortul, pe când acesta nu póte să-ĭ facă nicĭ un rĕŭ. Gândiţi-vĕ acum, ne zise el, că chioftelele de la tunurile maĭ micĭ, cu tir repede, curg ca plóia; ele pătrund peste tot, îţĭ scarmănă până şi saltéua din cazemată şi vedeţĭ dacă nu e maĭ bine să-ţĭ scoţĭ căciula când trece un cuirasat. Măĭ! cu unul saŭ cu douĕ monitóre, nicĭ o cetate nu ar sta în picióre pe marginea Dunăreĭ şi atuncĭ n'ar maĭ rîde artileriştiĭ de marina nóstră, eĭ carĭ împuşcă în lună cu puşcócele lor, trase de hergheliĭ de caĭ.

— Să pofteştĭ la plimbare cu tunurile când sunt torpile, rĕspunse cam cu necaz şeful torpior.

— De ce nu, zise şeful tunar, care se simţia susţinut de către d-niĭ sub-mecanicĭ, torpilele sunt bune să le piteştĭ în fundul vasuluĭ. Când vorbeşte tunul torpila

tace, abea se stăpâneşte ca să nu facă ecsplozie de frică şi să omóre pe torpiorii eĭ. In lupta cu tunul torpila trebue să pue capul în jos, ca fetele din pension.

— Aşĭ vrea să te vĕd pe unde aĭ ochi, când ţi ar veni o fetiţă de astea ca să te sărute, zise din noŭ şeful torpior.

— Na, că m'aĭ prins! rĕspunse rîḑênd şeful tunar. Eĭ bine n'o sărut, ci fug fără a o băga în sémă, iar prin tunul Hotchiss iĭ trimit bombóne, până iĭ stric stomacul şi o fac să bea apă. Acuma nu maĭ e torpila ce a fost o dată, i s'a şters lescaia; numaĭ tunarul ştie cum să arunce inamiculuĭ găluştĭ, ele sunt împănate cu câte 30 kgr. fulmicoton, care îţĭ lasă în gură un gust de..

— V'aţĭ aşezat la taifas, strigă d-l oficer de cart la spatele nostru; căpitanul de arme să treacă pe caetul de pedepse, pe ceĭ carĭ 'şĭ-aŭ părăsit serviciul.

Eram grămădiţĭ ca să privim escadra franceză, fie care o şterse repede, ca să nu-l vadă căpitanul de arme. Eŭ mĕ găsiam drept în drumul căpitanuluĭ de arme şi pedeapsa îmĭ era sigură, dacă nu mĕ scăpa întâmplarea: lângă mine era aruncată o giorsă de mătură, o luaiŭ repede în mână şi mĕ prefăcuĭ că mătur coverta cu mare silinţă. Căpitanul de arme se uită cam strâmb la mine, dar cum nu avea vreme să stea de vorbă, se duse după ceĭ-l'alţĭ, carĭ fugise şi mĕ lăsă în pace. Măturaiŭ dar coverta până m'am săturat de privit la bastimentele escadreĭ; cuirasatele eraŭ aşezate întocmaĭ ca forturile uneĭ cetăţĭ, numaĭ că aceste forturi eraŭ de oţel sadea, fără var şi cărămidă, iar comandantul escadreĭ le putea muta unde vrea el şi cum iĭ venea maĭ bine.

Plecarea de la Vigo. — La Vigo am fi putut aştepta ca să se îndrepteze vremea bine de tot, dar stam

aci ca pe cărbunĭ, căcĭ nu aveam nicĭ o ştire despre bricul «Mircea», căruia iĭ dădusem ca loc de întâlnire portul Ferrol. Eram cu toţiĭ fórte îngrijaţĭ şi Sâmbătă, la 6 Maiŭ, am plecat din Vigo la ora 4 diminéţa, grăbind ca să ajungem séra la Ferrol, până ce nu înopta. Astă-ḑĭ este tocmaĭ o lună de când am plecat din Galaţĭ; nu-mĭ vine să cred că atâtea schimbărĭ aŭ putut să se întâmple într'un timp aşa de scurt.

Am eşit repede din port lăsând în urma nóstră insulele, carĭ închid portul Vigo despre océn, apoĭ, pe la capul Corrobedo, ne-am depărtat de uscat spre a ocoli stâncile de sub apă, unde s'aŭ întâmplat multe nenorocirĭ. Marea era liniştită, dar pare că ne aştepta pe noĭ, pentru ca să înceapă a-şĭ face iar mendrele, după cum avea obiceiŭ; un vêntişor începu cu rĕsăritul sóreluĭ ca să sbârcească suprafaţa apeĭ; puţin maĭ în urmă sbârciturile devin valurĭ, iar vêntul suflă prin catarge. Prin dreptul capuluĭ Finister valurile încep a-şĭ arunca stropiĭ pe covertă; totul ne anunţă o navigare dificilă; vremea rea se ţine după noĭ şi asta se întâmplă tocmaĭ acum când intrăm în golful Gasconieĭ, renumit prin turbarea valurilor luĭ.

Când am ajuns pe la capul Villano vêntul era aşa de tare, în cât stropiĭ valurilor treceaŭ peste crucişetor şi cădeaŭ dincolo, departe în mare; aceştĭ stropĭ, ce eraŭ aruncaţĭ cu aşa putere, spălaŭ bărcile, coşul maşineĭ, comanda şi duneta. Pe covertă apa curgea gârlă, iar legănăturile vasuluĭ împedecând-o ca să se scurgă repede, o arunca dintr'o parte într'alta, zăpăcind-o în mersul eĭ. Coşul maşineĭ, arḑênd de căldură, se usca repede; pe el se formase o peliţă grósă de sare, părea că are săpăturĭ făcute într'adins. Dar, cu tótă vremea rea, crucişetorul nostru înainta repede, el parcurgea 21 klm.

pe oră, spărgea valurile cu uşurinţă, lăsând în urma lui o largă făşie de spume. Mĕ miram că valurile nu creşteaŭ după cum era şi puterea vêntuluĭ; cea maĭ mare parte din ómenĭ 'şĭ-aŭ mâncat porţia cu poftă, fără să maĭ sufere de rĕul măreĭ.

De bună sémă gândiĭ eŭ, m'am obicĭnuit cu marea, acum am ajuns unde doream, sunt marinar şi simţiam că-mĭ vine curagiul, maĭ ales că începuse a se zări şi Ferrolul. Plin de bucurie, trecuiŭ mândru pe lângă şeful de echipagiŭ, lucram pe covertă amestecându-mĕ în treaba tuturor şi nu mĕ feream de apa care da peste mine. Ajungênd însă la Ferrol şeful timonerieĭ ne spuse că n'au fost valurĭ marĭ, pentru că în golful Gasconieĭ, pe unde treceam noĭ, curentul apeĭ mergea ca şi vêntul; «alt-fel, zicea el, vĕ rĕmânea porţia în cazan».

Spusele şefuluĭ de timonerie mi-aŭ cam tăiat pofta de laudă, dar tot nu-mĭ venea să le cred pe deplin, căcĭ multe ne spusese el, carĭ rĕmăsese basme góle.

V.

De la Ferrol la Dartmouth

Ajungerea la Ferrol. — Ferrolul este cel maĭ important dintre porturile spaniole din océnul Atlantic; el e situat în drumul vaselor carĭ trec din Anglia spre Mediterana, saŭ spre cóstele apusene ale Africeĭ; din acéstă causă are o mare importanţă strategică, de şi e într'o stare de complectă decădere. In vechime pădurile seculare, carĭ acopereaŭ délurile şi munţiĭ din apropierea acestuĭ port, àŭ contribuit pentru desvoltarea construcţieĭ navale; din Ferrol eşeaŭ superbele galióne, cu carĭ spanioliĭ căraŭ din America aurul, ce le-a causat nenorocire. In acea epocă de mărire lemnele acestor pădurĭ întunecóse aŭ fost presărate peste tóte mările şi pe tóte cóstele continentelor, dar acum creştetele chele ale piscurilor te fac a vedea o bătrâneţe gârbovită. o viaţă eroică consumată în focul uneĭ pasiunĭ ecsagerate. Frigurile lăcomieĭ de aur a spaniolilor aŭ lăsat acum o linişte bolnăviciósă, ce se întinde peste aceste ţărmurĭ, unde natura, în infinita eĭ fantezie, a făcut unul din cele maĭ tarĭ porturĭ de rĕzboiŭ, tare ca şi Brestul francez, situat la cel-l'alt Finister al Europeĭ.

Pe acéstă cóstă, de unde miĭ şi miĭ de generaţiĭ aŭ privit cu pietate misteriosul océn. capetele Prior şi Ortegal formează douĕ puncte uriaşe, pe carĭ navigatorul le zăreşte de la o sută de kilometri de depărtare,

Vederea acestor capete de uscat înlesnește pe navigator ca să-și recunóscă posiția și încurajează pe cel perdut pe valurĭ ca să lupte, căcĭ el știe că e în apropiere de port. Golful Gasconieĭ nu și-a câștigat el de giaba numele de cea maĭ teribilă paragină a océnuluĭ Atlantic! Vênturile de vest și nord-vest gonesc valurile tocmai din America; in drumul lor ele se ridic ca niște munțĭ și spumegând către cóstă, se isbesc de stâncĭ cu atâta putere, în cât spuma lor se ridică în aer ca un nor alburiŭ. In furia lor, valurile nebune rup stâncile din locul lor și din ele fac enorme ciocane pentru a pisa cósta, pe care o macină puțin câte puțin.

Pe acéstă cóstă, atât de aspră, navigatorul vede cu bucurie șerpuind printre délurĭ un canal de refugiŭ; el este prea îngust, abea are două la treĭ sute de metri lățime, dar este adânc și sigur. Două forturĭ. dărăpănate, apără intrarea în acest canal; ele eraŭ bune când tunurile asvêrleaŭ ghiulele, acum însă representă maĭ mult starea în care se găsește biata Spanie.

Trecênd canalul, bastimentul intră în port, care e atât de mare, în cât s'ar putea adăposti în el sute de vase; adăpostul e complect, așa că nicĭ nu poțĭ cunóște dacă pe mare e vreme bună saŭ rea. O colină, ce se rupe din țĕrm, formează în partea dréptă a portuluĭ o mică peninsulă; ea e admirabil așezată pentru a se construi acolo un arsenal. Aci a domnit odinióră cea maĭ mare activitate, aci se construiaŭ marile năvĭ de luptă ale marineĭ spaniole; acum n'a maĭ rĕmas de cât suvenirul aceleĭ epocĭ dispărute. Atelierile numeróse staŭ mute; ele nu maĭ rĕsună de isbiturile ciocanelor; magaziile sunt góle, iarba acopere drumurile și dă asalt cu succes pragurilor de la ateliere.

Orășelul Ferrol se ridică pe restul colineĭ, ne ocu-

pat de arsenal; o dată el a fost înconjurat de un şanţ adânc, avea parapete puternice şi metereze numeróse, acum aŭ crescut copacĭ falnicĭ prin locurile unde era fortificaţia. Populaţia săracă trăeşte în mizerie şi murdărie, de şi clima e dulce şi omul vrednic ar găsi de muncă. Un mic port, cu cheiurĭ de granit, ocupă pólele peninsuleĭ în dreptul oraşuluĭ; aci e debarcaderul, unde pescariĭ aduc vênatul lor şi babele flecăresc tótă ḑiua.

Crucişetorul nostru n'apucase să intre în port şi pe dată a fost înconjurat de o mulţime de bărcĭ, întrecêndu-se, carĭ maĭ de carĭ, să ne ducă la locul de ancorare, să ne serviască cu ce puteaŭ şi să ne dea semne de bucurie. *Todos* ce doream, ne ziceaŭ eĭ, iar noĭ le mulţumiam în româneşte, punênd câte un os în códa cuvintelor. Nu trecuse o oră de când sosisem în port şi toţĭ vorbeam spanioleşte atât de bine, în cât rîdeam de spaniolĭ, când nu ne pricepeaŭ. In adevĕr, câte o dată ţi se părea că aceştĭ ómenĭ vorbesc româneşte ca nişte românĭ neaoşĭ; femeile chiar sunt îmbrăcate ca la noĭ, cu basmale în cap, le tócă gura mereŭ şi sunt vesele.

Indată ce s'aŭ dat bărcile la apă şi am căpătat de la serviciul sanitar liberă practică, a alergat la poştă un domn oficer, ca să caute ştirĭ despre bricul «Mircea». Noĭ telegrafiasem din Vigo ca să ne transmită depeşa de la «Mircea», dar serviciul poştal în Spania e fórte prost; aci e ţara dóreĭ mult maĭ rĕŭ ca la noĭ. După multă bătae de cap abea am putut găsi o depeşă, ce ne aştepta de vre-o treĭ ḑile; «Mircea» era în siguranţă la Lisabona, acéstă ştire ne-a umplut de bucurie şi până séra totul a mers bine, îndeplinind formalităţile obicĭnuite.

Echipagiul la cântat. — Vederea pădurilor, carĭ se perdeaŭ în noriĭ ce acopereaŭ munţiĭ; vederea holdelor de grâŭ, prin carĭ jocul vêntuluĭ producea ondulaţiunĭ

ca valurile pe mare, în sfîrşit bucuria că «Mircea» e în siguranţă şi că am făcut cu bine maĭ mult de jumĕtate din drumul până la Kiel, ne-a făcut să cerem voe ca să se dea la cântat. Şeful de echipagiŭ de mult se tot încerca să formeze un cor; el se folosi de acéstă ocasie spre a ne încerca glasurile, lucru ce ne-a făcut să rîdem cu hohote, căcĭ uniĭ dintre noĭ eraŭ aşa de caraghioşĭ, în cât întreceaŭ pe actoriĭ ceĭ maĭ prima. D-l sub-locotenent vĕḑênd că nu póte să facă cu noĭ vre-o brânză mare, ne-a pus să cântăm împreună; acésta ne-a mulţumit pe noĭ şi pe Chiriţă lăutarul, care a scăpat de strâmbăturile nóstre, pe când trăgea pe córdă ca sa ne încerce glasurile.

Incepurăm dar un «Deşteaptă-te Române» de rĕsuna portul şi văile dinprejur; pe cheŭ se vedea lume, care asculta la cântecul nostru, iar pescariĭ, carĭ treceaŭ pe lângă crucişetor, se opreaŭ şi ne aplaudaŭ. Cine ştie dacă délurile de la Ferrol vor maĭ fi rĕsunat vre-o dată de cântecul românesc! Noĭ eram mândri; glasurile se dresese ca prin minune, până şi Mămuiţă se umflase ca un cimpoiŭ. Mĕ uitam la camaraḑiĭ meĭ cu ce dor şi cu ce drag cântaŭ; aĭ fi zis că tótă ziulica aŭ stat la chef şi, cu tóte astea, eraŭ mulţĭ carĭ aveaŭ cămăşile ude de valurile din timpul ḑileĭ; eĭ se sculase la treĭ ore despre ḑiuă şi séra mâncase fasole cu pesmeţĭ, de scăpăraĭ din eĭ ca dintr'o cremene. Bine a zis, cine a zis: «Cu românul nu pierĭ, măcar de aĭ trece prin tóte focurile şi prin tóte apele din lume». Nu! camaraḑiĭ meĭ, ca şi fraţiĭ lor din ţară, nu se sperie cu una saŭ două: lor nu li se pare grozăvie ce fac eĭ şi nicĭ că le trece prin cap să se laude.

După ce maĭ cântarăm «Hora de la Plevna» şi «Sărmană turturea» d-l sub-locotenent Negru Anton ne

puse să începem imnul național. De multe orĭ am audit în țară imnul nostru, in tot-d'auna mě gândeam la paradă, la o ceremonie hotărîtă și datorită. Astă séră imnul național mi-a părut o rugăciune ferbinte, eșită din fundul inimilor nóstre și înălțată către cerul înstelat, către a tot puternicul Dumnezeŭ, care nu ne-a lăsat în vremurile grele.

E greŭ de spus cu cuvêntul duioșia, cu care camaradiĭ meĭ se rugaŭ:

O! Dómne sfinte,
Ceresc părinte,
Sus ține cu a ta mână
Coróna română.

Vocile nóstre se ridicaŭ în mijlocul tăcereĭ adâncĭ, vibraŭ cu căldură, cum știe să se róge românul pribég. Acéstă rugăciune duiósă la mulțĭ storcea lacrămĭ de pietate, de devotament către țară și tron, de mulțumire pentru ajutorul ce bunul Dumnezeŭ ne trimitea în mijlocul valurilor și al pericolelor de tot felul.

Iubirea de țară. — Trăiască Regele! Sus coróna Românieĭ! Aceste momente de rugăciune nu le voiŭ uita nicĭ o dată; veșnic îmĭ voiŭ aduce aminte, cu ce dor și cu ce dragoste, ne gândiam la țărișóra nóstră. Ceĭ carĭ n'aŭ avut norocul să simtă, măcar o dată în viața lor, precum simțiam noĭ acum, îmĭ par că nu cunosc bunul țĕreĭ lor, n'aŭ avut adevĕrata emoțiune a sufletuluĭ generos.

Din pĕcatele nóstre sunt mulțĭ, carĭ în franțuzésca lor pocită, nu sunt în stare să priceapă pentru ce martiriĭ Rațiu și Lucacĭ, zac în temnițele ungureștĭ și de ce Domnul Tudor și-a dat viața pentru țara luĭ. Domnișoriĭ aceștia rid de asemenea sfințĭ aĭ țĕreĭ lor; eĭ

cred că sunt ómenĭ păcăliţĭ, ceĭ carĭ n'aŭ ştiut să se strecóre spre a trăi bine.

— «Ce-mĭ pasă de ceĭ carĭ vor urma după mine, asta e treaba lor, eŭ mĕ îngrijesc de mine».

Aşa zicea băiatul unuĭ neguţător şi acest băiat era deştept, nu glumă; el venea de la Paris, burduf de carte; te întorcea cu vorba după cum vrea el şi-ţĭ spunea o mulţime de comediĭ, carĭ maĭ de carĭ maĭ cu haz. Acest om trăit în plăcerĭ de cafenea. nu simţia, sĕrmanul, frumuseţea imnuluĭ nostru naţional; nu ĭ cursese lacrămile ascultând doina şi nu vĕḑuse flăcăiĭ venind de la munca câmpuluĭ. Copil vitreg al ţĕreĭ luĭ, n'a învĕţat să-şĭ ţie viaţa prin munca luĭ cinstită, ci cheltuind averea strânsă de altul, a stat atâta vreme printre strĕinĭ spre a se întórce cu inima rece, fără dor şi fără iubire. Egoist şi desgustat de viaţă, căcĭ n'a cunoscut de cât partea eĭ rea, acum îşĭ plimbă bastonaşul subţirel de la unul la altul, cantă de cheltuială, minţind şi vînḑênd tot ce póte. Veşnic nemulţumit, nu maĭ are nimic sfânt; e nucă sécă, putregaiŭ care pângăreşte pămêntul, chiar dacă ar ajunge vre-o dată să strângă avere şi să devie om mare.

Câtă depărtare de la acéstă stricăciune şi până la Mămuiţă al nostru! Unul învĕţat şi mincinos, cel-l'alt muncitor şi cinstit, nu pot sta împreună un singur minut; datoria fie-căruia este să se îngrijiască spre a opri pe cel rĕŭ ca să nu amăgiască şi să strice pe Mămuiţă, care nu se póte împotrivi vicleniei.

Fochiştiĭ la bord. — Indată după regularea serviciuluĭ, divisionul de cart a început curăţenia pentru a doua ḑi Duminică, căcĭ strĕiniĭ aŭ ochiĭ aţintiţĭ asupra nóstră spre a ne aprecia. Tótă nóptea divisiónele de cart aŭ spălat catargele de murdăria fumuluĭ de la co-

şul maşineĭ, aŭ curăţit sarea de pe coş şi aŭ scos apa din bastingajele *) unde ne punem hamacele în timpul ḑileĭ. Fochiştiĭ la maşină nu staŭ nicĭ eĭ; ceĭ de serviciŭ frecaŭ şi ştergeaŭ piesele maşineĭ, curăţaŭ cuptórele de la căldărĭ, aşezaŭ cărbuniĭ în magaziĭ şi pregăteaŭ totul pentru inspecţia de a doua ḑi. De la plecarea nóstră din Galaţĭ fochiştiĭ aŭ avut fórte mult de lucru, căcĭ maĭ tótă vremea am fost în mers, saŭ am stat prea puţin prin porturĭ; pe eĭ îĭ bate fericirea când stăm maĭ mult timp în port, atuncĭ focurile de la căldărĭ sunt stinse şi n'aŭ mare lucru de făcut.

Curăţenia a ţinut până Duminică la ora apeluluĭ, căcĭ s'a bricuit coverta, adică s'a frecat cu nisip şi pietre moĭ, până s'a făcut curată de-ţĭ era milă să puĭ piciorul pe ea. Fochiştiĭ, carĭ isprăvise lucrul lor şi eşeaŭ de la maşină plinĭ de unsóre, murdarĭ şi negri ca nişte arapĭ, eraŭ gonițĭ înapoĭ; eĭ nu puteaŭ să vadă lumina ḑileĭ, de cât dacă arătaŭ şefuluĭ de cart că aŭ picióreIe curate. Atuncĭ se dă voe fochistuluĭ să se ducă la pompă spre a se spăla, ca să intre şi el în rîndul ómenilor. La spălat este altă belea pentru bietul fochist; săpunul nu se topeşte în apa de mare; în zadar se tot freacă fochistul, murdăria rĕmâne pe piele, până ce vine un alt camarad ca să-l răḑue pe spinare până îl lasă roşu ca racul.

Abea scăpat de la spălat, fochistul îşĭ adună hainele murdare şi se duce in casarmă ca să se schimbe; acolo însă dă peste altă belea: el a ajuns târziŭ, face gunoiŭ şi împedică terminarea curăţenieĭ. Silit de casarmar, care îĭ spune tot felul de vorbe dulcĭ şi grăbit de ora apeluluĭ, abea ajunge bietul fochist ca să se îm-

*) Bastingaj se numeşte partea superióră a păreteluĭ vasuluĭ, unde echipagiul aşează hamacele.

brace şi el ca cea-l'altă lume; fericit şi atuncĭ, dacă nu s'a murdărit de la hainele lepădate şi n'a fost trimis încă o dată la spălat.

In fine vine inspecţia, ómeniĭ trec la posturile lor de curăţenie, iar fochistul se cobóră in profunzimea maşineĭ, unde în tot d'auna rĕmâne ceva de frecat şi ast-fel iar se murdăreşte. După inspecţie vrea să iasă pe covertă, dar e murdar şi gonit din noŭ în maşină; până să ajungă fochistul din noŭ în rîndul ómenilor, camaradiĭ luĭ aŭ isprăvit de mâncat.

Aşa e viaţa fochistuluĭ pe bastiment; nu e vorbă, că luĭ îĭ trece tótă supărarea când primeşte suplimentul de vin, pe care îl bea cu poftă, pe când căsărmarul face zîmbre privindu-l cu códa ochiuluĭ.

O păţanie nostimă s'a întâmplat unuĭ fochist la Galaţĭ: mama luĭ venise să-l vadă, era cam cincĭ lunĭ după recrutare; fochistul, chemat de un camarad, alergă ca să vorbească cu ea, dar cum el era plin de praful cărbunilor, nu i se maĭ vedea de cât albul ochilor, mama sa nu l'a cunoscut de cât când a început să vorbească. Atuncĭ ea a început a plînge cu foc zicênd: «ce aŭ făcut din flăcăul meŭ! maĭ bine era mort de cât în şaa stare».

Plîngea biata femeecu atâta jale, că ne grămădisem împrejurul eĭ şi nu puteam să o liniştim. D-l oficer aflând despre ce e vorba, dete ordin fochistuluĭ să se spele şi să schimbe hainele; el se întórse puţin maĭ în urmă îmbrăcat frumos şi cu mustăcióra ridicată, iar măseĭ nu-ĭ maĭ veni a plînge, căcĭ flăcăul îĭ ecsplică, că la maşină învaţă o meserie cu care se póte hrăni, când se va libera din armată.

Lista de permisionarĭ. — Este multă vreme de când n'aŭ eşit în oraş de cât ómeniĭ carĭ s'aŭ dus să cumpere proviziĭ; astă-ḑĭ Duminică ne aşteptăm să se facă

lista permisionarilor, maĭ ales că am avut drum greŭ şi trecerea nóstră pe la Gibraltar ne-a lăsat vre-o treĭ bolnavĭ, carĭ aŭ trebuinţă să se plimbe la uscat. Aşa fiind, ómeniĭ se păzesc de pedepse ca de foc, căcĭ vin, juratele, tocmaĭ când te aştepţĭ maĭ puţin ; ba de multe orĭ suferĭ pedepse pentru altul, care, ca şi domnişorul de la Paris, nu găseşte frumos ca să-şĭ mărturisească pĕcatul.

După masă începurăm a ne apropia de d-l furier, ca să vedem dacă e rost de eşit în oraş, însă n'am putut afla nimic, căcĭ când el nu ştie ceva, se preface că e ocupat şi nu-ĭ place vorba. Astă-ḑĭ noĭ am nimerit'o rĕŭ de tot, căcĭ d-nul furier fusese consemnat la bord, ĭĭ pierise orĭ şi ce poftă de vorbă, maĭ cu sémă când privea frumósa verdéţă de la mal. Trecu o oră de lungă aşteptare şi începusem a ne lua gândul de la plimbare, când d-l maior chemă pe căpitanul de arme cu caetul de pedepse. Vestea se duse într'o clipă de la pupă la provă, cu toţiĭ ne grămădirăm înaintea căpitanuluĭ de arme, ca să vedem ce ordin s'a dat ; eram în mare nerăbdare, când iată-l că trece printre noĭ, spunêndu-ne : «tótă lumea rĕmâne la bord».

Uniĭ dintre noĭ înlemnise unde staŭ, privind la degetele mâinilor cu carĭ muncise la curăţenie în timpul nopţeĭ, alţiĭ, fără poftă de vorbă, plecară trişti spre provă, iar ceĭ maĭ plăpânḑĭ la fire începură să hulească tot ce le trecea prin cap ; printre aceştia eraŭ învĕţaţiĭ borduluĭ. De şi mi se spusese că sórta marinaruluĭ e ca să mănânce când nu 'ĭ-e fóme şi să dórmă când nu 'ĭ-e somn, totuşĭ simţiam în mine o mare ciudă ; mĕ angajasem în marină numaĭ ca să vĕd şi eŭ streinătatea. Şirul gândurilor mele fu întrerupt de căpitanul de arme, care luase lista de permisionerĭ de la d-l furier şi venea

rîdênd spre noî; el credea că făcuse mare ispravă, nu se putea stăpâni de mândrie strigând în sfîrşit: «permisionarii la apel». Camaradiî meî credeaŭ că este numaî o glumă, dar când se încredinţară că în adevĕr se chiamă permisionarii la apel, intrară în rînd cu toţiî; abea vre-o zece inşî maî rĕmaseră pe teugă.

Pare că munca nóstră de astă nópte ne-a prins bine, căcî s'a dat drumul în oraş la un bord întreg, cam opt-zecî de ómenî, ba s'a ridicat şi tóte pedepsele echipagiuluî. După plóie a venit timpul frumos şi noí ne-am dus la plimbare cu atâta poftă şi bucurie, cum n'am simţit nicî când eram copil.

Permisionarii in oraş. — La debarcader era adunată o mulţime de lume ca să priviască la bastimentul român, aşa că îndată ce am pus piciorul pe uscat, am fost înconjuraţî de pescarî, soldaţî, femeî şi o dróie de copiî; eî se uitaŭ la noí ca la nişte paserî strĕine şi ne făceaŭ semne de prietenie. După ce camaradiî, carî se întorceaŭ cu bărcile la bord, ne-aŭ dat maî multe însărcinărî, am pornit-o spre oraş, împărţiţî în grupe micî şi urmaţî de halaiul ce se ţinea după noî. Plecasem împreună cu camaradiî Bonea Ilie şi Florea Marin; la capul cheuluî am fost întâmpinaţî de un sergent de infanterie, fórte cavaler, care a întrebat pe camaradul Florea dacă vorbeşte italieneşte; acesta rĕspundêndu-î că da, se începu vorbirea, adunându-se în jurul nostru o mulţime de lume. Ca să scăpăm de îmbulzeală, sergentul ne pofti să mergem cu toţiî spre grădina publică şi ast-fel am plecat împreună cu doî pescarî şi douĕ fetişcane, surorile sergentuluî.

Pe drum sergentul ne întrebă dacă în ţară la noî vorbim nemţeşte saŭ ungureşte, lucru ce făcu pe camaradul Bonea să rîdă cu mare poftă, iar pe mine să

mě amestec în vorbă, căcĭ Florea vorbea prea puţin limba italiană, iar sergentul spunea un cuvênt italienesc şi treĭ spaniole. Bine, rěŭ, ecsplicaiŭ sergentuluĭ că noĭ vorbim românește, o limbă latină fórte apropiată de cea spaniolă; acésta făcu pe sergent să rĕmână cu ochiĭ holbaţĭ, iar pe fetişcane să ridă de ştiinţa luĭ. Pare că sergentul trecea printre aĭ luĭ tot aşa de învěţat după cum era şeful timonerieĭ la noĭ Apoĭ vorbirăm de porturile pe unde am trecut, de timpul rěŭ de la Gibraltar şi altele multe; una din fete rugă pe Florea ca să vorbească cu mine româneşte şi el îĭ spuse o poesie, în urmă ne întrebă cum ne chiamă. Numele luĭ Bonea fu găsit curat spaniolesc, dar fetele nu pricepeaŭ pe al camaraduluĭ Florea; ele îl rugară să spue adevěrat care e numele, iar nu meseria, căcĭ credeaŭ că Marin vrea să zică marinar; bietul Florea abea a putut să ecsplice numele luĭ.

Fetiţa, devenită fórte prietenósă, se tot uita la camaradul Florea şi-ĭ spunea că noĭ avem nume fórte frumóse şi că înţelege multe cuvinte când vorbim româneşte între noĭ, iar ceĭ-l'alţĭ fură cu toţiĭ de aceeaşĭ părere. Acésta mě încurajă să le spun că noĭ suntem romanĭ aduşĭ la Dunăre de împăratul Traian, că obiceiurile nóstre seamănă mult cu ale lor şi că vorbirea românéscă. chiar acum după atâtea sute de anĭ, nu se deosebeşte mult de cea spaniolă.

Cum fetişcana nu-şĭ maĭ lua ochiĭ de la camaradul Florea, îĭ ziseiŭ rîḑênd, că vorbele nóstre sunt frumóse ca şi flăcăiiĭ, apoĭ ca să schimb vorba, scoseiŭ o fotografie a suroreĭ mele, îmbrăcată în costum ţărănesc. Pe când ceĭ-l'alţĭ priviaŭ fotografia, fetiţa se roşise până la urechĭ; ea singură pricepuse gluma mea, dar blândă, încreḑĕtóre şi fără prefăcĕtorie, nu se supărase, ci lău-

dând frumusețea portuluĭ românesc ne spuse că ar vrea să pórte și ea un ast-fel de costum. Era greŭ să înțelegem tot ce ne spunea acéstă drăgălașe ființă; fratele eĭ ne tălmăcea cu mare greutate, noĭ maĭ mult ghiciam vorbele, carĭ eșeaŭ din gurița eĭ rumenă și cu glas de înger. Dar nicĭ fata n'avea gust prost; camaradul Florea e înalt și voinic, sfiicios ca o fată, cu mustăcióra întórsă în cârlionț și ochĭ negri de o dulcéță fermecătóre; el ar fi roșit ca și fata, dacă băga de seamă gluma mea.

Incetul, cu încetul, am ajuns la grădina publică, de unde se vedea tot portul și délurile mărginașe; în pólele grădineĭ zăcea arsenalul cu atelierele luĭ pustiĭ, iar într'un colț staŭ grămadă câte-va vase, carĭ așteptaŭ de anĭ, ca să fie reparate. Grădina nu e mare, dar îngrijită cum nu-țĭ poțĭ închipui; ea are copacĭ și florĭ din tóte părțile pământuluĭ, căcĭ clima nu e nicĭ caldă ca în Africa și nicĭ rece, ca în Europa. Fragedele floricele din dumbrăvile pădurilor nóstre, se întâlneaŭ aci cu pretențiósele florĭ din Africa, din Australia și America; unele simple și mirositóre, altele pompóse și cu pretențiĭ; fetițe, ca cele carĭ ne însoțeaŭ, staŭ alăturĭ cu desfrânate în culorĭ viĭ și în lucs. Eraŭ cameliĭ înalțĭ ca persiciĭ, copacĭ marĭ ca magnoliĭ și apoĭ micșunele minunate, albăstrele rîḑĕtóre și garófe fórte invólte. Dar, maĭ presus de tóte florile, eraŭ trandafirĭ și iar trandafirĭ, de tóte mărimile, de tóte culorile, uniĭ copacĭ cu miĭ de florĭ. alțiĭ curpenĭ cu ghirlante, ce se întindeaŭ pe colțurile zidurilor spre a împodobi totul pentru sĕrbătórea luĭ Maiŭ.

Printre aceste florĭ fetițele eraŭ ca între surorile lor; ele se întreceaŭ, carĭ maĭ de carĭ, să ne arăte frumusețea grădineĭ și să ne ecsplice meritul ce aŭ unele

din florĭ. Pĕcat numaĭ că noĭ nu ne prea pricepeam la ast-fel de lucru; la noĭ în sate nu cresc legumele dar florile!

Eşind din grădină am dat într'o poeniţă, unde se jucaŭ o dróe de copiĭ, carĭ alergaŭ pe iarbă verde: am privit mult la jocurile lor şi ne-am mirat vĕdêndu-ĭ cum jucaŭ de-a pórca, întocmaĭ ca la noĭ: jirul, gropile, beţele, nicĭ o deosebire de jocul nostru, până şi schimbarea porcaruluĭ şi luarea pământuluĭ din gropiţe. Sergentul puse pe copiĭ să jóce de-a baba-gaea; căcĭ vedea că noĭ privim cu mare plăcere la jocul lor, el ne explică jocul, ce era aşemenea ca la noĭ şi, la rîndul luĭ, se miră când i-am spus că la noĭ copiiĭ se jócă întocmaĭ ca la eĭ. Sarica păstorilor, puţurile cu cumpene, jocurile copiilor şi obiceiurile la unele sĕrbătorĭ, sunt lucrurĭ carĭ trebuesc studiate la spaniolĭ, căcĭ de aci, nu din Italia, aŭ fost aduse la noĭ. Din prostie nouă ne este ruşine de jocurile nóstre, pe când englezii se mândresc cu ale lor şi fac la ecserciţiĭ, carĭ le daŭ sănătate.

In faţa uneĭ căsuţe, ascunsă între teĭ, surorile sergentuluĭ s'aŭ despărţit de noĭ zicêndu-ne la revedere: plecarea lor ne-a luat veselia; la toţĭ le lipsea ceva drăguţ, dar luĭ Florea lumea întrégă. De aci înainte plimbarea nóstră prin Ferrol era rătăcirea pribéguluĭ printre strĕinĭ. de şi sergentul se făcea în patru pentru a ne mulţumi. Intr'o cafenea am dat peste o parte din camaradiĭ noştri, carĭ pociaŭ limba spaniolă şi italiană, stând de vorbă cu pescariĭ şi fumând ţigărĭ de foĭ. Buna nóstră călăuză ne dete câte o bere şi ne spuse multe din viaţa luĭ de soldat; el zicea că o să se ducă la rĕzboiŭ în insula Cuba şi, dacă scapă cu viaţă, se întórce cu gradul de oficer. Camaradul Bonea îĭ arătă portretul, unuĭ dorobanţ, făcut pe scórţa uneĭ cărticele

de ţigare şi cu mare greutate abea puturăm să ecsplicăm că la noĭ dorobanţiĭ sunt porecliţĭ cu numele de curcanĭ.

De la cafenea am plecat să vizităm oraşul, pătrundĕnd prin tóte înfundăturile luĭ, unde am vĕḑut murdărie, putóre şi mizerie, alăturea cu case frumóse şi lucsóse. Spaniolul e cavaler din firea luĭ, dar şi leneş peste mĕsură; pe cât englezii şi francezii sunt muncitorĭ şi curaţĭ, pe atâta spaniolii sunt flecarĭ şi murdarĭ. Spania e ţara *dorei* maĭ rĕŭ ca la noĭ; casele lor sunt murdare, maĭ ales la sărăcime, unde pute de te trăsneşte în cap. Apoĭ cerşetorĭ şi iar cerşetorĭ, icóne şi sfinţĭ prin pereţĭ, popĭ cu feţele rumene şi ochiĭ plecaţĭ în jos, ómenĭ civilisaţĭ şi fórte serioşĭ, în cât nu semănaŭ de loc cu ceĭ din jurul lor. Noĭ în privinţa curăţenieĭ şi munceĭ, stăm mult maĭ bine ca spanioliĭ; românul sănatos nu întinde mâna ca să cerşească şi femeia săracă e mult maĭ vrednică ca cea de aci.

Apropierea nopţeĭ ne făcu să apucăm spre port, căcĭ nu e nimic maĭ rĕŭ, de cât să întârziĭ de barcă şi să rĕmâĭ pe cheŭ privind cum ajung ceĭ-l'alţĭ camaraḑĭ la bord. Când aĭ dat peste o asemenea păţanie, uiţĭ petrecerea în oraş şi fómea, pentru a face cunoştinţă cu căpitanul de arme, care te pofteşte la închisóre, anunţându-ţĭ, drept consolare, că veĭ fi consemnat pentru rîndul viitor, când se va maĭ da drumul în oraş. La cheŭ ne aşteptaŭ surorile sergentuluĭ, ele venise cu mama lor, ca să-ĭ arăte marinariĭ românĭ: cum ne zăriră alergară înaintea nóstră, întrebându-ne dacă ne-a plăcut oraşul. Din fericire şeful de echipagiŭ era la spatele nostru, profitaiŭ ca să intru în vorbă cu el şi să-ĭ recomand pe sergentul nostru, cu care făcu cunoştinţă numaĭ de cât. Permisionariĭ ajungeaŭ la bărcĭ în cete de treĭ saŭ patru ómenĭ, însoţiţĭ de cunoştinţele ce făcuse

şi ast-fel cheul era plin de lume, ca şi la sosirea nóstră. In acest timp sergentul vorbea cu şeful de echipagiŭ, iar fetele se uitaŭ la Florea, ca şi cum ar fi voit să-l mănânce cu ochiĭ ; ele se arătară fórte vesele, când şeful de echipagiŭ, după îndemnul meŭ, pofti pe sergent ca să vie a doua ḑi să ne viziteze împreună cu familia.

Era frumos la plecare să fi privit cum ómeniĭ îşĭ luaŭ rĕmas bun de la cunoştinţele lor şi cum ceĭ de pe cheŭ ne strigaŭ ura pe când bărcile, înţesate de ómenĭ, porneaŭ spre crucişetor. Nu ştiŭ ce o fi simţit fie-care din ómenĭ, mie îmĭ părea rĕŭ că timpul a trecut aşa de repede, iar Florea a rĕmas mut ; ajuns la bord el a uitat mâncare, căcĭ gândul luĭ nu se putea depărta de la grădina, unde îl fermecase fetiţa cu ochiĭ dulcĭ şi surîsul voios. Séra, după masă, am încercat să intru în vorbă cu Florea, spunêndu-ĭ că fetele, carĭ eraŭ aşa de prietenóse, sunt cucóne şi că ele nu mănâncă mămăligă de-a nóstră, dar Florea a rĕmas mut şi a fugit de lângă mine.

Vizitele la bord. — A doua ḑi, după terminarea curăţenieĭ, a eşit în oraş cel-l'alt bord, iar noĭ ne-am pregătit pentru a primi vizitele oficiale şi eleviĭ din şcóla navală spaniolă. Bucuria ce simţim când ajungem într'un port, este rĕsplătită cu prisos prin munca ce trebue să facem cu manevra bărcilor, încărcarea materialuluĭ, primirea vizitelor şi salutul cu tunul. Şi nu sunt maĭ puţinĭ funcţionarĭ superiorĭ, eĭ curg dróe, tunul bubue tótă ḑiua şi echipagiul stă în gardă la posturile de salut şi la pavilióne, până ce-ĭ trece os prin os. Din fericire la Ferrol am stat şase ḑile şi am avut vreme pentru salut, pentru corveḑĭ, cum şi pentru plimbare ; apoĭ am primit multe vizite şi, lucru rar, am putut să revedem cunoştinţele făcute. Aşa s'a întâmplat cu ser-

gentul spaniol, bunul nostru prieten; el a venit să ne vadă fiind însoţit de surorile luĭ şi de doĭ civilĭ, la carĭ Florea s'a uitat cam chiorâş; şeful de echipagiŭ i-a primit la capul scăreĭ şi s'a dus cu eĭ în postul sergenţilor, lăsând pe Florea şi pe mine pe din afară.

Sunt minute în viaţa omuluĭ când simţi maĭ tare lipsa avereĭ şi a onorurilor, atuncĭ suferĭ orĭ cât aĭ fi de filosof, orĭ cât aĭ fi de mulţumit de sórta ta. In acéstă stare se găsea Florea şi cu mine, când rĕmaşĭ pe covertă, priviam cum se duceaŭ fetele în postul sergenţilor; îmĭ era maĭ ciudă ca luĭ Florea, de şi pe mine nu mĕ plăcuse fetele. Norocul nostru ne-a scutit însă ca să facem venin multă vreme; fetelor nu le-a plăcut să stea înghesuite in postul sergenţilor şi aŭ venit pe covertă ca să viziteze bastimentul. Ne grăbirăm să le însoţim arătându-le projectórele electrice, camera hărţilor, maşina, tunurile şi tot ce ne eşea înainte, numaĭ vorba să meargă, dar când nu-ĭ noroc, tóte sunt de surda!

Afurisitul de urs. — Sergentul spaniol, civiliĭ carĭ îl însoţeaŭ şi şeful de echipagiŭ cu sub-mecaniciĭ noştri, staŭ în postul sergenţilor fumând tutun românesc de ecsport şi bênd vin, cumpĕrat de la Suda din insula Creta. Eĭ eraŭ bine unde se aflaŭ şi noĭ ne bucuram că o să stăm cu fetele maĭ multă vreme, să le audim vorbirea lor dulce, să privim la gesturile lor vesele şi delicate, să zîmbim, când cea maĭ mare zicea *senior Florea*.

Camaradul Florea era sburat de tot; ca să-şĭ ascundă încurcătura, el, tunar prima, începu să laude tunul luĭ de 15 c.m. calibru, pe care îl învêrtea cu un singur deget. Incurajat de ascultarea fetelor, carĭ nu pricepeaŭ mare lucru şi ca să-şĭ arăte ştiinţa, Florea o pornise pe palavre; el se ducea departe, urmărea obuzul prin vĕzduh şi se perdea în norĭ împreună cu el,

Se deschisese Florea ca varza, îl fermecase spaniola cu guriţa eĭ rumenă, vorba blândă şi ochiĭ negri.

Aceste minute frumóse, ce vor rĕmâne veşnic în capul luĭ Florea, fură întrerupte de un puiŭ de urs, pe care Florea îl hrănise şi-l odihnise ca să-ĭ amărască acum viaţa tocmaĭ când îĭ era maĭ dragă. Pe când Marea Négră, cu valurile eĭ turbate, ne aruncase la Benderekli pe cósta Anatolieĭ, d-l comandant cumpĕrase un puiŭ de urs dând 5 leĭ pe el; ursoiul era aşa de mic, în cât nimenĭ nu credea că o să maĭ scape şi nicĭ nu scăpa, dacă Florea, în bunătatea luĭ, nu se făcea dădaca dihanieĭ spurcate. El luase de la infirmerie un biberon de cauciuc, punea în el lapte şi, ascuns în reduta de sub comandă, hrănea ursuleţul cu o iubire cum rar se maĭ găseşte pe la cucónele de astă-zĭ. Ursuluĭ îĭ mergea bine, toţĭ credeaŭ că trăeşte numaĭ cu ce îĭ da doctorul, dar eŭ ştiŭ cum Florea se milogea pe la ordonanţele oficerilor ca să capete lapte, zahăr şi pâine albă; ba mergea până acolo că cumpĕra smochine din paralele luĭ şi îndopa ursul. Hrănit şi încăldit de ómenĭ, puiul de urs scăpase de tóte pericolele ce-l înconjuraŭ pe bastiment; el crescuse bine, se juca pe covertă şi începuse a-şĭ da în petec, căcĭ se repedia la piciórele ómenilor, carĭ îl necăjeaŭ.

Era scris ca, în schimbul atâtor bine-facerĭ, afurisitul de urs să otrăviască viaţa luĭ Florea; el veni să dea cu laba în rochiile fetelor, acestea vĕdêndu-l pe ne aşteptate, se speriară şi începură să fugă pe covertă, ursul alergă după ele, iar Florea rĕmase cu gura căscată şi cu mâna întinsă, urmărind obuzul luĭ prin vĕzduh. Oficerul de cart audind rîsetele şi ţipetele veselelor fete, veni spre ele, opri ursul, ca să nu le maĭ urmărească şi apoĭ le pofti pe dunetă*) ca să le scape de urs,

*) Dunetă e partea ridicată de la pupa vasuluĭ.

care le pândea ca să le ia în primire din noŭ. Camaradul meŭ turba de necaz și eŭ mě gâdiam cum să fac ca să scap pe fete de d-l sub-locotenent, care, când deschidea gura, nu se roșea ca Florea.

Urs împelițat, zise Florea cu necas și în supărarea luĭ órbă, iĭ dete un picior de-l lipi de copastia bastimentuluĭ, dar tot luĭ îĭ fu milă vědêndu-șĭ fapta nesocotită și-l luă în brațe. Florea se gândise repede la zicătórea nóstră de la bord:

Dacă viața este lină
In religia creștină,
E bunătatea Divină.
Căcĭ se iartă cel cu vină.

Pentru ca Florea să-șĭ bată ursul a trebuit o ast-fel de supărare, căcĭ el nu e în stare să omóre o muscă; de multe orĭ l'am vědut făcênd serviciul în locul celor carĭ eraŭ suferindĭ.

Sfârșitul visuluĭ. — Mě gândiam cum să scap fetele de d-l sub-locotenent și pe când îmĭ frământam creeriĭ, maĭ veniră și alțĭ doĭ oficerĭ, carĭ începură să se umfle în pene și să se arăte îndatoritorĭ. Rămăseiŭ cu Florea la tun, privind de departe la ce are să se maĭ întâmple, din fericire acest chin n'a ținut mult, căcĭ eșind sergentul pe covertă, s'a dus pe dunetă împreună cu ceĭ doĭ civilĭ și ast-fel d-niĭ oficerĭ nu se găsiaŭ tocmaĭ bine vis-a-vis de noiĭ veniţĭ. Vorbirea începu însă între ceĭ adunațĭ acolo și ținu până la plecare, fără ca să ne putem amesteca și noĭ; atuncĭ numaĭ avurăm măngâerea să vedem pe sergent și pe surorile luĭ, că vin la noĭ să ne dea mâna și să ne mulțumească. Fata întrebă pe Florea când plecăm și dacă maĭ vine prin oraș, apoĭ depărtându-se, îl privi cu atâta dulcéță, în cât îl rěsplăti de tot necazul suferit.

Şi acum, ziseiŭ luĭ Florea, încă un vis trecut; să vedem ce ne maĭ aşteaptă aiurea. La Ferrol am trăi bine, dacă am avea de unde să câştigăm parale şi apoĭ frumuseţĭ sunt peste tot, dar iubirea de acasă nicăirĭ. Florea oftă fără a-mĭ rĕspunde, iar a doua ḑi era cel dintâiŭ printre ceĭ carĭ se duceaŭ în oraş ca să cumpere provizii; maĭ înainte el fugea de asemenea corveḑĭ. N'a fost chip ca să aflu ce a făcut prin oraş camaradul Florea, îmĭ era teamă să nu comită vre-o prostie, dar s'a întors trist, a rĕmas multă vreme căutând singurătatea, ce cu greŭ se găseşte pe un bastiment militar.

Dacă camaradul Florea era sburat, apoĭ nicĭ eŭ nu eram tocmaĭ teafăr, îmĭ plăcea vorbirea dulce a fetelor, carĭ prin blândeţea, încrẹderea şi frumuseţea lor, te făceaŭ să le caḑĭ în genuchĭ cu dor. Norocire că în marină n'aĭ vreme să prinḑĭ lipicĭ.

Marinarul mi se duce
Când e dragostea maĭ dulce
Iar marea îl consolează
De iubita-ĭ amurează.

Pregătirĭ de plecare. — In ḑiua următóre era 10 Maiŭ, sĕrbătórea nóstră naţională, la care a luat parte şi marina spaniolă. Pĕcat numaĭ că vremea nu se maĭ îndrepta; plóia şi noriĭ acopereaŭ cerul maĭ rĕŭ ca în ḑilele trecute. De vreme rea bricul «Mircea» fugise la Lisabona, ne-a lăsat câte-va ḑile fără noutăţĭ depre el şi acum îl aşteptam să sosească aci. Grija tuturor era mare, căcĭ timpul rĕŭ nu se maĭ isprăvea şi noĭ trebuia să traversăm golful Gasconieĭ, paragina cea maĭ rea, din câte aveam în cale. Bastimentul turcesc, care mergea la Kiel şi chiar vasele marineĭ italiane, aŭ suferit fórte mult traversând acest golf, dar noĭ cu un bric mic ca «Mircea»!

Pe nesimțite, toți eram înțeleși că trebue să ajungem la Kiel cu orĭ-ce preț. căcĭ marina nóstră așteaptă de la noĭ cinste și țara ne-a trimis aci ca la o luptă. Meșteșugul este să nu riscĭ nimica, dar, dacă trebue, atuncĭ maĭ mult perḑĭ ferindu-te, de cât dacă te repeḑĭ cu bărbăție drept la scopul urmărit. Așa eram și noĭ, se făcuse provizii de drum și ne țineam gata să pornim înainte, îndată ce va sosi și bricul «Mircea». Uniĭ din camaraḑĭ doreaŭ chiar să plecăm înainte, fie timpul cum îĭ va plăcea și să lăsăm în urmă pe «Mircea».

Niște pescarĭ, de la carĭ am cumpĕrat sardele próspete cu 70 banĭ suta, ne-a spus că în largul măreĭ a maĭ scăḑut vêntul și că timpul are să se îndrepteze, iar pilotul ne asigura că «Mircea» o să pótă veni la Ferrol, căcĭ va fi adăpstit de cósta uscatuluĭ. Din tot echipagiul numaĭ Florea se maĭ gândea la Ferrol, ceĭ-l'alțĭ aveaŭ privirile ațintite pe noriĭ ceruluĭ și gândul îndreptat spre mare, unde póte ne aștepta pățania din Marea Négră.

In sfîrșit la 11 Maiŭ sosi și «Mircea». ceĭ cu rĕspunderea respirară maĭ cu înlesnire, iar noĭ ne înveselirăm și când «Mircea» ajunse aprópe, îl primirăm cu un ura bine meritat. Intr'o clipă bărcile nóstre se duse la eĭ, mâinele se strânseră cu putere, iar întrebările curgeaŭ una peste alta. Bucuria se vedea pe fețele tuturor; cu tótă greutatea drumuluĭ «Mircea» scăpase teafăr și plecarea se hotărî pentru a doua ḑi, de și plóia nu înceta un singur minut și cerul era încărcat de norĭ.

Nóptea am fost de cart până la 4 ore despre ḑiuă; m'am tot plimbat pe comandă în mijlocul uneĭ tăcerĭ adâncĭ; plóia încetase, dar cerul era plin de norĭ și vêntul venea în rafale puternice. Mĕ gândiam la ce ne așteaptă în largul măreĭ, la stâncile din apropierea Brestuluĭ, unde se pierd în fie-care an o mulțime de vase

şi la greutatea navigăreĭ în canalul La Manche. Aşĭ fi dat, nu ştiŭ ce, ca să scap de aceste gândurĭ şi să ne vedem o dată plecaţĭ; aşteptarea plecăreĭ mĕ chinuia maĭ rĕŭ de cât drumul pe mare rea. Divisionul de cart lega mereŭ lucrurile pentru mare, le întărea maĭ mult ca de obiceiŭ şi ne preparam pentru orĭ şi ce întâmplare. La maşină începu a se ridica colóne de fum, apoĭ scările fură puse la locul lor pentru mare, bastimentul visitat din fund până la catarge şi în sfîrşit echipagiul se aşeză la posturile de plecare.

D-l comandant secund eşi pe covertă şi în loc să primească raportul şi să viziteze bastimentul, după cum avea obiceiŭ, se plimbă mult pe covertă privind cerul şi căutând semne ca să ştie cum va fi timpul. Ne ţineam tăcuţĭ la posturile nóstre, simţiam că se ia o hotărîre importantă şi ne uitam la oficerĭ, ca să vedem pe feţele lor ce gândesc. Plóia începuse acum să tórne cu găléta, apa curgea pe covertă ca şi când ar fi venit stropiĭ valurilor, iar noĭ nicĭ nu ne feream de picăturĭ, atâta eram cu mintea aţintită la ordinele de plecare. In sfîrşit d-l comandant secund vorbi ceva cu oficerul de cart, intră în cabină apoĭ întorcêndu-se peste câte-va minute, dete liber de la posturile de plecare şi spuse la maşină ca să fie gata pentru a doua ḑi.

Iar aşteptare, ziseiŭ şefuluĭ de timonerie, care era lângă mine, dar el îmĭ rĕspunse că bine a făcut d-l comandant, căcĭ la prânz se schimbă luna şi atuncĭ vedem maĭ bine ce timp se va pune. Vrênd nevrênd, a trebuit sa maĭ stăm la Ferrol încă o ḑi, de şi a plouat tótă vremea de nu puteam scóte nasul din casarmă. Grijea plecăreĭ şi timpul urât, ne luase orĭ-ce poftă de petrecere, nimenĭ nu se maĭ gândia la grădina oraşuluĭ şi la căruţele locuitorilor, la carĭ rótele sunt înţe-

penite pe osie, aşa că se învêrtesc împreună cu ea ca la vagónele de la drumul de fier.

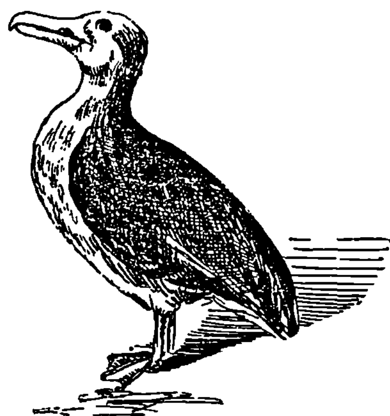
Plecarea din Ferrol. — In sfîrşit Sâmbătă la 13 Maiŭ, am plecat din Ferrol de şi plóia cădea mereŭ, însă vêntul scădiuse; era un fel de pâclă grea, pe sub care alergaŭ valurile rĕmase de la vêntul din timpul nopţeĭ. Hula mare de la nord-vest se încrucişa cu cea de la sud-vest şi ne legăna straşnic, aşa că maĭ la toţĭ le pierise speranţa ca să mănânce la prânz sardelele próspete, carĭ eraŭ fórte gustóse. De la eşirea nóstră din port, crucişetorul, apucat de hulă, făcea la temenele salutând océnul, pe care ne duceam trecênd pe sub înaltele capurĭ Prior şi Priorino. «Mircea», moş cu minte, cum era el, ne urma la vre-o două mile depărtare; el se grăbia incet şi se ţinea de noĭ, căcĭ, hotărîţĭ a nu ne maĭ despărţi de el, micşorasem viteza.

Nu era liniştită marea, dar ea nu ne speria, începusem a o maĭ cunóşte; pricepiam că valurile sunt pe sfîrşite şi că e maĭ rea temerea aşteptăreĭ de cât navigarea pe timp rĕŭ. Totuşĭ am avut noroc că d-l comandant secund a stăruit să se amâne plecarea, căcĭ cu o dii maĭ înainte «Mircea» nu s'ar fi putut ţine de noĭ, el chiar fugea în vre-un port, lăsându-ne cu grija în suflet.

După prânz cerul se înseninâ pe nesimţite, valurile scădură în cât am putut să luăm pe «Mircea» la remorcă şi să-l târâm cu noĭ, ca să trecem maĭ iute prin acéstă paragină. Către séră timpul deveni fórte frumos, marea era ca de unt-de-lemn şi sórele lucea pe cer în tótă frumuseţea luĭ; în aceste locurĭ, când e câte puţin calm, natura devine atât de superbă că nu poţĭ spune cu cuvêntul ce simţĭ în tine. Nu se maĭ vedea uscatul; cerul şi marea, se întreceaŭ care să fie maĭ bune în acéstă singurătate, unde nu întâlneam de cât

câte un petrel, ce rătăcea departe de uscat căutănd hrana luĭ pe suprafa'a apeĭ. Vederea acestor paserĭ ne minuna fórte mult şi d-l sub-mecanic, la rugăciunile nóstre, ne spuse despre ele o mulţime de istoriĭ, din carĭ am notat ce mi s'a părut maĭ important.

Paserile pescarĭ. — Paserile de mare sunt tăcute ca şi marea, abea scot câte o croncănitură ciudată, sunt însă inteligente şi îngrijesc de puiĭ lor cu mare devotament. Unele, ca fregata şi petrelul, se ţin maĭ mult în sbor, depărtându-se de mal la sute de mile şi prelungind valurile, când tempesta urlă şi marea e în spume; altele, ca cormoranul şi ciungul, aŭ o înfăţişare fórte caraghiósă, nu pot sbura, dar înótă fórte repede şi se nutresc cu peşte, pe care îl prinde cu meşteşug şi răbdare. In stîrşit sunt alte paserĭ ca rândunica de mare, rândunicele de la uscat, albatrosul, muetele etc., carĭ sbor cu înlesnire, se nutresc cu viermişoriĭ ce trăesc pe suprafaţa măreĭ, cu peşte şi scoicĭ; ele pot sta pe apă ca şi pe uscat, afară de rândunicĭ carĭ vin pe marginea măreĭ numaĭ iarna, când nu maĭ găsesc mâncarea lor la uscat. Din tóte păserile pescarĭ cele maĭ însemnate sunt două; ele daŭ o idee şi despre cele-l'alte, ast-fel:

ALBATROS

1) **Fregata.** — Acéstă pasere e adevĕrata regină a aeruluĭ; marinariĭ aŭ numit-o **fregata** după numele vasuluĭ cu vele, care în acele timpurĭ aluneca maĭ repede pe apă; prin acéstă numire eĭ aŭ vrut să laude vasul cu vele, căcĭ paserea nu merge în aer ca un bastiment, fie el chiar

cu aburĭ, ci ca o stea căḑĕtóre, ce luminează cerul. In adevĕr din tóte paserile, carĭ spintecă aerul, nu este alta care să aibă un sbor maĭ repede şi maĭ graţios; rândunica şi acera, par nişte motológe, când s'ar încerca să sbóre alăturĭ cu fregata. Sborul eĭ nu se póte asemăna de cât cu o dungă în văzduh, o sclipire de fulger, o artificie în mărirea ceruluĭ albastru; ea nu numaĭ că sbóră repede şi graţios, dar sbóră sus de tot şi e puternică in sbor, cum nu ne putem închipui, de aceea învĕţaţiĭ aŭ numit-o cu drept cuvênt *regina aeruluĭ*.

Fregata sbóră la marĭ înălţimĭ fără nicĭ o opintire saŭ obosială; pentru ea nu ecsistă depărtare; în câte-va césurĭ trece din Africa în America; acum e la Sânta-Elena şi mâine ajunge la Java, cu aripele eĭ grozave şi cu sborul eĭ minunat, fregateĭ nu-ĭ pasă de toţĭ piraţiĭ măreĭ şi aĭ aeruluĭ; ea se jócă cu burascele, cu furtuna, cu tornadele şi cicloniĭ. Când turbata tempestă îşĭ rupe lanţurile, când marea albeşte de spume şi bastimentele se sbuciumă printre valurile ca munţiĭ, fregata se ridică la peste 3000 de metri înălţime şi acolo, de-asupra norilor, planează în spaţiu; dórme pe aripele eĭ, saŭ, legănată încet, priveşte la noriĭ, la fulgerele şi trăsnetele de sub ea. Sborul este viaţa fregateĭ, voluptatea, gloria şi repaosul eĭ; ea nu pune piciorul pe uscat maĭ multe lunĭ în şir; se odihneşte pe aripele eĭ imobile ca într'un hamac atârnat de douĕ stele.

Fregata nu e maĭ mare ca un cocoş, însă aripele eĭ aŭ cincĭ metri din sfârc în sfârc; frumósele eĭ pene par o eşarpă albă în chenarul albastru al azuruluĭ. Ea are ciocul mare şi întors către cer, pare că e un pumnal îndreptat către norĭ; capul, ca la tóte paserile voinice, e gol ca şi gâtul; mândria cum îl pórtă se adaogă la aerul eĭ de bărbăţie. Strigătul fregateĭ e sonor şi pre-

lungit, e o croncăneală stranie și impietuósă, ce domină sgomotul valurilor și pare că comandă tempesteĭ. Acéstă regină a aeruluĭ are piciórele așa de scurte, în cât nu póte să se pună pe o cracă și nică să meargă pe uscat; de aceea pentru a'șĭ lua sborul, trebue să se arunce din vêrful uneĭ stâncĭ, iar dacă aripa eĭ atinge crésta

FREGATA

unuĭ val, apa o udă repede și-ĭ îngreuiază sborul. Ecsilată de pe pământ și gonită de pe apa océnuluĭ, fregata e condamnată la un sbor fără sfîrșit; e jidovul rătăcitor al ceruluĭ, eternul locuitor al văzduhuluĭ.

Ca totul în lumea asta, fregata are și ea partea eĭ slabă, ce-ĭ micșorează gloria! Póte ea să zică altor pașerĭ «daţĭ din aripĭ orĭ cât poftiţĭ, căcĭ nicĭ o dată nu o să vě puteţĭ ţine de mine», saŭ póte să certe tempesta zicêndu ĭ «dacă te îndrăceștĭ peste měsură, dintr'o mișcare a aripelor mele te puĭ sub pició re», tóte astea sunt adevěrate, dar regina aeruluĭ trebue să mănânce ca să trăiască. Fregata, care nu póte umbla pe pământ și nu póte pescui pe apă din causa aripelor eĭ prea lungĭ, ar

fi ca regina fără mâncare, dacă natura nu ar fi însărcinat o altă pasere ca să o hrănească. Acest furnisor al regineĭ paserilor e **nebunul**, pescar îndemănatec, pe care fregata prin loviturĭ de cioc şi de ghiare, îl sileşte să-ĭ dea peştele cu care şi-a umplut guşa.

Nebunul este o pasere pescar fórte abil şi neobosit, fregata îl caută peste tot locul; îndată ce-l zăreşte aşteaptă sus în văzduh, până ce vênează peştele, apoĭ ca fulgerul se repede din înălţime asupra nebunuluĭ. Prin loviturĭ de cioc, repetate cu meşteşug, ea scóte prada pe care bietul nebun o înghiţise cu atâta poftă; peştele cade în jos şi maĭ înainte ca el să ajungă până la apă, fregata l'a prins şi înghiţit. Adesea fregata se jócă cu prada furată; ea o lasă să cadă şi o prinde cu o dibăcie admirabilă, pe când nebunul umilit şi supărat, se apucă de pescuitul luĭ, până ce fregata vine de-l vămueşte din noŭ.

Câte o dată nebunul, disperat de atâtea dărĭ în natură, vrea să facă revoluţie, maĭ cu sémă când a prins un peşte, care i-a mers la stomac; atuncĭ el se împotriveşte fregateĭ, căcĭ e tare şi el şi nu-ĭ e frică de bătae. Loviturile de cioc şi de ghiare ale fregateĭ se înmulţesc cu furie, până ce ambiĭ luptătorĭ cad în apă val-vêrtej, de unde fregata isbuteşte a sbura cu multă greutate, căcĭ aripele eĭ s'aŭ îngreuiat de apa care le-a udat.

Când lipseşte nebunul, fregata aleargă la pelican, căruia îĭ ia din sac, fără multă greutate, tot ce are; însă pelicanul n'are gustul delicat al nebunuluĭ şi de aceea fregata nu-l bagă în sémă, de cât când îĭ lipseşte furnisorul eĭ regal.

2) **Călugărul**. — Acéstă pasere, model de virtute domestică, e un pescar de frunte, care merge anevoie

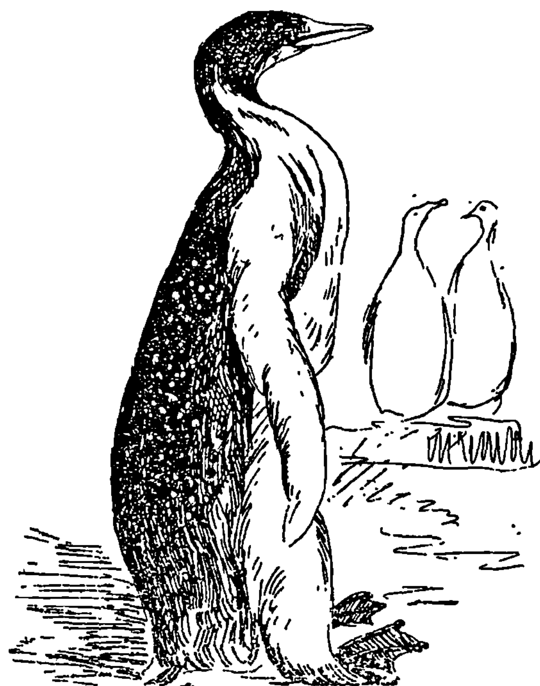
pe uscat şi înótă admirabil pe apă; natura i-a dat o înfăţişare fórte ciudată, el pare a fi o caricatură caraghiósă a călugărului catolic. Se ţine drept pe picióreie lui lungi ca de eclesiastic; burta lui mare e cam eşită înainte şi umblă împleticindu-se ca şi cum ar fi puţin cam cu chef, întocmai ca un călugăr care s'a ospătat bine. Colórea penelor aduce cu o "manta négră, aruncată peste o rochie de dominican, iar în cap pórta o calotă rotundă. Ochiul asemenea e înconjurat de roşu ca şi cum ar purta ochelari; călugărul întórce ochiul către cer sclipind şi are o privire melancolică plină de evlaviósă gândire. Faţa lui, ca de om, saŭ mai potrivit masca ce pórtă, e astupată de un cioc enorm, cum nu se mai vede la alte paseri; ai zice că e un nas falş, ce se urcă între ochi şi trece în jos de bărbie. Mai mult încă, călugărul cântă din orgă; vocea lui sonoră şi cu mĕsură e u fel de sforăială muzicală, ce se schimbă, când călugărul e supĕrat, într'un urlet fórte ciudat.

Călugărul nu părăseşte nici o dată apele îngheţate ale mărei polare de nord; pe vremurile cele mai aspre şi acolo sunt fórte aspre, el rĕmâne în acele pustiuri singuratice, unde îngână rugăciunile lui. Rarii ómeni, cari pătrund prin gheţuri până în acele locuri depărtate, vĕd aceste paseri stând înşirate cu miile pe stâncile prăpăstióse, unde, fără multă grije, îşi fac cuibul într'o crăpătură saŭ gaură. La aceste paseri iubirea de mamă nu se mĕsóră după bogăţia légănului; dacă cuibul e ales fără multă grije, ele sunt însă sclavele oului şi devotate puiului.

Când, pe crésta stâncilor, călugării defilează doi câte doi, mergĕnd împleticindu-se, e ca o enormă procesiune de călugări cu rochii albe şi calote negre; sunt acolo o mulţime cari îngână rugăciuni ne cunoscute şi cari

amestecă sgomotul orgelor cu mugetul tempesteĭ. Acest pelerinagiŭ al păserilor, îndeplinit sus pe marginea prăpăstieĭ, e încetinel ca al devoţilor; el presintă un tabloŭ nu se póte maĭ curios.

Când paserea ciudată e în mare, atuncĭ totul se schimbă, stângăcimea preoţiască dispare; aspectul greoiŭ şi caraghios acum e plin de agilitate şi graţie. E o plăcere să priveştĭ cum călugărul prelungeşte valurile, jumĕtate înotând şi jumĕtate sburând; el loveşte apa cu labele şi aripele sale trece de la crésta unuĭ val la cea-l'altă se dă la fund, apare la suprafaţă, se ridică şi planează în aer, se repede ca o săgétă şi se lasă a fi legănat de valurĭ.

CIUNGUL

Femeea face un singur oŭ, iar puiul, ce se naşte, creşte fórte încet: părinţiĭ îĭ aduc peştele de tóte ḑilele în timp de treĭ saŭ patru lunĭ; eĭ aleg pe cel maĭ plăcut puiuluĭ, nu se ostenesc nicĭ o dată: chiar greutatea acesteĭ creşterĭ anevoióse le măreşte iubirea. Dacă se întâmplă să móră muma, atuncĭ tatăl îĭ ia locul şi dacă móre şi tatăl. atuncĭ întréga obşte adoptă puiul orfan şi-l hrăneşte cu iubire, cum nu se vede la alte vieţuitóre.

Singurătatea pe mare. — Ast-fel petrecurăm prima ḑi a navigăreĭ nóstre în golful Gasconieĭ, fie-care dintre noĭ spunea ce ştia despre vieţuitórele măreĭ, carĭ sunt mult maĭ numeróse ca cele de la uscat. Pare că aceste vieţuitóre, după ce s'aŭ înmulţit şi s'aŭ perfecţionat, aŭ eşit din mare şi unele dintre ele s'aŭ rĕspândit pe uscat, transformându-se încetul cu încetul, spre a putea trăi potrivit cu locul şi clima unde s'aŭ aflat. De aci urméză că strămoşul omuluĭ nu este Adam, după cum credeaŭ ceĭ vechĭ, ci un locuitor al măreĭ, o creatură din cele maĭ micĭ şi nebăgate în sémă: acéstă mică creatură înmulţindu-se şi transformându-se în timp de milióne de anĭ, a dat naştere vieţuitórelor măreĭ şi apoĭ vieţuitórelor de la uscat, animale şi plante. Intocmirea luĭ Dumnezeŭ e fără asemănare maĭ mare, când omul cunóşte maĭ bine adevĕrul! E mare depărtare de la melcuşorul măreĭ şi până la paserea cu glas melodios, care cântă în dumbrava înflorită. dar e şi maĭ mare deosebirea între peştele mut şi omul inteligent şi cu tóte astea, ființa din care se trage paserea şi omul, e una şi aceiaşĭ. Lungul lanţ al transformăreĭ ființeĭ primitive. se póte vedea şi astă-ḑĭ, nu-ĭ lipseşte nicĭ o za, cercetătorul póte urma cu înlesnire mersul pe care l'a urmat creaţiunea în miĭ şi milióne de anĭ, iar nu în şase ḑile.

Apelul de séră a curmat istorisirile de felul acesta, ele nu s'ar maĭ fi isprăvit, căcĭ învĕţaţiĭ borduluĭ, înviorațĭ de timpul frumos, se întreceaŭ, carĭ maĭ de carĭ. să ne spună ce cetiseră prin cărţĭ. Plecarăm la apel cu părere de rĕŭ, aci se regulă serviciul de nópte, împărţindu-se consemnul cu multă îngrijire: marinarul care dórme creḑêndu-se în siguranţă, e o victimă a măreĭ. Puţin maĭ pe urmă era pe bastiment o linişte ca de mormênt; ceĭ rĕmaşĭ de cart devenise tăcuţĭ şi obser-

vaŭ pe «Mircea» pe care îl târam la remorcă, ca să trecem maĭ repede prin acéstă paragină.

Navigam pe o mare lucie ca unt de-lemnul, pe vasta pustietate, în care se oglindea luna şi stelele, nu era nicĭ o încreţitură, nicĭ o adiere de vênt, nicĭ o lumină pe mare, nimic afară de «Mircea» care se ţinea la o sută de metri în urma nóstră. Pentru prima dată am simţit în suflet impresiunea pustietăţeĭ şi a haosuluĭ prin care treceam. In pustietatea océnuluĭ, când în timp de două saŭ treĭ lunĭ nu aĭ altă petrecere de cât lupta cu marea, camaradiĭ îşĭ spun, după cum făceam noĭ, tot ce le trece prin cap, dar isprăvesc în scurtă vreme tot ce aŭ de spus şi ḑilele lungĭ şi nopţile grele, le petrec în tăcere. Rarĭ sunt marinariĭ carĭ să le tóce gura, de obiceiŭ eĭ sunt tăcuţĭ, melancolicĭ şi gata să înfrunte cu bărbăţie orĭ-ce pericol.

Lupta de tóte ḑilele în contra greutăţeĭ navigăreĭ, pericolele prin carĭ trec şi singurătatea în care trăesc marinariĭ, fac ca eĭ să se ajute cu devotament şi să păstreze între eĭ un fel de frăţie, orĭ-care ar fi naţiunea lor. In pustietatea măreĭ, când veghea din gabie semnalează un bastiment la orizont, tótă lumea începe a examina catargele, coşul şi micile lucrurĭ, carĭ deosebesc un bastiment de altul. Când vasele s'aŭ maĭ apropiat, fie-care ridică cu mîndrie pavilionul naţional şi prin mijlocul coduluĭ internaţional de semnale, se întreabă de necesităţile ce aŭ, îşĭ urează drum bun din tótă inima, apoĭ iar vine singurătatea şi tăcerea.

Rĕsăritul sórelui. — Dacă nóptea petrecută a fost frumósă, cum nu am maĭ avut de la plecarea nóstra din Galaţĭ, apoĭ nicĭ ḑiua de astă-ḑĭ, Duminică, nu s'a lăsat maĭ pe jos. Am avut un noroc cu totul rar, căcĭ în aceste paraginĭ anevoe se póte întâmpla ca în timp de

o ḑi să nu vie o adiere de vênt, care să-ţĭ turbure privirea complectuluĭ echilibru dintre elementele natureĭ. Rĕsăritul sóreluĭ, maĭ cu sémă, a fost de o frumuseţe cum nu se póte spune prin vorbire; în acéstă sântă ḑi sórele reînvia ridicându-se din fundul măreĭ şi lumina pămêntul spre a sĕrbători gloria Domnuluĭ. De bună sémă că aşa a fost, căcĭ cerul prea se înroşise în miĭ şi miĭ de felurĭ; para de foc coprinsese toţĭ noriĭ şi tótă marea; o căldură umedă făcea să încolţească sămânţa, să vie reînvierea. Sĕrbătórea se simţea peste tot pămêntul: pe când florile din câmpie surîdeaŭ razelor solare, meduzele întinsese frumósele lor vele pentru a asista la serviciul divin împreună cu cele-l'alte vieţuitóre. In mijlocul serbăreĭ pare că auḑiam cântecul psalmistuluĭ.

«Prinţĭ! deschideţi-vĕ porţile, ca să intre la voĭ împăratul măririeĭ (regele glorieĭ)».

E destul ca să veḑĭ, o singură dată pe mare, un ast-fel de rĕsărit de sóre, spre a pricepe ce va să zică *făt-frumos* din povestea balauruluĭ cu o sută de capete. Rĕsăritul sóreluĭ pe mare e mult maĭ frumos ca cel de la uscat, unde un colţ de zid, o cracă de copac, un acoperiş de casă, strică privirea complectuluĭ frumos. Numaĭ pe mare se póte vedea acel *făt-frumos* măreţ, *acel ginere cu pĕr de aur*, care a dat strămoşilor noştri ideia representată chiar şi astă-ḑĭ prin făclia pascală, aprinsă la învierea mântuitoruluĭ, cel care a rĕspândit întunerecul.

De sigur *făt-frumosul* măreĭ ar plăcea mult celor de la uscat, însă, pentru că nu le e dat să umble pe mare ca să privească la mărirea luĭ, eĭ sunt fericiţĭ dacă pot să-l privească de la malul măreĭ. E întocmaĭ ca şi cum s'ar uita cine-va în curtea palatuluĭ printre zăbrelele de

la gardul curţeĭ, dar n'aĭ ce face; nu e drept ca uniĭ să aibă tóte bunurile şi alţiĭ nimica.

Duminica pe mare. — In ḑilele de lucru avem ecsercițiile și curățenia, carĭ nu ne lasă un minut de repaos. Duminica avem curățenia și inspecția d-luĭ comandant, ce ține până la ora 11, când se dă la masă. Restul ḑileĭ rĕmâne pentru repaos, pe când bastimentul merge înainte condus de ómeniĭ de serviciŭ. Ploile și umeziala, ce nu ne maĭ părăsise de când am trecut pe la Gibraltar, muceḑise lucrurile închise prin chesóne și magaziĭ, de aceea ele fură scóse la sóre. Echipagiul asemenea scóse efectele pe covertă spre a le aerisi; când se dă la sac, fie-care om rĕscolește cu plăcere prin mica luĭ avere, recitește scrisorile ce a primit, cóse câte un nasture și se găsește ca la el acasă.

— Măĭ Tomo, la ce tot te gândeștĭ așa de mult? zise șeful de serie către un camarad, care împetrise cu capul între mâinĭ,

— La nimic d-le caporal, rĕspunse Toma deșteptându-se ca dintr'un vis; 'mĭ-e dor de puricĭ; de când am plecat din Galațĭ, n'am vĕḑut nicĭ unul și acum e vremea lor.

Ceĭ carĭ auḑirăm acest rĕspuns caraghios, ne-am pus pe un rîs sgomotos, ce a făcut să alerge la noĭ pe căpitanul de arme, iar caporalul vorbind cu Toma i-a zis: «Nicĭ că se putea ca să te gândeștĭ și tu la ceva maĭ serios; când te veĭ îneca o să puiŭ să te caute la deal, căcĭ ești în stare și atuncĭ să apucĭ anapoda».

După strângerea efectelor ómeniĭ s'aŭ împărțit în grupe, uniĭ cetind pe vre-o carte, alțiĭ spunênd la snóve, alțiĭ jucând domino; fie-care după gustul luĭ, la sóre saŭ la umbră, culcat saŭ în picióre. In acéstă vreme crucișetorul nostru aluneca pe apă târând pe «Mircea»

în urma luĭ ; marea schimba culórea, după cum era şi cerul, iar pustietatea te făcea să-ţĭ înalţĭ gândirile la cel care este peste tot şi comandă la tóte.

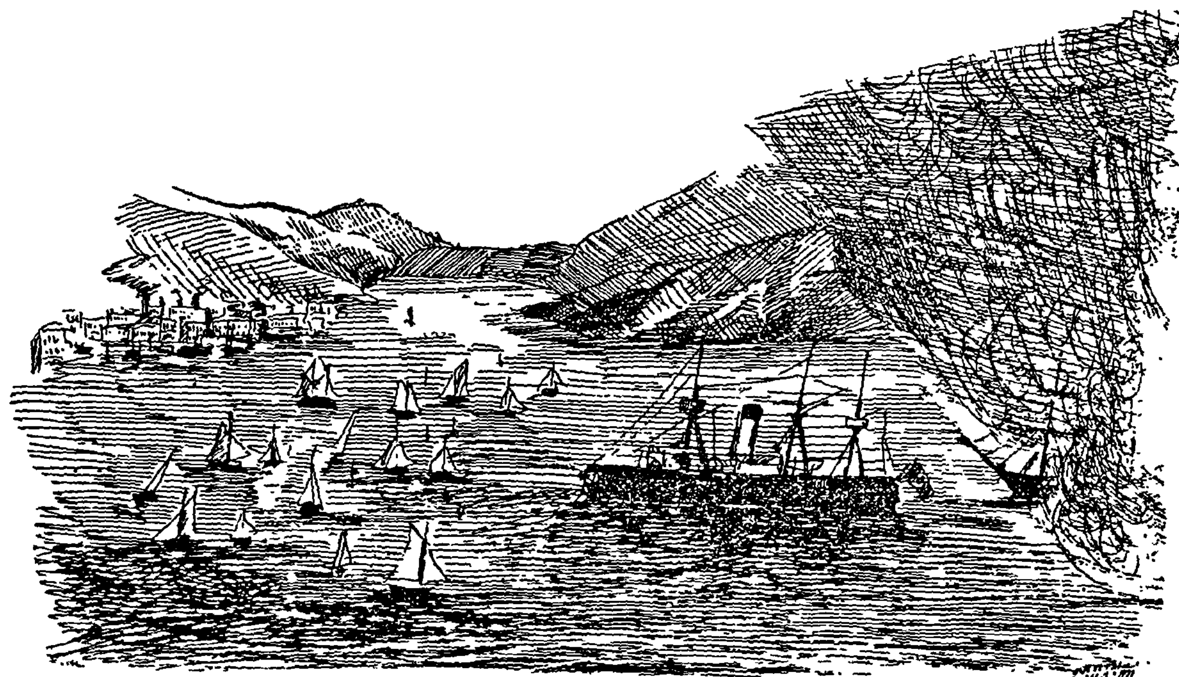
Către séră ne-am apropiat de capul Finister din Franţa; pilotul ne-a spus că aci e un lanţ de stâncĭ sub-marine, printre care curentul măreĭ e atât de repede, în cât el are o viteză de 15 la 17 kilometri pe oră. Când vêntul e tare şi cerul acoperit de céţă, vasele, maĭ cu sémă cele cu vele, sunt târâte de curent peste aceste stâncĭ, unde se prăpădesc fără a se putea scăpa o singură viaţă. Privirea acestor locurĭ primejdióse te înfióră, valurile spumegânde alérgă turbate şi spărgêndu-se de stâncile din drumul lor, umplu cerul de stropĭ prefăcuţĭ în plóie. Aci, maĭ mult ca orĭ şi unde, trebue să se cunóscă bine posiţia vasuluĭ, căcĭ, dacă se face greşeală, pierderea tuturor este sigură ; de aceea guvernul francez a pus tot felul de semne şi a făcut tot ce a fost posibil spre a ajuta pe navigatorĭ. Céţa şi pâcla, sunt fórte dese prin aceste păraginĭ, unde plouă 260 de ḑile pe an şi unde vêntul de nord-vest împinge vasele asupra stâncilor perfide. Navigatoriĭ, cu drept cuvênt, fug de aceste locurĭ, le ocolesc pe departe, de şi fac un drum mult maĭ lung şi cu tóte astea, tot sunt uniĭ căpitanĭ carĭ vin nebunĭ de-şĭ fărâmă bastimentele de acéste stâncĭ.

Incepuse să se însereze şi nóptea ne apuca în dreptul acestor locurĭ periculóse, apoĭ céţa ne amenința să ne acopere, căcĭ spre nord-vest cerul era ascuns, de şi nu eraŭ norĭ. Toţĭ oficeriĭ, cu d-l comandant în cap, staŭ cu privirile aţintite către drépta, spre a zări vre-un semn maĭ înainte ca să se întunece de tot. D-l comandant secund se urcă în gabie şi stete acolo până la 8ore séra, când zări farul Creah din insula Ouessant, pe dată

se începu luarea de relevemente şi se verifică posiţia bastimentului. Puţin maĭ în urmă vĕḑurăm şi farul Stif, tot din acea insulă şi drumul ne fu ficsat fără temere de greşeala.

Traversarea canaluluĭ La Manche. — Abea apucasem pe noul drum şi începu a se lua mĕsurĭ ca pentru timp rĕŭ; veghea din gabie fu îndoită, asemenea cea din provă; apoĭ se dete ordin a nu se maĭ face nicĭ un sgomot şi a nu se maĭ arăta nicĭ o lumină. La ora culcăreĭ timpul era frumos şi noĭ ne miram de tóte aceste mĕsurĭ, carĭ conveneaŭ pentru o furtună mare; iar nu pentru timpul de care ne bucuram, dar fluerul maşineĭ nu întârzie ca să ne întrerupă somnul şi să ne anunţe sosirea ceţeĭ.

Pe cóstele Portugalieĭ făcusem cunoştinţă cu céţa; ea era rece, soiósă şi prevestea o vreme rea; acum aveam o céţă căldicică, uscată şi fără adiere de vênt. Câte o dată acéstă céţă nu se rîdică maĭ sus ca vêrful catargelor, puteam privi cerul cu miile luĭ de stele, apoĭ iar ne afundam în pâcla prin care înaintam cu frica în sîn, ca să nu dăm peste vre-un vas englez, care nu cam obişnueşte să se ferească: la eĭ, dacă nu e în joc pielea lor, restul priveşte pe societăţile de asigurare, carĭ plătesc pagubele causate prin abordare. Nu e vorbă că fluerul nostru şi al luĭ «Mircea» făcea atâta gălăgie, în cât păream o flotă întreagă; ceĭ carĭ se apropiaŭ auḑind gălăgia credeaŭ că sunt vase multe şi se depărtaŭ repede ca să nu dea de bocluc. Am mers ast-fel tótă nóptea şi a doua ḑi până la prânz; am trecut în apropiere de o mulţime de vase, carĭ furnicaŭ în tóte părţile; apoĭ simţindu-ne în apropiere de uscat, am dat drumul luĭ «Mircea» de la remorcă, iar noĭ am înaintat maĭ repede, silindu-ne ca să recunóştem pe unde ne

Crucişetorul „Elisabeta“ şi bricul „Mircea“ eşind din céţă.

aflam. In jurul nostru se audea numai fluere, peste vre-o 15; de tóte tonurile și de la tot felul de vase: cu aburi, cu vele și bărci; ba se mai audea și o sirenă ce da semnale de la uscat. Pământul trebuia să fie a-própe de tot, fluerile rĕsunaŭ mereŭ în jurul nostru, céța n'avea semne de dus și noi nu mai puteam înainta fără pericol ca să dăm de mal. Ne-am oprit ca să ne orientăm, am sondat cu sonda Thomson,*) găsind o adâncime de 52 m., apoi cercetând monstra de nisip adusă de sondă, am găsit că mai putem înainta vre-o opt mile și ast-fel o pornirăm încet în direcția drumului nostru. Un vêntișor de la uscat împinse puțin céța pe la 2 ore după prânz și lumină o parte din orizont; ne găsiam chiar în dreptul intrărei de la Dartmouth și eram înconjurați de vre-o 30 de vase, cari orbăcăiaŭ prin céță ca și noi. O luarăm repede înainte, căci și «Mircea» ne ajunsese din urmă și ast-fel terminarăm traversarea canalului La Manche, pe care pot să jur că nu l'am vĕdut, de și am stat pe covertă mai tótă vremea.

In sfîrșit escadra română e pe cóstele Englitereï; Dumnezeŭ a voit ca acest fapt să se întâmple în dilele inbitului nostru rege și noi să luăm parte la acéstă cinste deosebită. Efectul ce facem se póte lesne vedea din mirarea, cu care ne privesc numerósele vase din jurul nostru; unele bărci chiar manevrează spre a ne tăia drumul ca să ne vadă mai de aprópe. Mai ne rĕ-rĕmân douĕ la trei dile de mers până să ajungem la Wilhelmshaven în Germania; țărișóra nóstră póte să fie mândră de noi, căci am trecut cu bine partea cea mai grea a drumului, ce avem de făcut. Am scăpat din furtuna Mărei Negre, am luptat cu valurile la capul Bougaron și cu céța pe cóstele Portugaliei; ne-am ferit

*) Sonda Thomson cu fir de sîrmă servește pentru adâncimi mari.

de timpul periculos pentru «Mircea», ne-am strecurat prin golful Gasconieĭ, am ocolit stâncile de la capul Finister și prin céță am eșit tocmaĭ la capul Start-Point unde voiam. Destule încercărĭ pentru a ne da încrederea în noĭ, ce nu ne a lipsit nicĭ o dată și pentru a astupa gura celor carĭ sunt făcuțĭ spre a împiedeca pe ceĭ muncitorĭ. Mulțumirea sufletéscă ne destindea nerviĭ; să maĭ fi poftit cine-va să se teamă de céță saŭ de vênt, că șeful timonerieĭ îĭ închidea gura pe loc. El se lăuda că ne-ar duce singur până la marginea pămêntuluĭ, măcar de ar fi céța grósă ca smântâna a' bună.

Lumea nouă către care ne ducea repede crucișetorul «Elisabeta», pusese în mișcare tot echipagiul; fie care om privea cu ochiĭ în patru; șeful tunar avea privirea pierdută pe mare, el părea dus pe cea-l'altă lume, de și toțĭ ne mișcam în jurul luĭ.

— Ce este d-le sergent, de priveștĭ așa lung spre largul măreĭ? întrebaiŭ eŭ cam cu sfială.

— Dacă aĭ ști tu, rĕspunse dênsul, câtă lume a trecut pe la capul acesta, câte bătăliĭ nu s'aŭ întâmplat pe aci și câte neamurĭ nu s'aŭ schimbat prin aceste locurĭ, atuncĭ n'aĭ privi atâta la aceste fiécurĭ de bărcĭ. Dacă marea ar păstra urma bastimentelor, pe aci ar fi drum bătut, căcĭ ḑilnic trec 30 la 40 de propele, ceea ce face cam 300 la 400 de trenurĭ, carĭ se duc spre America, spre Africa, Asia, Oceania și insulele pămêntuluĭ.

— Și în fundul măreĭ, terminaiŭ eŭ.

— De ce nu? Și în fundul măreĭ, reîncepu d-nul sergent, navigarea pe mare nu e o luptă ca orĭ-care alta? Unde aĭ vĕḑut tu lupte fără victime? Navigarea are însă victime puține și profit mare; engleziĭ domină

lumea prin marina lor, eĭ aŭ avuţia tuturor...

Oamenii dădură peste noĭ ca să arunce parâma la barca pilotuluĭ care ne acosta şi ne întrerupse vorba, ce mĕ interesa fórte mult; eram în faţa fluviuluĭ Dart şi ne pregătiam ca să intrăm în port.

VI.

La Dartmouth

Flucsul şi reflucsul mărei. — Dartmouthul, către care se îndreptaŭ vasele române, este un port mic, scobit în cósta de sud a Englitereĭ, în marele golf format de capetele Start-Point şi Portland, carĭ mărginesc baia Lyme. In apropiere de Start-Point, pe partea despre apus a băeĭ Lyme, fluviaşul Dart şi-a deschis o îngustă gură printre malurile înalte şi pietróse, carĭ, privite despre mare, par un singur şir de córtă, fără a da de bănuială că acolo ar putea fi un port. Flucsul şi reflucsul măreĭ, are aci o mare impulsiune; el pătrunde cu putere prin deschiḑătura îngustă a fluviuluĭ; produce un curent violent şi spală potmoleala gureĭ, pe care o ţine în stare de navigabilitate. Din acéstă causă la Dartmouth, că şi în cele-l'alte porturĭ din canalul La Manche, gura fluviilor nu se potmoleşte; ea rĕmâne navigabilă fără a maĭ fi nevoie de lucrărĭ costisitóra, după cum se întâmplă la fluviile din ţĕrile nóstre, carĭ se potmolesc repede şi e greŭ să le facĭ navigabile.

In unele porturĭ din canalul La Manche flucsul, în timp de 6 ore, ridică marea la 10 şi 15 metri înălţime, apoĭ, după alte 6 ore, reflucsul o scobóră de rĕmâne uscat ca în palmă. Din acéstă vênturare a măreĭ se nasc curenţĭ puternicĭ, carĭ duc apa departe prin văile uscatuluĭ, o trag înapoĭ cu furie adâncind albiile fluviilor,

rodênd stâncile şi rupênd bolovanĭ marĭ, cu carĭ valurile, ca cu nişte ciocane, isbesc stânca de piatră şi o dobóră, orĭ cât de sănătósă ar fi ea. Prin aceste locurĭ lupta între om şi mare e fórte încordată; încetul cu încetul marea róde unele părţĭ ale uscatuluĭ, transportă nisipurile în alte locurĭ şi caută a schimba neîncetat malurile, carĭ o împiedică în turbarea eĭ.

Asemenea din cauza flucsuluĭ şi a reflucsuluĭ, navigarea e fórte grea prin aceste locurĭ; curenţiĭ, carĭ se nasc, sunt fórte puternicĭ; eĭ ating în unele locurĭ vitesa de la 10 la 17 kilometri pe oră, decĭ bastimentele carĭ nu se păzesc, saŭ carĭ nu cunosc bine drumul lor, pot fi târâte de curent şi duse peste stâncĭ. Schimbarea neîncetată a curenţilor şi a adâncimeĭ apeĭ, cere o mare cunoştinţă a acestor locurĭ spre a putea naviga în apropiere de cóstă, unde nivelul are mare importanţă şi curenţiĭ sunt maĭ puternicĭ.

Oficeriĭ şi piloţiĭ, aŭ cărţĭ de maree, în carĭ se arată, oră cu oră, cum se umflă şi cum scade marea în fiecare port, căcĭ flucsul nu ajunge peste tot la aceiaşĭ oră; pe când marea creşte în unele porturĭ, în altele depărtate ea descreşte. Chiar in acelaşĭ port o dată marea creşte maĭ mult şi altă dată maĭ puţin, după cum e atracţiunea luneĭ şi a sóreluĭ asupra pămêntuluĭ. Când sórele şi luna, atrag marea împreună în aceiaşĭ direcţie, ea se umflă maĭ mult şi când unul o atrage într'o parte şi altul într'alta, ea creşte maĭ puţin.

De multe orĭ am căutat ca să pricep şi eŭ acésta minune a luĭ Dumnezeŭ, dar şeful timonerieĭ, cu tótă ştiinţa luĭ, n'a putut să mĕ desluşească, iar pilotul mi-a arătat cum să caut în carte, spunêndu-mĭ că nicĭ el nu ştie de ce se face ast-fel.

Portul Dartmouth. — Pe când mĕ gândiam cum să întreb pe d-l căpitan ca să-mĭ arăte mersul flucsuluĭ şi reflucsuluĭ şi pe când mă rugam luĭ Dumnezeŭ ca să ne ajute să reînfiinţăm şcóla de marină, bastimentul nostru fugea repede printre numerósele bărcĭ, carĭ pescuiaŭ în baia Lyme şi apuca spre intrarea în port. Indată ce vasul a străbătut ingusta intrare, ce şerpueşte printre délurĭ înalte, albia fluviuluĭ se lărgeşte formând un mare ochiŭ, înconjurat de cheurĭ şi casele oraşuluĭ. In acest ochiŭ şi la gura portuluĭ, pot încăpea şeapte saŭ opt vase; ele ancorează saŭ se leagă la vre-o geamandură plătind o tacsă antreprenoruluĭ, care a ancorat geamandura acolo. Maĭ înăuntru spre fundul portuluĭ, pe unde vine apa Dart, sunt ancorate douĕ vase, pe carĭ se află şcóla de marină englezéscă, iar pe mal sunt clădirile, carĭ ţin de acéstă şcólă. Aci copiiĭ la inceputul carviereĭ lor, la etatea de 12 la 15 anĭ, capătă primele cunoştinţĭ ale meserieĭ, ce aŭ să îmbrăţişeze maĭ târziŭ.

Cu totul deosebit de cum se urmează la naţiunile de rasă latină, la englezĭ şcóla de marină e întocmită ast-fel ca copiiĭ să nu fie speriaţĭ de greutatea munceĭ; la început eĭ sunt îndrumaţĭ ca să iubească marea şi să se obişnuiască cu ea. Ast-fel aceştĭ copiĭ abea învaţă puţină carte, ca în clasele primare la noĭ, dar în schimb tótă ḑiua fac ecserciţiĭ, ce le întăresc corpul, vĕd lucrurĭ, ce le ascut mintea şi li se dă petrecerĭ, unde capătă educaţiune. Maĭ târziŭ vine de la sine dorul de a învĕţa carte, de a se specializa şi de a călca pe urmele glorioşilor marinarĭ, carĭ aŭ fost fala Anglieĭ. De aci pornesc pe bastimente tineriĭ cadeţĭ, carĭ vor comanda maĭ târziŭ vasele de rĕzboiŭ ale marineĭ engleze, pe carĭ le admiră cele-l'alte naţiunĭ. După cum se vede, englezi

formează maĭ întâiŭ inima copiilor și apoĭ le rĕmâne destulă vreme ca să-ĭ îndópe cu cartea.

Curentul, produs la gura intrăreĭ portuluĭ, ajungênd în ochiul ce formează portul, se maĭ micșorează puțin, dar face multe anafóre*) și bastimentele trebuesc legate, căcĭ se întâmplă stricăciunĭ. Alt-fel vasele sunt bine adăpostite în acest port, comunicația cu uscatul e lesnicióså, însă comerțul e ne însemnat, căcĭ lipsa de încăpere in port gonește mărfurile în porturile vecine, cum sunt: Plymouth, Falmouth, Portsmouth și altele multe, căcĭ pe cóstele Anglieĭ porturile sunt bune și frumóse. Dartmouthul e maĭ mult portul yachturilor, carĭ sunt fórte numeróse; proprietariĭ lor vin vara din interiorul uscatuluĭ, ca să petreacă aci timpul frumos plimbându-se pe mare. După cum e obiceiul la noĭ, ca familiile maĭ cu dare de mână, să aibă trăsură și să meargă la băĭ, tot ast-fel aci, engleziĭ maĭ cu avere, vin în sudul Anglieĭ și aŭ yachturĭ, în carĭ se plimbă cu familiile lor: nevastă, copiĭ, rude, servitorĭ și invitațĭ. Plimbările în yachturĭ și în bărcĭ, sunt însă fără de asemănare maĭ frumóse și maĭ folositóre, de cât plimbările cu trăsura; în trăsură omul devine trufaș, femeia caută privirea altora, iar copiiĭ rĕmân acasă cu slugile saŭ se duc să petreacă și eĭ în trândăvie; în yacht și pe mare, omul se obișnuește a iubi natura, a cunóște lupta pentru ecsistență, a stima nobleța sufletuluĭ și vigórea corpuluĭ.

Casele drăgălașe ale acestor iubitorĭ de mare, sunt rĕspândite de-alungul cósteĭ și al canaluluĭ, ce duce în port; ele sunt înconjurate de verdéța fagilor, fie-care părênd pitulată în dumbrăvióra eĭ. In partea despre mare grădinile aŭ micĭ poenițe, în cari florile sunt băgate în chenarile de verdéță; o petecuță duce la malul

*) Anafor e vârtej în apă.

apeĭ, unde e o scară curată, iar de ea stă legată o barcă, ce se leagănă pe unde, aşteptând stăpânul şi copilaşiĭ luĭ. Proprietariĭ iubesc yachturile lor, după cum arabul iubeşte calul luĭ; de aceea ele sunt frumóse şi cochete de-ţĭ e drag să te uiţĭ la ele.

Verdéţa pe délurile maĭ dinapoĭ e strălucitóre. iarba e tragedă şi aerul căldicel, ca în cele maĭ frumóse ḑile de primă-vară; aci, ca şi în dumbrăvile nóstre, mierla şură în crâng, paserile ciripesc prin pomĭ şi prin luminişurĭ, oameniĭ sunt voinicĭ şi muncitorĭ, casele curate şi sănătóse; curăţenia la englezĭ este una din virtuţile lor cele maĭ principale, după cum mîndria e e unul din defectele, carĭ li se impută cu drept cuvênt.

Pacăleala consulului belgian. — Intrarea nóstră în Dartmouth s'a făcut cu ifos; era tocmaĭ pe la 4 ore séra, când portul era plin de bărcĭ şi lumea se plimba pe cheurĭ. Echipagiul, îmbrăcat în ţinută de serviciŭ, sta la front; oficeriĭ priveaŭ cu binoclurile în tóte părţile, iar pavilionul nostru, mişcat de adierea vêntuluĭ, se desfăşura falnic la privirea bine-voitóre a englezilor. Isbânda ce ne dăduse Dumnezeŭ şi mirarea cu care ne priveaŭ bătrâniĭ marinarĭ englezĭ, ne mîndria ca pe nişte ostaşĭ, carĭ se întorc de la bătălie.

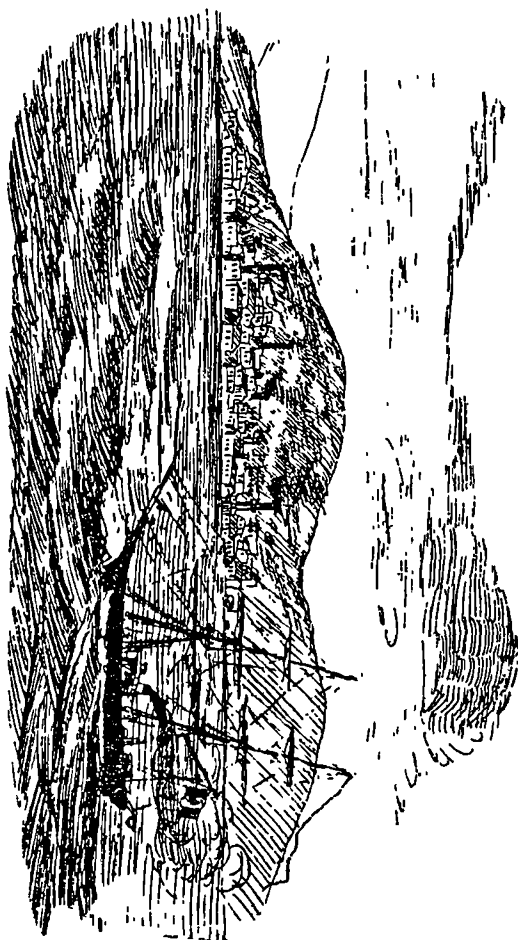
Legatul bastimentuluĭ de giamandură şi de mal, se făcu repede; tot trecênd prin porturĭ ne obişnuisem cu ast-fel de manevre, pe carĭ le ecsecutam cu pricepere şi fără multă bătae de cap. Indată ce s'aŭ lăsat scările, s'aŭ întins tangónele*) şi s'aŭ dat bărcile la apă, aŭ venit autorităţile portuluĭ ca să ne felicite de bună sosire şi să ne dea tóte înlesnirile. Asemenea aŭ sosit şi o dróie de furnisorĭ, carĭ înconjurară pe d-l comandant secund, pe când alţiĭ căutaŭ pe oficerul cu aprovisionarea şi pe bucătarĭ. Puţin maĭ în urmă iată că vine şi un consul

*) Tangon e braţul de lemn de care se leagă bărcile la apă.

avênd în prova bărceĭ pavilionul belgian, după cum se obişnueşte, când consuliĭ fac vizite oficiale la bastimente. Se chemă repede ómeniĭ de gardă şi, cu onorurile cuvenite, d-l oficer de cart primi pe consul, pe care îl duse la d l comandant, încredinţat fiind că acest consul represintă interesele nóstre la Dartmouth, în urma vre uneí rugăciunĭ primite de la legaţiunea română din Londra.

Peste vre-o cincĭ minute consulul belgian a eşit de la d-l comandant cu urechile pleojdite şi fórte ofilit, iar d-l căpitan de cart mi-a dat ordin să-l urmăresc cu privirea, ca să văd ce face. Indată ce consulul a ajuns cu barca la cheŭ, unde era casa luĭ, a dat jos pavilionul consular şi luându-l mototol în mână, l'a trântit de pământ, pe când oficeriĭ de la noĭ rîdeaŭ cu hohote. Atuncĭ am aflat că acel consul era un negustor englez, care vindea cărbunĭ şi îndeplinea insărcinarea de consul belgian; el a credut că suntem un vapor de războiŭ belgian, căcĭ paviliónele naţionale sémănă mult, numaĭ că în loc de făşia négră noĭ avem albastru. Plin de bucurie, bietul consul şi-a înălţat bandiera şi cu tótă parada consulară, care îl onora vis-a-vis de cetăţeniĭ din Dartmouth, a venit la noĭ ca să ne facă vizită, fiind cam supărat că d-l comandant nu l'a primit la scară. Ce va fi vorbit consulul cu d-l comandant nu pot şti, dar şi acum o fi făcênd haz engleziĭ de păcăleala aceluĭ negustor, care nu şi-a vîndut cel puţin cărbuniĭ, lucru la care ţinea maĭ mult, de cât la onorurĭ zadarnice. Nu e vorbă că şi consuluĭ o făcuse prea de óie, căcĭ de şi pavilionul belgian cam sémănă de departe cu cel român, totuşĭ marca ţĕreĭ de pe pavilionul nostru trebuia să-ĭ sară în ochĭ, dacă privia maĭ bine de la cheŭ şi se pricepea maĭ mult.

O privire in fugă. — Până să ne dăm bine séma de ce se petrece în jurul nostru, iată că intră şi «Mircea» şi se leagă de o geamandură aprópe de intrarea în port, cam la 200 m. de la noĭ; pe dată el ne ia

BRICUL „MIRCEA" ÎN PORT LA DARTMOUTH.

bărcile, carĭ se plimbaŭ în jurul nostru. «Mircea» pare că este un yacht mîndru, iar nu un bastiment de rĕzboiŭ; este cel maĭ frumos bastiment din tot portul; englezii îl admiră maĭ mult ca noĭ, căcĭ eĭ sunt maĭ bunĭ cunoscĕtorĭ.

In bărcile, carĭ furnicaŭ prin port, mi s'a întâmplat

să vĕd ramând copiĭ de la 6 la 7 anĭ, fete tinere şi moşnegĭ cu mustăţile rase şi feţele tăbăcite în apă sărată. Privindu-ĭ aĭ zice că tótă acéstă lume e născută pe apă; tótă ḑiua bălăcesc în mare ca raţele; aci trăesc şi mor.

Englezul nu face gălăgie, asta se vede de la prima vedere: este însă fórte mîndru şi interesat; la el, maĭ mult ca orĭ unde socotéla bună e înaintea prieteşugului. Lumea din bărcile, carĭ staŭ în jurul nostru, mi s'a părut că are dorinţa maĭ mult de a ne vedea de cât să ne arăte iubire, după cum găsisem la Ferrol. Acea lume pare că ne zicea: «uitaţi-vĕ la noĭ sĕlbaticilor, ca să vedeţi cât suntem de grozavĭ».

Toţĭ eraŭ îmbrăcaţĭ curat, plinĭ de ifos şi cu nasurile în sus, dar, pre legea mea! în tóte bărcile n'am vĕḑut o femee, care să fie măcar la degetul cel mic al fetiţeĭ din Ferrol. Oh nu! o englezóică póte să fie învĕţată, póte să fie voinică, să trăiască bine, să muncească ca un om, dar nu póte să răpească inima unuĭ camarad ca Florea. Insă dacă caracterul englezilor nu e vesel şi prietenos, dacă femeile lor nu sunt grase şi frumóse, e drept să spun că aŭ şi eĭ bunurile lor, carĭ îĭ pun maĭ presus de alte neamurĭ. Curăţenia oraşuluĭ şi a caselor e ţără asemănare maĭ mare ca la italienĭ şi spaniolĭ; asemenea lumea se hrăneşte maĭ bine, e maĭ muncitóre, ascultă de legile ţĕreĭ şi nu-şĭ pierde vremea cu nimicurĭ. In oraş, unde casele sunt îngrămădite, locuitoriĭ maĭ săracĭ nu pot avea grădiniţa lor cu verdéţă, dar eĭ aŭ pus la ferestrele caselor două saŭ treĭ óle cu florĭ, pe carĭ le îngrijesc cu drag.

Viaţa englezuluĭ în familie asemenea e plină de respect şi iubire; ea e una din cele maĭ plăcute; am vĕḑut cucóne stând rĕsturnate în fundul bărcilor şi

ţinênd cârma, iar bărbatul, cu mânicele de la cămaşe sumese, trăgea la rame până vedea stele verḑĭ. Pe acest om, care purta cu atâta drag lanţurile căsniciei, nevasta îl purta pe unde vrea ea ; mě gândiam că dacă ar fi la noĭ acest obiceiŭ, maĭ de multe orĭ femeia ar duce pe bărbatul eĭ la dracu, de cât spre casă, unde e singurul loc pentru fericire.

Libertatea femeilor. — Femeile cu frânele prea slabe, cu tótă hărnicia lor, nu aŭ făcut procopsélă mare nicĭ la englezĭ, ele aŭ început să cânte cocoşeşte şi să ceară drepturĭ la vot şi la tóte funcţiunile, la cari se îndeletnicesc bărbaţiĭ. Am auḑit spunêndu-se că una din aceste femeĭ s'a supărat, pentru că barbatul eĭ s'a aşeḑat pe un scaun la birt şi pe ea a lăsat-o în picióre ca pe o caraghiósă.

— Ce va să zică mojicia asta ? zise femeia vênătă de necaz. Cine te vede ar crede că viĭ din ţara sělbaticilor.

— Odorul meŭ ! Nu te supăra, rěspunse bărbatul cu blândeţe. Tot cerênd ca să aĭ şi tu drepturĭ ca mine, credeam că o să poţĭ aştepta în picióre până să-ţĭ aducă un scaun.

Credea englezul că şi-a păcălit nevasta, el începuse a-şĭ arăta dinţiĭ, dar cu femeile, carĭ cer drepturĭ, nu o scoţĭ la căpătâiŭ aşa de lesne. Indată muerea îşĭ dete arama pe faţă ; bietul bărbat nu ştiu cum să sară maĭ repede de pe scaun şi să aşeḑe nevasta, căreia îĭ venise nevricalele. S'a lipsit sěrmanul de mâncare şi zăpăcit, nu ştia cu ce s'o maĭ frece pentru a o linişti şi a curma scandalul. In urmă, o lună de ḑile, viaţa i-a fost amărâtă ; nevasta nu numaĭ că nu-l maĭ primea în casă, dar vrea să-l provóce şi la duel pentru insultă gravă suferită în public.

De atuncĭ bărbatul s'a învĕţat minte; când femeia cutreeră pe la întrunirĭ, când scrie prin ziare şi fumeaza ca o locomotivă, el rĕmâne mut; îl bagă în sémă când vrea ea, o aşteaptă cu masa şi ajută pe servitóre ca să îngrijească de copiĭ.

Nu jur că e adevĕrată acéstă întâmplare, dar, ceea ce pare neîndoios, este că femeile carĭ aleargă după dobândirea drepturilor politice, sunt din acelea cărora li s'a urât cu binele. Ele aŭ de tóte în casele lor, nu ştiŭ cum să-şĭ maĭ facă de lucru în gospodărie şi li se urăşte şeḑênd. Nu e vorbă! o dată căḑute în aşa hal, ele s'aŭ priceput maĭ bine ca noul neam de coconeturĭ de la noĭ, carĭ jumulesc bărbaţiĭ schimbând mereŭ la mode şi jócă în cărţĭ până se tâmpesc. Am auḑit. dar nu-mĭ vine să cred, câ femeĭ de astea simandicóse se strâng la câte una din ele şi jócă în cărţĭ tótă nóptea, ba şi ḑiua de la prânz până la cină. Dómne! Dómne! Ce de muncă şi cât ar produce ea, dacă s'ar lucra ca la şeḑĕtorile bunicelor nóstre! Şi femeile acestea maĭ aŭ pretenţiĭ să fie respectate ca mame, bărbaţiĭ să le găsească ideale, bune de iubit şi... carne moleşită!

Imbarcarea cărbunilor. — Una din corveḑile cele maĭ plicticóse din câte avem la bord, e îmbarcarea cărbunilor, căcĭ pe lânga marea osteneală, se maĭ adaogă şi murdăria. Cu tóte acestea îmbarcarea cărbunilor e o meserie întrégă; ea trebue să mearga repede, aşezarea în magaziĭ să se facă bine. în cât să nu rĕmâe nicĭ un colţ gol, aerisirea magaziilor să nu fie stricată şi altele multe. Bastimentele de rĕzboiŭ se întrec carĭ să îmbarce cărbunĭ maĭ mulţĭ şi maĭ repede; oficeriĭ staŭ de faţă la încărcare, căcĭ cu cât un bastiment termină maĭ repede acéstă corvódă, cu atâta el câştigă timp pentru a alerga la luptă.

Când se dă ordin de începerea lucrăreĭ, se înhcid ușile cabinelor şi ale intrărilor la mașină și în cazarmă, apoì se pun tendaletele peste bastingaje și copastie, se acoper asemenea parâmele, busolele, tunurile și orĭ-ce lucru, pe care s'ar putea pune praful de cărbunĭ. In sfîrşit bărcile se daŭ la apă, ómeniĭ se îmbracă în haine de corvódă, iar fochiştiĭ scot capacele de la magaziile de cărbunĭ şi aduc ciocanele, iar ceĭ maĭ abilĭ se vâră în magaziĭ pentru aşezarea cărbunilor. Echipagiul, după ce a scăpat de apel, e împărțit în grupe, din care una rĕmâne pentru serviciul coverteĭ, iar cele-l'alte sunt rĕspândite la încărcatul cărbunilor, la căratul coşurilor, la cântar, la turnatul în magaziĭ, la măturĭ, etc. etc. Găurile capacelor de la magaziĭ sunt aşa de micĭ în cât uniĭ bolovanĭ de cărbunĭ nu trec prin ele până ce nu sunt sparțĭ cu ciocanul cel mare.

Pe lângă grupurile de corvódă, maĭ sunt gradațĭ carĭ înumĕră coşurile, supraveghează munca şi aşezatul în magaziĭ; în sfîrşit d-niĭ sub-mecanicĭ şi oficerul de cart, conduc lucrarea cu cea maĭ mare îngrijire, silindu-se ca să nu se întâmple accidente şi să nu se piardă vremea.

Când toțĭ ómeniĭ sunt la posturile lor, când s'aŭ aşezat schelele, s'aŭ verificat cântarele; când şeful de echipagiŭ a răguşit strigând să se închidă peste tot, să se acopere totul. să nu se uite nimica, se dă în sfîrşit semnalul de începerea lucrăreĭ. Pe dată lopeţile de fier încep a zărnăi prin grămada de cărbunĭ, puțin maĭ în urmă schelea scârțâe sub pasul ómenilor, carĭ duc coşurile încărcate, coverta rĕsună de trânteala coşurilor pe găurile capacelor, iar praful negru mărunt ca făina ecstra-fină, se ridică printre catarge, vêntul îl apucă şi-l năpusteşte prin gâtlejurile ómenilor, prin urechile d-nilor sub-mecanicĭ, ba chiar şi prin gurile d-nilor oficerĭ. Sub

genile încărcate de praf, ochiĭ se măresc, sprincenele se îmbină, mustăţile se îmbăcsesc şi gura se micşorează. Să fi vĕḑut în acest hal pe Mămuiţă al nostru, aĭ fi jurat că a scăpat din colivia unuĭ circ.

Câte o dată, prin céţa de praf, se aude gura celor de la cântar, carĭ se sfădesc cu furnisorul, lucru ce se întâmplă des, maĭ ales cu furnisoriĭ ca cel de la Dartmouth, om în stare să tragă pe sfóră pe jidanul cel maĭ perciunat. De la cântăreala unuĭ rînd de coşurĭ rĕmâne praf pe platforma decimaluluĭ, saŭ cad bulgăraşĭ de cărbunĭ printre greutăţile de cumpănă, ómeniĭ furnisoruluĭ aruncă repede alte coşurĭ pe decimal şi nu daŭ răgaz la aĭ noştri ca să măture praful, aşa că la fie-care cântăreală suntem ciupiţĭ cu câte şeapte saŭ opt kilograme de cărbunĭ. Merse acéstă căntăreală de vre-o câte-va orĭ, dar când vĕḑu d-l sub-mecanic că prea se face englez furnisorul nostru şi nu bagă în sémă reclamaţiunile nóstre, o rupse şi el pe româneşte şi făcu pe ómenĭ să stea din lucru. D-l comandant, secund fiind chemat la cântar, puse pe furnisor cu botul pe labe şi lucrul începu ridicându-se din noŭ norul de praf.

Cum crucişetorul arde în fie-care ḑi de voiagiu cam 20 tone de cărbunĭ, la ajungerea în port noi îmbarcăm 200 tone, ceea ce face o corvadă destul de mare, ce ne cocoşează cu căratul cărbunilor Pentru marile cuirasate, carĭ îmbarcă dintr'o dată două saŭ treĭ miĭ de tone, cheltuiala e mult maĭ mare; dar să viu la căratul nostru, căcĭ numaĭ cine vede grămada de 200 tone póte pricepe petrecerea nóstră când ajungem într'un port. Peste o oră de muncă totul e acoperit pe bastiment de praful cărbunilor; ca viscolul, el pătrunde prin cele maĭ micĭ crăpăturĭ, murdărind orĭ pe unde ajunge. Căratul cu spinarea ne oboseşte repede, alţĭ ómenĭ ne schimbă şi

noĭ trecem pe la cantar, la măturĭ și unde e munca maĭ ușóră; ceĭ carĭ sufer maĭ mult sunt fochiștiĭ și maĭ cu seamă ceĭ de la așeḑatul cărbunilor. Ghemuițĭ în magaziile de cărbunĭ, într'un praf orbitor și cu lămpile fumegând, eĭ lucrează repede cu sudórea pe frunte, căcĭ se astupă gura intrăreĭ în magazie. De la priceperea fochiștilor ca să așeḑe cărbunĭ, atârnă și greutatea ce póte încăpea în magazie; cu fochiștĭ proștĭ, într'o magazie de 5) tone, nu se póte băga de cât 40 la 45 tone, lucru ce e fórte rĕŭ. Bastimentul ne avênd cărbunĭ mulțĭ nu póte să meargă departe, el e silit să se oprească maĭ des prin porturĭ și să facă cheltueli, căcĭ o intrare în port costă aprópe cât și prețul cărbunilor. Pe lângă pierderea de timp și cheltuelile cu hrană próspătă, sunt taxele: de pilotagiu, de farurĭ, patentă de sănătate și altele, carĭ te fac să stai cu mâna tot în buzunar.

Zor! Zor! strigă către fochiștĭ ómeniĭ de la covertă, carĭ sparg bolovaniĭ de cărbunĭ. Zor! le repetă ceĭ carĭ vin cu coșurile și n'aŭ unde să le verse. Zor! le ordonă domniĭ sub-mecanicĭ și ofițeriĭ, iar eĭ vĕḑând că trebue să zorească, să înmulțesc cât pot; peste un șiroiŭ de sudóre vine altal, praful de cărbunĭ 'l îngróșe îndată și pe ăsta, iar fața bietuluĭ fochist să acoperă cu un fel de cóje de cărbune, care-ĭ stă pe figură ca o mască. Vrea el să dea cu mâna pe obraz! e și maĭ rĕŭ; mâna luĭ e plină de cărbunĭ grăunțoșĭ și dacă să șterge cu ea, în loc de făină pune tărâțe. Lucrul merge repede, ómeniĭ tot înghițind praful de cărbune, maĭ rîd, spun la iznóve; fochistul e și el om, de și nu maĭ seamănă, scóte capul pe gaură ca să-șĭ arăte dințiĭ, dar... Guarda! îĭ strigă cărătorul și coșul cu cărbunĭ cade în capul fochistuluĭ urmărindu-l cu praful luĭ până în colțul magazieĭ unde a fugit.

În sfîrşit vine vremea prânzuluĭ, se dă de încetarea lucruluĭ şi ómeniĭ aleargă la pompă ca să se spele, pe când şeful de cart cu şefiĭ de divisióne se bocesc cu fluerile, ca să dea semnalul meseĭ, strigând: «ómeniĭ de serviciŭ cu gamelele la bucătărie». Fochiştiĭ întârziază ca să isprăviască cu aşezatul cărbunilor în magazie, apoĭ, când ceĭ-l'alţĭ încep a se pune la masă, eĭ încep a scóte capetele prin găurile capacelor; sunt negri ca nişte faraonĭ, pe unde trec rĕmâne urmă. Spălatul la pompă e vorbă góla; săpunul nu se topeşte în apa de mare, praful de cárbune rĕmâne lipit de piele, căcĭ săpunul netopindu-se în apă, înăclăeşte faţa.

Ceĭ cărora nu le ajunge praful înghiţit în timpul încărcatuluĭ cărbunilor, îşĭ pot complecta provisia în timpul meseĭ; bucătarul, ca să nu se înăbuşe de fum, a deschis uşa de la bucătărie, care se află lêngă găurile unde se trântesc coşurile cu cărbunĭ şi ast-fel supa din cazan are maĭ mult praf de cărbune de cât bóbe de orez.

După masă se dă repaos o oră întrégă. omul obosit póte aţipi puţin, dar unde? Căsărmarul îl dă afară că e murdar, pe covertă sunt cărbunĭ, pe dunetă e locul oficerilor şi pe tengă sunt sergenţiĭ; carĭ nu primesc pe ceĭ murdarĭ. Rĕmâne dar ca loc de odihnă tot grămada de cărbunĭ, din care ómeniĭ fac saltea şi pun mâna drept pernă, spre a dormi maĭ bine ca în puf.

Munca reîncepe, ca şi diminéţa şi până séra ne grăbim ca să scăpăm de murdărie; ómeniĭ de la corvadă nu se maĭ schimbă, zicêndu-se că tot sunt eĭ murdarĭ. Abea s'aŭ descărcat cele din urmă coşurĭ şi s'aŭ adunat uneltele, că ordinul de «armaţĭ pompele» rĕsună pe covertă; se ridică tendele de pe copastiĭ, norul de praf se îndoeşte din scuturatul lor, iar furnisorul aleargă să-şĭ adune coşurile, strâmbând din nas că unele

din ele s'aŭ rupt de atâta trânteală ce aŭ pățit. Pe dată praful este muiat de apa care curge șiróie peste tot; aerul devine curat și ómeniĭ simt plăcere să bălăcească prin apa ce se grămădește pe covertă. Fochistul a rĕmas la lucru, el maĭ are cu așezatul cărbunilor cel puțin o oră și ca să nu intre apa în magazie s'aŭ închis găurile capacelor, așa că s'a luat și puținul aer ce maĭ ajungea la fochiștĭ.

Pe când se manevrează ghiordelele *) tuburile de la pompă plesnesc de presiune; apa țâșnește cu putere spălând mânecele de vênt, catargele, copastia și tot ce este ridicat, unde nu se póte ajunge cu mâna. După o primă limpezélă, când murdăria a fost curățită și ómeniĭ respiră maĭ cu plăcere, se dă la spălatul pe corp. Tot echipagiul ia săpunul, se desbracă până la brâŭ și se curăță cum póte; praful de cărbune pătrunde în piele așa de tare, în cât nu e chip a scăpa de el de cât după două saŭ treĭ spălăturĭ. Cu tóte acestea se schimbă hainele de corvódă după prima spălătură și se reîncepe cu periile a se freca albitura cu săpun, a se limpeḑi coverta, a se rașcheta de apă și a o șterge cu coḑile. Până să se termine cu spălatul prafuluĭ de cărbune vine séra și masa se maĭ întârzie, căcĭ rĕmâne încă curățitul bărcilor și multe altele. Paharul de vin ce se dă la masă, e rĕsplătit de o sută de orĭ, dar el e primit de tótă lumea ca o pomană; o picătură de vin în stomacul omuluĭ obosit e cea maĭ bună doctorie spre a uita praful de cărbune, ce a înghițit tótă ḑiua.

Ast-fel am petrecut la 16 Maiŭ, ḑi în care am îmbarcat 150 tone de cărbunĭ; când scăpăm de valurĭ și ajungem în porturĭ, dăm peste aceste petrecerĭ, dar acum suntem obișnuițĭ, căcĭ am plecat să facem treabă,

*) Ghiordel este o gălétă de lemn cu care se cară apă.

iar nu plimbare. Mie unul nu-mĭ pare rĕŭ că mĕ aflu aci, pe apucate, găsesc și timp ca să vĕd lucrurĭ despre carĭ auḑiam vorbindu-se și le doriam.

Părerea echipagiuluĭ asupra obiceiurilor locuitorilor. — A doua ḑi după îmbarcarea cărbunilor trebuia să plecăm înainte, mașina era gata și pregătirile de plecare complecte; se pusese capótele de fum pe catarge, ordonanțele așezase farfuriile în rastele, iar tunariĭ staŭ gata ca să pună amaragele pe tunurĭ, adică cum s'ar zice pe romănește să le lege sdravăn. Când ne așteptam ca să se dea la posturile de plecare, veni ordinul că plecarea se amână pe a doua ḑi și că acum pleacă numaĭ «Mircea» și ast-fel făcurăm *volta* saŭ *la loc mișcarea*, cum ar zice camaraḑiĭ de la regimentul 11 Siret, cu carĭ petreceam la Galațĭ. Pricina amânăreĭ a fost un pilot englez de la «Mircea» care întârziind, a trebuit să-l așteptăm și să dăm la «Mircea» pilotul nostru, moș Vella, pe care îl zăpăcisem tot întrebându-l despre tot ce vedeam și auḑiam. Moș Vella cunoștea bine cóstele Englitereĭ, el naviga prin aceste mărĭ de 23 de anĭ, vorbea bine englezește și nu se obosia acsplicându-ne tot ce îl întrebam; era profesorul nostru, de la care ne folosiam maĭ mult de cât din cetitul cărților.

Amânarea plecăreĭ a folosit echipagiuluĭ, căcĭ s'a dat voe permisionarilor ca să iasă în oraș și să se plimbe în libertate pe pământul englezesc, pe care îl priviam cu drag de pe bastiment. Ceĭ rĕmașĭ la bord aŭ complectat curățenia și când n'aŭ maĭ avut de lucru, s'aŭ pus cu cótele pe copastie privind la semnele ce le făceam de pe délurĭ și la bărcile carĭ se plimbaŭ prin port. Timpul era frumos cum rar se vedea prin aceste locurĭ, unde plóia și céța domnesc maĭ tot anul;

ast-fel ceĭ eşiţĭ în oraş aŭ putut să se răsfeţe la sóre şi să se plimbe pe unde aŭ voit.

Séra la provă tótă lumea era voiósă, ca de obiceiŭ care maĭ de care se întrecea să istorisească ce a băgat de sémă saŭ ce a păţit, iar ceĭ-l'alţĭ ascultaŭ şi îşĭ daŭ părerea cum îĭ tăia capul. Maĭ întâiŭ d-l caporal Tote Elice ne povesti că la Dartmouth nu e o piaţă ca în oraşele pe unde trecusem, ci numaĭ o hală mică unde se vinde peştele; zarzavatul se găseşte pe la băcăniĭ saŭ alte prăvăliĭ, cu mărturile cele maĭ deosebite. Ceĭ-l'alţĭ camaradĭ încredinţând spusele d-luĭ caporal Tote, declarară că în acest oraş cépa e jupânésă mare, ea nu se maĭ tăvăleşte pe pietrele din piaţă saŭ să stea la obor grămădită în téncurĭ, ci, jupânésa cépă, locueşte prin băcăniile prima, cot la cot cu ceaiul colonial, cu cutiile de sardele, cu brânza englezéscă şi cu multe alte articole, carĭ la noĭ nu sunt de nasul cepeĭ. Lucru ne maĭ pomenit nicĭ la bulgarĭ, de când cuişórele şi scorţişórele staŭ smerite prin rafturĭ, cépa e cocoţată la feréstră în vitrine, stă acolo ca o franţuzóică şi face bezele trecătorilor.

Cartofiĭ sunt cavaleriĭ cepeĭ, eĭ staŭ pe lângă ea şi acesta e tot zarzavatul englezesc; încolo carne şi iar carne, rar se văd câte-va ouă, lapte şi brânză. Oameniĭ din Dartmouth n'aŭ nicĭ o idee de grămeḑile de varză, despre şirurile de bame, despre pătlăgelile împănate, fasolea saramură, căpăţânele de ţelină, castraveţiĭ un leŭ suta şi alte multe zarzavaturĭ, fără a maĭ pomeni de pătrunjel şi mărar. Aci se îndoapă cu carne şi cartofĭ, ciupesc din pâine ca şi cum ar fi o legumă rară şi asta e tótă mâncarea lor; n'aŭ nicĭ chiar o bucată de murătură ca să-şĭ pună în gură.

La englezĭ cépa costă 60 la 70 banĭ kilogramul,

prin urmare e mai scumpă ca la noi carnea; pâinea se vinde pe la cofetării cu cântarul, iar poporul mănâncă carnea pe jumĕtate friptă şi presărată cu multă sare. In prăvălii servesc multe femei; ele sunt isteţe şi mai bune la vîndare de cât bărbaţii, cari muncesc la lucruri mai grele.

Vinul la englezi este o bĕutură de lucs fórte costisitóre; o sticlă de vin costă de la 7 la 8 lei, de aceea sărăcimea nu póte să bea vin, ea se otrăveşte cu un fel de basamac ca al nostru şi beţivii, în loc de rîs, îţi fac scârbă. Cârciumile sunt întunecóse şi murdare, bĕutorii sunt fără chef, ei beaŭ numai spre a se ameţi, iar femeile cari vînd în cârciumi, îndeamnă la bĕut pe nenorociţii îndobitociţi, apoi când aŭ isprăvit banii şi nu se mai pot ţine pe picióre, îi dă afară ca să nu-i găsiască poliţia în cârciumă, căci cârciumarul ar fi amendat. In Anglia, unde sărăcimea se tâmpeşte aşa de mult prin beţie, a fost uşor inimilor milóse ca să facă stabilimente de temperanţă, în cari se bea numai ceaiŭ, cafea şi siropuri, adică bĕuturi nevătămătóre; la noi, unde bĕutorul face chef cu turburel, ar fi mult mai greŭ să desobişnueşti pe român de paharul lui cu vin.

In Dartmouth femeile sunt îmbrăcate simplu şi curat; mai tóte aŭ aceeaşi îmbrăcăminte: o fustă de lână, o cămăşuţă de percal, indiană saŭ chiar lino, o centură de piele şi ghete cu tocuri late. Pĕrul lor, sucit în céfă, e păstrat într'un rizil; umblă pe stradă cu capul gol, saŭ pun o şapcă saŭ o pălărie bărbătéscă de paie. Aceste femei merg repede pe stradă, când păşesc se saltă în vêrful piciórelor, aŭ aerul mai mult de fătălăŭ şi par de un caracter prefăcut.

Femeile mai cu avere sunt îmbrăcate mai cu îngrijire, n'aŭ rizil, dar nici nu se pórtă cu lucs; ele preferă

lucrurĭ trainice, simple şi utile. Bărbaţiĭ sunt îmbrăcaţĭ cu un *saco*, pantaloniĭ sumeşĭ ca de obiceiŭ, şapcă cu galon lat de lână şi baston gros în mână. Lucrătoriĭ dacă nu aŭ luléua în dinţĭ, ţin mânele la spate; aŭ mânecele de la cămaşă rĕsfrânte, pantaloniĭ ţinuţĭ în bretele, umblă cu capul gol, saŭ acoperiţĭ cu o şapcă pleojdită înainte.

Bărbaţiĭ şi femeile, aŭ multă libertate în vorbirile lor, dar nu trec peste marginele buneĭ cuviinţe; fie-care e rĕspunḑĕtor de sórta luĭ şi se păzeşte de păcălélă, de aceea la trebuinţă ştie sa se apere şi să-şĭ vadă de interes. Sunt robuştĭ, bine legaţĭ şi le place să se arăte voinicĭ şi grozavĭ; pĕcat că nu sunt şi frumoşĭ, dar eĭ se laudă cu urîţenia lor. Prin stradele oraşuluĭ am vĕḑut copiĭ numeroşĭ şi vioĭ; pe aci vĕrsatul şi anghina n'aŭ secerat cârdurile vesele ale drăgălaşilor mititeĭ, după cum aŭ făcut la noĭ în ţară. Atât copiiĭ cât şi óameniĭ marĭ, aŭ jocurĭ carĭ le întăresc puterile, adevĕrate ecserciţiĭ pentru dobândirea sănătăţeĭ, iar nu cafenelele carĭ îţĭ storc buzunarele şi-ţĭ tâmpesc mintea. Englezilor nu le e ruşine să se jóce de-a mingea, de-a pórca şi alte asemenea jocurĭ, de carĭ le e ruşine domnişorilor noştri, după carĭ se iaŭ şi ceĭ din sate.

Camaraḑiĭ, carĭ s'aŭ plimbat prin împrejurimile oraşuluĭ, ne-aŭ spus asemenea că peste tot câmpul e acoperit cu iarbă désă şi fragedă, pământul e împărţit în liveḑĭ mărginite prin şanţurĭ şi rîndurĭ de fagĭ bătrânĭ. Drumurile, ca şi la Alger, sunt largĭ, curate şi îngrijite de-ţĭ vine să te tot ducĭ pe ele; pe marginea drumurilor, sub umbra fagilor, se găseşte, icĭ şi colea, câte o ţeavă, prin care curge apă, câte un scaun de odihnit, saŭ câte o căsuţă înconjurată cu verdéţă. Vitele sunt frumóse de tot şi îngrijite ca şi óameniĭ; ele pasc

prin livedĭ o iarbă fragedă, în care nu se găsesce fir de buruiană; dracila, ciulinii, colţul babeĭ şi alte asemenea plante vătămătóre, nicĭ nu sunt cunoscute prin aceste locurĭ. Pĕcat că prin aceste locurĭ nu sunt de cât livedĭ şi lipsesc holdele aurii de la noĭ; grâul, meiul şi altele, nu cresc prin aceste locurĭ de cât cu mare greutate, iar viţa, vişinul, persicul, nucul şi pómele cele maĭ bune lipsesc cu totul.

D-l sub-mecanic ecsplică ómenilor, carĭ se miraŭ de lipsa pomilor, că în Anglia ernile sunt lungĭ şi aspre, iar verile scurte, aşa că pómele nu se pot cóce şi de aceea lipsesc pomiĭ. Cu cât merge omul maĭ spre nord cu atâta erburile şi pomiĭ devin maĭ rarĭ, până pier cu totul; fie-care fel de iarbă şi de ródă se opreşte spre miadă-nópte, acolo unde nu maĭ póte suferi frigul. Ţĕrile cum sunt: Anglia, Norvegia, Suedia şi Rusia despre nord, sunt nevoite să aducă hrana lor din alte locurĭ şi să lucreze alte lucrurĭ în loc de munca câmpuluĭ, unde frigul împedică creşterea pomilor.

— Atuncĭ de ce în ţĕrile calde unde e belşug, nu sunt naţiunile maĭ puternice? întrebă d-l caporal Ciolacu.

— In ţĕrile calde, rĕspunse d-l sub-mecanic, omul este maĭ moleşit; el nu are nevoie de multă îmbrăcăminte, căcĭ trăeşte aprópe gol; nu se gândeşte dacă are ce mânca mâine, căcĭ cu două póme adunate din pomul de la nasul luĭ, se satură o di întrégă. In ţĕrile recĭ din contra, omul trebue să se îmbrace bine şi să mănânce mult, de şi în ţara luĭ nu găseşte pâine, legume şi fructe; el móre de fóme dacă nu munceşte mult şi cu pricepere.

— Nu vedeţĭ voĭ că aci, dacă te leneveştĭ un minut, dacă nu ştiĭ să munceştĭ cu spor, altul îţĭ apucă înainte numaĭ de cât şi-ţĭ ia bucata din gură. Aci nu

merge ca la spanioli şi în ţĕrile calde, n'aĭ vreme de pierdut, trebue să laşĭ *dóra* la o parte şi, hotărît, să lupţĭ ca lupul mort de fóme. Ca să câştige maí mult negustorul de aci a lăsat pe femeia luĭ să vîndă în prăvălie, iar el a căutat alt-ceva de lucru, de unde să maĭ scótă ceva; dacă el nu făcea ast-fel, altul ar fi făcut în locul luĭ, acela ar fi câştigat maĭ mult, ar fi apucat înainte şi ar fi trăit maĭ bine. Ba şi maĭ mult încă! când englezul a vĕḑut că nu-ĭ maĭ ajung braţele şi puterea, a născocit maşina şi a pus să tragă din greŭ în locul luĭ, iar el a condus-o şi a câştigat maĭ mult, căcĭ a lucrat maĭ repede, maĭ mult şi maĭ bine. Afară de asta, englezul a ştiut să vîndă lucrul luĭ maĭ scump de cât cumpĕra lucrul altora, el, cu capul şi maşinile luĭ, lucrează pentru altul o oră şi pentru lucrul de o oră plugarul şi omul din ţĕrile calde lucrează treĭ şi patru ore, ba şi o ḑi întrégă. E mare lucru în lumea asta să ştiĭ lucra ce trebue altora şi să vinḑĭ cu preţ munca ta, fără să maĭ împarţĭ câştigul cu samsariĭ. Numaĭ în ţĕrile maĭ recĭ, unde omul trăeşte în strîmtóre, se fac maĭ bine asemenea socotelĭ şi puterea poporuluĭ creşte; pe câtă vreme în ţĕrile calde, unde e belşug, lenevia şi lucsul te fac a cheltui fără a câştiga.

Pe când stam ast-fel de vorbă, iată că intră în port vasul italienesc «Aretusa», ce mergea la Kiel ca şi noĭ; el fu primit în aplausele echipagiuluĭ, care se bucură, ca şi cum ar fi fost un bastiment al nostru. Indată se făcură visitele oficiale, iar noĭ intrarăm în vorbă cu ómeniĭ din barca comandantuluĭ, de la care am aflat că la Kiel mergea o escadră italiană fórte măréţă, compusă din bastimentele cele maĭ de frunte din marina lor. Până acum escadra a avut un voiagiŭ

teribil de greŭ ; ea a fost prinsă de valurĭ enorme în golful de Lyon, a luptat cu rafalele la Gibraltar, iar în golful Gasconieĭ a dat peste céță. După cum ne spuneaŭ aceştĭ ómenĭ, s'a întâmplat să fie un timp fórte rĕŭ tocmaĭ când noĭ eram la adăpost, aşa că ne-am strecurat nu se putea maĭ bine şi maĭ cu noroc.

VII.

De la Dartmouth la Wilhelmshaven

Navigarea pe sub cósta de sud a Angliei. — La 18 Maiŭ, dis de diminéță, veni pilotul la bord și părăsirăm Dartmouthul trecênd pe lângă «Aretusa», cu care am schimbat un salut frățesc și urărĭ din inimă, cum îșĭ fac între eĭ marinariĭ, carĭ o să se întâlnească pe mare, unde viața lor e în mâna luĭ Dumnezeŭ, comandantul suprem al vênturilor și al apelor. Ne-am luat rĕmas bun de la drăgălașele căsuțe, carĭ dormeaŭ pe mal învăluite în rĕcórea diminețeĭ și îndată ce recunoscurăm capul Start-Point, am apucat drumul pe sub cósta Angliei spre a eși în Marea Norduluĭ. Timpul e frumos ca și erĭ; marea liniștită ca și un lac. abea palpită într'o hulă lungă; un voal, format de o céță ușóră, o acoperă în depărtare, unde omul visează că este fericirea celor drepțĭ și minunile lumeĭ, de care nu se póte despărți.

Ca la panoramă, cósta Angliei se desfășóră înaintea nóstră; orașe marĭ, fabricĭ cu coșurile înalte până la cer, porturĭ cu pădurĭ de catarge, furnicarurĭ omeneștĭ viermuind ca albinele în stup, trec repede prin vederea nóstră și rĕmân departe în urmă, iar înainte-ne rĕsar altele maĭ numeróse și maĭ marĭ. Crucișetorul «Elisabeta» alunecă pe apă ca o rândunică în sbor: trecem pe lângă bastimente numerése, carĭ se țin șir

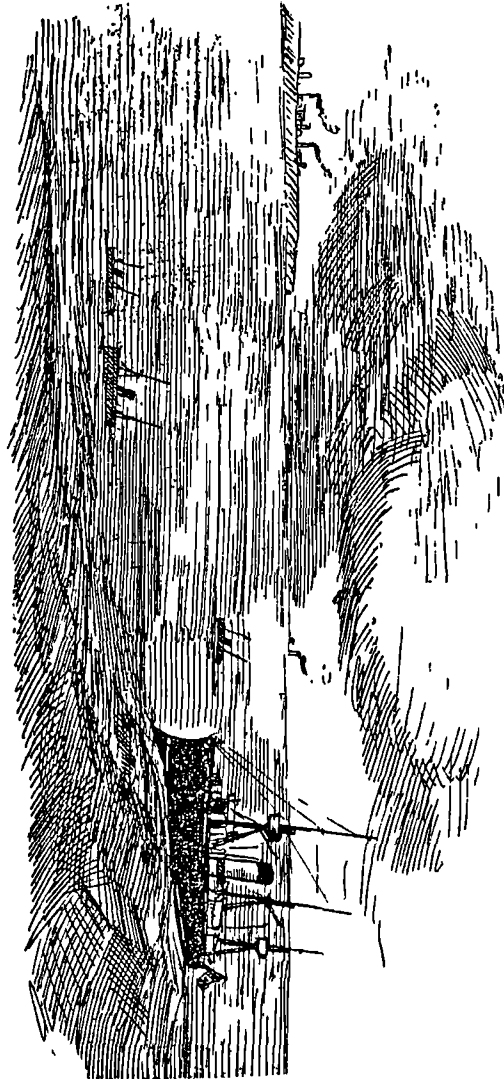
ca nişte convóie la rĕzboiŭ; ele transpórtă eftin nepreţuite avuţiĭ şi ajung la destinaţie maĭ repede de cât trenurile căilor ferate. Icĭ, colea, câte un bastiment ne salută cu pavilionul, noĭ rĕspundem repede şi gonim mereŭ înainte, ca să ne folosim de timpul frumos şi să ajungem din urmă pe bricul «Mircea», plecat din Dartmouth de erĭ diminéţă.

Câte o dată se vĕd marĭ stabilimente de băĭ, unde uniĭ se scaldă, alţiĭ privesc marea stând pe scaune în cazinurĭ, iar alţiĭ fug cu bărcile pe apă, căutând să fie lăudaţĭ de ceĭ carĭ privesc de la mal. Altă dată zărim fumul de la fabricile vre-unuĭ mare oraş depărtat înăuntrul uscatuluĭ; nu avem vreme să cercetăm ce este acolo; băĭ şi oraşe sunt fórte multe pe cósta Anglieĭ, ele se ţin unul de altul şi trebue timp spre a le cunóşte. Giórsa de atlaz a şefuluĭ timonier nu are nimica în ea, iar pilotul, cu care nu ne putem înţelege, stă mut şi se ţine drept ca şi cum ar fi înghiţit o cólă de cange; ast-fel ne mulţumim a privi cu gândurile sburate şi cu inima plină de o duioşare, ce nu se póte spune cu vorba.

In acest chip, sub un sóre lucitor, am trecut de-a-lungul cósteĭ engleze dintre Start-Point şi Portland, apoĭ dintre Portland şi capul Sânta Ecaterina din insula Wight. Am privit mult spre Portsmouth, care se perdea în céţa alburie şi séra, pe la şése ore, eram în apropiere de capul Beachy-Head, când ne-a ajuns miragiul, despre care de spusese ceva pilotul Vella, dar nicĭ o dată nu-mĭ venea să cred că natura póte glumi aşa de minunat.

Miragiul pe mare. — Se ridicase céţa alburie ce acoperea marea în depărtare şi acum vederea se întindea peste tot orizontul, mereŭ schimbat şi mereŭ măr-

ginit de vederi încântătóre. In jurul nostru eraŭ maĭ mult ca cincĭ-spre-ḑece bastimente mergênd în diferite direcţiĭ, după cum aveaŭ nevoe; orașele Brighton, East-Bourne, Hastings. abea se zăreaŭ prin fumul ce se

MIRAGIUL PE MARE.

Vapóre trecênd la 200 metri de crucișetor. Crucișetorul „Elisabeta".

înălţa de la numerósele și înaltele coșurĭ, unde mașinile lucraŭ pentru colosala industrie a poporuluĭ englez. De o dată mi se păru că noĭ suntem sus de tot, ca pe un

vêrf de munte, iar cele-l'alte bastimente se micşorară la vedere ca şi cum ar fi fost într'o vale depărtată. La marginea orizontuluĭ ţĕrmul uscatuluĭ şi oraşele depărtate apăreaŭ vedereĭ nóstre, de şi ele rĕmăsese în urmă şi le pierdusem din vedere. Timonieriĭ, carĭ observaŭ mişcările din jurul bastimentuluĭ nostru şi notaŭ oraşele ce se zăreaŭ, se frecară la ochĭ credênd că-ĭ inşeală vederea lor. Bănuind apoĭ că marea e fermecată, eĭ nu eraŭ tocmaĭ departe ca să jure că noĭ suntem jocul vre-uneĭ pozne, după cum ne spuneaŭ la plecare învĕţaţiĭ mucaliţĭ, carĭ eraŭ la bord cu noĭ. Intr'o vreme, pe la 7 ore séra, un bastiment ne încrucişă drumul, trecênd prin faţa nóstră cam la 500 metri depărtare; părea că el are să treacă pe sub noĭ, aşa se vedea de jos şi mic.

Acéstă ciudată privire a ţinut aprópe o oră, până ce sórele s'a ascuns sub un nor; atuncĭ totul redeveni ca maĭ inainte, iar noĭ ne miram şi vorbeam mereŭ de acéstă întâmplare, până ce d-l sub-locotenent ne-a spus causa miragiuluĭ. Pare că céţa alburie ne-a jucat acéstă festă, la care nu ne puteam gândi; înainte ca razele sóreluĭ să ajungă până la noĭ, ele trebuiaŭ să treacă prin céţa, ce nu disparuse, ci se transformase devenind fórte subţire; orĭ în trecerea lor prin acéstă céţa razele se strâmbează din direcţia ce aŭ şi ast-fel arată lucrurile anapoda. In pustiurile de nisip ale Africeĭ se întâmplă adesea ca şi pe mare; călĕtorul vede pomĭ, fântânĭ de apă ce i se par aprópe şi la carĭ nu maĭ ajunge tot mergênd în spre ele.

Trecerea prin pasul de Calais. — Norul se întinsase repede pe cer, iar fulgerile din fruntea luĭ se vedeaŭ tot maĭ bine cum spintecaŭ întunerecul; ele se apropiaŭ de noĭ şi ne siliră ca să ne luăm gândul de la minunea miragiuluĭ, pregătindu-ne de timp rĕŭ. Se zice

că în canalul La Manche, pe unde treceam noĭ, vêntul se înfundă în el ca într'o pâlnie, iar în pasul dintre Calais şi Douvres, valurile devin marĭ şi scurte ca în Marea Négră, de aceia se făcură tóte pregătirile, până la cele maĭ micĭ, maĭ cu sémă că începuse a se audi şi tunetele. Alt-fel cerul nu era tocmaĭ ameninţător, farurile se vedeaŭ în tóte părţile; câte o dată aveam în vedere treĭ şi patru; grije mare n'aveam căcĭ porturile sunt numeróse şi apropiate; numaĭ să vrea d-l comandant şi ele ne primesc cu braţele deschise, maĭ cu sémă că trebue să facem cheltuelĭ. Ast-fel, lăsând la o parte porturile Le Hâvre, Portsmouth, carĭ rĕmăsese în urmă, avem în apropiere porturile franceze şi engleze: Dieppe-Newhaven, Boulogne-Folkestone, Calais-Douvres, cum şi altele, carĭ nu servesc ca trecere dintr'o ţară în alta, cum e baia de la Somme.

Către ora 9 séra eram de serviciŭ pe comandă, când d-l căpitan de cart îmĭ spuse să însemnez un far depărtat, de la care nu se vedea încă lumina, ci numaĭ un snop de raze luminóse, ridicate de-asupra orizontuluĭ; farul se chiamă Griz-Nez, e electric şi aşezat pe capul Griz-Nez, punctul Franţeĭ cel maĭ apropiat de Anglia. Acest far are lumina cea maĭ puternică dĭn canal; el pare ca o lumînare în mâna Franţeĭ, care priveşte către strîmtóre spre a zări forţa de care s'a sdrobit ambiţia şi planurile eĭ. Am audit spunêndu-se că la South Foreland, unde e intrarea spre Douvres, se află un far puternic ca şi cel de la Griz-Nez; pare că lucrările de artă sunt fórte marĭ şi numeróse în porturile din acéstă regiune a strîmtóreĭ.

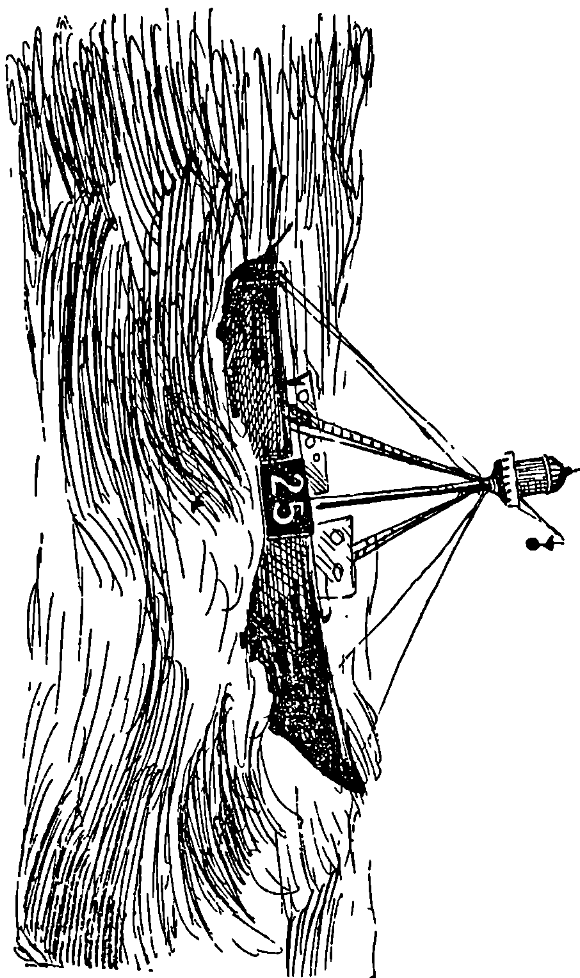
In sfîrşit, cu tótă góna crucişetoruluĭ nostru, norul ne prinse din urmă, pe când ne aflam între Denge Ness şi Folkestone; plóia picura ca prin sită, dar fără

vijelie, căcĭ vêntul, oprit de aerul uscatuluĭ, căḑuse fórte mult şi se aşezase cu botul pe labe. In jurul nostru cu tótă plóia, era o privire din cele maĭ mărețe : se vedeaŭ luminile de la numerósele bastimente, carĭ treceaŭ pe mare în tóte părțile şi se zăreaŭ luminile de la oraşele dese de pe mal. Prin întunerecul nopțeĭ din tóte părțile luceaŭ luminĭ şi iar luminĭ, de tóte mărimile şi de tóte felurile, maĭ mult ca în piața unuĭ oraş, unde viermuesc ómeniĭ. Printre aceste luminĭ, atât de numeróse, era greŭ să deosebim pe acelea după carĭ trebuia să îndreptăm mersul nostru şi pilotul englez, luat din Dartmouth, ne-a prins bine. Mie unul mi-a părut rĕŭ că am trecut nóptea prin acest pas, se zice că pe ambele malurĭ coşurile de la fabricĭ staŭ ca niştc monumente, iar porturile se țin unul de altul, aşa că navigarea e o adevĕrată plimbare. In loc de plimbare noĭ ne-am ales cu frica să nu dăm peste alte bastimente, carĭ furnicaŭ nóptea ca licuriciĭ şi nu se maĭ isprăveaŭ de zăpăcise pe timonierĭ şi pe toțĭ carĭ vegheaŭ la drumul crucişetoruluĭ nostru.

Cósta Belgieĭ şi a Olandeĭ. — Când s'a luminat de ḑiuă tocmaĭ treceam de Calais, unde încetează strîmtórea şi începe Marea Norduluĭ ; de aci spre nord drumul devine maĭ lesnicios, căcĭ bastimentele se rĕspândesc în tóte direcțiunile pe o suprafață maĭ mare. De la capul Griz-Nez şi până la farul plutitor *Maas*, în dreptul intrăreĭ de la Roterdam, cósta Europeĭ e presărată de o mulțime de bancurĭ micĭ printre carĭ nu pot naviga bastimentele de cât conduse de piloțĭ localĭ. Drumurile spre porturile marĭ ca Anvers, Rotterdam, Amsterdam şi altele, sunt însemnate prin geamandurĭ şi farurĭ plutitóre, carĭ te încurcă cu cât sunt maĭ numeróse ; ele formează aliniamente cunoscute de piloțĭ şi

arată direcţiunile de urmat spre a intra în porturĭ, ocolind bancurile.

Cu luminatul de diuă, cam pe la 3 ore diminéţa, s'a restabilit şi timpul frumos; ómeniĭ nu se îndurаŭ să se ducă la culcat, de şi eĭ eraŭ de serviciŭ de la ora

UN FAR PLUTITOR

11 séra; cea maĭ mare parte aŭ rĕmas pe covertă spre a privi şi a vorbi despre viaţa pe care o duc păzitoriĭ din farurile plutitóre. Aceste farurĭ sunt instalate pe bastimente micĭ şi staŭ ancorate în pustietăţile măreĭ în tótă vremea, pe timp frumos ca şi pe furtunile cele

maĭ teribile. Păzitoriĭ din farurile plutitóre duc o viaţa de adevĕraţĭ călugărĭ, tot-d'auna sunt în pericol, veghează tótă nóptea să nu se stingă lumina faruluĭ şi mănâncă provizie pe care o primesc o dată la fie-care 15 saŭ 30 de ḑile.

Vasul, care pórtă farul, nu e ancorat de provă după cum se face de obiceiŭ cu bastimentele carĭ navig, ci lanţul ancoreĭ trece aprópe de mijlocul luĭ ca la o geamandură. Acest lanţ e legat de treĭ şi patru ancore, carĭ ţin din tóte direcţiile vêntuluĭ, căcĭ vasul e scuturat de valurĭ cu o putere teribilă şi nu are nicĭ un adăpost, el fiind aşezat în mijlocul măreĭ şi în apropiere de locurile periculóse.

Camaradul Sandu, care se mira de viaţa sihastrică a păzitorilor din farurile plutitóre, fu de părere numaĭ de cât, ca să introducem şi la noĭ moda asta de călugărie, póte s'o prinde cum s'aŭ prins altele mult maĭ nefolositóre, dar căpitanul de arme hotărî că pe farurile plutitóre trebue să se aşeze puşcăriile, căcĭ rĕul de mare va forţa pe hoţí să dea la lumină tot ce aŭ furat. Adunarea generală a învĕţaţilor de pe crucişetorul «Elisabeta» avênd în vedere că părerea căpitanuluĭ de arme nu se póte discuta, sacrifică pe bieţiĭ hoţĭ şi consimte să-ĭ întrebuinţeze la chinurile ómenilor cinstiţĭ.

De la farul plutitor North-Hinder, unde s'a hotărît despre sórta hoţilor din ţara nóstră, am apucat drumul spre farul Haaks din apropierea insuleĭ Texel, prima din lungul şir al insulelor, carĭ se înşiră ca un lanţ în partea despre nord a Olandeĭ. Ast-fel insulele: Texel, Vieland, Terschelling, Ameland, Schiermonikoog şi Boschplaat, tóte jóse şi aprópe acoperite cu apă, sunt resturĭ din uscatul, ce se afundă în mare încetul cu încetul, lăsând acum loc pentru marea Zuiderzee. In Amsterdam, portul cel maĭ mare al Olandeĭ, se zice că în loc de

strade sunt canale cu apă murdară şl în loc de căruţe lumea se serveşte de bărcĭ.

Tótă cósta Belgieĭ şi a Olandeĭ, e presărată cu porturĭ marĭ şi bune, numaĭ şi numaĭ din causa flucsuluĭ şi a reflucsuluĭ măreĭ; luaţĭ acestor porturĭ mişcarea măreĭ şi ele rĕmân pe uscat, cu canalele înămolite şi cu apa împuţită. Când marea se umflă, apele eĭ pătrund departe peste bancurĭ şi prin canale pe unde circulă bastimentele, apoĭ, când se retrag, ele curăţă canalele de murdăriĭ, reînoesc apa din ele şi le-ar lăsa aprópe secĭ dacă n'ar fi stăvilarele carĭ să oprească scurgerea apeĭ. Fără aceste stăvilare apa s'ar scurge în unele locurĭ, că s'ar face potecĭ prin mijlocul porturilor, iar în alte părţĭ, unde pămênturile sunt jóse, apa ar năvăli peste câmpiĭ întregĭ şi le-ar preface în mocirle puturóse. In acele locurĭ, carĭ sunt maĭ jos ca nivelul măreĭ, a trebuit să se ridice zidurĭ puternice, gróse de 10 la 40 metri şi înalte de 8 la 10 metri; numaĭ ast-fel s'a putut apăra de mare o mulţime de oraşe şi sate. La un loc, în insula Walcherren, din acéstă încurcătură a uscatuluĭ cu apele măreĭ, se întâmplă că pe jos e drumul pentru căruţe şi de-asupra e canalul pe unde trec bărcile; aci în Olanda lupta între om şi invaziunea măreĭ e neîncetată, ea te lasă încremenit de ce póte să facă omul când are cuţitul la os. Cine nu crede n'are de cât să vie în Olanda şi să vadă lucrurile despre carĭ eŭ am auḑit vorbindu-se; se zice că chiar trenul trece pe sub un canal de bărcĭ.

In Marea Nordului. — Pe când mergeam spre farul Haaks, zărim pe «Mircea» către stânga nóstră; era cam pe la 9 ore diminéţa, pămêntul nu se maĭ vedea nicĭ într'o parte. Indată ce ne-am asigurat că bastimentul dinaintea nóstră este chiar moş «Mircea», ne-am pus

pe gónă spre a-l ajunge; sórele lucea pe cer rĕspândind o căldură plăcută ce-ţĭ da veselie; marea era liniştită şi alburie de céţa subţire, ce sta în aer; ea e puţin adâncă, după cum e tótă Marea Norduluĭ, 20 la 30 metri de fund, atâta tot, ca un fund de lac. Maĭ ne rĕmâne o nópte de mers şi ajungem la Wilhelmshaven; mâine cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ suntem în Germania şi acolo «Mircea» va putea să aştepte în port până va veni timpul să treacă prin canalul german şi să ancoreze la Kiel.

Ne maĭ rĕmâne puţin lucru până să îndeplinim sarcina ce ne-a dat ţĕrişóra nóstră; osteneala s'a uitat, ca şi cum ar fi fost un vis; la razele sóreluĭ, pe acéstă mare depărtată, feţele tuturor strălucesc de bucurie şi de mulţumire sufletească. Ceĭ carĭ s'aŭ îndoit de noĭ, ceĭ carĭ aŭ bârfit că nu suntem în stare ca ţara să ne trimeată aşa de departe, să-ĭ ducem pavilionul prin aceste locurĭ, n'aŭ de cât să şeadă cu botul pe labe, să-şĭ înghită veninul: noĭ dăm gónă luĭ «Mircea», el nu maĭ e de cât la vre-o 300 de metri depărtare. De o dată ómeniĭ după «Mircea» se urcară în catarge alergând prin sarturĭ şi rĕspândindu-se pe vergĭ ca veveriţele; d-l comandant secund ordonă ca iute ca fulgerul să facem şi noĭ aceeaşĭ manevră, iar timonierul de serviciŭ se repeḑi nebun ca să vestească pe d-l comandant.

Când bastimentele române eraŭ unul în dreptul celuĭ-l'alt, cu paviliónele fâlfâind mândru la sórele primă-vereĭ de nord, ceĭ din sarturile luĭ «Mircea» strigară «ura» cu putere; noĭ le rĕspundem cu foc «ura», iar adierea vêntuluĭ culese strigătele nóstre, spre a le duce către acele ţĕrmurĭ, pe unde puiĭ de românĭ pătrundeaŭ pentru prima dată.

Ura! Trăiască bunul şi iubitul nostru Rege în a

căruĭ domnie Dumnezeŭ a vrut ca pavilionul nostru să fâlfâe cu fălnicie pe aceste mărĭ, pe unde marinele streine ne privesc cu mirare, ne primesc cu bună-voinţă şi ne poftesc la petrecerile lor, dându-ne laude la carĭ nu ne aşteptam. Dea Dumnezeŭ să nu pierdem virtutea străbună; laudele streinilor să nu ne ia vederea, să nu ne mândrim peste mĕsură şi să uităm preţul munceĭ!

Ah! astă-ḑĭ în adevĕr suntem veselĭ ca sórele care ne luminează! Indeplinirea sarcineĭ, încredinţată nouă. ne linişteşte conştiinţa după cum e liniştită marea pe care alunecăm. Mâine póte vor veni alte nevoĭ. mâine va fi furtună, saŭ o încercare a sórteĭ! Eĭ bine! mâine cu credinţă în Dumnezeŭ, vom îndura suferinţa. Mâine! cu inimile oţelite prin isbândă, vom lupta dacă trebue; astă-ḑĭ însă nimenĭ, dar nimenĭ de tot, nu pórtă grijă de ce va maĭ veni mâine. Atuncĭ vom face ce va fi de făcut, acum tóte inimile sunt cuprinse de bucurie, toţĭ suntem voinicĭ şi maĭ înalţĭ de un cot. Ura! Ura! să rĕsune văzduhul de strigătul nostru de izbândă.

Bricul «Mircea» maĭ bătrân şi maĭ motolog, ne urmează cât póte de repede, dar rĕmâne departe în urmă; îĭ facem semne cu bonetele, până ce-l pierdem din vedere, apoĭ ne ducem la masă unde ne asteaptă câte o raţie de vin. Paharul de vin e fórte nimerit prin aceste locurĭ şi maĭ cu sémă în ḑiua de astă-ḑĭ; ne durea gâtlejul tot strigând ura pe ne mâncate şi pe ne băute, dar, drept să vĕ spun, *aceea este adevĕrata veselie, când îţĭ vine să strigĭ ura fără să te maĭ gândeştĭ la stomac.*

Crucişetorul nostru părea că simte şi el apropierea repaosuluĭ, căcĭ aluneca pe apă ca o nălucă; fochiştiĭ scormoneaŭ cărbuniĭ în deposite şi-ĭ împingeaŭ către cuptóre, încălḑitoriĭ se rumeneaŭ la căldărĭ, ungătoriĭ vărsaŭ unt-de-lemnul gârlă, iar presiunea aburilor la

căldare creştea, creştea mereŭ. Acum apucasem drumul spre est către gura Iadeĭ şi fugiam de părea că sburam; ómeniĭ de la covertă nu se puteaŭ apropia de coş, atât ardea de tare; apa liniştită, se ridica pe pintenul bastimentuluĭ şi în laturile nóstre rămâneaŭ două unde, carĭ se resfiraŭ, departe în urmă, încreţind luciul măreĭ, in care se oglindea luna. In acest zor vĕḑuiŭ eşind pe covertă pe d-l mecanic şef, el avea mânecele de la cămaşe sumese, ca şi englezeĭ, dar, ce are a face! Când românul sumete mânecele apoĭ să te ţiĭ bine, că el nu se fasoleşte ca englezul, ci munceşte cât şépte. *De ce nu dă Dumnezeŭ ca să umblăm maĭ des cu mânicele sumese!*

La posturile de luptă. — Pe drum între farurile plutitóre Haaks şi Terschelling, s'a dat la posturile de luptă, ecserciţiul cel maĭ mare din câte se fac pe un bastiment militar; în el sunt cuprinse tóte cele-l'alte ecserciţiĭ, prin carĭ echipagiul e adus în stare ca să pótă înfrunta lupta pe mare. După cât ni se spune la teorie, pentru ca să poţĭ birui pe duşman, trebue să fiĭ în stare ca să poţĭ a-ĭ lua vĕḑul de la început; adică să tragĭ tu cel dintâiŭ şi să nimereştĭ a arunca torpila ta maĭ înainte de a primi pe a luĭ şi să o aruncĭ drept, căcĭ de nu... s'a dus baba cu colacul şi nu te maĭ întâlneştĭ cu ea. De aceea ecserciţiile la posturile de luptă sunt ca un fel de ecsamen, unde fie-care se vede, cam ce ar putea face, când în adevĕr ar ploua fier şi foc; la acest ecserciţiu s'ar putea cunóşte chiar şi vitejiĭ din timp de pace, numaĭ să fie ochiul, care să ştie a-ĭ privi lucrând şi mişcându-se.

Fără veste, comandantul secund chiamă gornistul să sune alarma; ómeniĭ, carĭ pe unde sunt, aleargă repede şi iute ca fulgerul, armează tunurile, torpilele, pompele de incendiŭ şi tot ce póte servi pe bastiment

pentru lupta până la cea din urmă estremitate. In acéstă pregătire generală nimenĭ nu rĕmâne pe bastiment cu mâinele în sîn ; ordonanțe oficereștĭ, furierĭ, bucătarĭ. lemnarĭ, cămărașĭ, oficeriĭ de administrație, chiar și personalul civil, toțĭ din tóte părțile, aŭ serviciul lor și ecsecută ordinele date sub direcția și controlul oficerilor. Fie-care om și maĭ ales fie-care șef, trebue să știe bine ce are să facă în graba tuturor ; el n'are vreme să maĭ aștepte alte ordine saŭ ecsplicărĭ. Semnalul de începerea foculuĭ și arătarea dușmanuluĭ, e singurul ordin ce póte aștepta ; atâta trebue să ajungă fie-căruĭ om, maĭ departe, fie-care trebue să știe cum să lucreze și să se miște, cácĭ numaĭ de la eĭ atârnă cea maĭ mare parte a isbândeĭ. Orĭ cât de bune ar fi planurile comandantuluĭ, dacă ele sunt rĕŭ ecsecutate, nu folosesc la nimic și orĭ-cât de bine ar lucra ómeniĭ, dacă comanda e rea, nu va fi nicĭ un folos. Nu e vorbă, nicĭ comandantul nu trebue să se sprijine prea mult pe ómenĭ și nicĭ ómeniĭ pe comandă ; șeful timonier ne ecsplica la teorie zicênd «fie-care să aibă cu ce cârpi gaura ce-ĭ face obuzul».

In graba tuturor s'ar întâmpla îngrămădirĭ, din carĭ s'ar naște o învălmășeală de mórte, dacă nu s'ar fi făcut ecsercițiĭ parțiale, bine întocmite și prin care orĭ-cine a învĕțat să lucreze repede, fără zăpăceală și cu pricepere. Indată ce șeful tunar a sosit gâfâind la tunul luĭ, vine și armamentul tunuluĭ, fie-care om știind cu ce e însărcinat și unde e lucrul, ce trebue să aducă cât maĭ în clipă, fără șovăire. In acest scop omul cunóște drumul și pașiĭ, ce trebue să facă, pentru ca în fuga luĭ să nu se isbească de alțiĭ nas în nas și apoĭ să piardă timpul mângâindu-șĭ pătlăgica, din care curge zeamă roșie. O dată aduse la tun cele necesare, șeful

se grăbeşte încet, adică: pe când stă cu ochiul ţintit spre inamic şi observă cu băgare de sémă tóte mişcările luĭ, el trage cu códa ochiuluĭ ca nimenĭ să nu facă greşeală în graba lucruluĭ, ca distanţa să fie bine socotită, comanda bine înţeleasă şi liniştea bine păzită. Calmul şefuluĭ de tun se rĕsfrânge asupra tunarilor şi-ĭ încurajează ca să stea la postul lor fără sfială şi fereală, iar el trage maĭ cu siguranţă, când îĭ vine bine ca să nimerească şi când mişcarea măreĭ înlesneşte darea foculuĭ.

In acelaşĭ chip manevrează pe bastiment tóte armele cu foc: tunurile revolver, tunurile cu tir repede, mitralierile şi puştile infanterieĭ. Toţĭ trăgĕtoriĭ se silesc a lovi pe duşman unde îl dóre maĭ mult; plóia de schije şi de foc curge pe vasul duşmanuluĭ fără contenire, focul prinde peste tot şi el e împedecat să-şĭ arate mutra la lumină. Ast-fel pe când obuzele se sparg şi pun focul pe unde ajung, pe când proectilele de ruptură găuresc vasul ca să intre apa în el, glónţele şi schijile împedică pe inamic să se apere cum trebue.

Orĭ şi ce lovitură, ce nimereşte în bastimentul duşmanuluĭ. îl slăbeşte pe el şi ne întăreşte pe noĭ şi orĭ-ce lovitură aruncată în vênt, dă îndrăsneală inamiculuĭ şi ne ţine în loc pe noĭ, pierḑênd un timp preţios până să încărcăm tunurile din noŭ. Se întâmplă de multe orĭ ca să nu aĭ prilej a trage maĭ mult de cât un singur foc de fie-care tun şi atuncĭ dacă aĭ tras greşit, aĭ perdut momentul favorabil şi sărita; obuzul duşmanuluĭ vine de te vizitează pe bastimentul tĕŭ, rĕspândeşte rănile şi coverta se roşeşte de sângele camaraḑilor iubiţĭ. Ceĭ scoşĭ din luptă trebuesc căraţĭ la infirmerie şi înlocuiţĭ la tunurĭ prin ómenĭ maĭ puţin instruiţĭ şi ast-fel în lcc de folos, daĭ peste zăpăceală, muncindu-te

cu bolnaviĭ şi cu organisarea serviciuluĭ, pe când inamicul îţĭ tórnă la loviturĭ ca să-ţĭ ia vĕḑul. De aceea şeful echipagiuluĭ când vine la teorie şi ţine mâna la mustaţa, ce nu are, ia vorba din gura d-luĭ sergent şi spune mereŭ că în lupta pe mare, cu cât îţĭ perḑĭ maĭ puţin cumpătul, cu atâta birueştĭ maĭ lesne saŭ scapĭ maĭ eftin şi acésta orĭ cât aĭ fi maĭ slab ca inamicul tĕŭ.

Şeful tunar nu e glumă; el este ales pe sprincénă printre ómeniĭ maĭ tarĭ de ingerĭ, ceĭ maĭ dibacĭ ochitorĭ şi cu maĭ multă pricepere spre a manevra tunul luĭ, când împrejurările sunt maĭ grele. Şefiĭ de la tuburile de torpile nu sunt nicĭ eĭ maĭ pre jos de cât tunariĭ; lor nu li se cere dibăcia la ochire, ci o mare răbdare ca să migălească la maşinăriile torpileĭ, carĭ aŭ miĭ de chiţibuşurĭ şi unde trebue să lucrezĭ cu băgare de sémă şi linişte supra-omenéscă. In adevĕr la torpilă merge maĭ greŭ ca la tunurĭ; aci nu poţĭ să tragĭ de douĕ orĭ, după cum se întâmplă de obiceiŭ la tunurile marĭ. Aĭ făcut un tir cu torpila? Asta e totul, dacă n'aĭ nimerit pune-ţĭ cenuşe în cap, căcĭ duşmanul te ia în primire fără dór şi póte. De aceea şeful torpilor trebue să cunóscă fórte bine tóte chiţibuşurile torpileĭ, căcĭ dacă a uitat ne întors cel maĭ mic şurub, torpila se opreşte maĭ rĕŭ ca un césornic; ea nu merge, tocmaĭ când să zicĭ dómne ajută! şi când aĭ îndurat pericolul ca să te apropiĭ de inamic.

Nu e vorbă că şi frica păzeşte pepeniĭ, cum nu-şĭ póte închipui omul în timp de pace! Orĭ cât ar fi duşmanul de obraznic, el nu va cuteza să se apropie prea mult de bastiment, căcĭ ştie bine că torpila îl aşteaptă la ţanc şi se póte întâmpla să nu greşească tocmaĭ atuncĭ. Aşa fiind inamicul stă maĭ la depărtare, unde nu ajunge torpila, dar de unde póte să tragă cu tunul,

spre a da de lucru tunarilor, carĭ cu drept cuvênt, sunt ceĭ maĭ importanţĭ în luptă.

Pe când tunariĭ şi torpioriĭ, îngrijesc de armele lor şi se ţin gata a ecsecuta ordinele transmise prin portavoce saŭ telefóne, pe când maşina e în mâna ómenilor celor maĭ bunĭ, carĭ îngrijesc de repararea stricăciunilor ce ar face obuzele duşmanuluĭ, altă parte a echipagiuluĭ stă gata: să care muniţia la tunurĭ, să facă semnale, să stingă incendiul, să dreagă spărturile careneĭ, să îngrijească de răniţĭ, să înlocuiască pe ceĭ căḑuţĭ şi câte şi maĭ câte. Inlocuirea celor căḑuţĭ trebue să se facă cu atâta regulă, în cât să intre în luptă şi să tragă cu tunul până la cel din urmă om. căcĭ cine ştie dacă cea din urmă lovitură nu e maĭ cu folos ca tóte cele-l'alte. După luptă va fi timp să ne îngrijim de răniţĭ şi de bastiment, acum scopul principal e să rĕpunem pe duşman; ce folos că scapă bastimentul şi ómeniĭ, dacă inamicul se face stăpân pe el! Maĭ bine cu toţiĭ în fundul măreĭ cântând «Deşteaptă-te Române». Odihna de acolo e maĭ bună de cât chinul la duşman şi blestemul celor de acasă.

Dar peste tot şi peste tóte, e comandantul care dă ordinele şi conduce bastimentul în aşa chip, în cât să întrebuinţeze cu folos armele ce are şi ómeniĭ să lucreze cu înlesnire şi spor. Orĭ cât ar fi echipagiul de bun, orĭ cât ar fi oficeriĭ de învĕţaţĭ, nimenĭ nu póte face nimica, dacă nu e sufletul comandantuluĭ; pe bastiment el este a tot puternic, pe figura luĭ se aţintesc privirile echipagiuluĭ, în mâna luĭ e viaţa tuturor; el este mândria ómenilor de la bord, el este iubirea şi respectul lor, în mâna luĭ fâlfâe pavilionul naţional. Nu e nicĭ o asemănare între omul mergênd prin lume, ca toţĭ semeniĭ luĭ şi comandantul de la posturile de luptă: acĭ el re-

presintă țara, care ne vorbește prin graiul luĭ, e popa îmbrăcat în sfintele odăjdiĭ. E greŭ de tot până să ajungĭ comandant, dar și când aĭ stofă în tine și aĭ răbdat până să comandzĭ, apoĭ halal să ți fie! Cinstea, respectul și mândria ta, nimenĭ nu o póte întrece pe pământ! *numai dacă în sufletul tĕu aĭ smerenie creștinéscă și liniștea sufletéscă, că meriți să porți sarcina ce ți-a încredințat țara.*

Pescariĭ olandezĭ. — Spre séră navigam pe o mare frumósă și un cer cu tot felul de focurĭ bengale; părea că noriĭ luase foc, atâta eraŭ eĭ de aprinșĭ prin razele sóreluĭ, care apunea în marea liniștită. Cam pe la 9 ore séra, când începuse a se îngâna lumina cu întunerecul, dădurăm peste o flotilă de pescarĭ, carĭ acopereaŭ marea cât puteaĭ vedea cu ochiĭ. Eraŭ peste două sute de vase, tóte la fel unul cu altul, de nu le puteaĭ deosebi, orĭ cât aĭ fi avut obicĭnuința de a privi bastimentele pe mare. Aceste vase eraŭ maĭ mult niște bărcĭ marĭ de 50 la 60 tone cu un grement*) compus din două catarge, două rande, o săgétă și două flocurĭ; ele plecase din Zuiderzeea, unde sunt porturile olandeze: Harlingen, Kampen, Hoorn, Amsterdam și altele și pescuiaŭ în Marea Norduluĭ îndreptându-se către Islanda. Echipagele acestor bărcĭ eraŭ formate din 7 la 9 ómenĭ, bine legațĭ la corp și fórte obicĭnuițĭ cu marea; toțĭ purtaŭ pe cap pălăriĭ de plóie, haine gróse și strânse pe corp, peste carĭ era o bluză și o pereche de pantalonĭ ceruițĭ, spre a putea lucra cu plasa și a răbda la umedélă. Aceștĭ ómenĭ voinicĭ și plinĭ de viață, petrec pe mare patru la cincĭ lunĭ, fără a pune piciorul pe uscat o singură dată; când treceam pe lângă bărcĭ, toțĭ se puneaŭ la rînd și ne salutaŭ ridicând în sus mâna dréptă, ceea ce ĭ scutea ca să maĭ scótă bonetele din cap, lucru ce

*) Grement e modul cum sunt așezate velele pe catarge.

nu e lesnicios în gheţurile din nord, unde pescuesc aceştĭ ómenĭ.

La plecare bărcile sunt pline cu sare pentru peşte, cu provizii de drum şi apă dulce pentru bĕut; maĭ târziŭ ele se întorc cu peştele prins pe care echipagiul îl sară, îl afumă, saŭ chiar îl preface în făină de peşte, după cum e mălaiul la noĭ. Şeful bărceĭ cunóşte bine locurile bune de pescuit, asemenea şi curenţiĭ de la fundul apeĭ, căcĭ fie-care fel de peste şeade pe fundurile şi în curenţiĭ unde găseşte o căldură după placul luĭ. In aniĭ din urmă pare că pescuitul s'a perfecţionat fórte mult, el a devenit o ştiinţă întrégă; vasele de pescuit, instrumentele şi vechile obiceiurĭ, încep a se schimba repede. Aci, ca în tóte părţile unde omul luptă pentru ecsistenţă, munca devine tot maĭ aspră şi maĭ mare, iar isbânda o aŭ aceia carĭ muncesc nu numaĭ cu mâinele, dar şi cu capul. Cu tóte acestea pescariĭ aŭ rĕmas ómenĭ drepţĭ, bunĭ la inimă şi săritorĭ spre a se ajuta între eĭ.

Pescariĭ olandezĭ fac un mare comerţ cu peştele; o mulţime de lume trăeşte numaĭ din iudustria pescuituluĭ, căcĭ la eĭ pamêntul e fórte scump şi populaţiunea numerósă. Altă dată pescariĭ olandezĭ vênaŭ balena şi obţineaŭ câştigurĭ fórte marĭ, acum s'a stins în Olanda acest comerţ, de óre-ce vênatul baleneĭ nu maĭ produce folóse; abea aŭ maĭ rĕmas câţĭ-va pescarĭ din insulele Feroe şi din America de nord, carĭ se maĭ duc după balenă până în gheţurile polare, unde ea a fugit ca să scape de o distrugere totală. Inainte vreme balena se găsea în Mediterana, unde a maĭ rĕmas acum caşaloul, un fel de balenă mică, ea a fost vênată cu multă pasiune şi ast-fel a dispărut după cum a dispărut maĭ în urmă şi din océnul Atlantic. O balenă de mijloc pro-

duce cam 700 kgr. de fanon (os de balenă) şi 15000 kgr. de grăsime, ceea ce arata cât de productiv era pescuitul balenei, când ea era maĭ numerósă.

Pescuitul obicĭnuit, ca şi pescuitul animalelor marĭ, ca balena şi morsul, se face după regulĭ bine stabilite, după cum e şi la uscat; ast-fel: dacă un pescar a aruncat cârligul într'un peşte şi se întâmplă ca peştele să fugă cu cârlig cu tot, cel care îl prinde maĭ târziŭ, nu numaĭ că nu se face stăpân pe cârlig, dar dă şi o parte din peşte aceluia care a aruncat întâiul cârlig. Acéstă regulă se păzeşte şi de către pescariĭ carĭ ar fi aruncat cârligul al doilea saŭ al treilea; împărţeala se face pe loc saŭ când vasul s'a întors în port şi a vîndut marfa, atuncĭ fie-care primeşte în banĭ partea ce i se cuvine. Fórte rar s'a întâmplat ca un pescar să ascundă adevĕrul şi să ia partea celuĭ-l'alt. Următórea întâmplare arată până unde merge dreptatea la aceştĭ ómenĭ, carĭ trăesc în mijlocul pericolelor şi în pustiurile océnuluĭ.

O dată din o barcă a uneĭ baleniere s'a aruncat cârligul într'o balenă colosală: animalul, simţindu-se rănit, s'a dat repede la fund, a rupt sfóra cârligululuĭ şi era cât pe aci să rĕstórne şi barca, ast-fel a scăpat fugind cu cârligul înfipt în grăsimea luĭ. De la acéstă întâmplare aŭ trecut vre-o cincĭ anĭ, apoĭ balena a fost prinsă de americaniĭ carĭ pescuesc în strimtórea luĭ Behring, dincolo de America. Prinḑênd balena, pescariĭ aŭ găsit cârligul înfipt în ea şi cum el era însemnat, aŭ căutat să vadă al cuĭ era, însă marca de pe cârlig nu s'a găsit la nicĭ un pescar de pe cósta apusénă a Americeĭ. După multe alte cercetărĭ s'a descoperit în sfîrşit că acea marcă era a uneĭ baleniere olandeze, care pescuia în océnul Atlantic, decĭ balena rănită în océnul Atlantic, a trecut pe la nordul Americeĭ în océnul cel

Mare. Ast-fel după atâţia anĭ şi după atâtea cercetărĭ, pescariĭ americanĭ aŭ trimis celor olandezĭ partea lor, ce se cuvenea din baniĭ prinşĭ din vinderea baleneĭ.

Acéstă întâmplare a făcut mult sgomot prin lumea comercială, iar învĕţaţiĭ aŭ judecat, cu drept cuvênt, că de óre-ce balena a trecut din océnul Atlantic în cel Pacific, apoĭ marea trebue să se întindă pe la nordul Americeĭ, prin urmare când se rup gheţurile, bastimentele ar putea trece pe acolo dintr'un océn în cel-l'alt. Plecând de la acéstă idee se zice că un bastiment american s'a apucat să încerce trecerea şi chiar a isbutit, dar cu multă greutate, aşa că i-a perit pofta să maĭ treacă şi a doua óră.

Elefantul de mare.—Acest animal e o focă cu trompă ca de elefant, de unde i-a venit şi numele de elefant de mare; ca şi foca, el respiră prin plămânĭ, inótă în mare cu multă putere, ese la suprafaţa apeĭ ca să rĕsufle şi stă pe mal spre a-şĭ creşte puiĭ. Vênătórea lor, ca la balene, la morşĭ şi la focĭ, presintă momente când ferocitatea omuluĭ se arătă în tótă îngrozitórea eĭ sălbătăcie, de aceea am însemnat cu îngrijire spusele luĭ moş Vella, când el ne povestea despre monştriĭ marinĭ.

In călătoria lor pe mare elefanţiĭ aceştia formează ca un mare fluviu ce şerpueşte prin apele océnuluĭ : eĭ sunt în cârdurĭ de două saŭ treĭ sute de monştri, înşiraţĭ într'un mare şiroiŭ negru, prin apele verḑuĭ ale océnuluĭ. Aceste animale sunt fórte marĭ, 7 la 8 metri lungime, aprópe 1000 kgr. de greutate şi o formă ciudată ; de-asupra apeĭ se véd piepturĭ de femee cu ţâţe enorme, iar maĭ sus sunt capete spăimântătóre, cu trompe puternice şi colţĭ teribilĭ. Ochiĭ lor, inteligenţĭ şi dulcĭ, aŭ o privire care îţĭ vorbeşte şi daŭ figureĭ rotunde o înfăţişare aprópe omenéscă. Inotătórele sunt scurte ca

nişte braţe ciungĭ şi labele ca nişte începuturĭ de mâinĭ; natura, în fantezia eĭ, a făcut pe aceştĭ puternicĭ giganţĭ ologĭ şi ciungĭ.

Elefanţiĭ de mare saŭ focele cu trompe, după cum îĭ numesc uniĭ, trăesc în mările calde saŭ temperate, pe când focile şi morşiĭ iubesc sloiĭ de ghiaţă şi ţĕrmiĭ pustiĭ din mările polare. In apă eĭ maĭ mult ramează de cât înótă, iar pe uscat sunt fórte greoĭ; se tărăsc pe piept saŭ încearcă micĭ săriturĭ, ajutaţĭ fiind de códă şi de braţele lor ciuntite. In mare foca cu trompă e un animal teribil şi fără rival, pe uscat fiind lipsită de mişcărĭ, devine o pradă uşóră pentru vênătorul care o surprinde.

Acest animal, ce are multă asemănare cu morsul, se naşte pe marginea măreĭ; muma nicĭ o dată nu fată maĭ mult ca un puiŭ, pe care îl iubeşte şi pentru care se devotează, cum nu se vede la alte animale. Când vênătorul o surprinde pe mal, ea apucă puiul în braţele-ĭ ciuntite, îl aruncă în apă şi apoĭ se întórce cu faţa spre pericol; din tremurătóre cum era maĭ înainte, devine eroică; nu-ĭ maĭ pasă de pericol, căcĭ puiul eĭ a scăpat. Ea alăptează puiul cu o dragoste nemărginită; întinsă pe ţĕrm la piciorul stâncilor protectóre, stă pe o parte cu ochiĭ privind spre mare şi dând ţâţă miculuĭ monstru, pe care îl susţine cu înotătórele-ĭ puţin întórse. Când se naşte acest mic monstru, e un întreg gigante; nicĭ o dată sătul, e un sac fără fund, muma slăbeşte de atâta supt, grăsimea i se topeşte şi chiar móre de slăbiciune. Victimă a iubireĭ de mamă, foca îşĭ dă ultima suflare strângênd la pieptul eĭ puiul voinic şi destul de mare pentru a nu maĭ avea trebuinţă de laptele mameĭ.

Când miciĭ monştri ajung ca să pótă prinde hrana

lor, turma întrégă părăsesce ţĕrmul, foca conduce puiul eĭ cu mult devotament şi e gata a înfrunta orĭ şi ce pericol spre a-l apăra. In timp de 3 saŭ 4 lunĭ, turma de monştri colindă mările vizitând posiţiunile cele maĭ frumóse, unde sórele şi hrana le face viaţa placută şi-ĭ acoperă cu o grósă pătură de grăsime. Vine apoĭ epoca reproducţiuneĭ, caravana debarcă la mal aşezându-se la piciorul vre-uneĭ stâncĭ, într'un loc pustiŭ şi scăldat de razele sóreluĭ.

Atuncĭ aceste grămeḑĭ de carne şi grăsime, par electrizate de focul iubireĭ; corpurile monstruóse aŭ fiorĭ neprevĕḑuţĭ, coḑile tremură, iar braţele, ciuntite, se strâng în chipul cel maĭ ciudat, arătând o nespusă dragoste. Atuncĭ asemenea începe îngrozitórea luptă dintre bărbaţĭ; pe când femeile staŭ nepasătóre, eĭ se sfâşie cu cruḑime, târându-se cu anevoinţă pe câmpul de luptă. Invinsul se târăşte printre trestiĭ spre a-şĭ spăla ruşinea în valurile océnuluĭ; în drumul luĭ ceĭ-l'alţĭ bărbaţĭ, învinşĭ ca şi el, se daŭ la o parte cu respect şi compătimire. Mulţumită cuiraseĭ de grăsime, cu care natura l'a acoperit, rănile căpătate în luptă se vindecă repede, iar învinsul la prima ocasie póte încerca alte aventurĭ amoróse.

Onóre învingătoruluĭ! El a devenit regele turmeĭ, patriarhul şi sultanul tribuluĭ, pe care îl conduce cu glorie şi-l apără cu curagiŭ. Femeile, sclave supuse, se adună în jurul erouluĭ; ele formează haremul respectat, pe care gloriosul învingător îl conduce pe océn şi-l protege pe uscat, îngrijind de creşterea puilor, până ce unul din eĭ, maĭ forte, rĕstórnă pe patriarh şi-ĭ ia locul, pe când ceĭ-l'alţĭ bărbaţĭ fug învinşĭ.

Focele cu trompă, ca şi morşiĭ, aŭ în tot-d'auna o santinelă care veghează şi dă alarma la cel maĭ mic

pericol; dacă se întâmplă ca santinela să fie surprinsă de vênător, ea scóte un ţipăt particular şi tóte cele-l'alte focĭ aleargă cum pot, spre a o apăra. Muma maĭ în tot-d'auna se lasă a fi prinsă, saŭ omorîtă, apărând puiul eĭ Ce-ĭ maĭ pasă eĭ de viaţă dacă nu maĭ are iubitul puĭ! Când ĭ se răpeşte micul monstru, ea se târăşte întristată de-alungul ţĕrmuluĭ, scoţênd strigăte plângĕtóre, iar cu privirea caută copilul pierdut.

Dacă elefantul de mare se găseşte în faţa vênătoruluĭ, ridică cu sgomot monstruosul luĭ cap, deschide larga-ĭ gură ca o prăpastie şi arată colţiĭ ameninţătorĭ, pe când trompa îĭ tremură de mânie. Aĭ crede că teribilul colos are să sară, să se asvêrle ca un tigru! Ameninţare fără folos! Greutatea luĭ e sentinţa de mórte; ne putênd să se mişte cu înlesnire, el nu póte lupta cu viclénul vênător. S'a ridicat cu capul în sus, ca să-şĭ dea aer de animal teribil, lancea pătrunde maĭ cu înlesnire şi glonţul străbate maĭ sigur giganticul corp, de unde se scapă viaţa prin şiróele de sânge. Ast-fel învins prin lance, saŭ străbătut de glonţul de care nu se póte feri, colosul neputincios cade; ochiĭ dulcĭ şi înlăcrămaţĭ de nenorocire, se întorc pentru ultima óră către mare, ce nu o vor maĭ vedea, apoĭ se închid de vecĭnicie.

Dacă elefantul de mare e numaĭ rănit, el se sileşte de a intra în apă, săltându-se înapoĭ şi privind mereŭ în faţă pe neînduratul vênător. In zadar cu înotătórele luĭ sdrobite caută să astupe şiroiul de sânge pe unde i se duce viaţa, o rană maĭ cumplită vine peste cele-l'alte, fără ca nenorocitul animal să se pótă da în lăturĭ. Cu privirea către mare el lasă să cadă pe nisip capul greoiŭ, córda se lungeşte, înotătórele, ne folositóre, se ridică şi se întind a mórte.

A murit bărbatul luptând; era o forţă enormă

într'un corp ne mişcător; era şeful turmeĭ, domnul şi sultanul tribuluĭ! Femeile consternate, fără protecţie şi ajutor, se strâng la un loc, se înghesuesc una într'alta, ţinênd puiĭ în braţe, strângêndu-ĭ la piept cu disperată iubire şi aşteptând mórtea cu lacrimĭ în ochĭ. Iată că vine şi gâdele! Atuncĭ începe acel măcel în care ferocitatea omuluĭ nu are sémăn în lume; ea e mărită prin inteligenţa şi industria luĭ. Loviturile curg dróie şi teribile, fie-care din ele culcă o victimă cu ochiĭ dulcĭ, cu privirĭ rugătóre şi cu un copil iubit în braţe. Sacrificiul mumeĭ nu e de nicĭ un folos pentru puiŭ, sângele a înăclăit nisipul maluluĭ şi a mânjit verdéţa pământuluĭ. Corpurile gigantice staŭ trântite ca nişte mormane de carne şi maĭ mult de grăsime din care vênătorul va trage un mare profit.

Pescariĭ olandezĭ, ale căror bărcĭ eraŭ în jurul nostru, n'aŭ nici o asemănare cu vênătoriĭ de elefanţĭ marinĭ; eĭ rătăcesc treĭ lunĭ în pustiurile mărilor pentru a prinde scrumbia şi alţĭ peştĭ micĭ, apoĭ se întorc în port, unde staŭ abea ḑece ḑile şi pleacă din noŭ. Aceştĭ ómenĭ fără sémăn în lume, petrec maĭ tótă viaţa lor pe mare, agonisind mereŭ pentru părinţĭ, femeĭ şi copiiĭ lor, pe carĭ iĭ iubesc cu frăgezime, la carĭ se gândesc în numerósele ore de tăcere şi la carĭ se întorc cu bucuria în suflet.

VIII.

La Wilhelmshaven

Intrarea in radă. — In Olanda şi Germania, cósta Măreĭ Nordului e formată din pămênturĭ jóse şi mlăştinóse, carĭ se ridică pe ne simţite către interiorul uscatuluĭ. In aceste locurĭ navigatorul nu vede de la largul măreĭ nicĭ un semn după care să-şĭ recunóscă drumul; nisipurile mlăştinóse se prelungesc departe în mare prin ne sfîrşite smârcurĭ, întinsurĭ şi bancurĭ, ceea ce face ca navigarea să se depărteze de cóstă şi să se ţină în afară de farurile plutitóre. Ast-fel la Borkoom am ţinut drumul la larg până ce am recunoscut farul plutitor de la gura Veseruluĭ, de unde am luat pilotul care ne-a adus la intrarea fluviuluĭ Jada.

Canalul, ce duce în radă la Wilhelmshaven, începe de la gura Jadeĭ, unde se află un alt far plutitor şi se întinde pe o lungime de 25 mile, pe carĭ bastimentul le parcurge navigând prin nişte cotiturĭ aşa de grele, în cât semne şi geamandurĭ de tot felul sunt aşezate cu sutele; ele staŭ pe marginea canaluluĭ întocmaĭ ca felinarele pe stradele unuĭ oraş. Pilotul cel maĭ bun n'ar putea să cunóscă canalul fără ajutorul acestor semne; flucsul şi reflucsul măreĭ nu lasă să crească trestia şi pomiĭ, el spală potmoleala şi ţine tótă mlaştina sub o mică adâncime de apă, aşa că nu lasă nicĭ o margine care să se pótă vedea. In tóte părţile, cât puteam să

vedem cu ochiĭ, nu era de cât apă fără nicĭ o privire de înălţimĭ, de arborĭ, de trestiĭ, în sfîrşit de ceva unde să-ţĭ odihneştĭ vederea. Am mers ast-fel printre geamandurĭ şi semne, vre-o treĭ ore, cotind mereŭ prin canalul îngust, ce nu se maĭ sfîrşea.

După ce trecurăm cotiturile canaluluĭ şi cotiturile cotiturilor, începu a se zări câţĭ-va arborĭ şi un castel ce părea părăsit, apoĭ puţin maĭ târziŭ, apăru oraşul la marginea luciuluĭ de apă. Aceste locurĭ ar aduce fórte mult cu Sulina dacă flucsul şi reflucsul ar lăsa să crească trestia şi n'ar spăla potmoleala. Aprópe de oraş canalul se lărgeşte şi formează o radă în care se póte adăposti o flotă întrégă; aci eraŭ cuirasatele germane Wisembourg şi Brandembourg, înapoia cărora am ancorat şi şi noĭ, apropiindu-ne de port cât s'a putut maĭ mult. Când bastimentul se găseşte ancorat departe de oraş, cum eram noĭ acum, munca echipagiuluĭ e maĭ grea ca pe mare, căcĭ bărcile trebuesc a circula tótă ḑiua pentru visite, cumpĕrare de proviziĭ, eşirea în oraş a oficerilor, câte alte trebuinţe la carĭ munceştĭ până caḑĭ de oboseală.

Indată după ancorare s'a început salutul uscatuluĭ, trăgênd 21 focurĭ de tun, la carĭ forturile din oraş ne-aŭ rĕspuns lovitură cu lovitură. Tênăra Românie, abea scăpată de lanţurile turceştĭ, sdrobite în timpul Mareluĭ Căpitan, salută pe puternica Germanie în marele eĭ port de rĕzboiŭ. Cum să nu fim mândri că norocul a voit să avem o asemenea însărcinare! Cum să nu răbdăm orĭ şi ce pentru a îndeplini sarcina nóstră!

Avem trebuinţă să curăţim bastimentul şi să inspectăm maşina; maĭ înainte ca să ne presentăm la Kiel, ne trebuia cum am zice să schimbăm ţinuta de corvadă şi să luăm pe cea de paradă, de aceea, îndată

ce s'a luat înțelegere cu autoritatea germană, am cerut prin semnale ca să intrăm în port. Aci se lucrează repede, de la primiĭ paşĭ vedĭ că totul merge cu multă regulă; economia de timp chiar e maĭ mare ca la englezĭ, de şi germanul nu se laudă cu acéstă calitate, după cum face englezul ca să pară că e maĭ cu moț de cât ceĭ-l'alțĭ ómenĭ.

Până să mănânce echipagiul, rĕspunsul era primit ca să intrăm în port şi pregătirile făcute ca să ridicăm ancora. Scăpăm de corvada bărcilor şi de radă, de unde priveştĭ oraşul fără să-l poțĭ vizita, fără să poțĭ afla câte ceva, care să te instruiască. Nu e vorbă că şi în radă, unde nu-țĭ maĭ e gândul la plimbare, te instrueştĭ peste cap făcênd ecserciţiĭ peste ecserciţiĭ şi teoriĭ peste teoriĭ, dar asta nu ne trebuia nouă acum, carĭ nu trecem des prin ast-fel de porturĭ; bucuria nóstră era mare că am scăpat de instrucția de la bord. Ca să poțĭ intra într'un port ca Wilhelmshaven, ne-ar fi trebuit la turcĭ cel puțin treĭ ḑile; acolo pierḑĭ vremea cu intervenirea ministruluĭ plenipotențiar, iradeaua Sultanuluĭ, tratativele cu căţeluşiĭ, ba chiar bacşişurĭ; ca să scapĭ de tóte astea în treĭ ḑile, trebue să daĭ zor nu glumă, căcĭ alt-fel nu scoțĭ la căpătâĭ. Turcul te primeşte cu cafeaua în mână, e prietenos şi tot ce pofteştĭ, numaĭ să nu-ĭ pomeneştĭ de zor, asta el nu o póte suferi şi pace.

Intrarea in port. — In două ore s'aŭ făcut tóte formalitățile, ancora era ridicată, pilotul sus pe comandă şi echipagiul la posturile de plecare; aşteptam numaĭ să se termine cu salutul amiraluluĭ, care sosise în radă şi apoĭ să o pornim către intrarea portuluĭ, de care nu ne puteam apropia de cât când marea e umflată. Flucsul măreĭ tocmaĭ începea a se produce; el ne-a înlesnit intrarea în ecluză, manevră ce vedeam pentru prima dată

şi care ne-a minunat prin mărimea lucrărilor de artă şi înlesnirea cu care crucişetorul nostru a intrat într'un port, aflat cu treĭ metri maĭ sus ca nivelul măreĭ.

Fluviul Jada e ast-fel canalizat la gura luĭ, că apa ajunge în canalele şi basinele portuluĭ, ridică nivelul, iar prisosul de apă se scurge în mare, prin deschiḑĕtura stăvilaruluĭ de la intrarea în port. Bastimentul adus la intrarea portuluĭ pătrunde în ecluză prin cele treĭ rîndurĭ de porţĭ ale eĭ şi e ridicat de apă la înălţimea niveluluĭ din port, numaĭ prin închiderea şi deschiderea porţilor ecluzeĭ. Manevrarea porţilor se face cu mare înlesnire, prin ajutorul maşinilor cu aburĭ de la uscat, aşa că nicĭ nu bagĭ de sémă greutăţile prin carĭ trece vasul şi mărimea lucrărilor făcute de om cu multă chibzuinţă şi răbdare.

Omul care soseşte la Wilhelmshaven, nu ştie ce să admire maĭ întâiŭ, căcĭ în tóte părţile sunt lucrărĭ numeróse şi colosale, carĭ aŭ costat zecĭ de milióne şi pe carĭ prusieniĭ le-aŭ făcut aci, unde maĭ înainte eraŭ numaĭ smârcurĭ fără nicĭ o valóre Portul este destul de mare, póte încăpea în el o escadră întrégă, cheurile sunt lucrate în piatră, basinele sunt marĭ şi perfect făcute, calele de construcţiĭ sunt admirabile, magasiile numeróse, arsenalul fórte desvoltat. Peste tot se vĕd lucrurĭ moderne, bine întocmite şi fórte potrivite pentru serviciul ce aduc; tóte aceste lucrărĭ aŭ costat scump de tot, dar maĭ presus de ele sunt încă fortificaţiile portuluĭ, armarea bateriilor, protecţiunea tunurilor. In sfîrşit dacă ştiĭ să priveştĭ, aĭ ce vedea la Wilhelmshaven un an întreg de şedere şi atuncĭ încă să aĭ pricepere, ca să înţelegĭ ce priveştĭ, alt-fel maĭ mult te zăpăceştĭ după cum am păţit şi eŭ, care vream în câte-va ore să privesc peste tot. Instalându-se aci prusieniĭ aŭ avut o

vedere fórte pătrundătóre și cheltuelile, ce aŭ făcut, le aduc acum mare folos, căcĭ *portul bun este basa desvoltăreĭ marineĭ.*

Noĭ am ajuns în port către séră și ne-am legat la cheŭ ca să eșim pe mal: părea că suntem la cheul burseĭ din Galațĭ, unde vasele marineĭ nóstre n'aŭ voie să acosteze, zicêndu-se că privim la lume, în loc să facem treabă. Indată, după ce am pus schela pe mal, ni s'a făcut cunoscut reglementele și obiceiurile loculuĭ; aceste reglemente sunt păzite cu sfințenie, nimenĭ nu cutează a se juca cu ele, orĭ-cât de mic saŭ mare ar fi el în gradul orĭ în serviciul ce are.

Bricul «Mircea» care sosise în radă pe la 12 ore, veni și el în port către séră și acostă la cheŭ în prova nóstră; ómeniĭ se îmbrățișară frățește cu aĭ noștri și petrecurăm séra împreună, lucru ce nu se maĭ întâmplase de la plecarea nóstră din Galațĭ. Fie-care avea să spună câte ceva camaraduluĭ de pe cel l'alt bastiment; tot ce vĕdusem și colindasem, fu pomenit prin grupurile formate pe covertă, apoĭ gândurile sburară către țara nóstră în satele liniștite, unde avem iubirea părinților și a rudelor. Vremea trecu repede vorbind despre ceĭ carĭ se gândeaŭ la noĭ; eram pe crucișetor ca pe un pămênt rupt din țara nóstră și privind la streiniĭ, carĭ ne înconjuraŭ, ne găsiam fericițĭ că stăm pe el.

Furierul vitreg. — A doua ḑi după intrarea nóstră în port, s'a întâmplat ca la catolicĭ să cadă Rusaliile, pe când la noĭ era serbătórea sfinților Impărațĭ Constantin și Elena, ḑiua d-luĭ comandant secund. In acéstă ḑi de repaos s'aŭ ridicat pedepsele ómenilor, s'a dat la masă câte o rație de vin și s'a lăsat la o parte orĭ și ce corvadă, afară de serviciul obișnuit; bastimentele eraŭ la adăpost și noĭ puteam să ne odihnim fără

grijă că se schimbă timpul, saŭ că vine vre-un vas peste noĭ.

După apelul de diminéță toțĭ d-niĭ oficerĭ, îmbrăcațĭ cu epolețiĭ, s'aŭ dus de aŭ felicitat pe d-l maior, urându-ĭ ca bunul Dumnezeŭ să permită ca să terminăm cu bine sarcina, ce ne-a încredințat țărișóra nóstră și să găsească sănătoșĭ pe ceĭ din țară. Veni apoĭ rîndul d-lor sergențĭ, carĭ aŭ dat d-luĭ maior din partea echipagiuluĭ, o frumósă urare, scrisă de d-l sergent-major Zalomit, șeful echipagiuluĭ; noĭ cumpĕrasem din Dartmouth o cólă de hârtie cu chenar de florĭ și cu vapóre fórte bine colorate, iar învĕțațiĭ borduluĭ, în entusiasmul lor, aŭ compus o pagină care merită să o citéscă orĭ și cine. La masă, pe covertă, peste tot, nu era vorbă de cât despre drumul făcut și de tăria fie-căruia ca să biruim; drumul făcut până aci, nu era tocmaĭ mare lucru, dar greutățile, prin carĭ trecusem tărând pe «Mircea» după noĭ, aŭ fost în adevĕr o grea sarcină.

Până aci tóte bine! D-l comandant secund primește felicitărĭ de la oficerĭ și de la echipagiŭ, el era mulțumit ca fie-care căcĭ muncise cu inimă ḑi și nópte, spre a ne îndeplini serviciul cu cinste; numaĭ elevul turier Scărlăteanu se găsea ne băgat în sémă. In prostia luĭ, se credea maĭ cu moț ca ceĭ-l'alțĭ camaraḑĭ, el dorea să ureze d-luĭ comandant secund cum nu făcuse scriitor până atuncĭ; dorea omul să-șĭ dea știința pe față și ast-fel scrise o urare cum nu s'a maĭ pomenit. Ordonanța Códă Ilie a luat din cabină și mi-a dat acéstă scrisóre de am cetit-o și eŭ, am copiat-o întocmaĭ, căcĭ mi s'a părut ca un model de prostia acelora car se cred capabilĭ de orĭ și ce, de și cunoștințele lor sunt mărginite. Iată-o:

Trăiți Domnule Comandant
și
Părintele meu vitreg?

Astă-ḑĭ 21 Maiŭ «ḑiua onomastică»; cuvintele din al doilea rînd ca titlu al presenteĭ, — dragostea și interesul ce purtațĭ patrieĭ, — stăruința ce punețĭ ca fiĭ eĭ să ție cum la vremurĭ grele să o apere; etc.

Tóte mĕ îndeamnă a lua curagiul de a vĕ arăta bucuria ce simt ca fiŭ vitreg, că ațĭ ajuns bine până astă-ḑĭ și vĕ urez ca, și de aci înainte, să întâmpinațĭ tot cu bine anĭ mulțĭ și fericițĭ.

Trăiască „Patria“
Trăiască al nostru „Comandant“
(ss) *Scărlăteanu*
Jalomițean
din Arțar.

Scărlăteanu credea că are să fie lăudat pentru acéstă felicitare, pe care a făcut-o cu toată buna credință, înțelegênd prin *fiu vitreg* că d-l comandant secund este părintele echipagiuluĭ, căcĭ el se ocupă maĭ mult de ómenĭ și este la bord toporul de óse. Eșirea permisionarilor în oraș și lumea care se grămădea pe cheŭ spre a privi la bastimentele nóstre, aŭ scăpat de o cam dată pe bietul Scărlăteanu de rîsul nostru, dar de atuncĭ i-a rămas numele de furier vitreg.

O privire asupra marinarilor germanĭ. — Permisionariĭ noștri abea apucase să iasă pe cheŭ și fură înconjurațĭ de marinariĭ germanĭ, carĭ ne-aŭ întins mâna cu mare prieteșug și ne-aŭ pilotat prin oraș. Pâlcurĭ, pâlcurĭ, ne-am strecurat pe cheurĭ și ne-am rĕspândit prin strade, care pe unde a vrut, apoĭ, după ce am aprins câte o țigară de foĭ de cincĭ banĭ bucata, ne-am

pus pe bĕut la bere de ziceaĭ că suntem maĭ nemţĭ ca némţul. Numaĭ voe să li se dea că marinariĭ germanĭ sunt prietenoşĭ, îndatoritorĭ, fără mândrie, şi beaŭ cu chef, până ce merg pe şépte potecĭ. Vine de se dă altă poruncă, atuncĭ ss schimbă şi socoteala; marinarul german uită prietenia, devine pe loc maşină, vorbeşte scurt; e capabil de orĭ şi ce faptă bună saŭ brutalitate, după cum e şi consemnul.

Gradele inferióre, ca şi oficeriĭ, sunt cu ifos mare, comandă scurt şi vorbesc puţin, iar ómeniĭ ecsecută întocmaĭ ordinele date: la eĭ greşeala nu scapă neobservată şi fapta rea nepedepsită. Disciplina asemenea nu însemnează a sta drept ca o cange şi apoĭ să o scalḑĭ cum îţĭ vine maĭ bine, ci a pricepe repede ordinele date, a le ecsecuta cu îndemânare şi tragere de inimă, a ţine cu arma luĭ şi a fi mândru de uniforma ce i-a dat statul. In oraş furnicaŭ marinariĭ, dar nu am zărit unul, care vĕḑênd pe superior să trântească mâna cu degetul la cusătura pantalonilor; eĭ salutaŭ fără schingiuială, cu un respect prietenos, care nu micşora pe unul, nicĭ înălţa pe cel-l'alt. Intre superior şi inferior, nu este numaĭ regulamentul care se păzeşte cu sfinţenie, ci şi o iubire părintéscă din partea celuĭ maĭ mare în grad, la care rĕspunde un respect sincer din partea celuĭ maĭ mic. Nu e superior care să o scalde când dă ordine şi nicĭ inferior care să şovăiască când le ecsecută; fie-care ştie bine că autoritatea superióră e capabilă şi va descoperi repede pe cel vinovat.

E mare deosebire între ceea ce vĕd aci şi ceea ce se petrecea la spaniolĭ, unde vinovatul e maĭ căit de cât hoţul de păgubaş! La germanĭ înainte de tóte e consemnul, orĭ-ce judecată îl ţine în sémă şi-l pune înainte; la spaniolĭ e *dóra* ca la noĭ; indulgenţa pentru

bietul greşit, măcar de ar fi în recidivă pentru a suta óră. Greşesc cu toţiĭ pe socoteala statuluĭ, scapă nepedepsiţĭ şi apoĭ se plîng că nu merge treaba, de şi aŭ ómenĭ cu mult curagiŭ şi abnegare..

Ast-fel, din cât am putut înţelege, rĕspunḑênd fie-care de lucrul luĭ, avênd controlul luminat şi rĕsplata dréptă, unul nu póte lăsa sarcina luĭ în grija celuĭ-l'alt; germaniĭ cu toţiĭ, se obicĭnuesc a-şĭ face serviciul fie-care şi a-l face complect. Ştiind fie-care cum să comande şi când să lucreze, ajung să nu aibă trebuinţă de multe ordine şi paraordine, iar la nevoe iniţiativa fie-căruia permite a se face în patru spre a ecsecuta ceea ce el ştie bine că trebue să facă, că e rĕspunḑĕtor şi nu va putea scăpa de un control drept fără preget şi fără milă.

In cafeneaua, unde intrasem cu câţĭ-va camaraḑĭ germanĭ, se grămădise atâta lume în cât gălăgia de la mese şi fumul ţigărilor, m'aŭ pus pe gónă; am şters-o binişor împreună cu camaradul Florea. Un caporal german şi-a lăsat paharnl cu bere, bĕut pe jumĕtate, şi a alergat ca să ne ópreascā, dar, vĕḑênd că nu e chip să ne întórcă înapoĭ, a venit cu noĭ în oraş şi ne-a însoţit la grădina publică.

O privire asupra oraşuluĭ. — Wilhelmshaven e un oraş mic, aşezat lângă portul militar, în nisipurile şi smârcurile carĭ se întind de la gura Jadeĭ până la mare; el e locuit de marinariĭ şi furnisoriĭ marineĭ, de aceia pe strade nu se vĕd de cât lucrătorĭ din arsenal, negustorĭ de tot felul, funcţionarĭ şi militarĭ. Prin acéstă lume am întânlit, icĭ. colea, câte un sergent maĭ gros mergênd alăturĭ cu nevasta, deschis la nasturiĭ de la piept şi purtând copilul în braţe; mergea la plimbare ca orĭ-ce creştin, saluta pe oficerĭ ca pe nişte prietenĭ maĭ deosebiţĭ şi rĕspundea la salutul marinarilor ca la

nişte camaradĭ egalĭ în grad. Caporalul german, care ne însoţea, ne-a ecsplicat că la plimbare nu e ca în serviciŭ; fie-care militar e liber să petreacă, numaĭ prostiĭ să nu facă; el póte să stea lângă masa oficeririlor, ca să-şĭ bea berea luĭ, să vorbească cu prietiniĭ şi să privească ca tótă lumea.

Casele oraşuluĭ sunt marĭ ca nişte casărmĭ, ele sunt locuite de lucrătoriĭ din port, carĭ se grămădesc până sub streşinĭ; curăţenia e bine pastradă şi poliţia fórte temută; ea nu trece cn vederea abaterile de la regument şi nu lasă ca legile ecsistente să cadă în uitare. Gardistul nu se plimbă pe strade ca la noĭ, unde îl stropesc lăturile pe carĭ bărbierul le aruncă în mijlocul drumuluĭ, ci controlează mereŭ dacă totul merge după cum cere legea: la nevoe el îşĭ arată autoritatea şi atuncĭ nimenĭ nu maĭ cutează a se opune, fie el chiar un general, saŭ un civil de frunte.

Pe unde am trecut atât militariĭ cât şi civiliĭ, vorbeaŭ cu respect şi cuviinţă de superioriĭ lor şi de ómeniĭ carĭ aveaŭ autoritate; se întâmplă câte o dată să critice şi eĭ, acésta o făceaŭ cu linişte, fără a-şĭ bate joc saŭ a micşora autoritatea celor maĭ marĭ. Ascultând la vorbele lor, gândul îmĭ sbura fără voe de la aceştĭ ómenĭ prietenoşĭ, dar cu prieteşugul pe genuchiŭ, · la obiceiurile nóstre unde nu avem nimic sânt; la noĭ ca să arate secătura că e şi ea ceva, vorbeşte de prefect şi de miniştri, ca şi cum ar fi cunoştinţele luĭ de tóte dilele, saŭ nis-carĭ-va ómenĭ de nimica.

Ziariştiĭ, aceia carĭ n'aŭ învĕţat ca să termine şcóla, batjocoresc în faţa lumeĭ tot ce are ţara maĭ sănătos şi maĭ de respectat, iar bieţiĭ sătenĭ, carĭ nu cunosc pe cel ce scrie, se iaŭ după aceste nimicurĭ şi credênd că spun adevĕrul perd respectul; eĭ nu cunosc greutatea munceĭ

celor marĭ şi în loc de ajutor le face viaţa amară, Din acéstă lipsă de respect către ceĭ maĭ marĭ şi lăsarea secăturilor să latre, la urma urmelor, tot ţara suferă, căcĭ ceĭ sus puşĭ ne putênd lucra în linişte, lucrează rěŭ şi perd timpul, iar poporul în loc ca să învețe lucrurĭ sănătóse, se obicĭnueşte cu lătratul potăilor.

Pe când mě gândiam ast-fel, am ajuns la grădina publică, trecênd pe lângă case marĭ, carĭ se construiaŭ în câmp, între holdele de grâŭ; oraşul se întinde repede, peste tot eraŭ case carĭ se zideaŭ din noŭ. Grădina publică nu e tocmaĭ mare, dar e plină de verdéţă; mesele eraŭ ocupate de lucrătorĭ şi militarĭ, veniţĭ aci cu nevestele şi copiiĭ, abea am putut să găsim şi noĭ un colţ, de unde să ascultăm la musică şi să bem la bere.

Pescuitul la germani. — Caporalul, care mergea cu noĭ, era un om vesel, plin de bună-voinţă şi de dorinţa de a ne mulţumi pe deplin; cu el mě înţelegeam fórte bine şi am putut vorbi despre tot ce ne trecea prin cap. Venind vorba despre bărcile de pescarĭ, pe carĭ le-am întâlnit în Marea Norduluĭ, el ne-a spus că sunt olandezĭ, carĭ se trudesc mult şi câştigă puţin, pe câtă vreme pescuitul vaselor cu aburĭ produce germanilor câştigurĭ mult maĭ marĭ. Prietenul nostru era fiul unuĭ mare pescar din Emden; el cunoştea fórte bine starea pescuituluĭ şi chiar avea într'un portofoliu o sumă de notiţe, după carĭ ne-a vorbit aprópe o oră, povestindu-ne cum stă pescuitul la eĭ.

Până la 1866, când s'a întâmplat rězboiul cu danezii, în porturile germane eraŭ prea puţinĭ pescarĭ, porturile eraŭ ne destupate şi maĭ tot peştele, care se vindea în oraşele din Germania, era adus de pescariĭ englezĭ, suedezĭ şi norvegienĭ. Acéstă importare de peşte a mers crescênd şi a mărit consumarea numeróselor

orașe din năuntrul țăreĭ, ceea ce a făcut ca pescuitul pe mare să producă bune câștigurĭ și germaniĭ să înceapă a se ocupa cu acéstă ramură a comerțuluĭ. Pe când statul numea o comisiune ca să studieze apele germane și comersanțiĭ învĕțaŭ de la englezĭ și belgienĭ organisarea și reglementarea pescărieĭ pe mare, în porturile germane s'a format marea societate Deutscher-Fischer-Verein. Pe la 1870 germaniĭ abea încep ca să intre și eĭ în rîndurile pescarilor de mare, dar până la 1885 profitul pescuituluĭ a rĕmas fără multă însemnătate, pentru că prinderea peșteluĭ se făcea cu vase cu vele ca la olandezĭ; aceste vase eraŭ jucăria vênturilor și a timpuluĭ, deci ele nu puteaŭ produce mult si eftin, ceea ce e adevĕratul scop al uneĭ bune pescăriĭ care caută să îmbunătățească hrana claseĭ sărace.

La 1885 pescariĭ germanĭ schimbară vechiul obiceiŭ și utilizară vasele cu aburĭ; resultatul dobândit fu mult maĭ bun și pescăria germană prosperă repede. Acum sunt ḑece anĭ de când primul vapor a târăt plasa pe fundul măreĭ și Germania are peste 100 de vapóre de pescuit; ele aŭ o încăpere maĭ mare ca 4000 de tone și represintă un capital de peste 12 milióne de leĭ. In acelașĭ timp statul a făcut tot posibilul ca să desvolte pescuitul național și să atragă lumea către acest comerț producĕtor; el a cheltuit în ḑece anĭ peste 15 milióne leĭ, cu carĭ a deschis porturĭ pentru pescarĭ. In 1889 a construit portul de la Norderney, în 1892 pe cel de la Nordeich, anul acesta a început să lucreze la Gestemünde și la anul va fi gata Nordenheim, apoĭ va urma Altona și altele, carĭ sunt gata a se desvolta sub conducerea înțeleaptă a unuĭ guvern prevĕḑĕtor.

In urma atâtor cheltuelĭ și a munceĭ pescarilor germanĭ, am ajuns, continuă caporalul, ca în loc de

1.200.000 leĭ, cât se vindea peştele în 1888 în porturile din Altona, Hamburg şi Gestemünde, acum se vinde pentru 6,500.000 leĭ. La Bremerhaven vindarea a fost de 387.000 leĭ în 1892 şi acum a trecut de 850 000. Acestea sunt numaĭ vîndĕrile cunoscute, dar maĭ sunt încă vîndĕrile necunoscute; ele ating a treia parte din cele cunoscute. Din aceste vîndĕrĭ jumătate din peşte e adus de pescarĭ streinĭ: suedezĭ, francezĭ şi englezĭ, însă peste câţĭ-va anĭ, când vîndĕrile aŭ să se îndoiască şi întreiască, pescariĭ streinĭ aŭ să fie goniţĭ prin concurenţa ce le vor face germaniĭ. Un vapor cu 10 ómenĭ prinde tot atâta peşte cât 15 vase cu vele, manevrate cel puţin de 120 de ómenĭ.

Ast-fel, urmă prietenul nostru, întrebuinţând noĭ vaporul în locul veleĭ, cum fac suedeziĭ, franceziĭ şi engleziĭ; trăgênd plasa de fund în locul celeĭ în derivă şi eftinind transportul cu calea ferată, vom ajunge nu numaĭ să gonim concurenţa streină, dar chiar să vindem peştele nostru în ţara celor carĭ ne concurează astă-ḑĭ. Pe lângă facerea de porturĭ şi eftinătatea transportuluĭ, guvernul a maĭ construit vagóne deosebite pentru transportul peşteluĭ próspĕt şi îngheţat, a făcut cherhanale, unde se afumă şi se sară peştele próspĕt, rĕmas ne vîndut pe loc, a înfiinţat prime pentru vapóre şi a mers în sfîrşit până acolo că a stabilit tarifele pentru plata mateloţilor, aşa ca eĭ să rămână maĭ mult la cabotagiu de cât să fugă la navigarea pe mărĭ depărtate.

Prietenul nostru ne vorbea de industria pescuituluĭ ca şi cum ar fi cetit într'o carte; se vedea bine că se ocupase cu pescăria, de aceea îl ascultam cu multă băgare de sémă, pe când camaradul Florea, care nu ştia nemţeşte, se plictisea la tórtă. Mĕ folosiĭ de aducerea unor pahare cu bere spre a-ĭ lua vorba din gură şi a-l

ruga să-mĭ dea şi mie notiţele despre pescuitul german, lucru ce obţinuĭ îndată.

Aceste notiţe, adăogă caporalul, le-am adunat din publicaţiunile nóstre, însă din comerţul cu peştele a eşit pe lângă avuţia ţăreĭ şi o hrană maĭ bună pentru locuitorĭ, iar marina a găsit ómenĭ spre a îmbarca pe bastimentele sale, lucru pentru care a făcut cheltuelĭ guvernul. La ce ar servi un port ca Wilhelmshven, cu digele, cu basinurile şi forturile luĭ, dacă n'ar avea ce să apere? Sărăcimea n'are nevoe de pavăză, căcĭ de ea nu se leagă nimenĭ!

Mulţumit de aceste cuvinte, ce-l puse pe rîs, caporalul ne istorisi cum are să lucreze el când s'o libera din armată; atuncĭ zise el, am să mě ocup numaĭ cu cultura stridiilor şi a racilor de mare, căcĭ prin acest mijloc se pot câştiga milióne, nu glumă. Intr'un oraş din America, unde racul de mare se vindea cu treĭ şi patru leĭ, un pescar s'a pus să adune icrele de rac şi să le cultive; el a putut să înmulţească raciĭ atât de mult, în cât îĭ vindea cu un leŭ bucata şi a făcut o mare avere. La pescărie se cere multă ştiinţă, căcĭ nu e destul să aĭ instrumente spre a prinde peştele, ci trebue încă să cunoştĭ traiul luĭ, cum se înmulţeşte, cum se păstrează şi cum se consumă în oraşe.

Apropierea sereĭ ne a făcut să pornim spre port şi să ne despărţim de prietenul nostru, care tot spunêndu-ne despre pescuitul lor, ne-a întrebat de tot ce e pe la noĭ şi căuta să afle cum e viaţa nóstră. Rěmas singur, tótă séra m'am gândit la bălţile nóstre de la gurile Dunăreĭ, unde peştele se vinde cu 5 banĭ kgr., iar nu cu 2 saŭ 3 leĭ ca aci. Dacă am avea şi noĭ înlesnire de transport, câtă avere n'am scóte din acele bălţĭ şi cât de mult nu s'ar îmbunătăţi hrana muncitoruluĭ!

Am vĕḑut cosac sárat, adus tocmaĭ de la Azof din Rusia, vînḑêndu-se cu 60 de banĭ kilogramul şi peştele nostru se împute în bălţĭ, căcĭ nu ne îngrijim de înlesnirea transportuluĭ. Câţĭ-va antreprenorĭ distrug peştele, cât pot maĭ mult, iar statul are un personal prea slab ca să se ocupe de acest comerţ, care cere ómenĭ specialĭ şi cu multă pricepere.

Nu maĭ pomenesc de pescuitul în rîurile nóstre, unde peştele e distrus cu totul, unde viaţa luĭ 'e necunoscută şi înmulţirea ne studiată de nimenĭ. Tóte aceste trebuinţe avem să le simţim o dată când ne va veni cuţitul la os, dar e păcat că acum ne risipim ast-fel averea. In afară de arătură şi cârciumĭ, comersanţiĭ noştri nu maĭ ştiŭ de ce să se apuce, de şi din pescăria nóstră ar putea să trăiască o mulţime be lume. Va trebui să se mărească nu numaĭ consumarea peşteluĭ, dar şi producerea luĭ, căcĭ preţul ridicat dă folóse pentru moment dar nu îndestulează pe sărac şi asta e scopul pescărieĭ bune ; decĭ pe lângă deschidere de comunicare să se înveţe lumea şi cum să îngrijească de înmulţirea peşteluĭ, ceea ce nu se póte obţine cu un personal ne preparat bine în acest scop.

La raschetat pictura. — După o ḑi de odihnă s'a început. Lunĭ la 22 Maiŭ. curăţenia generală ; de acum avem muncă într'una până ne vom găti pe deplin pentru sĕrbătórea de la Kiel. Oameniĭ s'aŭ pus la lucru în jurul bastimentuluĭ dis de diminéţă ; uniĭ spânzuraţĭ prin catarge, cu câte o răzuitóre în mână, alţiĭ ciocăneaŭ pictura boboşeată, toţĭ fac un sgomot asurḑitor ciocănind pe tabla de fier, iar praful de pictură cade pe covertă, pătrunde prin cabine, se înăclăeşte prin părul şi urechile bieţilor ómenĭ. In acest timp orĭ-ce alt ecserciţiu e suspendat, intrările în cabine sunt acoperite

cu tende, bărcile aŭ capótele pe ele, praful de pictură e măturat fórte des, căcĭ mânjeşte coverta, ce e stropită cu apă cât maĭ des posibil.

Şeful de echipagiŭ, şefiĭ de serviciĭ, şefiĭ de divisióne, şefiĭ de seriĭ şi şefiĭ şefilor, aleargă de la un cap al bastimentuluĭ la cel-l'alt spre a da fie-căruia ce-ĭ lipseşte, a pune schelile pe carĭ staŭ ómeniĭ la lucru, a complecta lipsurile, a împărţi lucrul şi a veghea ca treaba să meargă bine peste tot. *Fila parâma* strigă unul prin sgomotul asurḑitor al raschetelor. *Mută schelea* zice altul, care a stat din lucru aşteptând să fie mutat din loc; *adu peria de mână*, ascute *rascheta*, *dă apă aci*, *fugĭ acolo* etc. şi lucrul merge ca într'un stup de albine.

Ceĭ nervoşĭ sunt zăpăciţĭ de ciocănitura raschetelor că le vine să urle ca câiniĭ, însă ciocanele nu se opresc pentru asemenea neplăcere, ele aleargă cu lucrul înainte, ba chiar fac şi posne: Când un şef óre-care vrea să certe pe vre-un om căḑut în greşeală, saŭ care lucrează prost, omul bate maĭ tare cu ciocanul, ceĭ-l'alţĭ camaraḑĭ se pun asemenea pe ciocănit, sgomotul devine asurḑitor şi de la bietul gradat nu se maĭ aude glasul, dar se vede bine mişcându-i-se fălcile, strângênd buzele, făcênd gesturĭ şi ochiĭ scăpărând de mânie. Se întâmplă câte o dată ca şeful tot umblând cu capul în sus şi făcênd semne cu mâinele, să dea peste o găleată cu apă, s'o rĕstórne peste piciórele luĭ şi să-şĭ potolească necazul.

De şi se lucra pe întrecute, totuşĭ s'a dat drumul în oraş la ómeniĭ, carĭ aŭ stat erĭ la bord, ca să aibă şi eĭ ḑiua lor de plimbare, maĭ cu sémă că şi astă-ḑĭ e sĕrbătóre la catolicĭ, fiind a doua ḑi de Rusaliĭ. In jurul crucişetoruluĭ se grămădise multă lume, care priveşte la noĭ cum ciocănim pictura; cea maĭ mare parte din

privitorii noştri sunt lucrători din port; eĭ se simt fericiţĭ că le-a venit şi lor rîndul ca să privească cum muncesc alţiĭ. Ast-fel noĭ lucram în faţa unuĭ public cunoscĕtor, care arată cu degetul spre bastiment, discută cu interes şi laudă lucrul, unde găseşte că e bine făcut; ba chiar caută să intre pe covertă şi să înceapă vorba cu noĭ.

Către séră, după ce s'a dat liber de la corvadă, s'a primit visita maĭ multor gradaţĭ germanĭ, cunoştinţe din ajun, când bordul nostru era în oraş ca permisionarĭ. Caporalul, care ne-a pilotat erĭ, a venit şi el şi mi-a dat notiţele ce-mĭ făgăduise, asemenea şi o carte, în care se spune viaţa şi obiceiurile peştilor, carĭ trăesc pe mare. Toţĭ marinariĭ germanĭ eraŭ plinĭ de bună voinţă către noĭ, cunoştinţele s'aŭ făcut repede, se armase o masă mare şi gradaţiĭ noştri aŭ făcut cinste cu bere, stând cu toţiĭ de vorbă până séra târziŭ. După plecarea marinarilor germanĭ d-l sub-mecanic ne spunea cât eraŭ eĭ de învĕţaţĭ şi cum ştiaŭ să se vîre ca să afle despre tóte; alţĭ marinarĭ ar fi fost maĭ cu temere, staŭ maĭ în lăturĭ şi plecaŭ ca nişte proştĭ, saŭ ca nişte semeţĭ găunoşĭ.

La basin. — Curăţenia pictureĭ începută la 22 Maiŭ, a ţinut patru ḑile, în care timp crucişetorul nostru a fost adus la basin spre a-ĭ curăţa carena, a-ĭ vizita elicele şi tóte părţile carĭ sunt sub apă şi carĭ aveaŭ trebuinţă de micĭ reparaţiĭ. Cu acéstă ocasiune, profitând de înlesnirea ce găsiam la arsenal, s'aŭ făcut şi micĭ reparaţiunĭ la maşină, ca: schimbare de grătare, plăcĭ de zinc la căldărĭ, *crepine* la robinetele pentru inundarea magaziilor cu pulbere. luare de apă la maşină şi altele asemenea. Din tóte aceste lucrurĭ, m'a mirat însă băgarea bastimentuluĭ în basin şi lăsarea luĭ pe uscat, lucru ce

nu maĭ vĕḑusem şi de care omul se póte mândri cu drept cuvênt, căcĭ nu e puţin să veḑĭ un bastiment de 15 milióne de kilograme aşezat pe fund cu înlesnire, ca şi cum aĭ aşeza pe popă la jocul de popice.

Maĭ întâiŭ bastimentul e adus la intrarea basinuluĭ, ca in faţa uneĭ ecluze, apoĭ se manevrează parâmele până ce el intră pe pórta basinuluĭ şi e aşezat tocmaĭ în mijlocul luĭ, lucrare pe care o conduce un om obicĭnuit cu băgarea vaselor în basin. Până ce vasul e bine aşezat în mijlocul basinuluĭ, porţile se închid prin mijlocul unor lanţurĭ gróse, trase de o maşină cu aburĭ, apoĭ începe pompatul apeĭ din basin. Pe mĕsură ce scade apa, ómeniĭ slăbesc parâmele carĭ se întind, iar vasul se scobóră încet până ce vine de se aşează pe scaunele din fundul basinuluĭ, unde aŭ fost puse cu multă îngrijire şi fundul întărit ca să nu se lase sub marea greutate a vasuluĭ. In acelaşĭ timp lucrătoriĭ aŭ sărit din tóte părţile, pe când uniĭ aşează bastimentul ca să cadă drept pe cala care e sub apă în fundul basinuluĭ, alţiĭ pun proptele în jurul pereţilor, le înţepenesc cu pene şi ast-fel în maĭ puţin de treĭ ore bastimentul rĕmâne pe uscat. Acum el zace în fundul basinuluĭ ca o jiganie aruncată de mare, ómeniĭ nu maĭ simt legănatul valurilor cu carĭ se obicĭnuise.

Un ast-fel de basin costă şépte la opt milióne; e săpat în loc tare, căptuşit numaĭ cu granit cioplit, cu numeróse scărĭ şi lucrărĭ costisitóre, ca pompe pentru scos apă, calâ pentru aşezat bastimentul, porţĭ pentru oprit apa şi alte multe instalărĭ, pe carĭ le-a inventat omul încetul cu încetul. La Wilhelmshaven eraŭ treĭ marĭ basinurĭ, carĭ cu lucrările din jurul lor, aŭ costat maĭ mult de douĕ-ḑecĭ milióne de leĭ.

Indată ce s'a putut stabili o schelă, am sărit pe ea

şi scoborând pe treptele basinuluĭ, am privit carena, care ne-a purtat pe océn, pe care o iubiam şi în care puneam tótă speranţa nóstră, ca să ne întórcă în ţară, la căsuţa unde eraŭ ceĭ carĭ ne iubeaŭ. Privit din fundul basinuluĭ, crucişetorul îmĭ părea de ḑece orĭ maĭ mare de cât îl credeam eŭ; el era ca o namilă enormă în pântecele căreia furnicam noĭ, sta maşina şi tunurile. Nu era însă vreme de gândit, când e bastimentul în basin trebue să se lucreze repede; pentru fie-care ḑi de şedere în basin se plăteşte 1000 leĭ chirie, acésta în afară de plata lucrătorilor şi costul materialuluĭ.

Nu apucase să se scurgă bine apa din basin şi ciocanele aŭ început a răpăi pe tabla careneĭ; jumătate din echipagiŭ muncea împreună cu lucrătoriĭ portuluĭ la curăţitul careneĭ ce era încă udă, iar cea-l'altă jumătate muncea pe bastiment la curăţitul pictureĭ din cabine, din santine şi magaziĭ. In acelaşĭ timp gardieniĭ basinurilor ne dete reglementele după carĭ să ne conducem, ne arătară locul unde se aruncă gunóele, pe unde să mergem spre a eşi din arsenal, cum e consemnul şi altele multe asemenea. Peste tot era muncă, murdărie şi sgomot; lucrătoriĭ portuluĭ eraŭ maĭ îndemănatecĭ ca noĭ, lucraŭ maĭ repede şi maĭ bine.

Séra, după ce lăsam de lucru, eram ruptĭ de obosială, mâncam repede şi apoĭ ne grăbiam de culcare, afară de ceĭ carĭ eraŭ de santinelă, iar a doua ḑi ne sculam cu zorile în cap. In acéstă vreme de muncă mâncarea a fost maĭ próstă ca în tot-d'auna; maĭ mulţĭ ómenĭ se îmbolnăvise de stomac, tot mâncând la varză acră cu slănină de porc. La Wilhelmshaven viaţa e fórte scumpă, kilogramul de carne costă de la treĭ la patru leĭ, iar o pâine 35 de banĭ, aşa că nu ne ajungeaŭ pentru hrană baniĭ ce ni se daŭ şi intram repede în de-

ficit. Acum pricepeam maĭ bine spusele caporaluluĭ german, el avea multă dreptate să laude pescăria, căcĭ la eĭ viaţa e tot atât de scumpă ca şi în Englitera, iar lucrul se plăteşte mult maĭ eftin. Când bietul muncitor póte să apuce o bucăţică de peşte, îĭ pare mare lucru, căcĭ carnea e prea scumpă; ast-fel lucrătorul trăeşte prost, mămâncă supă de bere, e istovit de ostenială şi fuge în America ca să trăiască maĭ bine, saŭ se duce unde găseşte de lucru. Germania este însă tare, căcĭ munca costând-o eftin, produsele eĭ cancurează pe ale celor-l'alte naţiunĭ, maĭ cu sémă pe cele englezeştĭ, pe carĭ a început să le bată pe tóte pieţele, ba pătrund chiar şi în Englitera.

Privire asupra organisăreĭ magasiilor de materiale. La arsenalul de la Wilhelmshaven aveam multe lucrurĭ de vĕḑut, dar în treĭ ḑile, cât am stat la basin şi cu ştiinţa ce aveam eŭ, nicĭ nu mĕ puteam gândi ca să pot profita ceva pentru instrucţia mea. Ar fi trebuit treĭ ḑile numaĭ ca să pot trece în fuga prin diferitele ateliere pline de maşinăriĭ, de tunurĭ, aparate electrice, torpile şi multe alte instalaţiunĭ, pe carĭ nicĭ ingineriĭ specialĭ nu le pot cunóşte pe tóte. Din tóte aceste minunĭ ale inteligenţeĭ omuluĭ, despre carĭ ne povestea d-l sub-mecanic, n'am putut vedea nimica, căcĭ multe sunt secrete şi multe maĭ presus de ce póte îmbrăţişa un singur om; am putut însă să zăresc puţin magaziile de materiale, de la carĭ am primit nişte felinare pentru timonierie.

In aceste magaziĭ se păstrează tot materialul, care se cumpĕră din comerţ şi se împarte apoĭ în arsenal, saŭ pe bastiment, spre a servi la diferitele lucrărĭ. Cu o singură fóe de hârtie, aprobată de cel în drept, se póte primi de la magazie tot ce e trebuincios, fără a

maĭ perde timpul cu formalitățĭ lungĭ și umblete nefolositóre. Acéstă simplificare a formalităților, care nu împedică controlul cel maĭ sever, e o mare înlesnire pentru bunul mers al lucruluĭ, dar la germanĭ buna regulă merge mult maĭ departe; în acéstă privință, cel puțin, eĭ pot fi admirațĭ de cele-l'alte marine.

Pe lângă magaziile ordinare, în carĭ se póte întâmpla ca să nu ajungă materialul din care se consumă ḑilnic, maĭ sunt alte magaziĭ, din carĭ nu se scóte material de cât în caz de rĕzboiŭ, iar în timp de pace, numaĭ se reînoește ca să nu se strice. Se dă ordin de mobilisarea vaselor, pe dată totul se pune în mișcare, fără încurcătură saŭ îndoială din partea cuĭ-va; pe când ómeniĭ echipagiuluĭ sosesc repede la postul lor, pe care îl cunosc din vreme, magaziile de rĕzboiŭ liberează materialul păstrat gata pentru fie-care vas. Ele nu maĭ așteaptă nicĭ chiar o cerere de predare, ci singure trimet materialul la bord, unde e primit de comandantul secund, care, sosind la bord, a găsit tablourĭ de tot ce-ĭ trebue pentru vasul sĕŭ.

Așa serviciŭ maĭ înțeleg și eŭ! Abea sosit ordinul de armarea vasuluĭ și el e gata să iasă la largul măreĭ, ca să surprindă pe dușman ne preparat încă, să-ĭ pustiască comerțul pe mare, să-ĭ bombardeze orașele și să-l zăpăcească luându-ĭ vĕḑul. Din causa mareĭ orînduelĭ, serviciul devine ușor și zăpăceala fórte rară, omul și bastimentul sunt bine echipațĭ, rĕmâne acum ca bastimentul să fie manevrat și omul să lupte cu armele ce i-a dat statul; pentru acésta oficeriĭ și gradațiĭ germanĭ sunt maĭ presus de orĭ-ce laudă. Pe lângă acéstă regulă și știință, maĭ pune acum că ordinul dat, e dat fără șovăire; nu te lasă în nedumereală și cel care ordonă, nu o scaldă căutând să o brodească și să scape de

rĕspundere. Un gradat german în serviciul luĭ e ca şi un amiral în comanda escadreĭ, nimenĭ nu rĕspunde în locul luĭ şi nu póte călca reglementul păzit de el.

Beţia e otrăvitóre. — Joĭ după prânz crucişetorul nostru a eşit din basin şi a venit la cheŭ, unde era maĭ înainte; oficeriĭ s'aŭ dus îndată la clubul militar, fiind poftiţĭ la masă, iar noĭ rupţĭ de ostenială, ne-am mâncat varza acră cu slănină, dându-ĭ cu tifla, ca să nu o maĭ vedem în ochĭ.

Cine vrea să ştie câte parale face ţara românéscă, zise un caporal, n'are de cât să vină aci ca să mănânce nemţeşte o săptămână de ḑile.

— Eĭ dragul meŭ, rĕspunse d-l sergent furier, aci e mâncare próstă, dar muncă sdravănă de tot şi tocmaĭ asta te învaţă să păstrezĭ bine ce aĭ câştigat o dată. Aci trebue să rabḑĭ mult şi să munceştĭ cât şépte, ca să poţĭ mânca bine la şépte ḑile o dată. Când am fost în oraş aĭ vĕḑut cum se tocmeaŭ negustoriĭ şi cum îşĭ băteaŭ capul ca să câştige cincĭ parale.

— Germanul e prieten bucuros cu tine, adaogă un fochist, numaĭ să câştige ceva, alt-fel nu merge, se face supărat, intră în furiĭ şi, vrênd ne vrênd, te sileşte să-ĭ daĭ ce pretinde el că e al luĭ, ba de multe orĭ şi ce nu e al luĭ.

— Aşa e Ghereo, reîncepu d-l sergent furier, germanul, ca englezul, ca rusul şi ca toţĭ ceĭ tarĭ şi avuţĭ, de multe orĭ ia şi ce nu e al luĭ, lumea aşa e făcută:

«Cine póte óse róde, cine nu, nicĭ carne móle».

— Dacă vreĭ să nu-ţĭ ia altul ce aĭ în mână, n'aĭ de cât să ţiĭ bine ce aĭ apucat, atuncĭ duşmanul se gândeşte de douĕ orĭ maĭ înainte de a-ţĭ stórce guşa.

Un fruntaş adaogă că tatăl luĭ zicea:

— *De cât toată vara cioară, maĭ bine o ḑi şoim.*

— Bravo Săndducule! strigă d-l sub-mecanic, asta e vorbă curat românéscă, din moşĭ şi strămoşĭ. Din ce judeţ eştĭ tu?

— Din Huşĭ d-le sub-mecanic, rĕspunse camaradul Sandu, care deschidea gura din an în paşte; sunt băiatul luĭ Nicolae Jugă-urs.

— Pe acolo trebue să fie românĭ curaţĭ, adăogă d-l sub-mecanic; mĕ mir că nu v'aŭ copleşit jidaniĭ şi pe voĭ şi nu v'aŭ otrăvit sângele cu basamacul lor.

— Aşa otravă cum este, zise d-l sergent furier, tare aş bea un pahar după varza ce am mâncat astă-ḍĭ.

— Vorbeştĭ şi tu, rĕspunse d-l sub-mecanic, ca toţĭ aceia, carĭ nu ştiŭ ce spun; nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin, vorbele astea sunt criminale din partea unuĭ om cu niţică judecată. Veḍĭ tu! munceşte sĕrmanul ḍe român cât e ḍiua de mare, sórele îl arde şi vêntul îl bate; mănâncă mămăligă cu cépă strivită, un borş de ştir saŭ o pătlăgică tocată, şi séra cade de ostenială, după ce a mâncat mult maĭ rĕŭ de cât cel maĭ sărac german. Acéstă viaţă începe de Lunĭ şi ţine până Sâmbătă séra; şése ḍile de sapă, saŭ de secerat, iar Duminica, în loc de biserică, stă omul la curtea boeréscă până la prânz ca să-ĭ facă socoteala şi abea se alege cu şépte saŭ opt leĭ, dacă nu i s'aŭ oprit şi aceia pentru datorie. Bietul creştin n'are măcar o oră ca să-şĭ îngrijească de suflet la o sântă biserică, saŭ să capete de la cine-va vre-o povaţă cum să facă, ca să maĭ pótă înoda doue în teiŭ. Arendaşul îl munceşte până îĭ crapă peptul, la biserică dascălul cântă pe nas, iar ceĭ carĭ trec drept ceĭ maĭ procopsiţĭ rîd de obiceiurile vechĭ şi fac pe muncitor să creadă că e maĭ grozav, dacă se ia după eĭ. Ca să-şĭ verse focul de pe inimă se duce românul la cârciumă şi aci, din pahar în pahar, filotim cum este el, se a-

pucă de băutură şi începe refeneaua la care stă tótă nóptea. Ah !

Refenea, refenea,
Dacă nu te-aşĭ maĭ vedea!

Cârciumarul sileşte la băutură, cară mereŭ la basamac otrăvitor, iar muncitorul se arată grozav; pe măsură ce-şĭ perde minţile, devine lăudăros şi risipitor; el cheltueşte nu numaĭ ce a câştigat într'o săptămână de trudă amară, dar maĭ rĕmâne şi dator.

Nevasta şi copiiĭ, sătuĭ de aşteptare, aŭ venit împrejurul cârciumeĭ şi cu lacrămĭ în ochĭ, încearcă ca să scótă pe susţiitorul lor din acel iad. Târziŭ de tot, când cărciumarul n'a maĭ avut ce lua de la nenorecitul de ţăran, îl dă afară; supărat, el pleacă pe şépte potecĭ şi dând peste nevastă şi copiĭ, începe chilomanul şi bătăile. A doua ḑi bietul om e cu capul cât baniţa, cu ochiĭ holbaţĭ şi mintea buimăcită, pe când boiĭ staŭ cu dinţiĭ la esle şi în casă nu e nimic de mâncat.

Incetul cu încetul, ţărauul cade la darul beţieĭ, aleargă la împrumut cu dobândă maĭ mare ca suma împrumutată, sărăcia lucie intră în casă, basamacul pătrunde în vinele luĭ, sângele i se otrăveşte şi omul devine ofelit în stare de căḑĕtură. O fiinţă căḑută în aşa hal, nu maĭ póte munci; copiiĭ, carĭ se nasc, sunt cu oftica în pept, saŭ cu apucăturĭ rele din fire şi ast-fel într'o ţară bogată ca a nóstră, lipsa de economie face ca omul să trăiască mult maĭ rĕŭ de cât germanul de aci, care în loc de cârciumă petrece la câmp, cu copiiĭ şi nevasta luĭ.

De ce nu se fac legĭ carĭ să împedice băutura? întrebă un caporal.

De ce? Pentru că hangiiĭ şi cârciumariĭ sunt alegătorĭ fórte trebuincioşĭ în nenorocita de politică din

țara nóstră și apoĭ obiceiul rĕŭ nu se schimbă prin legĭ, carĭ nu se păzesc din ḑiua înființăreĭ lor. Ar trebui ca țăranul să aibă ceva maĭ bun de cât cârciuma și să bea ceva maĭ sănătos de cât basamacul otrăvitor. Ar trebui ca preotul, notarul și fruntașiĭ din sat, să înțeleagă pericolul în care sunt, să adune pe săteni și să facă petrecerĭ potrivite cu starea și gustul lor, unde eĭ să bea fără să se îmbete, să petreacă învĕțând ceva folositor, obișnuindu-se a fi economĭ, cumpătațĭ și maĭ unițĭ spre a lupta contra greutăților vieței. Ar trebui ca în loc de cazanie, să se facă predicĭ, în carĭ mintea popiĭ să se maĭ ascută puțin, iar tragerea de inimă a creștinuluĭ să se mărească, spre a veni la biserică și a se instrui cu ce-ĭ trebue luĭ. Ar trebui ca fetele sa nu pórte rochiĭ la modă și să devie risipitóre, ca mamele să lucreze la șezătorĭ ca maĭ înainte vreme. Ar trebui...

Un camarad la spital. — Sosirea a niște gradațĭ germanĭ ne întrerupse vorba; ceĭ carĭ știaŭ nemțește s'aŭ plimbat pe cheŭ împreună cu eĭ, iar ceĭ-l'alțĭ ne-am apucat să pregătim legăturile pentru drum, căcĭ aveam să plecăm a doua ḑi. Pe când se așezaŭ capótele de fum la catargul artimon *) vĕḑuĭ că brancardieriĭ scoteaŭ la uscat pe camaradul Ioachim Filip, care se îmbolnăvise de vre-o cincĭ ḑile și zăcea dus la infirmerie, pe când răpăiaŭ ciocanele pe tabla careneĭ ce se curăța de pictură la basin. Ioachim e al doilea om lăsat în drumul nostru. primul, bolnav de oftică, rĕmăsese la Gibraltar, căcĭ o ducea rĕŭ cu balansurile măreĭ, care, la urma urmelor, i-a făcut maĭ mult bine de cât doctorul, și s'a întors cu trenul la Galațĭ, fiind aprópe vindecat.

Camaradul Ioachim era din Girilofca, unde munțiĭ Dobrogeĭ daŭ în mare, loc ce nu se maĭ uită de ceĭ

*) Catargul din pupa vasuluĭ.

carĭ aŭ copilărit acolo şi pe care Ioachim îl dorea cu cât ne depărtam maĭ mult. Bietul Ioachim! el rĕmânea în aceste smârcurĭ bolnav greŭ de dublă pneumonie şi, depărtându se cu brancardieriĭ, îşĭ întórse capul privind la crucişetorul ce-l purtase atâta vreme. Gândul, că póte nu o să maĭ vedem pe bietul Ioachim, ne aduse lacrămĭ în ochĭ şi ne umplu sufletul de milă.

Ioachim era din aceĭ camaradĭ, carĭ îşĭ fac serviciul cu multă tragere de inimă; din aceia carĭ sufĕr fără să se plângă, muncesc fără pretenţie şi, dacă e ca să le rĕmână ósele prin părăginĭ depărtate, mor fără părere de rĕŭ. Mĕ gândeam cât e de mare virtutea militară! Cât e de sfânt adevĕratul oştén! Să luptĭ cu ce e maĭ greŭ, să rabdĭ fără a geme şi să morĭ fără regret, nu e cu putinţă de cât pentru acela, care simte măngâerea că şi-a făcut datoria până în cap. Fără acéstă înaltă simţire serviciul militar n'ar avea nicĭ o mărire, te-aĭ duce de frică ca un dobitoc, aĭ lucra de nevoe şi aĭ geme atuncĭ când ar trebui sá te simţĭ mândru şi mare.

Ştiŭ cá pe lângâ unul bun se strecóră dece lichele, dar aşa a fost lumea de la început şi tot aşa o să rĕmână, cât o fi dreptatea omenéscă pe acest pămênt; însă omul superior are rĕsplată în sufletul luĭ, în dreptatea Dumnezeească, care vine la timp pentru cel care ştie sá o aştepte. Numaĭ acela, care e gata pentru orĭ ce sacrificiŭ, simte adevĕrata mândrie că ţara e liniştită, că omul póte să-şĭ vadă de munca dilnică, că pruncíĭ vorbesc limba moşilor şi a strămoşilor, că fetiţele imitând pe mamele lor, cântă în limba ţăreĭ, păpuşelor aşezate în légănul mititel.

Camaradul Ioachim plecase de mult, póte că el şi ajunsese la spital, unde comandantul marineĭ ordonase să-l primească gratis şi eŭ eram tot pe gândurĭ, întrebându-mĕ cum o să se înţeleagă el cu un personal care nu ştia româneşte.

IX.

De la Wilhelmshaven la Copenhaga

Plecarea din port. — Călĕtorilor le şeade bine cu drumul. Abea scăpaţĭ de ciocăniturile din arsenal şi ne-am pregătit de plecare. La 26 Maiŭ, într'o Vinerĭ diminéţa, am eşit din port, pe când bricul «Mircea» se pregătea să intre la basin pentru curăţirea careneĭ. La trecerea prin ecluză amiralul Valois, comandantul portuluĭ, ne-a trimes musica militară ca să ne maĭ salute şi ea de plecare; ne-a cântat marşul prusian, un marş repede, care te înviorează, apoĭ ne-am luat rĕmas bun în sunetul imnuluĭ nostru naţional. Atuncĭ a fost un moment de o adevĕrată frumuseţe pentru sufletul românesc, apoĭ cu cât ne depărtam spre rada portuluĭ, cu atât dispărea sgomotul, semnele de bună prietenie şi coşurile atelierelor carĭ vĕrsaŭ nourĭ de fum. Acum privirea se opreşte asupra mândruluĭ pavilion, ce se leagănă în azurul ceresc; el ne rechiamă la datoria nóstră şi ne face să întórcem privirile de la marele port militar, spre a privi înaintea nóstră, către bolta tainică, sub care aveam să înaintăm până vom ajunge la Kiel.

La facerea apeluluĭ, pe când mergeam în radă, se raportează că la ridicarea scheleĭ dezertase doĭ ómenĭ; unul din eĭ, Dimitriu, o haimana din Galaţĭ, ştia nemţeşte, el îndemnase pe camaradul sĕŭ ca să fugă îm-

preună, credênd că la streinĭ o să dea peste pomană mare. Aceştĭ ómenĭ n'aŭ stat fugarĭ nicĭ două dile, s'aŭ săturat până în gât de dezertare şi n'aŭ şiut cum să se întórcă maĭ repede la bricul «Mircea», rugându-se ca să nu fie lăsaţĭ pe acolo. La strĕinĭ nu se câştigă pâinea cu înlesnire ca la noĭ, printre eĭ abea se pot strecura ómenĭ deştepţĭ, muncitorĭ şi fórte cumpătaţĭ; omul maĭ leneş móre de fóme, saŭ ajunge cum e maĭ rĕŭ. Dar chiar dintre ómeniĭ bunĭ sunt prea puţinĭ carĭ să aibă norocul ca să iasă de-asupra necazuluĭ. cea maĭ mare parte rĕmân în mizerie şi numaĭ când aŭ dat cu capul de sus pricep înţelepciunea cânteculuĭ:

Fie pâinea cât de rea,
Tot maĭ bine 'n ţara mea.

La noĭ, unde e masă întinsă, găseştĭ de lucru orĭ şi unde, numaĭ să vreĭ să munceştĭ; ba chiar vin strĕiniĭ cu duiumul şi trăesc bine, căcĭ muncesc cu spor şi fără risipă; de aceea nu ştim cât face ţărişóra nóstră de cât când am vĕdut ce e strĕinătatea.

Abea ajunşĭ în radă am luat un pilot şi am plecat spre Copenhaga prin Marea Norduluĭ, Skagerak, Kategat şi Sund; un drum destul de lung, pe unde e necesar un pilot din partea loculuĭ. Se zice că la Copenhaga o să ne oprim câte-va dile ca să luăm apă, cărbunĭ şi ce ne trebue, căcĭ la Kiel o să fie multă îmbulzeală şi e bine să ne căpătuim din vreme cu cele necesare; afară de asta trebue să complectăm şi curăţenia, căcĭ la basin se curăţise carena, dar se murdărise partea de sus a vasuluĭ.

Plecând din radă am trecut din noŭ prin tóte cotiturile canaluluĭ, care duce la Wilhelmshaven de la Jada şi Weser şi pe la 11 am eşit în sfîrşit în largul măreĭ. Timpul era fórte frumos, marea liniştită şi echipagiul

respira cu nesațiŭ ca să-șĭ curățe plămâniĭ de aerul smârcurilor, din carĭ eșeam. Acum crucișetorul nostru fugea din noŭ spre nord cu o viteză de 12 mile pe oră. «Mircea» rĕmas in port, nu ne maĭ încurca în mersul nostru; biețiĭ timonierĭ trebuiaŭ să-l observe neîncetat, să inspecteze remorca, să privească la semnale și să raporteze de sute de orĭ.

După prânz s'a lucrat la curățenie; uniĭ din ómenĭ raschetaŭ copastia, alțiĭ spălaŭ pictura cabinelor, iar alțiĭ inspectaŭ paviliónele naționale, ca nu cum-va să fie rupte saŭ mânjite, căcĭ acésta ar fi fost o lipsă de considerație către națiunea al căreĭ pavilion se înălța la catargul bastimentuluĭ nostru. Noĭ ne arătam pentru prima óră prin acéstă lume și, cum echipagiul nu era obicĭnuit cu asemenea representațiĭ, trebuia să avem o mare băgare de sémă și multă temere de greșelĭ. Tótă lumea era pe covertă spre a profita de timpul frumos, lucrul mergea repede înainte, d-l comandant secund da intr'una la ordine și la instrucțiĭ, pe când bastimentul fugea spre nord către bolta alburie, ce se deschidea înaintea nóstră.

Posiția porturilor germane. — Tot așezând paviliónele am studiat harta cóstelor mărĭ, carĭ prin aceste locurĭ sunt fórte jóse, zdrențuite și pline de pericole. Intre altele pilotul ne-a arătat cum marile porturĭ germane de pe Jada, Weser și Elba, pot comunica între ele și cu Kiel, fără ca să maĭ fie nevoe a eși în largul măreĭ; prin urmare bastimentele de rĕzboiŭ, mergênd prin canalele interióre, se pot concentra în orĭ care din aceste porturĭ, fără ca să dea ochĭ cu inamicul și fără ca forța navală a Germanieĭ să fie tăiată în două.

La larg, în fața acestor fluviĭ, se află insula Helgoland, așezata acolo ca o santinelă înaintată în mare,

de unde torpiórele şi cercetaşii germanî, pot descoperi pe inamic la bună depărtare, ca să-l pótă hărţui şi să-ĭ prepare un atac de surprindere. Ast-fel inamicul trebue să aibă o forţă covârşitóre, ca să pótă bloca intrarea în porturile germane, căcĭ insula Helgoland, cu tunurile şi portul eĭ de refugiŭ, rĕmâne ameninţătóre. Acum în acéstă insulă portul n'are nicĭ o importanţă, iar fortificaţia nu e încă făcută, căcĭ insula pe care o rod valurile, e prea mică spre a fi fortificată cum trebue; ea este însă de un mare folos pentru adăpostul torpilórelor.

In aceste porturĭ, atât de acoperite şi atât de organisate, marina de comerţ s'a mărit repede; capitalurile, cu maĭ puţin risc ca în întreprinderile de la uscat, aŭ produs bune câştigurĭ şi aŭ înavuţit imperiul german. La rindul sĕŭ imperiul german a sprijinit marina comercială prin crearea porturilor, prin facerea de canale în interiorul uscatuluĭ, prin scăderea tarifelor de la căile ferate, în sfârşit prin o încurajare din partea tuturor ramurilor activităţeĭ naţionale. Germaniĭ aŭ intrat cu hotărîre pe calea intreprinderilor maritime, unde în totd'auna s'aŭ înavuţit popórele, carĭ aŭ ştiut să le practice cu tărie şi muncă încordată. In intreprinderile maritime riscul e mult maĭ mic de cât cel provenit din crize comerciale, seceta câmpuluĭ şi câte alte nenorocirĭ carĭ bântue industria şi comerciul de la uscat. Transportul pe apă, chiar pe rîurĭ prelungite de căĭ ferate, costă maĭ eftin şi se face maĭ repede de cât la uscat; acesta e un adevĕr care ar trebui să sară în ochiĭ celor carĭ se plâng că nu sunt câştigurĭ pe Dunăre la noĭ. Eĭ acuză comerţul pe Dunăre în loc să se vadă pe eĭ că nu ştiŭ cum să-l facă.

Maĭ repede de cât marina de comerţ a înflorit cea de rĕzboiŭ, care trecênd cu multă înţelepciune prin

greutăţile primelor începuturĭ, şi-a luat acum desvoltarea vigurósă şi umple de speranţă inimile patrioţilor germanĭ, carĭ visează, maĭ rĕŭ ca engleziĭ, a se întinde peste tótă lumea.

Spre nord de aceste porturĭ minunate, cósta Schleswiguluĭ e asemenea dificil de apropiat: ea e smârcósă, jósă, cu o mulţime de porturĭ micĭ, canale, bancurĭ şi întinsurĭ, ce nu se pot zări de la larg. Infundăturĭ ca: Busum, Eider, Nordstrand, För, Röm şi altele, sunt atâtea adăposturĭ pentru bărcĭ şi torpióre, de carĭ inamicul nu se póte apropia de cât cu mare greutate.

Cósta despre apus a Jutlandeĭ. — Ajungênd în dreptul insuleĭ Fano, la frontiera dintre Germania şi Danemarca, pilotul ne-a spus că pleacă de acolo un cablu sub-marin ce merge până în Franţa la Calais; asemenea de la orăşelul Esbjerg pleacă un alt cablu şi se întinde până în Anglia. Prin aceste douĕ cablurĭ ţările de la nordul Europeĭ sunt unite cu Franţa, Anglia şi America, fără ca să maĭ aibă nevoe de liniile telegrafice germane.

Pare că cablurile sub-marine, prin carĭ se fac comunicările telegrafice peste mărĭ şi océne, costă fórte scump şi cer cunoştinţe fórte marĭ, ce nu se pot găsi de cât la societăţĭ puternice cu capitalurĭ de sute de milióne.

De aceea aceste intreprinderĭ sunt în mâna unor societăţĭ particulare, carĭ aŭ vapórele lor speciale, inginerií şi lucrătoriĭ lor, cu carĭ fabrică, aşează şi întreţin cablurile, pe carĭ le întind între continentele pământuluĭ. Peste tot omul a reuşit să întindă cablul sub-marin, sondând fundul măreĭ, căutând în adâncimea eĭ şi ajungênd să cunóscă locul unde s'a rupt un cablu numaĭ trimiţênd curentul electric pe la unul din capetele luĭ.

Din tóte naţiunile englezii sunt aceia carĭ aŭ întins

maĭ multe cablurĭ şi sunt stăpânĭ pe comunicările telegrafice între, Europa, America, Africa, Asia şi Australia.

Pe când vorbiam despre cablurile sub-marine, ne uitam mereŭ spre cóstă, dar nu vedeam de cât marea lucie, căcĭ noĭ eşisem mult spre larg, ca să ocolim stâncile de la Horns, carĭ, în dreptul capuluĭ Blavaland, se întind pe sub apă la 30 mile spre largul măreĭ. Danezíĭ aŭ instalat aci douĕ farurĭ plutitóre, spre a feri pe navigatorĭ de acest pericol şi a recunóşte cu înlesnire cósta, căreia nu de giaba i-a zis *Coasta de fier*. Ea e mărginită de o limbă de nisip, ce nu se póte vedea din depărtare; n'are nicĭ un adăpost şi când suflă vêntul despre nord-vest valurile o bat în plin, împingênd vasele către uscat, unde le aşteaptă o perdere complectă. De aceea navigatoriĭ fug de acéstă cóstă maĭ mult ca de côsta Gasconieĭ, cu care sémănă fórte mult, căcĭ, ca şi în acea regiune a cósteĭ franceze, cósta Jutlandeĭ este acoperită cu nisipurĭ mişcătóre. Vêntul puternic ridică aceste nisipurĭ şi le grămădeşte în dune către interiorul uscatuluĭ, pustiind ţarinele, câştigate asupra locurilor smărcóse. Bieţiĭ locuitorĭ se chinuesc în tot felul ca să oprească invaziunea nisipurilor, după cum olandezíĭ luptă în contra măreĭ. La noĭ în ţară am vĕḑut asemenea nisipurĭ între Ciupercenĭ şi Bistreţ, dar ele sunt puţine şi s'aŭ putut opri sădind salcâmĭ peste dune; aci nisipurile sunt mult maĭ multe, peste ele se sémănă braḑĭ maritimĭ, dar cu multă muncă şi puţin folos.

Céţă grosă. — Inaintam repede spre nord, cu multă băgare de sémă, căcĭ pe aci nu e de glumit cu navigaţia; eram însă odihniţĭ de tótă oboseala trecută şi obicĭnuiţĭ cu marea, maĭ mult de cât s'ar putea crede. Pe la ora 9 séra începu o adiere subţire despre nord-vest, vêntul de care ne temeam maĭ mult, căcĭ prin

aceste locurĭ el vine cu valurĭ scurte, cu céță și multă plictiseală, de care n'aveam nevoe.

In curând sarturile începură să fluere, marea să se sbârcească și frumosul cer să se acopere cu o céță umedă. Crucișetorul nostru a fugit și maĭ în largul mărei, viteza s'a micșorat, iar noĭ, în loc de odihnă, ne-am pus să mergem pe dibuite, pregătindu-ne să jucăm tontoroiul. Sórta ar fi putut să ne lase în pace de rîndul acesta, căcĭ trecusem prin destule chinurĭ, dar așa ne-a fost scris. Pĕcat de pofta de somn ce ne cuprinsese; numaĭ cine știe ce e somnul pe mare, când timpul e frumos, póte pricepe părerea nóstră de rĕŭ.

Tocmaĭ mĕ pregătiam să intru de cart, când veni în casarmă timonierul Nicola, care, deși vechiŭ în serviciŭ, tot maĭ vorbea cu țițiri pițiri.

— Ce maĭ noŭ d-le Nicola? întrebă fruntașul Crăciun.

— *Ma țe sa fie*, rĕspunse timonierul, iaca *vint cu ța̦ță grosă; dacă nu e șcundratura* (intórcere a vêntuluĭ de la nord spre vest și sud) *o să scapamu repede că se duțe ța̦ța.*

— Bată-o Dumnezeŭ de *ța̦ță* că prea s'a îngroșat bênd la bere! strigă d-l sergent și cu toțiĭ ne-am pus pe un ris nebun, ceĭ carĭ ne priveaŭ eșind pe covertă la cart, credeaŭ că am căpiat. Glumele făcute pe socoteala *ța̦țeĭ*, umflată cu bere, se țineaŭ șir, ele ne-aŭ gonit urîtul.

Valurile spumegaŭ binișor când am luat de santinelă în provă; ele se spărgeaŭ cu sgomot surd și stropiĭ udaŭ coverta de n'aveaĭ unde să-țĭ adăposteștĭ un deget. Fluerul arunca sunet de chemare, dar în acéstă pustie nu era teamă de rĕspuns; tăcere adâncă ne apăsa sufletul.

Un alt camarad mĕ schimbă de la post după douĕ ore de baie și plictiseală, iar eŭ, cu piciórele înțepenite,

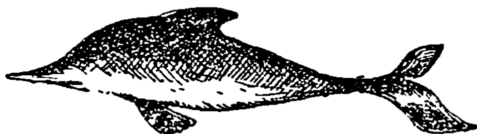
m'am dus pe covertă, gata pentru un alt serviciŭ. Tot căutând un loc unde să mě adăpostesc, m'am urcat pe căldarea maşineĭ, unde am dat de căldură, mi-am aşternut mantaua şi m'am întins ca ogarul la sóre, fără să-mĭ maĭ fie teamă de *ţaţă*, ca maĭ înainte. Când m'am deşteptat hainele se uscase pe mine, ba chiar se uscase prea mult; mantaua sta în picióre ca o scórţă, iar eŭ m'am pipăit cu tot dinadinsul să věd dacă nu m'am fript.

In acéstă împrejurare am vědut că prea multă încredere nu e bună, căcĭ maĭ mult sunt ecspuşĭ la pericole ceĭ, carĭ fiind obicĭnuiţĭ cu marea, nu aŭ destulă teamă de ce se póte întâmpla.

Delfinizii. — Nóptea fiind scurtă a trecut repede şi cu ea s'a dus şi vremea rea, ce nu ţine mult la acéstă epocă, când e timpul cel maĭ frumos al anuluĭ. A doua ḑi, pe la 11 ore, marea era frumósă la nebunie, pofta de vorbă venise la toţĭ camaraḑiĭ, carĭ doreaŭ cu nesaţiŭ să ştie ce se petrece prin aceste păraginĭ. O orcă mare, ce sărea prin babord în apropiere de noĭ, a dat de vorbă pilotuluĭ, care ne-a arătat tótă ştiinţa luĭ. Pare că delfiniziĭ, din carĭ face parte orca, sunt nişte peştĭ pentru că trăesc în apă, alt-fel eĭ respiră prin plămânĭ ca şi omul saŭ câinele, aŭ ţâţe de la carĭ sug copiiĭ lor, aŭ dinţĭ în gură, în sfârşit tóte organele ca la animalele carĭ trăesc pe uscat. Familia delfinizilor este fórte rěspândită prin mările şi fluviile pământuluĭ; animalele, carĭ o compun, aŭ o mare importanţă pentru pescuit, căcĭ tóte, fără deosebire, sting peştele pe unde trăesc şi pustiesc apele spre marea perdere a industrieĭ omeneştĭ.

In bande numeróse delfiniziĭ urmăresc bancurile de sardele, scrubiĭ, chefalĭ, barbunĭ şi alţĭ peştĭ, carĭ ar împodobi mesele muncitorilor şi ar înlesni viaţa la o mulţime de lume. Stricăciunile delfinizilor sunt aşa de

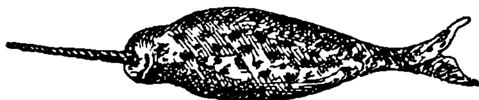
cumplite, în cât pustiesc marea de vețuitóre; eĭ pătrund prin porturĭ, prin scobiturile stâncilor și pe fluviĭ, rĕspândind peste tot jaful și stingerea peșteluĭ. Iată pentru ce în Marea Neagră peștele e atât de rar și scump; delfiniĭ o pustiesc fără să fie vênațĭ de nimenĭ, căcĭ nu sunt cunoscute faptele lor, alt-fel s'ar pune preț pe capul de delfin.

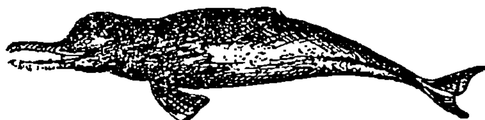

DELFINUL

Aceștĭ pirațĭ, vecĭnic în căutarea prădeĭ, se înmulțesc repede, ocolesc cursele pescarilor cu multă dibăcie, scapă de urmărirea dușmanuluĭ; pe furtunĭ gróznice se jócă prin valurile spumóse și nicĭ nu le pasă de blestemele pescarilor, carĭ se întorc de la pescuit cu trăistiile góle perḑênd speranța ca să câștige fructul munceĭ lor.

MARSUINUL

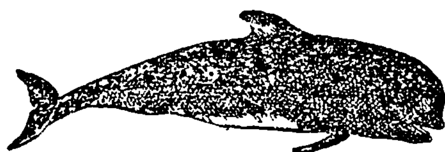
Delfiniĭ de apă dulce se numesc plataniste, de o mulțime de varietățĭ marĭ și micĭ, tóte distrugĕtóre de pește și tóte blestemate de bunul Dumnezeŭ. Din norocire la noĭ pe Dunăre nu sunt ast-fel de jigăniĭ, dar în schimb avem știuca, care mănâncă destul pește.

NARVALUL

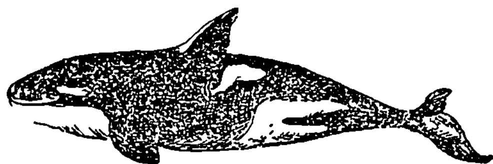

PLATANISTA
Delfinul de apă dulce

In apele sărate delfiniziĭ sunt mult maĭ numeroșĭ și maĭ puternicĭ: ceĭ maĭ cunoscuțĭ formează speciile: *delfinul*, *marsuinul*, *orcela*, *narvalul* și *orca*, din care

tipul *orca gladiator* este animalul cel maĭ puternic din toțĭ delfiniziĭ, carĭ, în fie-care specie, presintă multe varietățĭ. Treĭ saŭ patru orce-gladiator se unesc pentru a atăca balena, pe care în tot-d'una o omóră mâncându-ĭ limba după o luptă înspăimântătóre.

ORCELA

Natura a dat acestor animale o pătură de slănină, ce le acoperă corpul și le permite a trăi în apă, unde se mișcă cu multă ușurință și iuțélă. Pescariĭ fac tot felul de curse ca să prindă delfiniziĭ, să le ia grăsimea și să scape peștele de pustiire, dar până acum n'aŭ avut mare folos. In Franța se plătește nu premiu pentru fie-care cap de delfinid și pescariĭ îĭ prind prin împușcare saŭ alte curse. Când bastimentul fuge repede pe apă, delfiniĭ se țin după el ca a haită de lupĭ, trec înainte, pe dedesubt, îĭ daŭ ocóle și se jócă în juru-ĭ, eșind din timp în timp la suprafața apeĭ ca să respire. Acesta e momentul când pescarul îĭ trimite glonțul ucigător și bine face.

ORCA GLADIATOR

Trecerea strimtorilor. — Vorbirea nóstră despre neamul blestemat al delfinizilor, fu întreruptă de aparițiunea munților Norvegieĭ, către carĭ alergam cu tótă vitesa și carĭ rĕsăreaŭ repede de sub orizontul alburiŭ al măreĭ. Pe când cósta Danemarceĭ e întinsă și perdută în mlaștine, saŭ dune de nisip, cósta Norvegieĭ pare măréță, ea e spintecată de numeróse umbre negre, carĭ par a fi văĭ profunde, saŭ fiordurĭ întinse și este fórte atrăgĕtóre. Iarna, când nóptea durează 22 ore și timpul

este rěŭ, navigatoriĭ surprinşĭ de furia valurilor, fug sub cósta norvegiană, ca să se adăpostească până se va îndrepta timpul. Vara însă e frumos de tot, fiordurile oglindesc o vegetaţiune puternică, peste care se întinde o linişte ceréscă, unde suferinziĭ de bóle nervóse daŭ peste leacul ce l'aŭ căutat în zadar pe la doctoriĭ ceĭ maĭ renumiţĭ. Chiar iarna frigul este îndulcit prin curentul de apă caldă, Gulf-Stream, ce vine tocmaĭ din golful Mexiculuĭ şi aduce căldura pe acéstă cóstă, unde frigul este mult maĭ îndulcit ca pe cósta Suedieĭ.

Către séră, când am intrat în Skagerac, drumul nostru a devenit o adevěrată plimbare, maĭ cu sémă după ce am dublat farul plutitor de la Skangen şi am dat in strîmtórea Kattegat. Aci tabloul se schimbă cu totul, drumul nostru ne apropie de cósta Suedieĭ şi ne face să trecem pe lângă o mulţime de stâncĭ, insule şi insuleţe nenuměrate, formând tot felul de canale, trecětorĭ şi porturĭ. Cósta Suedieĭ, sdrenţărósă şi înaltă, este fórte ciudată; pe nesimţite ea se afundă în apă aşa că din sută în sută de anĭ se pot observa afundăturĭ, unde pădurĭ întregĭ aŭ ajuns să fie acoperite de mare rěmânênd copaciĭ jumětate afară din apă.

Kattegatul vara e fórte lesne de traversat, peste tot sunt farurĭ şi geamandurĭ, carĭ înlesnesc trecerea şi permit a recunóşte drumul cu înlesnire; insule, numeróse şi jóse, formează un archipelag superb, unde populaţia s'ar înmulţi repede şi ar face un mare comerţ dacă ar fi în tot-d'auna vara. Observând însă bine urmele gheţurilor, recunoştĭ repede că prin aceste locurĭ rigórea erneĭ se uneşte cu lungimea nopţilor şi face ca viaţa la uscat, saŭ pe apă, să fie fórte grea şi omul să lupte mult pentru ecsistenţa luĭ. Ghiaţa grósă se întinde fórte des de la Jutlanda şi insulele daneze, până pe

cóstele Suedieĭ, iar ḑiua abea întrerupe monotonia uneĭ nopţĭ continue in care mugetul vêntuluĭ se amestecă cu sgomotul gheţurilor. Vifore înspăimântătóre acopĕr marea şi câmpia, presiunea vêntuluĭ rupe ghiăţa, ridică valurĭ spumegóse şi pisează sloiĭ într'o clapoteală teribilă. Acéstă stare, pe lângă planul strategic al germanilor, maĭ arată pentru ce s'a făcut canalul de la Kiel, pentru care s'a cheltuit banĭ cu găléta.

O noapte de plimbare. — Crucişetorul nostru străbătuse tóte mările prin carĭ aveam să trecem şi scăpasem de tóte necazurile, ne maĭ rĕmânea puţin drum până la Kiel, abea cât să putem termina curăţenia, puteam dar să micşorăm pasul, ca să respirăm maĭ liber prin aceste locurĭ, unde natura e superbă. Buchetele de arborĭ şi frăgezimea verdeţeĭ. ne fac să visăm dumbrăvile nóstre, unde cântă păsărica şi cresc florĭ fragede. Nóptea ne-a trecut între farul plutitor de la Trindelen şi Anhold, unde am aşteptat ca să ajungem la Copenhaga ḑiua şi să avem maĭ mult ifos.

Era o nópte când zefirul de primă-vară mângâia câmpul, când cerul era înstelat şi căldura, potrivită, te făcea să-ţĭ sbóre gândirile către cer şi să înalţĭ luĭ Dumnezeŭ rugăciunĭ de laudă şi mulţumirĭ. In revĕrsatul zorilor cósta Suedieĭ se zărea presărată de verdéţă şi buchetele de arborĭ populate de păsărele, carĭ venise din ţările calde. Casele aveaŭ acoperişele de olane roşiĭ, cu grădinĭ smăltate de florĭ; ele rĕsăreaŭ din buchetele de arborĭ şi sclipeaŭ sub primele raze ale sóreluĭ. Dacă timpul frumos nu ţine mult prin aceste locurĭ. apoĭ cât ţine rĕsplăteşte cu prisos pe buniĭ locuitorĭ. Tóte vin cu grămada; abea s'a ridicat zăpada şi natura se deşteaptă repede printr'un puternic avênt. Iarba pe câmpie, frunzele în pădure, florile în grădină, păsărica în

crâng, peste tot se îmbracă cu grăbire haina de sĕrbătóre. iar insectele încep să sărute florile.

Rar mi se va maĭ întâmpla să petrec o nópte ca acésta, camaradiĭ meĭ eraŭ încântaţĭ ca şi mine şi unul din eĭ, care suferea de bóla cânteculuĭ, a făcut chiar poesia următóre :

Primă-vară ! eştĭ virgină cu surîs încântător,
Iar tu vară eştĭ regină subjugată de amor !
Primă-vară, dragă fată. vino 'n carul tĕŭ de florĭ,
Şi trecênd prin aste locurĭ curăţă cerul de norĭ ;
Iară tu, blândă regină, mamă harnică cu dor,
Umple spicele cu bóbe, ajută pe muncitor.

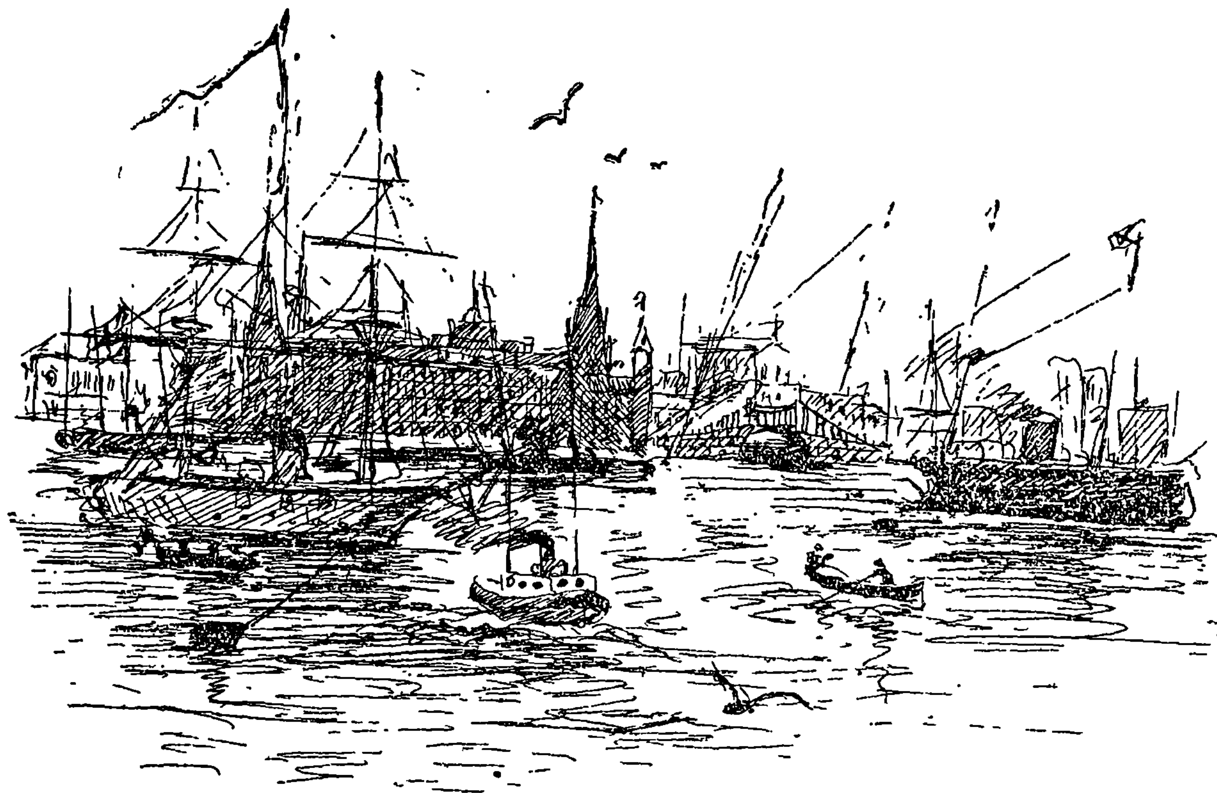
De la farul Kullen drumul ne-a dus în sud, unde cósta mareĭ insule Seeland se apropie de cósta suedeză, aşa în cât oraşul danez Elseneur dă mâna peste strîmtóre cu Helsimborg, oraş suedez. Strîmtórea Sundu cam aduce cu Bosforul prin frumuseţea caselor presărate de-alungul malurilor, pe ambele părţĭ ale apeĭ alburiĭ. Cósta Suedieĭ este înaltă şi pretenţiósă, iar a Danemarceĭ pare că abea ese din apă, dar pe când una se afundă în apă pe nesimţite, cea-l'altă se înalţă mereŭ. Natura şi aci, n'a putut mulţumi pe aceste popóre blânde şi virtuóse, unul a dorit partea celuĭ-l'alt şi lupta pentru dominare s'a născut între ele. Fără acéstă luptă, ce a început o dată cu ecsistenţa lor, aceste neamurĭ tarĭ ar fi fost fórte puternice, ele ar fi avut multă influenţă asupra Europeĭ şi póte că sclaviĭ n'ar fi ajuns unde sunt acum. Strîmtórea Sundu ştie multe despre aceste lupte, apa eĭ, ca şi la Bosfor, a înghiţit multe victime şi a acoperit multe crime.

X.

La Copenhaga

Intrarea in port. — Am ajuns la Copenhaga la 28 Maiŭ, Duminică pe la 7 ore diminéța, pe când orașul, scăldat în razele sórelui, se gătea oglindindu-se în apele argintiĭ ale numeróselor canale, ce-l înconjóră. Abea intrațĭ în portul ecsterior, ne-am legat cu pupa la cheŭ, în rînd cu cele-l'alte vase aflate în port, am aruncat ancorele în furcă avênd prova întórsă către oraș și ne-am apucat de lucru care pe unde are rol la posturile de sosire. Acest port e cel maĭ sigur din tótă regiunea, el e format: din portul interior, unde se află arsenalul marineĭ și bastimentele de comerț, din portul ecsterior, unde staŭ vasele micĭ de rĕzboiŭ și yachturile marĭ și din radă, unde ancorează cuirasatele și vasele cu mare pescagiu. Afară de acestea se maĭ află o mulțime de basine și canale, căcĭ rarĭ sunt țĕrile unde uscatul să fie maĭ mult amestecat cu apele și porturile maĭ numeróse; ele sunt așa de numeróse, în cât comerțul n'ajunge ca să utiliseze nicĭ pe sfertul lor.

In apropiere de noĭ se aflaŭ legate în acelașĭ fel, bastimentele: Vasco de Gama, cuirasat portugez și Daneborg, yachtul regal. Afară de acestea eraŭ o mulțime de yachturĭ particulare, căcĭ lumea aci iubește plimbările pe apă și Kongelig Dansk yacht Club, este unul din clubурile cele maĭ considerate și maĭ populate.

IN PORT LA COPENHAGA.

După primirea libereĭ practice şi plecarea ómenilor pentru cumpĕrare de provisiunĭ próspete, ne-am pus cu toţiĭ la pictatul cabinelor, grăbindu-ne să terminăm până nu încep vizitele. Cu tótă paza nóstră pare că e un făcut, ceĭ carĭ vin pe bastiment să şteargă pictura cu hainele lor şi să plece bălţaţĭ. Când nu sunt mulţĭ vizitatorĭ, maĭ oprim pe uniĭ, ca să le ştergem hainele cu terpentin, dar când vin maĭ mulţĭ, nu maĭ avem cele face şi-ĭ lăsăm să plece aşa cum sunt.

Cu cât timpul frumos ne face să dorim plimbarea în oraş, cu atât se înmulţeşte treaba la cord; pe lângă curăţenie şi picturare, curgeaŭ vizitele de bună sosire. Cuirasatul portugez, yachtul regal, staţionarul, ministrul marineĭ, consulul, furnisoriĭ şi alţĭ mulţĭ, ne-aŭ trimes în şir delegaţiĭ lor; garda sta într'una la copastie, apoĭ armarea de bărcĭ şi tot felul de corveḑĭ nu ne lăsaŭ un minut ca să respirăm. Numaĭ fochiştiĭ staŭ cu mâinele în sîn, căcĭ la maşină este serviciul de serbătóre; de la plecarea nóstră din Galaţĭ pentru prima dată îĭ vedem şi pe eĭ în haine curate, fudulindu-se pe covertă.

Pe la 10 ore a sosit la bord un oficer danez, ataşat pe lângă d-l comandant, apoĭ a venit secretarul consululuĭ, el vorbea româneşte fórte bine, căcĭ era un puiŭ de jidan din ţara nóstră, aflat în serviciul consululuĭ spre a-ĭ servi în comerţul luĭ de lână, ce făcea cu ţĕrile de la Dunăre. Acest secretar ne-a fost fórte folositor, dar maĭ cu sémă a ştiut să se presinte bine aducêndu-ne corespondenţa, ce ne aştepta aci de maĭ multe ḑile. Fie-care dintre noĭ era cu nerăbdare ca să primească ştirĭ despre aĭ luĭ; uniĭ aveaŭ câte treĭ saŭ patru scrisorĭ, iar alţiĭ aşteptaŭ în zadar până să se termine împărţirea corespondenţeĭ. Se putea lesne ceti pe

fețele lor întristarea ce-ĭ coprindea, bănuelile ce-ĭ munceaŭ și grija ce simțiaŭ.

O visită in fugă. — Până la prânz s'a isprâvit cu picturarea cabinelor, acum trebuia păzită pictura ca să se usuce în pace, de aceia d-l comandant secund, ca să scape de îmbulzeală la bord, a dat drumul permisionarilor în oraș, după cum ne era rîndul. Ca de obiceiŭ, am plecat în oraș cu Florea și alțĭ camarađĭ carĭ vorbeaŭ limbĭ streine; barca, ce ne-a dus la mal, ne-a lăsat lângă vechia fortăréță Frederikshavn, o dată înconjurată cu ziduri grόse și metereze puternice, de unde se putea apăra intrarea în port, cum cu bătaia lungă a tunurilor moderne, acéstă fortăréță a rĕmas numaĭ ca un monument în mijlocul grădinilor fórte frumóse, ce se întind pe locurile ocupate de vechia fortificație. De aci se vede spre nord docurile de comerț, construite cu îngrijire ca și cele de la Galațĭ și carĭ, ca și ele, staŭ pustiĭ, fără să producă vre-un profit, saŭ ajutor comerțuluĭ. Cu tóte acestea Copenhaga este un loc de transit între schelele dintre océnul Atlantic și cele din Marea Baltică, iar țara produce mult grâŭ și-l vinde cu preț, căcĭ kilogramul de pâine costă 50 banĭ. Asemenea aci sunt multe industriĭ de construcțiunĭ navale, produse chimice, mașinĭ, porțelanurĭ, rafineriĭ și altele; dar nicĭ transitul și nicĭ produsele industrieĭ, nu sunt atât de marĭ, în cât să justifice cheltuelile făcute cu construcția docurilor. Deschiderea canaluluĭ de la Kiel are să micșoreze mult transitul actual al Copenhageĭ, de aceia un furnisor ne spunea cu multă dreptate, că ar fi maĭ bine să se atragă capitalurile marĭ, în loc să se cheltuiască nebunește cu construcția docurilor. Cine o fi avênd dreptate nu știŭ, dar asta cam vine ca la noĭ, unde se fac temnițe cu lumină electrică și pardoselĭ scumpe, saŭ se

cheltuește un milion pentru școla normală, unde elevii învață ca să nu se mai ducă la sate ca dascăli, căci acolo nu pot găsi lucsul cu care s'aŭ obicinuit.

Prósta imitare a civilisațiuneĭ produce rele maĭ marĭ ca starea de barbarie.

De la fortăréța Frederikshavn asemenea se póte zări fortificația cea nouă a frontuluĭ maritim, e o lucrare de mare valóre, ecsecutată cu multă artă; ea se unește cu cea de la uscat, ce e făcută ca la Bucureștĭ. Se zice că danezii aŭ profitat de ecsperiențele făcute la noĭ, dar dacă eĭ ne-aŭ imitat întru cât-va, în ceea ce privește fortificația la uscat, apoĭ ar trebui să-ĭ imităm și noĭ în fortificarea maritimă. Nu e vorbă, noĭ suntem departe de a avea la Constanța o posițiune așa de bună ca eĭ, dar totușĭ studiul fortificațieĭ lor ne-ar pune pe drum de ce ne trebue, fără să maĭ orbăcăim cu ecsperiențe costisitóre.

Insula Amager, un cercel la urechea mareĭ insule Seeland, coprinde partea orașuluĭ Copenhaga numită Christianshavn; aci se află arsenalul marineĭ, bursa de comerț, muzeul Thorwaldsen, portul de comerț și alte monumente. Acestea arată importanța loculuĭ și necesitatea de a-l fortifica despre mare, unde, în fața unuĭ mare canal, se întinde un șir de forturĭ maritime, în carĭ domnește o organisare model și o curățenie complectă. Ordinea și curățenia o găseștĭ la poporul danez până la cele maĭ micĭ întocmirĭ ale luĭ.

Douĕ podurĭ unesc Christianshavn cu restul orașuluĭ. așezat pe insula Seeland: alte cincĭ podurĭ trec peste canalul forturilor maritime spre a le uni cu insula Amager, iar alte podurĭ unesc insulețele (holms) de la nord, unde se află calele de construcțiunĭ. Fortul Trekroner se ridică în mijlocul măreĭ, în fața intrăreĭ por-

tuluĭ ecsterior şi leagă fortificaţia maritimă cu cea de la uscat, Construcţia acestuĭ fort a costat fórte scump, postamentul luĭ a trebuit să se zidească sub apă, să se facă cazemate, să se înalţe parapete şi să se pună tunurĭ, carĭ să ţină în respect pe marile cuirasate. Munca a fost mare şi costisitóre. dar şi resultatul nu e maĭ puţin însemnat; vasele uneĭ escadre puternice nu se maĭ pot juca cu Copenhaga, ele pot stăpâni marea, dar nu şi strîmtórea.

Câmpul de tir. — După ce am colindat prin Christianshavn până n'am maĭ putut, am eşit la câmp spre Sundbyocester, unde se află poligonul de tir şi câmpul de ecserciţiu. N'am putut vedea mare lucru, dar. din câte am zărit şi din câte mi s'aŭ spus, pare că aci sunt redute, şanţurĭ adăpost, metereze şi tot ce trebue soldatuluĭ, ca să înveţe tot felul de tir şi să se mişte pe teren variat, putêndu-se face chiar şcóla de regiment, saŭ tirul artilerieĭ. Glónţele şi obuzele, dacă nu cad în ţintă, se duc în canalul Kallebo Strand, unde nu se póte întâmpla nicĭ un pericol; ast-fel tirul se póte face la eĭ la orĭ şi ce distanţă, pe orĭ şi ce vreme şi fără nicĭ o pripă.

Mi s'a întâmplat să vĕd cum se face tirul la noĭ de către curcanĭ şi miliţienĭ; eĭ aruncaŭ glónţele spre ţintă cum puteaŭ, fără nicĭ un rost, şi se grăbiaŭ să scape de ele ca de o corvadă plicticósă. Aci e cu totul alt-fel, tragerea la semn nu e un ecserciţiu, de care să te scapĭ cât maĭ curând. ci o adevĕrată petrecere, unde fie-care se întrece cu ceĭ-l'alţĭ camaradĭ, ca să tragă maĭ drept şi să cunóscă maĭ bine tóte greutăţile tiruluĭ cu sórele în faţă, pe vênt tare, pe plóie şi în orĭ-ce întâmplare, după cum face bunul vênător, care nu se întórce acasă cu traista gólă. Oficeriĭ staŭ în pĕr pe-

câmpul de manevră de diminéță și până séra; trag la țintă o dată cu soldații lor, conduc tirul fără nici o grabă și prin fel de fel de mijlóce se silesc a face pe ómenĭ să știe întrebuințarea luĭ în teren variat, unde nu maĭ este cine să dea comanda.

Dar nu numaĭ la armată se învață tirul cu pușca militară, ci și la toțĭ civiliĭ cetățenĭ aĭ orașuluĭ Eĭ aŭ societățĭ numeróse, unde petrec maĭ bine ca la cârciumĭ, fac întrunirĭ cu multă lume și chiar se iaŭ la întrecere cu militariĭ, care să tragă maĭ drept și maĭ repede, ca să câștige aplausele cucónelor și premiĭ minunate. Pentru ca tirul să se pótă face ca o petrecere, muniția costă eftin de tot, se póte găsi cu înlesnire și utiliza fără pericol, de óre-ce acea muniție nu se vinde de cât la societățĭ cunoscute și societățile nu o pot împărți de cât la membriĭ eĭ, carĭ știŭ să umble cu arma de foc.

Inainte vreme, când nu era pușca, se făcea lupta dreaptă, la care asista tot poporul, ba frumósa din poveste chiar stropea cu apă răcoritóre pe voinicul, care lupta în contra balauruluĭ cu nouă capete. Astă-dĭ tirul înlocuește ecsercițiile de luptă din acele timpurĭ depărtate; eĭ bine! dacă tirul e făcut cum se cade, de ce n'ar atrage lumea după cum e la patinagiŭ, la dulap, la musică, la grădină și orĭ unde e petrecere populară? De ce fetele frumóse n'ar veni să aplaude cu mânușițele lor pe îndemănatecul, care nimerește drept în centru? Să se încerce întocmirĭ de sărbătorĭ, după cum sunt pe aci și se va vedea că nicĭ un român nu va maĭ trage muniția numaĭ ca să scape de ea. Pune la câmpul de tir câte-va scaune, un joc de popice și alte petrecerĭ de ecsercițiu corporal și se va vedea asemenea un efect neașteptat, la care nu se póte ajunge numaĭ cu teoria reglementuluĭ și lipsa de comunicație lesniciósă cu câmpul de tir.

Berea eftină. — Obosisem de atâta umblat, de aceea am căḑut buştean pe scaunul uneĭ cantine, unde ne-am oprit să bem câte o bere, după cum făceam la Wilhelmshaven, dar, în loc de halbe marĭ, ni s'a dat câte o sticluţă frumósă cu dop de cauciuc şi ceva maĭ mare ca cele de apă găzósă de la noĭ. Ne-am bĕut băutura, turnând berea într'un pahar destul de mare şi am plătit câte 10 öre, cam 15 banĭ, ceea ce era fórte eftin, cênd te gândeştĭ că kilogramul de pâine costă aci 50 banĭ. Băeţandrul unuĭ furnisor, care ne pilota prin oraş, ne-a spus că în Danemarca se vinde berea eftin de tot, pentru că e o bĕutură sănătósă şi hrănitóre, iar omul, dacă găseşte să bea bere, nu maĭ dă năvală la rachiul otrăvitor al speculatoruluĭ neîndurat. Făceam socoteala că berea aci e maĭ eftină ca apa găzósă de la noĭ şi mĕ întrebam, cum se face că un lucru, atât de folositor, nu a fost introdus în ţară, de ceĭ carĭ pretind că se ocupă de bietul popor? Adică n'ar fi maĭ bună berea, cu 30 banĭ litrul, de cât ţuica de fabrică calitatea III-a ce-ţĭ otrăveşte maţele? Póte, mi se va rĕspunde că dacă se vinde berea eftin, nu maĭ aŭ ceĭ-l'alţĭ cu ce să jupóe pe bietul muncitor şi să-ĭ cânte:

Basamac, nu te face,
Adu testimelu încóce.

O ast-fel de judecată, ce e drept, îmĭ închide gura şi mĕ face să votez chiar şi pentru monopolul pe alcool, după cum e în Rusia, unde ţĕraniĭ beaŭ cu sticla în loc de păharel, cum făceaŭ maĭ înainte.

Grădina Tivoli. — Când am plecat de la cantină, eraŭ orele 5 şi jumĕtate; la 6 ore trebuia să ne întórcem la bord, fără să fi dat o raită prin Copenhaga şi acésta nu ne convenea de loc, de aceea tot ne gândiam cum să facem ca să avem o permisiune de nópte. Ca-

maradul Florea. căruia tot nu-ĭ trecuse mutismul, avu însă o idee minunată.

— Măĭ camaradĭ, zise el, reglementul spune să ne întórcem la bord, când se lasă pavilionul şi tot reglementul maĭ spune că pavilionul se scobóră când apune sórele, orĭ cum în aceste locurĭ sórele apune pe la 11 séra, noĭ putem să maĭ stăm în oraş până la acéstă oră.

— Bravo Floreo! rĕspunserăm cu toţiĭ, ideia ta e nu se póte maĭ bună, ne mirăm că n'a trecut prin capul unuĭ timonier.

Ast-fel o pornirăm repede spre Copenhaga trecênd prin strade frumóse, unde vermuia un public vioiŭ, modest şi bine-voitor. Băiatul nostru ne ducea spre grădina Tivoli saŭ Tiuli, cum pronunţă daneziĭ. unde se adună lumea cea maĭ aleasă din oraş şi unde ni se spunea că sunt minunĭ de frumuseţe. Ajungênd la intrare am plătit câte 50 öre, cam 75 banĭ, ceea ce ni s'a părut prea sărat pentru punga nóstră, dar nu ne-a ţinut necazul multă vreme, căcĭ, ce am vĕḑut, făcea cu prisos tacsa intrăreĭ.

In acéstă grădină, ce e fórte mare, printre aleele de teĭ şi castanĭ, se întind brazde de florĭ, rĕsărind din iarba verde şi fragedă; iar un lac, în care dă un frumos canal, întrerupe linia dreaptă a aleelor, carĭ mărginesc stufişurĭ misteriόse, prin mijlocul cărora se împedică privirea de a zări zăbrelele de fier de la gardul grădineĭ. Un cazino, făcut ca la arabĭ, e pus în faţa intrăreĭ în grădină, apoĭ pe la rĕscrucele aleelor sunt aşezate bufetele unde mesele (obiceiŭ al loculuĭ) sunt înlocuite prin fundurĭ de butóe. Sunt apoĭ presărate prin grădină, cu multă pricepere: donĕ orchestre, un teatru de pantomimă, dulap cu balóne legate de policióre, dulap de căluşeĭ mişcat de o maşină cu aburĭ, munţĭ ruseştĭ pen-

tru dat de-a dârdiuşul, tragere la semn, jocurĭ de biliard american, cântar automatic, case cu velocipede, cafenea într'o corabie, plimbărĭ cu bărcile pe lac, labirint de verdeaţă, unde te perdĭ umblând, jocurĭ ca la târgurĭ, gimnastică, câte-va animale sĕlbatice şi altele multe, pe carĭ nu maĭ mi le aduc aminte. Acolo sunt în sfârşit petrecerĭ pentru tóte gusturile şi pentru tóte pungile; vine lume fórte multă şi ceĭ carĭ nu vor să cheluiască, saŭ nu aŭ parale, după cum eram noĭ, pot privi gratis la teatrul de pantomimă, pot asculta la orchestră şi dacă nu le place nicĭ acestea, n'aŭ de cât să se încurce la privit, vĕdênd petrecerile celor-l'alţĭ, unde rîdĭ maĭ mult ca eĭ.

La danezĭ nu e mare deosebire între avut şi sărac; fórte oneştĭ din firea lor, fie-care îşĭ vede de petrecerea luĭ, fără ca unul să caute a se arăta maĭ moţat, saŭ să rămnească la ce nu e al luĭ. Alt-fel nicĭ nu sunt avuţiĭ prea marĭ îngrămădite la un loc, căcĭ fabricele şi comerţul mic, domină pe cel mare, iar ómeniĭ fiind oneştĭ şi deştepţĭ, nu e uşor ca uniĭ să profite peste mĕsură de munca celor-l'alţĭ. Economia, bine chibzuită, goneşte mizeria din familie, iar dărnicia pentru ajutóre face din Copenhaga primul oraş, unde s'a organisat maĭ bine alinarea suferinzilor. Sunt o mulţime de spitale, orfelinate, case de infirmĭ şi alte institute asemenea, carĭ nu lasă cerşetorul pe stradă, saŭ mizeria în casa obscură. Aci săracul nu dă fuga la primărie după ajutor, ci se duce la o societate de bine-facere, unde şi primăria trimite, ce póte da pentru alinarea suferinzilor celor nevoiaşĭ. Ceia ce e însă maĭ bine, e faptul că de câte orĭ e posibil, nu se dă banĭ, ci, după puterile fie-căruia, se caută a i se da de lucru, ca să aibă cu ce trăi, fără a fi nevoit să cerşească. Societăţile de bine-facere apucând

acéstă cale, aŭ ajuns la resultate uimitóre, carĭ le pun cu mult înaintea societăţilor asemenea din alte ţărĭ.

Am plecat din acéstă grădină frumósă, tocmaĭ când ultima barcă de permisionerĭ pornea să se întórcă la bord, un minut de întârziere, ne-ar fi făcut să rĕmânem pe cheŭ şi atuncĭ, cu tot apusul sóreluĭ la 11 ore séra, póte că nu am maĭ fi putut vedea oraşul.

Sosirea a douĕ crucişetoare americane. — Am stat în Copenhaga şépte ḑile; în acest timp s'a terminat curăţenia bastimentuluĭ, s'aŭ complectat proviziile şi s'aŭ umplut magaziile cu cărbunĭ, ca să nu maĭ murdărim vasul şi să putem păstra curăţenia până vom ajunge la Kiel. In unele ḑile echipagiul a muncit de la 4 ore diminéţa până la 9. ore séra, aşa că ne miram de unde ese atâta treabă; cu tóte acestea nu ne puteam plânge, căcĭ fie-care om a avut câte douĕ eşirĭ în oraş, ceea ce e maĭ mult de cât ne aşteptam.

La 29 Maiŭ aŭ sosit în radă douĕ crucişetóre americane: «Columbia» şi «New-York»; ele eraŭ sub comanda unuĭ vice-amiral. Aceste crucişetóre aŭ fost construite ca să pustiască comerţul pe mare în caz de rĕzboiŭ, de aceia li s'a dat viteze marĭ de 18 la 19 mile pe oră, însă de şi par falnice şi costă fórte scump, ele nu eraŭ lăudate după cum credeam eŭ că merită. Oficeriĭ noştriĭ spuneaŭ că aŭ să fie demodate peste puţin timp, că viteză lor are să fie întrecută şi că acéstă viteză nu e o armă îndestulătóre la un vas de rĕzboiŭ. Cum va eşi acest lucru la urma urmelor eŭ nu ştiŭ, cum pare că nu ştiŭ nicĭ ceĭ carĭ cheltuesc baniĭ cu nemiluita, dar acum vasele americane par măreţe de tot şi Statele-unite aŭ să fie bine representate.

Banchetul dat de consulul nostru. — După cum ne spunea secretarul sĕŭ, consulul nostru, încă de la ple-

carea nóstră din țară, se hotărîse a da un banchet escadreĭ române, când va sosi în port și din vreme făcuse tot felul de preparațiĭ, între, carĭ, ajutat de secretar, avea să țină o cuvêntare în românește și învĕțase muzica să cânte marșul «Deșteaptă-te Române». La 30 Maiŭ el a poftit la masă în oraș pe toțĭ oficeriĭ crucișetoruluĭ, acésta spre marea bucurie a bucătaruluĭ, care, rĕmânând liber, s'a dus să se plimbe și el. La bord oficeriĭ se găteaŭ pe capete, ordonanțele alergaŭ din colț în colț, ca să le dea ghetele, să curățe hainele, să cóse un nasture, să caute o perie, în fine era la bord un lucru neobicĭnuit. Ca și la ceĭ-l'alțĭ camarađĭ aĭ meĭ, începuse să-mĭ vie și mie gustul de plimbărĭ, aveam o dorință nebună ca să vĕd și eŭ acéstă masă, despre care se vorbea ca de o petrecere mare. Cu cât îmĭ găuream capul maĭ mult ca să găsesc un mijloc pentru a eși în oraș, cu atâta simțiam că este cu neputință; la urma urmelor eram să mĕ las de acéstă idee, când întâlnind pe covertă pe d-l comandant secund, îmĭ dete ordin să mĕ îmbrac curat și să mĕ duc la hotel Angleterre, să fiŭ la ordinele d-luĭ comandant pentru serviciĭ neprevĕđute. Ast-fel mĕ puseĭ și eŭ pe ferchezuială și luând puiu (barca cea maĭ mică) am dat fuga la poștă cu niște scrisorĭ, iar la 5 ore, când d-niĭ oficerĭ, în numĕr de 14, aŭ debarcat, eram întors ca să primesc ordine despre ce aveam de făcut.

Aci aștepta d-l consul, în mare ținută de ceremonie, împreună cu oficerul danez, atașat pe lânga d-nul comandant, apoĭ eraŭ cincĭ trăsurĭ marĭ cu patru locurĭ în fie-care, cu mult ifos și cu multă eleganță. O dată format, cortegiul a pornit spre hotel Angleterre, străbătând stradele cele maĭ frumóse, pe unde se grămădea lumea ca să privească la oficeriĭ escadreĭ româna, des-

pre carĭ vorbeaŭ fórte măgulitor. La hotel sala de mâncare, frumos împodobită, da într'o grădiniță cu florĭ, de unde vedeam în față pe d-l comandant și puteam alerga când mi-ar face vre un semn ; asemenea vedeam și audiam tot ce se făcea și se vorbea la masă. Maĭ bun loc și maĭ bună întâmplare pentru mine, nicĭ că se putea să fie.

Eraŭ la masa 42 de persóne, între carĭ pe lângă consul și oficeriĭ noștri, asista ministrul de marină, un vice și un contra-amiral, generalul comandat al corpuluĭ de armată, doĭ coloneĭ și persóne civile, între carĭ se zicea că e și ministrul afacerilor streine. Pe lista de mâncare era scris cu litere aurite «Escadra română» de și noĭ nu aveam de cât un singur vas, dar așa era plănuită maĭ dinainte ; apoĭ maĭ jos se citea «bine ațĭ venit».

Consulul nostru, un om gras, cu vorba peltică, a închinat cel dintâiŭ, vorbind în românește fórte încurcat, de și secretarul îĭ sufla la ureche din tóte puterile luĭ. Bietul secretar era maĭ emoționat de cât consulul, căcĭ era în joc posiția luĭ, dacă se întâmpla ca consulul să facă fiasco complect. N'am priceput bine ce vrea să zică consulul, căcĭ pronunța rěŭ de tot, însă arăta mult entusiasm pentru noĭ. Cuvêntarea luĭ s'a terminat strigând împreună cu comeseniĭ, de șepte orĭ ura, numěrând pe degete ; acésta e regula când se închină pentru M.M. L.L. Regele și Regina Danemarceĭ. S'a închinat apoĭ pentru Regele și Regina nóstră și pentru familia Regală, muzica zicênd că cântă imnul național și «Deșteaptă-te Române» dar era atât de greșit și cu note atât de false, în cât nicĭ eŭ nu puteam înțelege ce cânta. D-l comandant a rěspuns ministruluĭ de marină în chip fórte frumos, oficeriĭ danezĭ și civiliĭ, aŭ aplaudat cu tărie ; apoĭ

aŭ venit câte-va cuvêntărĭ de la generalul danez și persónele civile.

După cât am putut eŭ pricepe, pare că consulul nostru, un avut comersant de lânurĭ, nu era tocmaĭ obicĭnuit cu ast-fel de etichete, ce n'aveaŭ întru nimic a face cu cele pe carĭ le punea el pe baloturile de lână. Ne avênd nicĭ o decorație și nicĭ o boerie, nu era tocmaĭ bine privit în societatea înaltă, el însă făcuse cu noĭ o mare cheltuială și-șĭ dăduse multă osteneală, în cât să merite o decorație românéscă, ce i-ar fi umplut sufletul de bucurie.

După masă oficeriĭ noștri aŭ făcut o plimbare cu trăsurile afară din oraș, iar eŭ ne maĭ avênd ce face la hotel, m'am întors la bord strigând după cum zicea d-l consul «Sept foè Sept uhrras».

Plimbarea prin oraș și la câmp. — La 31 Maiŭ era ultima eșire în oraș a borduluĭ nostru; am plecat de vreme cu doĭ camaradĭ și după ce ne-am plimbat pe stradele principale: Ostergade, Amaliegade, Norrevolgade și Ostervolgade, admirând casele marĭ și prăvăliile bogate, ne-am dus la muzeul Rosemborg, unde se păstrează armele, bijuteriile, mobilele și uniformele regilor Danemarceĭ; apoĭ am vizitat cimitirul și prin Norrefoelled am eșit la câmp. Atât muzeul Rosemborg cât și cimitirul orașuluĭ, sunt păstrate cu mare îngrijire; pietatea se arată la așezarea și întocmirea celuĭ maĭ mic lucru. Daneziĭ sunt instruițĭ, maĭ tótă lumea știe carte, iar fondul caracteruluĭ lor, onest și energic, îĭ face să fie modeștĭ, bine-voitorĭ și simpaticĭ; eĭ respectă ómeniĭ marĭ aĭ țăreĭ lor și vorbesc despre eĭ cu multă cuviință. Ducêndu-se des la cimitir, care este frumos ca o grădină și venerând morțiĭ lor, daneziĭ îșĭ reamintesc ne încetat de vanitatea acesteĭ viețĭ și de virtuțile, fără de

carĭ strămoşiĭ lor, nu le-ar fi putut lăsa în moştenire ţara ce locuesc acum.

La Norrfoelled ne-am oprit numaĭ ca să rĕsuflăm puţin şi de aci am pornit-o prin Osterfoelled la o pădure de fag cu verdeaţă lucitóre; băiatul, care era cu noí, ne-a arătat o turmă de căprióre, carĭ păşteaŭ ghizdeiŭ fraged prin liveḑile smălţate de florĭ. Aceste căprióre ne priveaŭ fără sfială; în apropiere de ele eraŭ câţĭ-va cerbĭ şi doĭ renĭ, animale trebuinciόse pentru populaţĭunile din nord de tot; ele sunt pe acolo după cum e cămila în deşert şi calul la noĭ. Ni s'a spus că în acéstă ţară cresc maĭ bine turmele de căprióre de cât cele de oĭ, însă căpriórele nu produc nicĭ pe sfert de ce produc oile. La ţară poporul trăeşte cu munca câmpuluĭ, lucru ce n'aşĭ fi creḑut vĕḑênd suma de insule şi de bastimente, carĭ treceaŭ prin canale; aşĭ fi jurat că aci, ca şi în Grecia, tótă lumea munceşte şi se se susţine prin marină, comerţul pe apă. Ţara produce mult grâŭ, orz şi ovĕz; boiĭ şi caiĭ sunt marĭ şi cu putere, iar vecinătatea Anglieĭ înlesneşte vinderea cu preţ a produselor pământuluĭ: cereale, ouă, carne, lapte şi altele.

Pe câmp am vĕḑut cârdurĭ de fetiţe şi băeţĭ, carĭ se jucaŭ fiind trimişĭ de pensionatele unde eraŭ la şcólă, apoĭ am dat peste un halaiŭ de trăsurĭ în carĭ eraŭ oficerĭ de marină danezĭ şi vre-o ḑece de la noĭ. Ministerul marineĭ învitase la masă pe oficeriĭ noştri şi după ce s'aŭ plimbat prin pădure, s'aŭ dus la un restaurant pe marginea măreĭ unde e o staţiune de băĭ fórte frumósă. Plóia ne-a luat la gónă, aşa că cu părere de rĕŭ am părăsit câmpia înflorită şi am alergat spre oraş printr'o stradă lungă, ce se întindea pe marginea măreĭ printre arborĭ bătrânĭ, carĭ îşĭ împreunaŭ crăcile pe de-asupra

drumuluĭ. Acéstă stradă, pe care am mers repede ca treĭ sferturĭ de oră, era formată numaĭ din vile, carĭ maĭ de carĭ maĭ împodobite cu verdeață și florĭ, abea câte o prăvălie saŭ cafenea cu grădină, întrerupea din distanță în distanță șirul caselor de vară. Danezii iubesc natura cu pasiune, mai fie-care orășean are o casă de vară la câmp unde se duce vara ca să respire aerul curat. Nu e vorbă acéstă mulțime de vile represintă un capital însemnat, care nu produce maĭ nimic și apoĭ căldura ardĕtóre la danezĭ e ca în luna luĭ Maiŭ la noĭ, dar cu tóte astea le daŭ dreptate căcĭ, după nopțile lor cele lungĭ, ar fi pĕcat să nu profite de ḑilele marĭ și luminóse ale vereĭ. La danezĭ, ca peste tot, a început însă ca ómeniĭ de la câmp să alerge la oraș, unde găsesc un traiŭ maĭ lesnicios și ast-fel se părăsește munca câmpuluĭ, ceea ce e rĕŭ maĭ cu sémă pentru statele micĭ. Apoĭ dacă o fi adevĕrat, ni se spunea că la caz de rĕzboiŭ tótă armata țĕreĭ abea să ajungă ca să apere capitala ce crește prea repede, așa că nu maĭ rĕmâne cine să vadă de restul țereĭ și să hranească pe ceĭ din oraș.

Arsenalul marineĭ. — Ast-fel am petrecut și ḑiua de aḑĭ, ne știind une să alergăm maĭ întâiŭ și ce să privim maĭ mult; trăim aci ca șóreciĭ în cașcaval; timp frumos, port sigur, lumină multă, oraș frumos și aprópe, mâncare bună; nimic nu ne lipsește de cât timpul, care fuge repede. Plecarea la Kiel se apropia mereŭ; de acum înainte avem să stăm la bord, să privim orașul și să ne gândim la cele ce vĕḑusem. Vorbirea nóstră de la provă se potolise mult; ómeniĭ nu maĭ spuneaŭ cu vioiciune impresiunile lor, cam isprăvise de spus lucrurile vechĭ, iar cele noĭ eraŭ prea multe și prea încurcate pentru ca să ne dăm bine séma de ele. Șederea din

Wilhelmshaven şi Copenhaga, ne îndulcise viaţa, ne gândiam la eşire în oraş maĭ mult de cât la facerea carturilor. O singură dată, cât am stat în Copenhaga, s'a maĭ îngrămădit lumea la provă ca să asculte, asta a fost la 2 Iunie, când s'a vizitat arsenalul marineĭ. D-l sub-mecanic, vorbind cu ceĭ-l'alţĭ camaradĭ de la maşină, le spunea că la danezĭ peste tot se arată muncă şi bună orânduială, că aci iarba nu dă năvală peste pragurile atelierelor, după cum era la Ferrol în Spania. Ca şi la noĭ, danezii, fiind un popor mic, nu pot cheltui mult pentru marină; prin economie bine pricepută, eĭ aŭ ajuns însă să aibă un arsenal model, unde nu se face risipă şi greşelĭ. Bastimentele lor sunt păstrate spre a servi în timp de rĕzboiŭ, iar nu hodorogite în timp de pace; asemenea magaziile de materiale aŭ tot ce le trebue spre a arma bastimentele imediat. Eĭ nu comptéză ca vase de rĕzboiŭ pe acelea carĭ sunt utilizate pentru şcólă şi serviciul ordinar, acelea sunt considerate ca luate la purtare şi nu se pun temeiŭ pe ele. Asemenea publicul şi ziarele lor pricep ce aŭ şi ce le trebue, de aceia sunt modeştĭ în vorbirea lor despre marină şi nu se întâmplă ca la noĭ, de citeştĭ în ziare despte «manevre navale», «flota de rĕzboiŭ» şi altele, carĭ nicĭ nu aŭ ecsistat şi dacă aŭ ecsistat eraŭ nimica tótă. Apoĭ curăţenia, ce domneşte peste tot, regula observată de tótă lumea, interesul celor puşĭ sus, tóte acestea nu lasă să se strecóre nulităţăle şi nicĭ incapacitatea să împedice munca celor cu dor de marina lor.

Sâmbătă, la 3 Iunie, Regele Danemarceĭ, care se întorcea de la băĭ, a trecut prin radă la casa Luĭ de ţară Belle-Vue; noĭ L'am salutat cu 27 focurĭ de tunurĭ, iar Duminică după ce aŭ prânzit le noĭ, ministrul de marină şi oficeriĭ danezĭ, am plecat spre Kiel pe la 4 ore după prânz.

XI.

Serbarea inaugurărei canaluluĭ dintre Baltica și Marea Norduluĭ

Ajungerea la Kiel. — Am plecat din Copenhaga la 4 Iunie, pe la 4 ore séra, cum nóptea nu e maĭ lungă ca două ore, am navigat maĭ tot timpul cu lumină. gonind ca să ajungem pe «Vasco de Gama», cuirasat portugez, ce plecase cu puţin maĭ înainte de noĭ. Drumul de la Copenhaga la Kiel a fost cel maĭ scurt din câte am făcut până acum; o traversare de 150 mile pe un timp frumos și o mare liniștită, nu este un voiagiŭ, ci o plimbare prin faţa numeróselor insule, pe carĭ le priveam cu nesaţiŭ.

Lunĭ diminéţa, la 5 Iunie, după ce am ocolit insula Falstern, am început a zări cuirasatul portugez, al căruĭ comandant se plângea la Copenhaga că și-a perdut rostul neputênd dormi din causa lumineĭ. El ofta după nopţile lungĭ și ar fi fost bucuros ca serbarea de la Kiel să se fi întâmplat iarna, când nóptea ajunge ca să putreḑeștĭ dormind. Ne apropiam tot maĭ mult de vasul portugez și l'am fi ajuns, dacă nu dam peste escadra italiană. ce era ancorată la vest de insula Femern. Zărind-o, d-l comandant a dat ordin să ne apropiem de ea, apoĭ, pe la 6 ore diminéţa, salutând-o cu 15 focurĭ de tun, am ancorat în apropiere, așteptând ca să intrăm la Kiel peste ḑi, în urma italienilor,

Puţin maĭ înainte de prânz se vĕḑură eşind din Beltul-Mare, îndreptându-se spre Kiel, două vase franceze, carĭ mergeaŭ cot la cot cu alte două vase ruseştĭ; vasele ruseştĭ păreaŭ că îndeamnă cu vorbe bune pe cele franţuzeştĭ, carĭ se cam codeaŭ să vină la vecinii lor, cu carĭ nu sunt în dragoste cam de multă vreme.

Escadra italiană, îndată ce a zărit alianţa rusă-franceză, a săltat repede ancora şi a pornit-o spre Kiel, pentru ca tripla alianţă să fie în pĕr, când va sosi duplicea; ast-fel noĭ am rĕmas singurĭ cuc pe luciul mĕreĭ şi asta până la două ore după prânz, când ne-am repeḑit spre intrarea portuluĭ. Dar întârzierea nóstră nu ne-a prins bine; ea ne a făcut să perdem ocazia favorabilă, după care umblam şi să intrăm în port tocmaĭ când era maĭ greŭ. Abea plecaţĭ şi timpul frumos s'a stricat repede; o plóe măruntă cu céţă a început să acopere orizontul; drumul nu se maĭ vedea înainte şi apa ne spăla pictura din catarge, de era păcat de munca nóstră; ba la intrarea în port nu am găsit nicĭ pilotul, după cum era anunţat prin regulamentul serbăreĭ. Vrênd nevrênd, a trebuit să intrăm singurĭ şi să căutăm prin céţă geamandurile canaluluĭ, lucru ce n'a fost tocmaĭ uşor. Când eram aprópe să dăm în port, pe la geamandura No. 3, abea am întâlnit o barcă, care ne trimese un pilot de ocazie şi ne duse la locul nostru de ancorat, unde am ajuns séra pe la cincĭ ore. Fie-care bastiment avea locul însemnat în port şi mĕsurată distanţa, aşa că la sosire numaĭ de cât se găsea postul destinat luĭ.

Ni s'a dat un loc, unde eraŭ avizourile escadrelor, cam aprópe de intrarea portuluĭ, cum am zice în códă de tot; asta nu ne-a venit la socotelă nouă, care aveam un crucişetor, cu care trecusem prin valurĭ şi céţă, cu care veneam maĭ de departe ca orĭ care alt bastiment

aflat în port, coprinse fiind și cele americane. Pare însă că «Elisabeta» e un crucișetor mic de tot, un crucișetor de clasa V-a, un puiŭ de crucișetor, pe câtă vreme crucișetórele adevĕrate sunt cu mult maĭ marĭ, Cu tóte acestea nu făceam próstă figură, crucișetorul nostru pare maĭ mult de cât este și acésta din causă că are copastia înaltă, ceea ce-ĭ dă aerul de a fi de două orĭ maĭ mare. Se zice că la cumpĕrarea vasuluĭ era să se dea jos tocmaĭ acéstă copastie ce ne-a scăpat pe valurile Măreĭ Negre, atuncĭ curat că s'ar fi schimonosit așa drăguț de vas.

Eram așezațĭ în rînd cu «Fewaid» un vas turcesc cu róte, códa códeĭ, apoĭ veneam noĭ și «Mircea» ce se aștepta să sosească prin canal: maĭ înăuntru urma «Partenope» și «Aretuza», avizourile celor două diviziunĭ ale escadreĭ italieneștĭ, apoĭ «Tarabant» avizoul escadreĭ austriace și tot ast-fel în acéstă parte a portuluĭ se întindea șirul vaselor micĭ ale escadrelor. Vis-a-vis de șirul avizourilor, eraŭ așezate bastimentele escadrelor, despărțite de avizourĭ printr'o trecere largă pe unde circulaŭ vasele din port. Marile cuirasate și crucișetórele, așezate cu mult rost, formaŭ o pădure de catarge, în care știința omuluĭ a vêrât cele maĭ geniale progrese, pentru ca vasul să fie o perfectă operă spre a rezista loviturilor de tun și a distruge pe adversar. Eraŭ peste 70 de vase marĭ și peste 180 de yachturĭ, acésta în afară de șalupe maĭ micĭ, vase de pasagerĭ, vase de aprovizionare, etc. Tóte aceste vase, socotite unul peste altul, reprezentaŭ o valóre de aprópe două miliarde de leĭ, căcĭ un cuirasat costă de la 30 la 35 milióne, un crucișetor de la 15 la 20 milióne, un avizou de la 2 la 6 milióne, un yacht de la 100 la 500 miĭ leĭ și așa maĭ departe cu cele-l'alte tipurĭ de vase.

Cazarmă

Holtenau

Ostseeschleusse

canalul tăiat

Wik

Mölteno rt

Elisabeta

Mircea

Hetzeberg

Disternbrook

Akademia Marinei

Lazaret

KIEL

Castelul Regal

Biserica Jacobi

Posta

Gara

Ellerbek

Wellingdorf

Villa Dora

Cazarma

PORTUL KIEL

cu

Locurile de ancorare ale vaselor ce au azistat la inaugurarea canalului

10 Junie 1895

Aşezarea vaselor pentru serbare în portul de la Kiel.

La 6 Iunie e o ḑi de aşteptare; fie-care bastiment regulează facerea proviziilor, aducerea corespondenţeĭ, recunóşterea portuluĭ şi afişarea reglementelor de poliţie. Cu atâtea bastimente şi atâta furnicar de lume, s'ar fi întâmplat multe neregularităţĭ, dacă germaniĭ n'ar fi procedat după sistemul lor, care e cel maĭ bun din lume. Afişe şi instrucţiunĭ eraŭ puse în vederea tuturor, poliţia pe apă şi pe uscat supraveghea ecsecutarea porunceĭ, iar un control, fórte serios, nu lăsa să se treacă cu vederea nicĭ o abatere, atât din partea publiculuĭ cât şi a poliţieĭ. La tóte se gândise autorităţile germane: furnisoriĭ nu puteaŭ cere preţurĭ ecsagerate, alimentele de calitate próstă eraŭ înlăturate, cursele vaselor afişate, etc., etc. Fie-care bastiment primise un indicator, in care se arăta modul cum aŭ a se face salutul, cum urmează a se schimba vizitele oficiale, care e vasul staţionar, carĭ sunt locurile de debarcare, vasele de poliţie, cele de comunicare, în fine tóte ştirile trebuincióse invitaţilor.

Pe când artelnicul şi ceĭ-l'alţĭ se ocupaŭ de tot ce privea aprovisionarea şi corespondenţa, noĭ, echipagiul, am muncit tótă ḑiua ca să îndreptăm pictura, ce ne-o stricase plóia de erĭ. Oameniĭ de serviciŭ nu staŭ nicĭ eĭ, atâtea vase şi atâta lume trebuiaŭ observate mereŭ; timonierul nu era destul pentru serviciul luĭ, acum oficerul de cart avea maĭ mult de lucru ca pe mare. Astfel séra eram cu toţiĭ obosiţĭ şi doream singurătatea măreĭ maĭ mult de cât gălăgia serbăreĭ.

Inceputul serbăreĭ. — Serbarea inaugurăreĭ canaluluĭ s'a început la 7 Iunie printr'un banchet, dat séra la Hambourg, unde eraŭ adunate tóte bastimentele, carĭ urmaŭ a trece a doua ḑi prin canal. La acest banchet, dat de oraşul Hambourg, a luat parte: M. S. Impăratul,

persónele maĭ cu vază din imperiu, cum şi representanţiĭ puternicelor societăţĭ de navigare comercială ce posedă Germania. După banchet, unde s'aŭ rostit discursurĭ patriotice şi s'aŭ golit multe pahare, a urmat o serată veneţiană la Alster-Bassin ; cu tótă plóia ce uda până la os, lumea umplea tóte cheurile şi tóte locurile. Eraŭ milióne de luminĭ, focurĭ bengale, jocurĭ de artificiĭ şi atâta entuziasm, în cât, dacă ar fi plouat de ḑece orĭ maĭ tare, tot nu s'ar fi putut potoli avêntul patriotic al mulţimeĭ ; ea manifesta cu putere fiind conştientă de mărirea şi mândria *naţiuneĭ germane*. Privind acele valurĭ de ómenĭ, puteaĭ să pricepĭ cu înlesnire că nu e stâncă care să le reziste, că fiind împinse de o voinţă nestrămutată ele vor pătrunde prin tóte părţile pământuluĭ şi în avêntul lor, dacă nu pot înlătura obstacolele, le vor rêsturna.

Pe când la Hambourg se petrecea, fără să se bage în sémă plóia, la Kiel tótă lumea era în aşteptare ; d-l comandant a plecat la Hambourg ca să se întórcă cu «Mircea» prin canal, iar noĭ am lucrat la pregătirea pavoazuluĭ, ce urma să se ridice a doua ḑi. Oficeriĭ şi echipagiul ar fi dorit, ca la Wilhelmshaven şi Copenhaga, să o pornească la plimbare, dar aci nu e chip să scapĭ la uscat, curg serviciurĭ peste serviciurĭ, de aceia s'a oprit permisiunile la tot personalul borduluĭ şi asta a făcut ca desvăţul să vie cam cu greŭ.

Tocmaĭ eram ocupaţĭ cu strângerea lucrurilor de pe covertă şi pregătirea meselor pentru cina de séră, când veni să ne acosteze o şalupă de comerţ, plină cu vizitatorĭ. Aci ḑilele fiind lungĭ de tot, noĭ mâncam la orele obicĭnuite şi ne culcam pe când sórele era încă sus, rĕmânênd numaĭ ómeniĭ de serviciŭ. Timonierul, care ştia consemnul general că vizitele nu se primesc

în timpul meseĭ echipagiuluĭ, era cât pe aci să spue şalupeĭ că nu e voe să acosteze, noroc că în şalupă eraŭ dame frumóse şi asta a atras băgarea de sémă a d-luĭ oficer de cart, care, pe dată ce şi-a aruncat privirea spre şalupă, a strigat *garda la arme* şi a trimes să cheme pe d-l comandant secund. Era A. S. Principele Wilhelm de Hohenzollern, fratele maĭ mare al A. S. Regale Principele nostru moştenitor; el era însoţit de contele şi contesa de Lauenbourg, contele şi contesa de Turbij, cum şi alte persóne bine-voitóre, dar la vizita cărora nu ne aşteptam. Repede ca fulgerul garda a eşit pe covertă, ómeniĭ îmbrăcaţĭ în corvadă s'aŭ ascuns şi coverta s'a curăţit de paviliónele ce o încurcaŭ. Apoĭ, pe când înalţiĭ vizitatorĭ priveaŭ pe bastiment, s'a dat drumul şalupeĭ de comerţ, s'a închinat câte un păhăruţ de şampanie şi la plecare A. S. s'a coborât în barca cea mare, remorcată de şalupa nóstră. Abea se depărtase barca de la bord şi a urmat salutul de 21 focurĭ de tun, după cum se cade unuĭ membru din familia regală.

Acéstă vizită ne aşteptată şi ne anunţată, a fost întâmplarea cea maĭ mare din timpul ḑileĭ; în urmă fie-care spunea ce a făcut şi ce a dres, ca să eşim bine, să nu se creadă că noĭ nu ştim cum să facem primirea la bord. Intre altele d-l oficer de cart istorisea la masă cum recunoscuse pe A. S. R.; nu-l maĭ vĕḑuse de cât o singură dată, când era elev în şcóla militară; atuncĭ M. S. Regele venise cu ambiĭ Sĕĭ nepoţĭ ca să inspecteze şcóla. Eleviĭ şcóleĭ eraŭ tocmaĭ la masă şi prinţişoriĭ aŭ întrebat ce mănâncă; li s'a rĕspuns iaurt, iar dênşiĭ alergând pe la capetele meselor repetaŭ *iurt, iurt!* De atuncĭ aŭ trecut mulţĭ anĭ şi copilul acum era un bărbat voinic, apucat de grijile vieţeĭ, dar ne obosit de ele.

La 8 Iunie, când se aştepta trecerea vaselor prin

canal, s'a întâmplat să fie și ḑiua onomasică a M. S. Regina Angliei; noi am ridicat marele pavoaz împreună cu cele-l'alte vase din port, avênd la arborele mare pavilionul englez Era o priveliște din cele mai frumóse fâlfâirea atâtor pavilióne prin pădurea de catarge; timpul era superb, el favoriza începerea serbărei de la Kiel. In port e o mare animație; lumea, lacomă ca să vadă, furnică în tóte părțile, fie-care se silește să găsească un loc, de unde să privească la panoramă și în graba tuturor, dorința se simte mai vie, îmbulzeala devine mai mare, iar la urma urmelor, mulți se aleg cu nimica tótă, dar mândria îi face să spună că nu le-a scăpat nimica din faptele petrecute.

La ora 12 se face salutul de 21 focuri de tun pentru M. S. Regina Angliei și apoi se ridică pavilionul german, așteptându-se sosirea prin canal a M. S. Impăratului. Tóte vasele aruncă coróne de fum în jurul lor; sgomotul detunăturilor se rĕsfrânge de malurile portului, iar sclipéla limbilor de foc ce es de pe gurile tunurilor, nu se mai curmă. Ce ar fi când tóte aceste bastimente ar trage ca la rĕzboiŭ! Bubuiturile nu s'ar mai deosebi una de alta, urechea n'ar mai distinge sgomotele, ar fi un urlet, un muget infernal, cântecul monștrilor, cari aruncă departe plóia de fier umplută cu ecsplosibili, ale căror detunături țin isonul cântecului infernal. Acum însă manifestarea forței e triumful păcei aparente, e aplausul mulțimei, conștientă de ce a câștigat!

Canalul. — Canalul de la Elba la Kiel are cam 99 kilometri de lungime, 25 m. lărgime și 9 m. adâncime; în mai multe părți el presintă locuri largi pe unde bastimentele se pot întâlni ca să treacă unul pe lângă altul. La gurile canalului e câte un stăvilar pentru a opri scurgerea apei din canal, malurile lui sunt întărite, pen-

tru că bastimentele în mersul lor umflă apa, ce se scurge apoĭ în urma lor şi ast-fel provócă un curent care i-ar strica marginile, dacă ele n'ar fi întărite. Afară de acésta canalul trece pe sub multe podurĭ, carĭ stabilesc comunicaţiunile între oraşele vecine; numaĭ drumurĭ de fier sunt vre-o patru, iar în alte locurĭ traversează dealurĭ destul de înalte. Tóte aceste lucrărĭ aŭ cerut multă chibzuinţă, multă muncă şi mulţĭ banĭ.

Intreg canalul a costat 195 milióne de leĭ, adică 1.900.000 leĭ pe kilometru de canal, ceea ce este economic, dacă se socoteşte cât aŭ costat cele-l'alte canale ce posedă Germania.

Baniĭ vârâţĭ în asemenea lucrărĭ nu sunt risipiţĭ în zadar, căcĭ costul transportuluĭ pe apă e cu mult maĭ mic de cât transportul pe uscat şi marfa adusă pe apă, fiind maĭ eftină, se vinde maĭ lesne şi *maĭ departe ca cea de pe uscat.* Prin ast-fel de mijlóce Germania a reuşit să-şĭ formeze o industrie puternică şi un comerţ fórte întins; ea concurează cu succes comerţul strĕin, maĭ cu sémă pe cel englez. Acest fapt se póte vedea şi la noĭ, unde avem transporturĭ pe apă, ast-fel: ca să aducĭ pe Dunăre o chilă de grâŭ de la Cetatea, Bistreţ saŭ Corabia, plăteştĭ 1 la 1 leŭ şi 30 bani; cu drumul de fier aĭ plăti 4 şi 5 leĭ de chilă. Asemenea pe Prut transportul pe apă este mult maĭ eftin ca pe uscat, iar pe Ialomiţa, că să aducĭ la Brăila o chilă de grâŭ, plăteştĭ cel puţin 8 leĭ de chilă, pe câtă vreme pe apă n'ar costa maĭ mult ca 2 la 3 leĭ. Dacă în ţara nóstră ar fi germaniĭ, eĭ n'ar suferi nicĭ o ḑi starea de acum; pe dată s'ar pune să deschidă navigarea pe rîurile maĭ lesnicióse, cum sunt: Jiul, Ialomiţa şi Siretul; póte că asta ar costa maĭ puţin de cât risipa ce o facem pe lucrurĭ, carĭ nu ne sunt trebuincióse numaĭ de cât.

Dar germanii nu fac numaĭ canale pentru transportul pe apă; eĭ aŭ multe canale pentru udat câmpul, care, adăpat pe vreme de secetă, scapă pe muncitor de sărăcie. Pe şanţul pe care curge apa, la 5 orĭ 6 metri în lăturĭ, pământul e umed şi verdeaţa o veḑĭ cum se deosebeşte de restul câmpuluĭ, uscat şi prăjit de secetă.

Asemenea lucrărĭ nu se fac de stat, ci de locuitorĭ, carĭ, puţin câte puţin, unindu-se între eĭ, ajung să producă minunĭ de muncă şi folos. Maĭ mult încă, în locurile băltóse, saŭ în cele nisipóse, unde apa nu curge bine pe şanţ, fiind suptă de nisip saŭ fiind prea multă la un loc, cum e în baltă, germanii fac drenaje, adică îngrópă în pământ tuburĭ de olane. In locurile băltóse apa pătrunde prin găurile tuburilor şi se scurge, lăsând pământul productiv, iar în locurile nisipóse apa curge prin aceste tuburĭ şi eşind prin găurile lor (poriĭ) udă încet nisipul şi-l face maĭ productiv ca pământul ne udat. Acéstă mare înlesnire germaniĭ nu ar avea-o dacă nu s'ar înţelege între eĭ ca să ducă şanţul de la unul la altul; la eĭ lipseşte pisma şi rĕutatea, care la noĭ nu te lasă să aĭ măcar un pom în bătătură. Aci germaniĭ sunt ómenĭ de înţeles, dar chiar dacă n'ar fi, legile la eĭ sunt aşa de severe şi atât de respectate, în cât cărcotaşul şi vicleanul e dat pe faţă; el nu scapă ne pedepsit şi nicĭ că-ĭ maĭ vine pofta să reînceapă.

Serbarea. — La 8 Iunie, dis de diminéţă, bastimentele sosite nóptea de la Hambourg, aŭ început să intre în canal şi, la bune distanţe unul de altul, să se înşire pe o mare întindere. In capul celor 23 de bastimente, carĭ treceaŭ prin canal, era yachtul «Hohenzollern», pe care se afla M. S. Impăratul cu familia şi personalul ataşat la diferite serviciĭ ale Sale, apoĭ, mult în urmă venea «Kaiser-Adler» cu regiĭ din Germania şi adjutanţiĭ

lor; «Kaiser Wilhelm II» cu prinţiĭ, mariĭ ducĭ şi nobilimea imperiuluĭ; «Wörth» cu A. S. R. Prinţul Enric, fratele Impĕratuluĭ, în fine alte bastimente cu demnitarĭ maĭ micĭ, cu ambasadorĭ, ataşaţĭ militarĭ, etc. etc. peste 150 persóne. Lumea alergase de peste tot şi se grămădise de-alungul canaluluĭ primind pe M. S. Impĕratul cu urale nesfârşite şi neîntrerupte, iar la trecerea celor-l'alte bastimente se repetaŭ aceleaşĭ scene. La sosirea în port la Kiel a yachtuluĭ imperial, pe la ora 1.30 după prânz, uralele nu se maĭ isprăveaŭ, bastimentele din port aŭ salutat cu câte 33 de focurĭ; iar muzicele aŭ cântat; curiositatea publiculuí creştea cu cât se priveaŭ maĭ mult uniĭ pe alţiĭ, iar patriotismul se manifesta tot maĭ cu înfocare. Séra pe la 8 ore abea eşea din canal ultimul vas, în acéstă vreme lumea a privit mereŭ şi tot nu se săturase; la sosirea vaselor din códă, nu maĭ era însă nicĭ un interes.

Noĭ eram ancoraţĭ prea spre gura portuluĭ, nu puteam vedea mare lucru, dar sgomotul ajungea până la noĭ, unde era destulă lume din ceĭ carĭ nu încăpuse maĭ la desiş. Bricul «Mircea». abea a sosit pe la 8 ore séra, iar d-niĭ oficerĭ, carĭ aşteptaŭ îmbrăcaţĭ în epolete, aŭ plecat la bal tocmaĭ pe la 10 ore, căcĭ plóia venise de la Hambourg împreună cu bastimentele. Auḑiam că oficeriĭ noştri aŭ ajuns la bal prea târziŭ şi că n'aŭ putut fi presentaţĭ Impĕratuluĭ, după cum era prevĕḑut în programul serbăreĭ; la germanĭ petrecerile se isprăvesc de vreme, pentru ca nóptea să fie de odihnă, după cum a lăsat-o Dumnezeŭ. Ast-fel, după o ḑi de aşteptare, oficeriĭ noştri s'aŭ ales cu câte un duş sdravăn, căcĭ la bal n'aŭ stat nicĭ măcar să bea câte un pahar cu bere, iar noĭ ómeniĭ din şalupă am scăpat cu un bonet şi o

șapcă căḑută nóptea în apă, pe când orbăcăiam prin întuneric, ca să ne întórcem la bord.

La 9 Iunie serbarea merge înainte, tóte bastimentele din port ridică marele pavoaz, iar lumea se strânge la gura canaluluĭ, unde M. S. Impăratul, în presenţa tuturor invitaţilor, pune ultima piatră la marea lucrare, a căreĭ terminare se serbează acum. După prânz yachtul imperial «Hohenzollern» avênd la bord pe M. S. Impăratul, trece în revistă printre tóte bastimentele invitate la serbare; echipagele, urcate pe vergĭ și în sarturĭ, strigă ura, oficeriĭ la front pe punte salută, iar muzicele cântă imnul german. Séra e o mare masă la uscat, într'o hală construită ca un bastiment, iar bastimentele din port sunt iluminate. Privirea acesteĭ iluminaţiunĭ nu se póte spune prin vorbă, era ceva măreţ și fermecător: unele bastimente aŭ miĭ şi miĭ de luminĭ electrice, altele aŭ fântânĭ luminóse, altele figurĭ frumóse. Publicul avea ce privi fără să se maĭ sature, căcĭ de la un bastiment la altul era o mare deosebire; fie-care se întrecuse ca să facă ceva maĭ deosebit de cât vecinul luĭ. Printre tóte vasele se deosebiaŭ însă cele americane, carĭ aveaŭ la catargele lor paviliόne naţionale de luminĭ albe, roşiĭ şi albastre, de un efect admirabil; tot asemenea a fost fórte frumósă arderea petroleuluĭ pe apă, părea că marea luase foc şi din sânul eĭ eşeaŭ flacărĭ îngrozitóre.

Sâmbătă, la 10 Iunie, serbarea se consideră ca sfârşită, franceziĭ pleacă la ora 1 după miezul nopţeĭ, iar diminéţa se ridică micul pavoaz, căcĭ escadra germană avênd în fruntea eĭ yachtul împăratuluĭ, ese din port pentru o revistă navală, în care forţa marineĭ germane se arată cu multă abilitate şi la care bastimentele franceze nu voise să asiste.

După prânz aŭ venit la bord mulţĭ vizitatorĭ, tot timpul bărcile şi şalupele nu aŭ stat din mers, garda era mereŭ la front şi noĭ, echipagiul, începusem să dorim liniştea măreĭ în locul serbăreĭ, căcĭ nimenĭ nu avea vreme să se ducă puţin la uscat. Vizita A. S. Regale Prinţul Leopold, fratele M. S. Regeluĭ, cu care seamănă fórte mult, a înveselit tótă lumea, căcĭ s'a arătat atât de bun, în cât d-niĭ oficerĭ, multă vreme vorbeaŭ cu cel maĭ mare respect şi iubire.

Sfârşitul serbărei. — Serbarea inaugurăreĭ canaluluĭ se póte considera ca terminată Vinerĭ séra, petrecerile aŭ continuat însă până Lunĭ la 12 Iunie, făcêndu-se regate marĭ cu yachturĭ de tóte mărimile. La aceste curse, ce n'aŭ nicĭ o asemănare cu alergările cailor la uscat, a luat parte şi M. S. Impăratul Germanieĭ, care este un manevrier din ceĭ maĭ îndemânaticĭ.

Vêntul, cam tare, a favorisat cursele yachturilor marĭ cu vele, făcênd pe public să asiste la o luptă din cele maĭ mişcătóre, unde construcţia vasuluĭ şi îndemânarea manevreĭ aŭ smuls aplause de la numeroşiĭ spectatorĭ, maĭ toţĭ cunoscĕtorĭ în ale marineĭ. O fi calul fórte interesant pentru ceĭ de la uscat, o fi el un animal chiar maĭ inteligent de cât călăreţul, conducerea luĭ în cursă nu se póte însă compara cu manevrarea unuĭ yacht în timpul regatelor. La cursa unuĭ vas spectatorul nu palpită de teamă de a perde prinsórea din causa unuĭ jocheŭ, saŭ a caluluĭ nărăvaş, ci din pornirea inimeĭ luĭ, admirând îndemânarea manevrieruluĭ care profită de vêntul, ce pare că-ĭ este nefavorabil, saŭ trece pe lângă obstacole, ce aĭ crede că o să-l piardă.

Intre cursa unuĭ cal şi aceea a unuĭ vas, deosebirea e aşa de mare, ca adevĕrată emoţiune, după cum

e diferenţă la corp între stârpitura de jocheŭ şi marinarul peptos.

Cât aŭ stat în port escadrele streine s'aŭ lăsat echipagele la uscat, potrivindu-se ast-fel ca în aceeaşĭ ḑi să iasă echipagele naţiunilor amice, sau ale naţiunilor carĭ nu se urăsc. Acéstă mĕsură, după cât pare, e fórte necesară, pentru că marinariĭ, ne fiind diplomaţĭ nu-şĭ pot stăpâni îmbulzelile inimeĭ şi de la vorbă la faptă n'aŭ răbdre să aştepte intervenirile diplomaţieĭ. De aceea marinariĭ naţiunilor, carĭ se urăsc în fond şi se adoră în formă, ajung repede la bătăĭ şi scandalurĭ, pe carĭ poliţia germană le-a înlăturat cu multă pricepere. Nouă ne-a venit rîndul să eşim în oraş Duminică, la sfârşitul sĕrbătorilor; am petrecut împreună cu italieniĭ şi turciĭ, fiind conduşĭ de camaraḑiĭ din marina germană, carĭ, ca şi la Wilhelmshaven, ni s'aŭ arătat cu cea maĭ mare prietenie. La fie-care om s'a dat un bilet pentru a lua cincĭ berĭ pe socoteala marineĭ germane, apoĭ ni s'a dat câte o ţigară de foĭ şi un bilet de teatru. Cu aceste darurĭ şi cum eram cu dor de petrecerĭ, după atâtea ḑile de privit la alţiĭ, ne-am pus de am complectat alianţa cu camaraḑiĭ noştri şi am petrecut cu tótă inima, luându-ne la debarcader rĕmas bun în urărĭ de fericire.

In sfârşit s'a terminat cu tóte sĕrbătorile de la Kiel, acum ne-am îndeplinit însărcinarea şi ne pregătim să plecăm sburând cu gândul înainte către ţara nóstră. Fie-care dintre noĭ va avea ce să spună şi ce să ducă acasă, căcĭ toţĭ am cumpĕrat câte ceva darurĭ şi ne-am gândit la ceĭ carĭ ne iubesc. Marţĭ la 13 Iunie, la 4 ore séra, când ne-am luat rĕmas bun de la «Mircea», se rĕspândi însă vorba că mergem maĭ departe prin Marea Baltică, ca să vizităm Stokholmul, decĭ maĭ avem de furcă, dar bun e Dumnezeŭ.

Desvoltarea marinei germane de comerţ. — Cât a ţinut serbarea şi cât am avut timp liber, priviam ore întregĭ la mulţimea bastimentelor, carĭ staţionaŭ în port; ele representaŭ o muncă în care iscusinţa omuluĭ s'a urcat maĭ sus de cât în orĭ-ce altă ramură a industrieĭ umane. Aceste bastimente, observate maĭ de aprópe, *oglindeau fie-care apucăturile, aptitudinea şi energia naţiunilor carĭ le armase*. Unele echipage eraŭ compuse din ómenĭ cu caracter vioĭ, precişĭ în faptele lor, scurţĭ la vorbă şi respectoşĭ fără umilinţă, iar altele din contră, presentaŭ ómenĭ molatecĭ, vorbă lungă, indulgenţĭ până la prostie şi voinicĭ, dar fără nervĭ. N'aĭ fi avut mare merit dacă privind echipagele şi apucăturile lor, te apucaĭ să profetisezĭ ce aŭ să ajungă ţĕrile din carĭ ele făceaŭ parte. Dar din tótă acéstă grămădeală şi frămâtare, ceea ce bătea la ochiŭ, ceea ce atrăgea sborul gândireĭ, eraŭ bastimentele marineĭ de comerţ, carĭ figuraŭ la inaugurarea canaluluĭ; ele nu aveaŭ ifosul bastimentelor de rĕzboiŭ, însă M. S. Impăratul şi tot publicul german, priveaŭ în ele mugurul, din care va da cea maĭ frumósă ramură a măririĭ naţionale. Pentru acéstă odraslă marele Impărat s'a gândit profund, pentru desvoltarea eĭ Germania găureşte canale marĭ, pentru ea guvernul cantă peste tot întinderea relaţiunilor comerciale şi încurajarea construcţieĭ navale.

Impăratul, mistic câte o dată, este maĭ înainte de tóte un marinar în tótă puterea cuvêntuluĭ; om positiv, căruia nu-ĭ plac vorbele, ci faptele. El a priceput că victoriósa Germanie, cu tótă avuţia şi armata eĭ de uscat, nu va putea ajunge la putere durabilă, nicĭ la o avuţie reală, dacă nu are comerţul pe apă; adică o marină de comerţ numerósă, perfecţionată şi patriotică. Impăratul ştie fórte bine că de când e lumea, de la sabeenĭ

şi egipteni, până la englezii de astă-ḑi, avuţia şi puterea a fost a acelora, carī aū făcut comerţul pe apă; chiar politica ţĕrilor fară litoral maritim în tot d'auna s'a resimţit de influenţa ce ecsercită asupra eī puterea pe mare. Orī-ce s'ar zice şi orī-ce s'ar face, marina de rĕzboiū nu e de cât consecinţa marineī comerciale, una motivează pe cea-l'altă, alt-fel marile cuirasate n'ar avea un rol productiv, ele ar fi jandarmul la paradă, iar nu dorobanţul la rĕzboiū.

Poporul german, admirabil dotat spre a seconda pe marele luī Impărat, a priceput repede că înmulţindu-se populaţiunea, se vor înmulţi şi trebuinţele, deci e necesar a se mări asemenea şi câmpul munceī şi pentru asta nu e destul a se mări numaī producţiunea pămêntuluī şi a fabricelor, a săpa canale, a face irigaţiī şi a întinde drumurī de fier, ci trebue încă mijlóce de a comunica maī departe, a eşi pe mare şi a căuta pieţele, unde se pot schimba cu folos produsele pămêntuluī şi ale industrieī. Acéstă înţelegere a germanuluī, ajutat de spiritul luī positiv şi practic, a uşurat mult sarcina ce şi-a luat Impăratul; numeróse societăţī de navigare, *inspirate de un adevĕrat patriotism comercial*, în curând vor da de gândit chiar englezilor, carī astă-ḑī se cred maī fără rival. *Volldampf Voraus* (înainte cu tótă viteza) este cuvêntul de ordine al acelora carī se ocupă cu navigarea comercială. Impăratul a dat semnalul, care va fi pe deplin auḑit şi ecsecutat, fără nicī o şovăire; *incapacitatea nu se poate strecura* **ca să vicieze fondul**, *ea e înlăturată printr'un control permanent şi interesat.*

Germaniī ştiū că, dacă o dată Spania avea avuţiī nenumĕrate, avutul nu era poporul spaniol, care primea avuţia cu o mână şi o risipea cu cea-l'altă, ci olandeziī, carī avênd marină comercială, le cărau avuţiile, le vin-

deaŭ produsele ţĕreĭ lor şi le împrumutaŭ capitalurile ce agoniseaŭ. Spaniolii, plinĭ de vigóre şi de mândrie, aveaŭ şi eĭ capitalurĭ, aveaŭ fabricĭ, ce s'ar fi putut desvolta, poporul producea prin munca luĭ, dar tóte acestea *fiind fără direcţie superioară, care să formeze şi să dirigă opinia publică,* nu se puteaŭ ajuta reciproc. Lipsindu-le marina de comerţ, ce nu se póte improviza, Dómne fereşte! Spaniolii nu puteaŭ să caute preţurile cele maĭ bune, ci eraŭ siliţĭ ca să accepte pe acelea ce li se ofereaŭ de olandezĭ. Pe de altă parte *organismul uman are nevoe de activitate spre a nu peri.* pe atuncĭ nu eraŭ cafenelele, cluburile, voiagele ca acum, rĕzbóele aŭ preocupat pe ceĭ carĭ trebuiaŭ să se grămădească la dirijarea activităţeĭ naţionale, iar iniţiativa privată s'a dirijat, fără niciĭ un obstacol, către aventurĭ fórte riscate. Aceste circumstanţe aŭ înlesnit de minune operaţiunile productive ale olandezilor şi ast-fel Spania, cu tot orgoliul şi aurul eĭ, a căḑut şi încă jos de tot. *Clasa superioară a poporuluĭ, mândră şi cheltuitoare, s'a conrupt profund, iar poporul de jos, copleşit de minciună şi injustiţie, s'a moleşit.*

Francezii urmară olandezilor pe calea largă a comerţuluĭ pe apă; eĭ începuse a creia o frumósă marină comercială, vigórea ţîşnea prin toţĭ poriĭ naţiuneĭ, dar acésta fiind opera unuĭ om capabil, prosperitatea s'a dus o dată cu el, iar ţara a fost târâtă în lungĭ şi ruinătóre rĕzbóe. Englitera, cu o socoteală jidănéscă, s'a grăbit a ocupa locul părăsit de fluturaticiĭ francezĭ şi ast-fel:

a) Spania obosită de truda-ĭ zădarnică, a căḑut pe patul eĭ de bolnav, spre a zăcea până îşĭ va da sfârşitul, stând la capul eĭ mulţimea de preoţĭ, carĭ se rógă luĭ Dumnezeŭ pentru ertarea păcatelor celor corupţĭ.

b) Franţa lipsită de adevĕrata eĭ activitate şi prea vigurósă pentru a se lăsa să putrezească, ajunse la

revoluţie. In timpul luĭ Ludovic al XIV, când Desmarets, nepotul luĭ Colbert, era controlor general, datoria publică a Franţeĭ era de două miliarde, venitul anual de 120 milióne şi cheltuiala de 200 milióne.

Francezul e impacient, el nu are ce trebue spre a lupta cu englezul pentru comerţul pe mare; Olanda e prea mică pentru a cuteza să apuce şi ea un oscior de la bocsul englez; Germania rĕmâne în Europa singurul adversar serios al Anglieĭ; ea ştie să se facă mică şi prietenósă. Dacă germanul nu póte în tot-d'auna să inventeze praful de puşcă, apoĭ, când învaţă ceva, învaţă pe deplin, când lucrează are răbdare să isprăvească ce a început şi atuncĭ ştie să tragă tot folosul din munca luĭ, fără a lăsa pe altul să se lingă măcar pe degete. Cu ast-fel de concurenţĭ, englezuluĭ nu o să-ĭ meargă tocmaĭ bine şi nu e departe ḑiua când lupta are să înceapă. De la 1886 până la 1895, marina engleză a crescut cu 53 la sută, iar cea germană cu 107 la sută; creşterea în viitor a marineĭ germane, are să fie şi maĭ mare.

Marina de comerţ germană, are principala eĭ forţă în puternicile societăţĭ naţionale, datorite spirituluĭ de asociare al poporuluĭ; ast-fel sunt:

1) *Hambourg Americanische Packetfahrt Actiengesellschaft.* Acéstă societate singură are peste 70 de transatlantice şi un capital de peste 60 milióne mărcĭ. La 1847 când a început să funcţioneze, societatea nu avea de cât 300 miĭ mărcĭ, cu carĭ abea a putut să se construiască 4 vase cu vele.

2) *Hambourg Süd-America.* Societate cu 14 milióne capital, 31 bastimente şi 1400 marinarĭ în serviciŭ.

3) *Cosmos.* Cu 33 vapóre.

4) *Sloman*. Cea maĭ veche societate din Hambourg cu 29 vapóre.

5) *Deutsch Americanische Petroleum-Gesellschafft*. Are pentru cărat petroliu din America 18 marĭ bastimente speciale.

6) *Woermann*. Are 20 pacheboturĭ de 42000 tone capacitate.

7) *Asiatische Küstenfahrt-Gesellschafft*. 7 vapóre.

8) *Chinesische Küstenfahrt-Gesellschafft*. 7 vapóre.

9) *Deutsche Levant-Linie*. Cu 10 pacheboturĭ.

Aceste nouă societățĭ aŭ sediul în Hambourg, sunt încă altele multe rĕspândite prin Brema, Vegesack, Elsfleth, Stetin și alte porturĭ din interiorul țĕreĭ, unde curg fluviĭ marĭ.

Formidabila flotă comercială e sprijinită de o mulțime de șantiere navale, carĭ aŭ construit bastimente a căror formă și soliditate, aŭ rĕspândit în lume reputația lucrătoruluĭ german. Construcția vaselor streine a adus în Germania peste 100 de milióne de mărcĭ, în interval de ḑece anĭ. Peste tot acțiunea industrieĭ navale se îndreptează tot maĭ mult către marile antreprize, carĭ vor sfârși prin a înghiți pe cele micĭ. In marile asociațiunĭ se face maĭ bine diviziunea munceĭ, iar produsele sunt maĭ eftine; lupta în contra concurențeĭ devine maĭ lesniciósă.

Statul german, sub înțeleapta impulsiune a Împăratuluĭ, a înlesnit sborul și prosperitatea asociațiunilor marĭ, iar poporul german, înclinat către asociațiunĭ, a urmat calea naturală, grămădindu-șĭ forțele la un loc și solidarizând interesele luĭ cu acelea ale statuluĭ.

Reducerea tarifelor pentru transportul mărfurilor de ecsport, atât pe căile ferate cât și pe canale, a fost un ajutor fórte folositor; el a format pârghia cu care s'a

mişcat din loc marina comercială spre a-şĭ lua sborul. Acest ajutor s'a putut da cu înlesnire marineĭ comerciale, din causă că drumurile de fier şi numerósele canale, aparţin statuluĭ.

Afară de acésta, marina de comert primeşte în Germania o mulţime de ajutóre, coprinse în munca comună dintre stat şi societăţile de navigare, dintre societăţĭ de la una la alta, dintre şantierile de construcţie navală şi societăţile de navigare, în fine dintre marina comercială şi comersanţiĭ germanĭ stabiliţĭ prin tóte pieţele lumeĭ. Legĭ şi regulamente. stabilite în comun acord, scutirĭ de vamă pentru obiectele carĭ nu se pot găsi în ţară, fac ca o aşa bună chibzuială ca la germanĭ să nu se maĭ găsiască aiurea. Germaniĭ ca şi engleziĭ, trimet un mare numĕr din tinerimea lor, spre a creia comptuare naţionale prin ţările streine; în urmă aceste comptuare sunt legate cu patria, pentru că ea le-a deschis credit şi ceĭ carĭ le dirijează aŭ acelaşĭ sânge, aceleaşĭ obiceiurĭ şi sunt sub aceiaşĭ legislaţiune ca şi ceĭ din ţara lor natală. Aceştĭ agenţĭ aĭ germanismuluĭ, găsesc în porturile streine comande pentru marina lor, caută ocasiunĭ favorabile şi se grăbesc a face să profite de ele capitalurile naţionale.

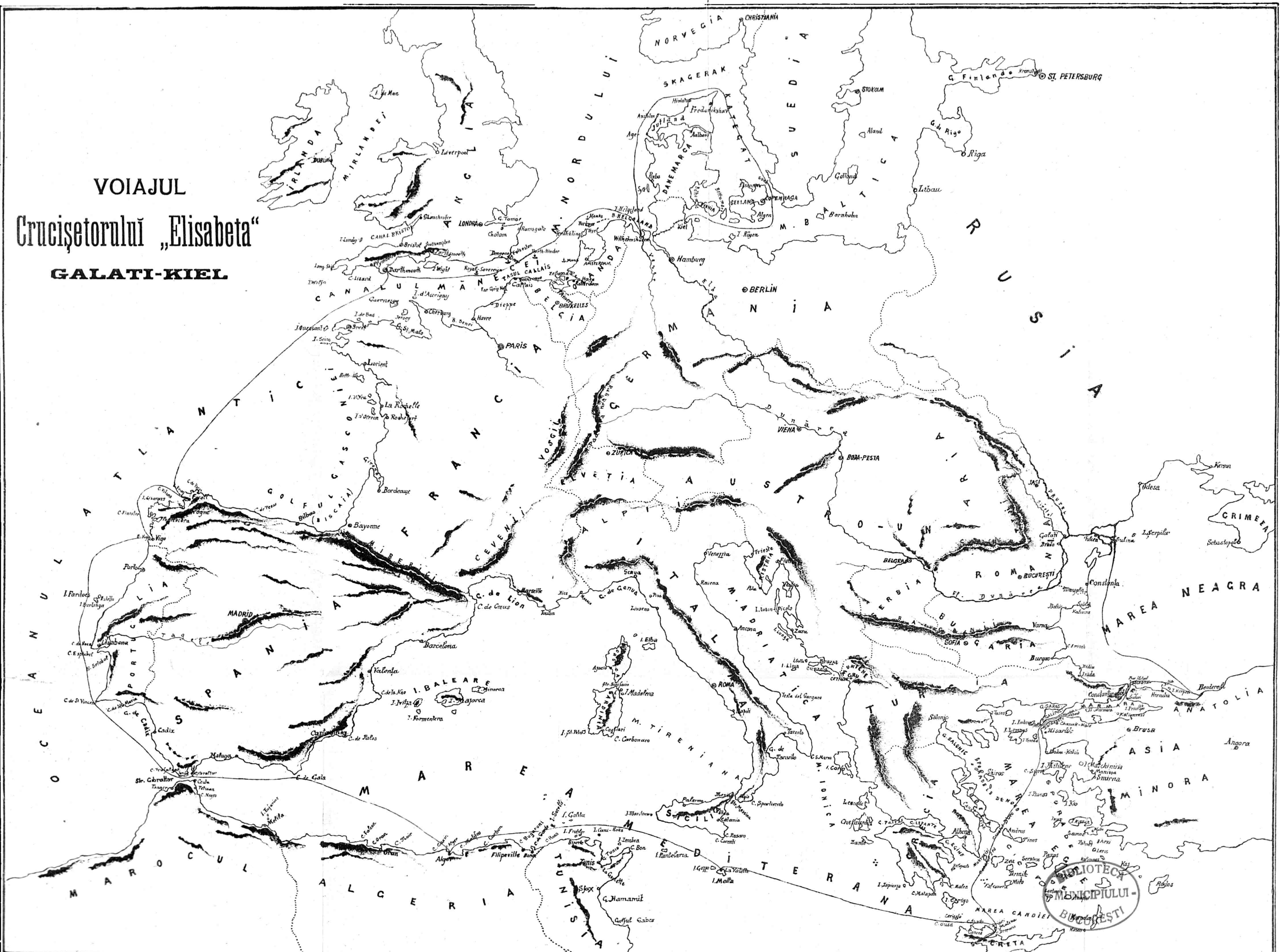
Pe ast-fel de temelie marina germană creşte repede; ea este astă-ḑĭ a doua după marina engleză, dar în curând va deveni egala şi rivala eĭ. Astă-ḑĭ marina germană e representată prin 2621 vase cu vele şi 1050 cu aburĭ, cu un tonagiŭ de 1.500.000 tone registru; peste doĭ anĭ er va fi de 2600 vase cu vele şi 1150 vase cu aburĭ, avênd un tonagiŭ de 2 milióne de tone, adică o creştere de 500 de tone în doĭ anĭ.

Nu! Serbarea de la Kiel, dacă se consideră numaĭ din punctul de vedere al inaugurăreĭ canaluluĭ, nu e

mare lucru. Oh nu! Mi se pare că acéstă serbare este maĭ mult inaugurarea sboruluĭ ce vrea să ia Germania pe mare. *Volldampf Voraus* este semnalul dat.

In sborul sĕŭ Germania va ajunge în curând la ţermĭ streinĭ, unde va intra în luptă cu concurenţiĭ din Europa şi America; atuncĭ va trebui să intre în joc şi marina de rĕzboiŭ, pe care Germania, fără sgomot, se sileşte a. o desvolta în aşa grad în cât să fie în stare a se mĕsura cu orĭ care altă marină din lume. Până vor veni aceste timpurĭ, nu tocmaĭ depărtate, căcĭ lumea este încă largă, aci se ştie bine că sosirea înr'un port strein a unuĭ mare pachebot, produce maĭ mare efect de cât presenţa unuĭ bastiment de rĕzboiŭ, fie el chiar de o construcţie perfectă ca cele de aci. Lupta dintre popóre pe terenul economic este, în adevĕr, tot atât de grea şi ucidĕtóre, ca şi rĕzboiul; victoria, tot atât de scump plătită, nu póte fi de cât a popórelor energice, economice şi prevĕdĕtóre în acţiunile lor.

Ianaur & Co Bucureşti